Green Key -kriteeristö ja -kriteeristöopas

1. lokakuuta 2026 – 31. joulukuuta 2031

SISÄLLYSLUETTELO

SISÄLLYSLUETTELO 2
I. Johdanto. 4
II. Pakolliset peruskriteerit ja pistekriteerit 5
III. Kriteerit 6
1. VASTUULLISUUSJOHTAMINEN 6
Ympäristöstrategia ja johdon sitoutuminen 6
Yhteiskuntavastuu 12
Henkilöstön sitouttaminen 34
2. ASIAKKAIDEN TIETOISUUS JA OSALLISTUMINEN 39
Asiakkaiden osallistuminen 39
Vastuullinen matkailu 46
3. VESI 50
Vedenhallinta 50
Vesien pilaantuminen 64
4. ENERGIA JA HIILI 68
Energianhallinta 68
LVI, laitteet ja valaistus 80
Kasvihuonekaasut 92
5. JÄTE 94
Jätehuolto 94
Jätteiden määrän vähentäminen 105
6. HANKINTA 113
Hallinto/Muut hankinnat 113

Elintarvikkeet 125
Puhtaanapito 138
7. TOIMINTAYMPÄRISTÖ 147
Sisätilat 147
Luonnon monimuotoisuuden suojelu 154

I. Johdanto.

Green Key on riippumaton kolmannen osapuolen sertifiointijärjestelmä matkailu- ja majoitusalan kohteille, jonka avulla voidaan todentaa määriteltyjen vastuullisuuskriteerien täyttyminen. Ohjelma varmistaa, että nämä kohteet täyttävät tiukat kestävyysvaatimukset seuraavien seitsemän osa-alueen osalta: Vastuullinen johtaminen, asiakastietoisuus ja -osallistuminen, vesi, energia ja hiili, jätehuolto, hankinnat sekä elinympäristö.

Green Key soveltuu määritellyn tyyppisille kohteille. Määritelmät ja osallistumisehdot on esitetty alla:

- **Hotellit ja hostellit (HH)**
- **Leirintäalueet ja mökkikylät (CHP)**
- **Pienet majoitusliikkeet (SA)**
- **Kokouspalvelut (CC)**
- **Ravintolat/kahvilat (R)**
- **Käyntikohteet (A)**

Green Key -sertifioinnin laajuus sekä siihen sisältyvät ja sisältymättömät palvelut, tilat ja toiminnot on määritelty täällä.

Sanasto, jossa selitetään Green Key -kriteeristössä käytettyjä termejä ja käsitteitä, on saatavilla täällä.

II. Pakolliset peruskriteerit ja pistekriteerit

Merkinnällä (I) varustetut kriteerit ovat peruskriteerejä, kun taas merkinnällä (G) varustetut kriteerit ovat pistekriteerejä. Hakijan on täytettävä kaikki peruskriteerit sekä kasvava määrä soveltuvia pistekriteereitä sen mukaan, kuinka monta vuotta sertifikaatti on ollut voimassa. Pistekriteerien määrä on esitetty seuraavassa taulukossa:

Sertifiointikausi	Vuosi	Osuus kaikista peruskriteereistä	Osuus kaikista pistekriteereistä
Ensimmäinen	1–2	100 %	0 %
Toinen	3–4	100 %	10 %
Kolmas	5–6	100 %	20 %
Neljäs	7–8	100 %	30 %
Viides	9–10	100 %	40 %
Kuudes ja sitä seuraavat	11–12 ja siitä eteenpäin	100 %	50 %

III. Kriteerit

1. VASTUULLISUUSJOHTAMINEN Ympäristöstrategia ja johdon sitoutuminen, yhteiskuntavastuu, henkilöstön sitoutuminen		
Ympäristöstrategia ja johdon sitoutuminen		
Nro	**Kriteeri**	**Selittävät huomautukset**
1.1	Johto osallistuu aktiivisesti vastuullisuus-työhön ja nimittää **Green Key –kohdevastaa-van** kohteen henkilöstön joukosta. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A ⓘ	**Merkitys** Green Key -kohdevastaavan[1] nimittäminen auttaa varmistamaan koordinoinnin, jatkuvuuden ja viestinnän kaikessa vastuullisuustyössä. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohteen johto sitoutuu vastuullisuushankkeiden hallinnointiin ja nimittää henkilöstöstä Green Key -kohdevastaavan. Johto nimittää kohdevastaavalle myös nimetyn sijaisen toiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi Green Key -kohdevastaavan poissaolon tai loman aikana. Sekä **Green Key -kohdevastaavan** että hänen sijaisensa nimet ja yhteystiedot ilmoitetaan Green Key'lle hakuprosessin aikana sekä aina, kun niissä tapahtuu muutoksia. **Green Key -kohdevastaava** on kohteen vakituinen työntekijä. Green Key -kohdevastaavan **päätehtäviin** kuuluvat: • toimiminen ensisijaisena yhteyshenkilönä kaikissa vastuullisuusasioissa johdolle, henkilöstölle, tavarantoimittajille ja palveluntarjoajille sekä Green Key -ohjelmalle, auditoijille ja päätöksentekijöille; • työntekijöiden opastaminen ja tukeminen vastuullisuusasioissa (ks. kriteeri 1.20); • henkilöstön vastuullisuuskoulutuksen[2] koordinointi (ks. kriteeri 1.21);

[1] Katso sanasto sivulta 4.
[2] Katso sanasto sivulta 4.

		• sen varmistaminen, että kaikki Green Key -hakemuksessa vaaditut tiedot[3] vastuullisuustoimista ja liiketoiminnasta kerätään ja toimitetaan (mukaan lukien siivouskemikaalit ja -aikataulut, jätehuolto sekä energian ja veden tehokas käyttö); • kohteen strategisten vastuullisuustavoitteiden[4] (ks. kriteeri 1.2) ja vuotuisen toimenpidesuunnitelman (ks. kriteeri 1.3) toteutumisen seuranta; • henkilöstön ja asiakkaiden vastuullisuusideoiden ja -ehdotusten kerääminen ja käsittely • Green Key -sertifikaatin hakemukseen tai -jatkohakemukseen liittyvä viestintä; sekä • sen varmistaminen, että jos Green Key -kohdevastaava ei ole johtoryhmän jäsen, hän osallistuu säännöllisesti johtoryhmän kokouksiin ja esittelee vastuullisuustoimien edistymistä. On suositeltavaa, että kohteeseen nimetään Green Key -työryhmä[5], jossa on edustajia kaikilta osastoilta. Työryhmä valvoo vastuullisuushankkeiden ja -strategian toteuttamista yhdessä **Green Key -kohdevastaavan kanssa** ja huolehtii, että henkilöstö saa tietoa kohteen vastuullisuustyöstä. Lopullinen vastuu Green Key -sertifioinnista kuuluu kohteen ylimmälle johdolle. **Auditointiaineisto** Auditoinnin yhteydessä varmistetaan haastattelun[6] avulla, että Green Key -kohdevastaava tai -kohdevastaavat pystyvät vastaamaan kysymyksiin kohteessa toteutetuista vastuullisuustoimista ja Green Key -kriteereistä.
1.2	Kohde laatii strategiset vastuullisuus-tavoitteet. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Strategisten vastuullisuustavoitteiden[7] asettaminen tarjoaa vahvan ja tavoitteellisen toimintamallin kohteen vastuullisuustyölle. Se varmistaa yhdenmukaisuuden, jatkuvan parantamisen ja vastuullisuuden integroimisen ydinliiketoimintaan. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohteen johto ja henkilökunta (esim. Green Key -kohdevastaavan valvonnassa) laativat strategiset vastuullisuustavoitteet, jotka ovat lainsäädännön vaatimuksia kunnianhimoisempia ja jotka toimivat sitoumuksena jatkuvaan parantamiseen, edistymisen seurantaan ja päätöksenteon ohjaamiseen. Tavoitteet keskittyvät pikemminkin

[3] Katso sanasto sivulta 4.
[4] Katso sanasto sivulta 4.
[5] Katso sanasto sivulta 4.
[6] Katso sanasto sivulta 4.
[7] Katso sanasto sivulta 4.

		pitkän aikavälin suuntaviivoihin kuin yksittäisiin toimenpiteisiin tai niiden toteuttamistapoihin (tätä käsitellään tarkemmin kriteerissä 1.3). Strategisissa vastuullisuustavoitteissa määritellään tarkistusaikataulu. Tavoitteet laaditaan enintään 6 vuoden päähän tulevaisuuteen ja niitä arvioidaan jokaisen sertifiointikauden yhteydessä (kahden (2) vuoden välein), jotta varmistetaan niiden jatkuva tarkoituksenmukaisuus ja kunnianhimoisuus. Tavoitteet liittyvät suoraan vuotuiseen toimenpidesuunnitelmaan (kriteeri 1.3), ja niiden avulla arvioidaan toimenpidesuunnitelman onnistumista sekä kohteen vastuullisuustyötä kokonaisuutena. Yli 50 työntekijän kohteissa asetetaan vähintään 4 ja alle 50 työntekijän kohteissa vähintään 2 strategista tavoitetta[8]. Kohteet voivat valita, mihin osa-alueisiin ne haluavat keskittyä edellyttäen, että tavoitteet kattavat vähintään 2 eri osa-aluetta, esimerkiksi energia, vesihuolto, jätehuolto, sosiaalinen kestävyys ja yhteiskuntavastuu (esim. henkilöstön yhdenvertaisuus, osallisuus, yhteisösuhteet jne.), biologisen monimuotoisuuden suojelu, vastuulliset hankinnat, riskien ja kriisien hallinta jne. Tavoitteet perustuvat todellisiin tietoihin tai arviointeihin, jotka on kerätty selkeästi määritellyltä vertailukaudelta, ja ne vastaavat suoraan tunnistettuihin ongelmiin, riskeihin tai kehittämiskohteisiin. Esimerkkejä taustatiedoista ovat energia-, vesi-, jäte- tai kasvihuonekaasupäästöihin liittyvät tiedot; vesiriskianalyysi tai luonnon monimuotoisuutta koskevat arvioinnit tai asiakkaiden ja henkilöstön palaute yhteiskuntavastuutoimista (esim. kriteereistä 3.1, 4.1, 5.6, 7.12). Mikäli alueellisia vertailuarvoja on saatavilla, on suositeltavaa ottaa ne huomioon, jotta varmistetaan tavoitteiden tarkoituksenmukaisuus ja kunnianhimoisuus. Ensimmäistä kertaa hakemusta jättävien kohteiden, joilla ei vielä välttämättä ole käytettävissään täydellisiä vuosittaisia tietoja, tulee asettaa tavoitteensa saatavilla olevien tarkimpien ja edustavimpien tietojen perusteella (esim. niiden vähintään 3 kuukauden tietojen perusteella, jotka on toimitettava muiden kriteerien osalta). Esimerkkejä strategisista tavoitteista: a) kasvihuonekaasupäästöjen (1- ja 2-luokan päästöt) vähentäminen vähintään 20 %:lla vuoteen 20XX mennessä suhteessa vertailuvuoteen 20XX, mikä vastaa noin 5 %:n vuotuista vähennystä Pariisin sopimuksen mukaisesti; b) ennallistaa (pinta-alaltaan) vähintään 20 % alueesta luonnontilaiseksi tai puoliluonnontilaiseksi elinympäristöiksi vuoteen 20XX mennessä (lisäesimerkkejä on kriteerissä 7.11) tai asettaa muita luonnon monimuotoisuutta koskevia tavoitteita, esimerkiksi noudattamalla luontopositiivisen matkailun[9] lähestymistapaa, jonka tavoitteena on suojella luonnon monimuotoisuutta paikallisesti tai kansainvälisesti;

[8] Katso sanasto sivulta 4.

[9] Katso sanasto sivulta 4.

		c) lämmityksen ja jäähdytyksen energiankulutuksen alentaminen 15 %:lla vuoteen 20XX mennessä suhteessa vertailuvuoteen 20XX; d) kaikkien kertakäyttöisten muovituotteiden poistaminen käytöstä vuoden 20XX loppuun mennessä; e) yöpymistä kohden lasketun veden kokonaiskulutuksen laskeminen 10 %:lla vuoteen 20XX mennessä suhteessa vertailuvuoden 20XX tasoon; f) sukupuolten tasapuolisen edustuksen saavuttaminen johtotehtävissä (vähintään 40 % naisia) vuoteen 20XX mennessä; g) koko henkilöstölle vuosittain järjestettävä häirinnän vastainen ja turvallisuuskoulutus, jossa kiinnitetään erityistä huomiota lasten, naisten ja haavoittuvien ryhmien suojeluun; h) vähintään 1 % vuotuisesta liikevoitosta tai liikevaihdosta ohjataan paikallisyhteisöjen hankkeisiin tai kumppanuuksiin; ja/tai i) paikallinen rekrytointitavoite: varmistetaan, että vähintään 60 % vakituisesta henkilöstöstä on paikallisia asukkaita. Johto ja henkilöstö laativat strategiset vastuullisuustavoitteet yhdessä, mikä varmistaa, että molemmat ryhmät osallistuvat vastuullisuustavoitteiden määrittelyyn ja priorisointiin. Johto vastaa tavoitteiden oikeellisuudesta, niiden toteuttamisesta ja seurannasta. Jos tiettyä tavoitetta ei saavuteta, syitä tavoitteen saavuttamatta jäämiseen tarkastellaan kriittisesti, ja perustelluissa tapauksissa kohde voi jatkaa saman tavoitteen työstämistä seuraavalla kaudella. Tavoitteista tiedotetaan henkilöstölle (esim. perehdyttämisen yhteydessä), ja ne voidaan tarvittaessa asettaa asiakkaiden nähtäville (esim. verkkosivuilla tai aulassa tai huoneissa olevissa esitteissä). Paikallisen tarkoituksenmukaisuuden varmistamiseksi on suositeltavaa, että tavoitteet laaditaan yhteistyössä asiaankuuluvien sidosryhmien, kuten yhteisön jäsenten, kanssa. Green Key -kriteerit voivat toimia inspiraationa strategisia vastuullisuustavoitteita laadittaessa. On suositeltavaa, että kohde laatii myös vastuullisuusvision ja siihen liittyvän toiminta-ajatuksen. Tavoitteiden tulee tukea tätä pitkän aikavälin suuntaa ja olla yhteensopivia sen kanssa. Jos kohde on osa ketjua, ketjun yhteiset strategiset tavoitteet voivat toimia inspiraationa, edellyttäen että ne muunnetaan konkreettisiksi yksilöllisiksi tai paikallisiksi tavoitteiksi. Jos tavoitteet hyväksytään ilman muutoksia, kohde perustelee niiden tarkoituksenmukaisuuden (esim. aikataulu, painopisteet, prosentuaaliset tavoitteet). Koko ketjua koskevat asiakirjat voidaan hyväksyä auditointiaineistoksi, jos kohde osoittaa, että toimenpiteet toteutetaan sen tiloissa ja että ne sopivat kohteen rakenteelliseen, maantieteelliseen ja kulttuuriseen kontekstiin. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittelee kirjalliset, päivätyt strategiset vastuullisuustavoitteensa. Varmistetaan, että tavoitteet: • on tiedotettu sisäisesti ja ne ovat henkilöstön saatavilla; • kattavat vähintään kaksi (2) edellä luetelluista eri osa-alueista; • ovat alle kaksi (2) vuotta vanhoja; ja

		• on laadittu henkilöstön ja johdon toimesta. Green Key -kohdevastaava vastaa lisäksi tietojen oikeellisuudesta ja seurannasta.
1.3	Kohde laatii toimintasuunnitelman, joka on linjassa sen strategisten vastuullisuustavoitteiden kanssa. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Jotta kohteen strategiset vastuullisuustavoitteet[10] (kriteeri 1.2) voidaan muuntaa mitattaviksi ja tavoitteellisiksi toimiksi, tarvitaan toimintasuunnitelma. Suunnitelma varmistaa strategisten tavoitteiden käytännön toteutuksen ja tarjoaa puitteet edistymisen seurannalle ja jatkuvalle kehitykselle. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde laatii toimintasuunnitelman, jossa esitetään konkreettiset toimet strategisten vastuullisuustavoitteiden toteuttamiseksi (kriteeri 1.2). Toimintasuunnitelma on kohteen vastuullisuusjohtamisjärjestelmän keskeinen työkalu, joka on sovitettu toimintaympäristöön. Esimerkiksi jos vesipula on alueellinen ongelma, toimintasuunnitelmassa painotetaan tavanomaista enemmän vettä säästäviä toimia. Toimintasuunnitelma kattaa koko sertifiointikauden (24 kuukautta), ja toimenpiteet on jaoteltu selkeästi vuosille, jotta edistymistä voidaan seurata ja suunnitelmaa päivittää vuosittain. Yli 50 työntekijän kohteissa suunnitelmaan sisällytetään vähintään neljä (4) toimenpidettä sertifiointikautta kohti. Alle 50 työntekijän kohteissa sisällytetään vähintään kaksi (2) toimenpidettä sertifiointikautta kohti. Toimenpiteiden on katettava vähintään 2 eri Green Key -osa-aluetta, esimerkiksi energia, vesihuolto, jätehuolto, sosiaalinen kestävyys ja yhteiskuntavastuu (esim. henkilöstön yhdenvertaisuus, osallisuus, yhteisösuhteet jne.), biologisen monimuotoisuuden suojelu, vastuulliset hankinnat, riskien ja kriisien hallinta jne. Kunkin toimenpiteen on liityttävä vähintään yhteen strategiseen vastuullisuustavoitteeseen. Jos suunnitelma laaditaan osana kriteeriä 1.2, siinä otetaan huomioon myös kohteen visio, toiminta-ajatus ja tavoitteiden temaattiset painopisteet, mikä takaa johdonmukaisen ja tavoitekeskeisen lähestymistavan. Vuotuista toimenpidesuunnitelmaa laadittaessa on suositeltavaa käyttää Green Key -kriteereitä inspiraationa sekä vielä toteutumattomien pistekriteerien osalta että sitoutumisen vahvistamiseksi jo toteutettujen perus- ja pistekriteerien osalta. Jo toteutettuja toimenpiteitä ei sisällytetä vuotuiseen toimenpidesuunnitelmaan. Jonkin Green Key -pistekriteerin mainitseminen toimenpidesuunnitelmassa toimenpiteenä ei sellaisenaan riitä. On kuitenkin hyväksyttävää sisällyttää toimenpiteitä, jotka edistävät pistekriteerin tulevaa toteuttamista (esim. esiselvityksen tekeminen, kun halutaan valmistautua tietyn pistekriteerin täyttämiseen).

[10] Katso sanasto sivulta 4.

		Kaikkien toimenpiteiden pitää olla mitattavissa (esim. lukumääränä tai muuna määränä, prosenttiosuutena tai suoritettuna tehtävänä). Jokaisesta toimenpiteestä kirjataan selvästi seuraavat tiedot: • toimenpiteen kuvaus, aikataulu ja tavoiteltu lopputulos; • vastaava osasto tai henkilöstö, ja • viittaus siihen strategiseen vastuullisuustavoitteeseen tai vastuullisuustavoitteisiin, joita toimenpide tukee. Toimenpiteet laaditaan yhteistyössä johdon ja henkilöstön kesken (esim. Green Key -kohdevastaavan valvonnassa). Näin varmistetaan, että molemmat ryhmät osallistuvat toimenpiteiden määrittelyyn ja priorisointiin. Johto vastaa toimenpiteiden oikeellisuudesta, niiden toteuttamisesta ja seurannasta. Jos toimenpidettä ei ole toteutettu, kohde esittää selkeän ja dokumentoidun selvityksen, jossa selitetään syyt (esim. taloudelliset, rakenteelliset, tilanteeseen tai aikatauluun liittyvät rajoitteet), sekä konkreettisen toimintasuunnitelman joko kyseisen toimenpiteen toteuttamiseksi seuraavalla sertifiointikaudella tai sen korvaamiseksi toteuttamiskelpoisemmalla vaihtoehdolla. Jos kohde on osa ketjua, ketjun yhteiset toimenpiteet voivat toimia inspiraationa, edellyttäen että ne muunnetaan konkreettisiksi yksilöllisiksi tai paikallisiksi toimenpiteiksi. Jos toimenpide hyväksytään ilman muutoksia, kohde perustelee ratkaisun tarkoituksenmukaisuuden. Koko ketjua koskevat toimenpiteet/asiakirjat voidaan hyväksyä auditointiaineistoksi, jos kohde osoittaa, että toimenpiteet toteutetaan sen tiloissa ja että ne sopivat kohteen rakenteelliseen, maantieteelliseen ja kulttuuriseen kontekstiin. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittelee kirjallisen vuotuisen toimenpidesuunnitelman tulevaa sertifiointikautta varten. Tarkistetaan, että: • suunnitelma sisältää vähintään neljä (4) toimenpidettä (yli 50 työntekijän kohteissa) tai vähintään kaksi (2) toimenpidettä (alle 50 työntekijän kohteissa) sertifiointikautta kohti; • suunnitelma sisältää toimenpiteet, jotka liittyvät yhteen tai useampaan strategiseen vastuullisuustavoitteeseen[11]; • suunnitelmassa on aikataulut ja määriteltynä vastuulliset osastot tai henkilöstö, ja • suunnitelmasta on tiedotettu sisäisesti ja se on henkilöstön saatavilla. Kun kyseessä on jatkohakemus, kohde esittelee aineiston edellisen toimintasuunnitelman edistymisestä tai toteutumisesta. Tähän voi sisältyä raportteja, valokuvia, sopimuksia, kumppanuussopimuksia, tietoja koulutuksista[12] tai muuta todennettavissa olevaa dokumentaatiota. Esimerkkejä: a) henkilöstön vastuullisuustapahtuman (esim. vapaaehtoistyö, tietoisuutta lisäävä toiminta) kutsu tai tapahtumasta laadittu pöytäkirja; b) kansalaisjärjestön tai kestävän kehityksen järjestön kanssa tehty sopimus, yhteistyösopimus tai pöytäkirja;

[11] Katso sanasto sivulta 4.
[12] Katso sanasto sivulta 4.

		c) todistus jäsenyydestä kestävään kehitykseen liittyvässä tai sosiaalisessa hankkeessa; ja/tai d) toimenpiteisiin liittyvät raportit, pöytäkirjat tai toimintakirjaukset. Jos toimenpiteitä ei ole toteutettu, jatkohakemuksessa on esitettävä kirjallinen selvitys sekä suunnitelma, jossa selostetaan, toteutetaanko toteuttamattomat toimenpiteet sertifiointikaudella (ja miten) tai miksi niitä ei pidetä kohteen kannalta toteuttamiskelpoisina.
Yhteiskuntavastuu		
1.4	Kohde varmistaa oikeudenmukaiset työkäytännöt, joihin kuuluvat kirjalliset työsopimukset, sama palkka samasta työstä sekä vähintään elinkustannukset kattava palkka kaikille työntekijöille ja alihankkijoiden työntekijöille. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Oikeudenmukaisten työkäytäntöjen varmistaminen on olennaisen tärkeää työntekijöiden hyvinvoinnin turvaamiseksi, tasa-arvon edistämiseksi ja vastuullisen liiketoiminnan vaalimiseksi. Monimuotoisessa työvoimassa avoimet ja lainsäädännön mukaiset työehdot auttavat vähentämään eriarvoisuutta sekä ylläpitävät turvallista ja kunnioittavaa työympäristöä. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde varmistaa oikeudenmukaiset työkäytännöt kaikille työntekijöille (mukaan lukien alihankkijoiden henkilöstö, ulkoistettu henkilöstö[13] ja paikan päällä työskentelevä palveluntarjoajien henkilöstö). Niihin sisältyvät kirjalliset työsopimukset, sama palkka samasta työstä sekä vähintään elinkustannukset kattava palkka kaikille työntekijöille ja alihankkijoiden työntekijöille. Tämän kriteerin täyttääkseen kohteen tulee: • varmistaa, että kaikille työntekijöille maksetaan vähintään lakisääteinen vähimmäistuntipalkka tai, jos laki ei sellaista määrittele, elinkustannukset kattava vähimmäispalkka, joka on laskettu Kansainvälisen työjärjestön (ILO) määrittämien elinkustannukset kattavan palkkatason laskentaperiaatteiden mukaisesti; • laatia kaikille työntekijöille kirjalliset työsopimukset, joissa määritellään palkka, työajat (tai soveltuvissa tilanteissa vuosittaisten työpäivien lukumäärä) sekä työnkuva. Sopimukset selitetään työntekijälle tämän ymmärtämällä kielellä tai muodossa ja tarvittaessa tarjotaan käännös- tai suullista apua. Työntekijät saavat lisäksi palkkalaskelmat, joissa eritellään työtunnit tai työpäivät, saatu palkka sekä mahdolliset ylityötunnit tai korvaava vapaa; • taata sama palkka samasta työstä sukupuolesta, etnisestä taustasta tai vammaisuudesta riippumatta ja varmistaa, että palkkataulukot ovat avoimia (ellei kansallisessa lainsäädännössä toisin määrätä). On suositeltavaa käyttää dokumentoitua palkkarakennetta (esim. palkkamatriisi, palkkataulukko tai palkitsemiskehys), jossa otetaan huomioon työkokemuksen ja palvelusajan kaltaiset tekijät; sekä

[13] Katso sanasto sivulta 4.

		• vaatia kaikilta sisäisesti hallinnoiduilta alihankkijoilta sopimukset, joissa vahvistetaan, että ne noudattavat samoja palkka- ja oikeudenmukaisen työn periaatteita. Jos joitakin tiloja hallinnoidaan ulkoisesti, kohde tiedottaa asiasta virallisesti ja kehottaa palveluntarjoajaa kirjallisesti noudattamaan samoja standardeja. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittelee asiakirjat, jotka osoittavat, että se noudattaa oikeudenmukaisen työelämän periaatteita. Auditointikierroksella auditoija tarkastelee kolme (3) työsopimuksen otosta[14] ja vertaa sitä palkkalistoihin ja palkkarakennetta koskevaan dokumentaatioon[15] (esim. palkkayhteenveto, palkkamatriisi, palkkataulukko tai palkitsemiskehys) varmistaakseen, että kaikilla henkilöstön jäsenillä on kirjallinen työsopimus; että palkkatasot ovat lakisääteisen vähimmäispalkan tai elinkustannuksiin perustuvan palkan vaatimusten mukaisia; ja että samasta työstä maksetaan sama palkka (menetelmä C). Tarvittaessa asiakirjat voidaan esittää anonymisoituina. Kun alihankkijoiden tai ulkoistettujen palveluntarjoajien henkilöstö työskentelee paikan päällä, auditoija suorittaa otannan[16] tarkastamalla kolme (3) kirjallista sopimusta varmistaakseen, että niissä noudatetaan samoja palkka- ja oikeudenmukaisen työn periaatteita (menetelmä C). Jos auditoija havaitsee epäjohdonmukaisuuksia tai epäilee sääntöjenvastaisuuksia, valituille työntekijöille ja alihankkijoiden henkilöstölle järjestetään vähintään 1 nimetön haastattelu, jotta voidaan varmistaa lakisääteisten vähimmäispalkkavaatimusten ja elinkustannuksiin perustuvien palkkavaatimusten noudattaminen.
1.5	Kohde ei käytä eikä hyväksy lapsityövoimaa ja varmistaa alaikäisten suojelun työelämässä. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Lapsityövoiman käytön ehkäiseminen ja alaikäisten suojelu työpaikalla ovat vastuullisen liiketoiminnan ja ihmisoikeuksia koskevan huolellisuusprosessin keskeisiä osa-alueita. Sen varmistaminen, ettei lapsia käytetä työssä ja että nuorten työntekijöiden oikeudet turvataan, edistää sosiaalista kestävyyttä, on työtä koskevien kansainvälisten yleissopimusten mukaista ja edistää lastensuojelua ja lasten hyvinvointia paikallisyhteisöissä. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde varmistaa, ettei alle 14-vuotiaita lapsia palkata ja että alle 18-vuotiaiden alaikäisten työpaikalla oleskelu on tiukasti säänneltyä, luonteeltaan suojaavaa sekä kansallisten ja kansainvälisten lastensuojelunormien mukaista. Kohde varmistaa myös, ettei se tee sopimuksia lapsityövoimaa käyttävien toimittajien kanssa.

[14] Katso sanasto sivulta 4.
[15] Katso sanasto sivulta 4.
[16] Katso sanasto sivulta 4.

		Tämän vuoksi kohde: • pidättäytyy palkkaamasta alle 14-vuotiaita lapsia missään olosuhteissa; • noudattaa kansallista lainsäädäntöä ja, jos tällaista ei ole tai se on kriteeriä heikompi, noudattaa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimusta sekä ILO:n yleissopimuksia nro 138 (työskentelyikäraja) ja nro 182 (lapsityövoiman pahimmat muodot); ja • kunnioittaa lasten oikeuksia ja suojelee lapsia kaikenlaiselta hyväksikäytöltä, myös seksuaaliselta hyväksikäytöltä. Jos kohteessa työskentelee alle 18-vuotiaita (esim. työharjoittelussa, oppisopimuskoulutuksessa tai palkallisissa tai palkattomissa tehtävissä), kohteen on varmistettava, että: • vanhemmalta tai lailliselta huoltajalta on saatu kirjallinen lupa tai oppilaitoksen kanssa on tehty kirjallinen sopimus, jossa täsmennetään tehtävien luonne ja työajat; ja • kaikkia sovellettavia työlakeja noudatetaan, mukaan lukien ne, jotka koskevat enimmäistyöaikaa, vähimmäislepoaikoja ja taukoja, vapaapäiviä ja vuosilomaa sekä korvauksia ja (tarvittaessa) vakuutuksia. Jos kansallista lainsäädäntöä ei ole, noudatetaan ILO:n ohjeistuksia. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää: • allekirjoitettu vakuutus, jossa vahvistetaan, ettei yrityksessä ole alle 14-vuotiaita työntekijöitä. Auditointikierroksella varmistetaan tämä sekä: • huoltajan kirjallinen suostumus tai oppilaitosten kanssa tehdyt sopimukset (tarvittaessa) sekä asiakirjat, joista käy ilmi, että kohteessa työskentelevien alle 18-vuotiaiden osalta sovellettavia työlakeja noudatetaan. Asiakirjat voidaan esittää anonymisoituna, mutta anonymisointi ei ole välttämätön, koska kopioita ei oteta; tarkastus on puhtaasti silmämääräinen.
1.6	Kohde tarjoaa esteettömät ilmoituskanavat hyväksikäytöstä, syrjinnästä ja häirinnästä ilmoittamiseen ilman pelkoa kostotoimista. (I) HH, CHP, CC, R, A	**Merkitys** Toimivat ilmoituskanavat ovat keskeisiä ihmisoikeuksien turvaamisessa sekä työpaikan eettisen toimintakulttuurin ja eettisen käyttäytymisen varmistamisessa. Kohde varmistaa, että koko henkilöstöllä (mukaan lukien alihankkijoiden henkilöstö) ja asiakkailla on käytettävissä turvallinen ja luottamuksellinen kanava, jonka kautta voidaan ilmoittaa hyväksikäytöstä, syrjinnästä ja häirinnästä ilman pelkoa kostotoimista. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde varmistaa, että käytössä on selkeä ja helppokäyttöinen ilmoitusjärjestelmä. Kohteella on oltava vähintään: • kirjallinen ilmoitusmenettely, jossa kerrotaan, miten huolenaiheista ilmoitetaan, kuka ilmoituksen vastaanottaa, miten asian seuranta ja tutkinta tapahtuu, millainen on käsittelyn aikataulu sekä esitetään takeet luottamuksellisuudesta ja kostotoimien kiellosta

		• vähintään 1 luottamuksellinen tai anonyymi ilmoituskanava, kuten pääsy riippumattomaan ulkoiseen ilmoituskanavaan (esim. FEE:n ilmoituspalvelu) tai vastaavaan kolmannen osapuolen kanavaan • ohjeet henkilöstölle järjestelmän käytöstä, jotta kaikki työntekijät (mukaan lukien alihankkijoiden työntekijät) tietävät, mihin huolenaiheista ilmoitetaan, ja ymmärtävät oikeutensa turvalliseen ja luottamukselliseen ilmoittamiseen. Tietojen on oltava koko henkilöstön saatavilla ja ymmärrettävissä, ja • asiakkaiden ilmoitusmahdollisuudet, joiden avulla asiakkaat voivat luottamuksellisesti ilmoittaa havaitsemastaan hyväksikäytöstä tai väärinkäytöksistä. Nämä tiedot löytyvät asiakkaille tarkoitetuista materiaaleista (esim. esitteistä, tervetuloruuduilta, ilmoitustauluilta jne.). Tämä kriteeri koskee kohteita, joissa on yli 50 työntekijää. Alle 50 työntekijän kohteissa kannustetaan kehittämään muita, kohteen luonteeseen suhteutettuja ilmoitusmenettelyjä (esim. yksinkertaistettu sisäinen ilmoitusmenettely, henkilöstön edustaja, avoimen oven periaatteeseen perustuvat ilmoituskäytännöt). **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää: • kirjallinen ilmoitusmenettely, johon sisältyvät mm. ilmoitusmenettelyn vaiheet, nimetyt vastuuhenkilöt, luottamuksellisuuden varmistavat toimenpiteet ja kostotoimenpiteitä koskevat ehdot • dokumentaatio siitä, että henkilöstölle on tiedotettu käytännöstä (esim. perehdytysmateriaalit, sisäiset tiedotteet, koulutusmerkinnät), mikä osoittaa, että työntekijät ovat tietoisia ilmoitusjärjestelmästä ja osaavat käyttää sitä • vahvistus anonyymista tai luottamuksellisesta ilmoituskanavasta, kuten linkki ulkoiseen ilmoituskanavaan tai dokumentaatio vastaavasta kolmannen osapuolen järjestelmästä, ja • asiakkaille suunnatut materiaalit, joista käy ilmi, miten asiakkaille tiedotetaan käytettävissä olevista ilmoituskanavista (esim. kuvakaappaukset, valokuvat, tulostetut sivut). Auditoinnin yhteydessä auditoija tekee vähintään yhden (1) haastattelun läsnä olevan henkilöstön kanssa varmistaakseen, että työntekijät ovat tietoisia menettelytavoista ja kokevat voivansa käyttää niitä ilman pelkoa kostotoimista.
1.7	Kohteella on käytössään menettelyt, joilla varmistetaan turvallinen ja terveellinen työympäristö. (I) HH, CHP, SA, CC, R,	**Merkitys** Turvallinen ja tukea tarjoava työympäristö on olennaisen tärkeä työntekijöiden terveydelle, tyytyväisyydelle ja tuottavuudelle. Tällainen työympäristö muodostaa perustan vastuulliselle ja kestävälle liiketoiminnalle. Huolehtimalla tehokkaista työterveys- ja työturvallisuuskäytännöistä sekä edistämällä henkilöstön hyvinvointia kohde auttaa ehkäisemään työtapaturmia ja stressiä sekä luo positiivisen organisaatiokulttuurin, joka hyödyttää niin työntekijöitä kuin palvelun laatua. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde varmistaa kaikkien työntekijöiden työterveyden ja -turvallisuuden seuraavin keinoin:

	A	• laatimalla kirjallisen työterveys- ja turvallisuuspolitiikan ja hätätilanneohjeet, jotka ovat kaikkien työntekijöiden saatavilla ja joista tiedotetaan selkeästi, ja • varmistamalla, että työterveys- ja turvallisuustoimenpiteet näkyvät käytännön päivittäisessä toiminnassa, eivätkä pelkästään kirjallisissa asiakirjoissa. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää: • kirjallinen työterveys- ja turvallisuuspolitiikka ja hätäsuunnitelmat, jotka ovat koko henkilöstön saatavilla, ja • osoitus siitä, että näistä menettelyistä tiedotetaan ja että niitä myös noudatetaan käytännön päivittäisessä toiminnassa (esim. ilmoitustaulut ja opasteet henkilöstön tiloissa)
1.8	Kohde tekee aktiivista yhteistyötä ulkoisten sidosryhmien kanssa siten, että yhteistyön piirissä on määritelty määrä sidosryhmiä. (I) HH, CHP, SA, R, A, CC	**Merkitys** Tämän kriteerin tarkoituksena on edistää merkityksellistä vuorovaikutusta kohteen ja ympäröivän yhteisön välillä. Lisäksi se tukee mitattavaa, pitkäjänteistä yhteistyötä ulkoisten sidosryhmien kanssa ympäristökasvatuksen, paikallisen kulttuuriperinnön ja matkailukohteen kestävän kehityksen edistämiseksi. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde tekee aktiivista yhteistyötä asiaankuuluvien ulkoisten sidosryhmien kanssa kestävän kehityksen kysymyksissä, kuten ympäristö-, sosiaali-, kulttuuri-, koulutus-, talous-, laatu-, ihmisoikeus-, terveys-, riski- ja kriisinhallintakysymyksissä. Soveltuvissa tapauksissa kannustetaan yhteistyöhön myös paikallisten historiallisten, arkeologisten, kulttuuristen ja hengellisesti merkittävien kohteiden sekä perinteiden suojelemiseksi. On erittäin suositeltavaa valita yhteistyökumppanit paikallisten olojen perusteella tai kriteerissä 1.2 tunnistettujen ongelmien, riskien tai kehittämiskohteiden perusteella. Yli 50 työntekijän kohteissa on oltava vähintään kaksi aktiivista yhteistyösuhdetta ulkoisten sidosryhmien kanssa. Alle 50 työntekijän kohteissa on oltava vähintään yksi (1) aktiivinen yhteistyösuhde asiaankuuluvan sidosryhmän kanssa. Ainakin yksi (1) yhteistyö keskittyy kohteen lähialueeseen (alueellinen/paikallinen). Jos edellytetään kahta (2) yhteistyötä, toinen yhteistyö voi keskittyä myös muiden maantieteellisten alueiden hankkeiden tukemiseen. Yhteistyö voi keskittyä ympäristökasvatukseen tai ympäristötietoisuuden lisäämiseen, sosiokulttuuriseen yhteistyöhön tai kestävään alueelliseen kehitykseen. Asiaankuuluvia sidosryhmiä ovat muun muassa kansalaisjärjestöt, paikallisyhteisöt, paikallisviranomaiset, asukkaat, paikalliset koulut, suojelualueiden hallintoviranomaiset, kulttuuriperintölaitokset tai kestävän kehityksen kansalaisjärjestöt. Jotta sidosryhmäyhteistyö täyttäisi kriteerin vaatimukset, sen tulee olla kahdensuuntaista ja hyödyttää molempia osapuolia. Aktiivinen yhteistyö on molempia osapuolia hyödyttävä suhde, johon sisältyy vähintään yksi

		(1) vuorovaikutustilanne sertifiointikautena. Vuorovaikutuksia voivat olla esim. tapahtuman tai julkisen aloitteen yhteisjärjestäminen; koulutus- tai yhteisöperustaisten hankkeiden yhteinen kehittäminen ja toteuttaminen; työntekijöiden vapaaehtoistyö työaikana; yhteiset varainhankintatoimet tai luontoissuoritukset, jotka ovat kertaluonteisia lahjoituksia laajempia. Pelkkä passiivinen tuki, kuten lahjoitukset ilman vuorovaikutusta, pelkkä tuotteiden ostaminen tai yksipuolinen viestintä, ei täytä aktiivisen yhteistyön vaatimusta. Jos kohde kuuluu ketjuun, yhteistyöhankkeet voivat olla linjassa ketjun strategisten yhteistyölinjausten kanssa edellyttäen, että ne on räätälöity kyseisen kohteen tarpeisiin. Esimerkkejä aktiivisesta yhteistyöstä ovat: a) kulttuurisesti herkkien luontoalueiden suojelu b) ilmastonmuutoksen vaikutuksia lieventävät hankkeet c) sellaisen ulkoilmainfrastruktuurin kehittäminen (ympäristöystävällisten veneiden kiinnityspaikkojen perustaminen, luontopolkujen perustaminen jne.), jota myös suuri yleisö voi käyttää d) yhteistyö koulujen tai muiden ympäristö- tai kasvatustyötä tekevien yhteisöjen kanssa e) yhteistyö erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden kanssa (haavoittuvassa asemassa olevat tai vähävaraiset ryhmät) f) sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja yhtäläisiä oikeuksia edistävä toiminta g) peruselintarvikkeiden, veden ja energiapalvelujen sekä terveys- ja jätehuoltopalvelujen tarjoaminen yhteisöissä h) museoiden tukeminen paikallisen kulttuuriperinnön edistämisessä, ja/tai i) yhteistyö paikallisyhteisön tai alueellisen matkailuorganisaation kanssa liittyen kestävän matkailun suunnitteluun ja hallintaan; paikalliseen infrastruktuuriin ja yhteisön hyvinvointiin liittyvät kehityshankkeet (esim. jätehuolto). Yhteistyö, joka perustuu yksinomaan paikallisten tuotteiden ostamiseen tai yksittäisten luonnon monimuotoisuuden suojelutoimien tukemiseen, ei täytä tätä kriteeriä (viimeksi mainittu sisältyy kriteeriin 7.11). **Auditointiaineisto** **Yli 50 työntekijän kohteissa** on auditoinnissa esitettävä osoitus vähintään kahdesta aktiivisesta yhteistyösuhteesta. Alle 50 työntekijän kohteet esittävät osoituksen yhdestä (1) aktiivisesta yhteistyösuhteesta. (esim. kokouspöytäkirjat, toimintakertomukset, yhdessä laaditut materiaalit). Auditointiaineisto (esim. kokouspöytäkirjat, toimintakertomukset, yhdessä laaditut materiaalit) osoittavat aktiivisen yhteistyön sidosryhmien kanssa. Yhteistyö määritellään molempia osapuolia hyödyttäväksi suhteeksi, johon sisältyy vähintään yhden (1) dokumentoitu vuorovaikutus sertifiointikauden aikana. Ensimmäistä kertaa hakemuksen jättävä kohde esittelee yhteistyösopimukset ja suunnitellut toimet.

1.9	Kohde osoittaa toiminnassaan ja viestinnässään kunnioitusta alkuperäiskansoille. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Matkailu- ja majoitustoiminta voi tahattomasti vahingoittaa alkuperäiskansoja häiritsemällä kulttuurisia perinteitä, rajoittamalla pääsyä alueille tai luonnonvaroihin tai jättämällä huomiotta alkuperäiskansojen oikeudet ja tietoperinteet. Kun alueella asuu alkuperäiskansoja, kunnioittava vuorovaikutus ja tietoon perustuva päätöksenteko ovat välttämättömiä haittojen ehkäisemiseksi, kulttuurisen omimisen välttämiseksi sekä kulttuuriperinnön, perinteisen tietämyksen ja yhteisön hyvinvoinnin suojelemiseksi. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde varmistaa, että sen toiminnassa, kehityshankkeissa ja asiakaskokemuksissa kunnioitetaan alkuperäiskansoja sekä turvataan heidän oikeutensa ja pääsynsä välttämättömiin resursseihin ja kulttuurisesti merkittäviin kohteisiin. Tähän sisältyy sitoutuminen kulttuuriseen eheyteen, etujen tasapuoliseen jakamiseen sekä sosiaalisen ja ympäristöllisen hyvinvoinnin turvaamiseen. Tämän kriteerin täyttämiseksi kohde arvioi, onko 100 kilometrin säteellä siitä alkuperäiskansoja. Alkuperäiskansojen läsnäoloa arvioidessaan kohde voi käyttää apuna julkisesti saatavilla olevia tai paikallisesti tunnustettuja tietoja, kuten: • alueella asuvat tunnustetut alkuperäiskansat tai niiden alueet • alkuperäiskansojen kulttuuriset, historialliset, arkeologiset tai hengelliset kohteet, reitit, perinteet tai käytännöt, ja • UNESCOn maailmanperintökohteet tai aineettoman kulttuuriperinnön kohteet, jotka liittyvät alkuperäiskansoihin. Jos arvioinnissa vahvistuu, ettei määritellyllä alueella ole alkuperäiskansoja tai alkuperäiskansojen kulttuuriperintökohteita, tätä kriteeriä ei sovelleta (N/A). Jos alueella on alkuperäiskansoja, kohde varmistaa, että sen asiakaspalvelutoiminnassa, kohteen hallinnossa ja hoidossa sekä kehittämispäätöksissä kunnioitetaan alkuperäiskansojen oikeuksia, kulttuuria ja oikeutta resursseihin. Tämä tarkoittaa, että kohde varmistaa, että: • kaikki alkuperäiskansoja esittävät sisällöt (esim. asiakasmateriaalit, esitykset, käsityöt, tarinankerronta, sisustus) laaditaan yhteistyössä asianomaisten alkuperäiskansojen kanssa. Tähän sisältyy kirjallinen suostumus sekä soveltuvissa tilanteissa kohtuullinen korvaus • soveltuvin osin matkailijoille esitettävien alkuperäiskansojen rituaalien, tanssien tai seremonioiden aitous ja ydin säilytetään ja esitetään yhteisön hyväksymien käytäntöjen mukaisesti, mukaan lukien ne, jotka on tunnustettu Unescon aineettomaksi kulttuuriperinnöksi • soveltuvin osin kaikissa yhteisötilojen uudistamisissa tai luonnon monimuotoisuuteen liittyvissä hankkeissa (esim. viheralueiden luominen, kotoperäisten lajien istuttaminen, elinympäristöjen ennallistaminen, luontoon perustuvat matkailuelämykset) otetaan huomioon perinteinen tai alkuperäiskansojen ekologinen tieto sekä järjestetään

		kuulemisia, joiden avulla tunnistetaan ja lievennetään kulttuurisen tai sosiaalisen rappeutumisen riskejä (esim. väestön pakkosiirtyminen, perinteiden menetys); • kohteen toiminta ei rajoita tai vaaranna pääsyä välttämättömiin palveluihin ja resursseihin (kuten ruokaan, veteen, terveydenhuoltoon, hygienia- ja jätehuoltopalveluihin, koulutukseen, toimeentuloon, luonnonvaroihin tai kulttuurisesti merkittäviin kohteisiin) • soveltuvissa tilanteissa hankitaan vapaa, tietoon perustuva ennakkosuostumus (FPIC) maa- ja vesivarojen käyttöön tai hankintaan, ja noudatetaan tarkasti paikallisia kaavoitus-, kulttuuriperintö- ja ympäristönsuojelumääräyksiä, ja • välttämättömät paikalliset palvelut (kuten terveydenhuoltopalvelut) ovat myös ympäröivien yhteisöjen käytettävissä, jollei tällaisia palveluja muuten ole saatavilla. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittelee yhteenvedon arvioinnista, jossa yksilöidään alkuperäiskansat, kulttuuriomaisuus ja kulttuuriperintökohteet, tai perustellun selvityksen, jos arvioinnin perusteella niitä ei ole. Tietyissä tilanteissa ja kartoituksen tulosten perusteella kohde esittelee: • esimerkkejä asiakkaille suunnatuista materiaaleista (kuten asiakasesitteet, tarinankerronnan elementit, sisustus), jotka kuvaavat tarkasti hyväksyttyä alkuperäiskansojen sisältöä ja mainitsevat kulttuurisen tietämyksen haltijat tai luojat • soveltuvin osin selvityksen siitä, miten perinteisten rituaalien, tanssien tai seremonioiden ydin säilytetään, esim. osoitus alkuperäiskansojen kuulemisesta, kuten kokouspöytäkirjat, kirjalliset sopimukset tai suostumukset • soveltuvin osin alueiden kartat, kaavoitusmääräysten noudattamista koskevat asiakirjat sekä alkuperäiskansojen kanssa tehdyt sopimukset (etukäteishyväksynnät), joissa vahvistetaan, että kohteen toiminta ei estä alkuperäiskansojen pääsyä välttämättömiin resursseihin ja kulttuurisesti merkittäviin kohteisiin. Jos auditoija havaitsee epäjohdonmukaisuuksia tai epäilee sääntöjenvastaisuuksia, järjestetään vähintään yksi anonyymi haastattelu alkuperäiskansojen edustajien kanssa sen varmistamiseksi, ettei ole viitteitä käynnissä olevista erimielisyyksistä, oikeudellisista vaateista taikka dokumentoiduista pääsyä koskevista kiistoista. • soveltuvin osin – yhteisötilojen uudistamisen tai luonnon monimuotoisuuteen liittyvien hankkeiden yhteydessä – hankkeita koskevat asiakirjat (esim. suunnittelukaaviot, hankekuvaukset), joista käy ilmi perinteisen ekologisen tietämyksen ja osallistavien suunnitteluprosessien huomioiminen, ja/tai • soveltuvissa tapauksissa vahvistus siitä, että yleisölle tarkoitetut palvelut (esim. terveydenhuoltolaitokset, kaupat) ovat alkuperäiskansojen käytettävissä.
1.10	Kohteella on käytössä menettelyt, jotka keskittyvät joko	**Merkitys** Yhdenvertaiset mahdollisuudet työllistymiseen ja kehittymiseen edistävät tervettä työpaikkakulttuuria ja vähentävät syrjäytymisen tai syrjinnän riskiä. Oikeudenmukaiset urapolut edistävät entisestään henkilöstön hyvinvointia ja

	yhdenvertaiseen rekrytointiin tai yhdenvertaiseen urakehitykseen riippumatta etnisestä taustasta, sukupuoli-identiteetistä, vammaisuudesta, iästä, seksuaalisesta suuntautumisesta, uskonnosta tai sosioekonomisesta taustasta. (I/G) HH, CHP, CC, A (I) SA, R (G)	organisaation resilienssiä. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde valitsee jommankumman osa-alueen – joko yhdenvertaisen rekrytoinnin tai yhdenvertaisen urakehityksen – ja sisällyttää menettelyt yleisiin rekrytointi- tai työsuhdekäytäntöihinsä varmistaen tasapuolisuuden etnisestä taustasta, sukupuoli-identiteetistä, vammaisuudesta, iästä, seksuaalisesta suuntautumisesta, uskonnosta tai sosioekonomisesta taustasta riippumatta. Tämä koskee myös johtotason tehtäviä. Lisäksi kohde toteuttaa vähintään yhden dokumentoidun toimenpiteen, joka liittyy valittuun painopistealueeseen. Toteutetut toimet dokumentoidaan, niiden on oltava soveltuvia kohteen olosuhteisiin (esim. sijainti, henkilöstön kokoonpano) ja ne arvioidaan tai tarkistetaan neljän (4) vuoden välein. Yhdenvertaisen rekrytoinnin osa-alueella kohde soveltaa oikeudenmukaisia ja syrjimättömiä rekrytointimenettelyjä, joilla minimoidaan vinoumat työpaikkailmoituksissa, hakijoiden karsinnassa ja työhaastatteluissa. Yhdenvertaisen urakehityksen osa-alueella kohde varmistaa yhdenvertaiset mahdollisuudet koulutukseen[17], osaamisen kehittämiseen ja urakehitykseen. Ylennykset ja edut perustuvat yksinomaan työntekijän osaamiseen, tuloksellisuuteen ja kokemukseen. Tämä kriteeri koskee kaikkia työtehtäviä, myös etenemistä esimies- ja johtotehtäviin. Valittua osa-aluetta tukee kirjallinen yhdenvertaisuuspolitiikka, jossa vahvistetaan nollatoleranssi syrjinnälle sekä esitetään menettelyt, joilla varmistetaan kyseisten prosessien osallistavuus. Politiikka voi olla itsenäinen, yhden sivun pituinen asiakirja tai osa toista sisäistä asiakirjaa (esim. liiketoiminnan eettiset ohjeet), ja se jaetaan asianomaiselle henkilöstölle (esim. johdolle, henkilöstöhallinnolle), hyväksytään virallisesti johdon toimesta ja tarkistetaan vähintään kerran neljä (4) vuodessa. Hyväksyttäviä toimia ovat esimerkiksi: a) sokkorekrytointi, kuten ensimmäisen kierroksen ansioluettelojen anonyymi seulonta, joissa asiakirjoista on poistettu henkilön tunnistamisen mahdollistavat tiedot, kuten nimi, sukupuoli, etninen tausta tai osoite, jotta työnhakijoiden valikoinnissa esiintyvä vinouma pienenee. *(koskee yhdenvertaista rekrytointia)* b) yhdenvertaisuutta edistävien rekrytointitavoitteiden (mikäli laki tämän sallii) tai kehitystavoitteiden asettaminen tai ei arkaluontoisten tietojen seurantajärjestelmien (esim. johdon sukupuolijakauma, paikallinen vs. muualla asuva henkilöstö jne.) käyttö. *(koskee yhdenvertaista rekrytointia)* c) koulutuksen loppuun saattamisen edistäminen ja tukeminen koko henkilöstön keskuudessa (koskee vain niitä työntekijöitä, joilla ei ole vielä suoritettuna muodollista koulutusta). *(koskee yhdenvertaista urakehitystä)* d) sisäiset mentorointi- tai urakehitysohjelmat, jotka on suunnattu aliedustetuille ryhmille ja joiden tulokset ovat mitattavissa, esim. ylennyksinä tai urakehityksenä. *(koskee yhdenvertaista urakehitystä)*, ja/tai e) pakollinen vuotuinen DEI-koulutus[18] (moninaisuus, yhdenvertaisuus ja osallisuus) Green Key -kohdevastaavalle[19] tai asianomaisille henkilöstöhallinnon edustajille. Koulutuksen tulee kattaa muun muassa syrjimättömyyden ja

[17] Katso sanasto sivulta 4.
[18] Katso sanasto sivulta 4.
[19] Katso sanasto sivulta 4.

		osallistavan rekrytoinnin periaatteet, vinoumien vähentäminen (esim. tiedostamattomat ennakkoluulot), osallistava johtaminen sekä työpaikkakulttuuri. *(Koskee molempia osa-alueita.)* Sukupuoleen, paikalliseen työllisyyteen, vammaisuuteen tai etniseen taustaan liittyvien numeeristen tietojen keräämistä suositellaan vain silloin, kun se on laissa sallittua, eettisesti asianmukaista ja tiedot on annettu vapaaehtoisesti. Tietoja on käytettävä vain koostettuina ja anonymisoituina. Tämä kriteeri on pakollinen yli 50 työntekijän kohteille. Alle 50 työntekijän kohteissa tämä kriteeri on ohjeellinen. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittelee asiakirjat, joista ilmenee, kuinka yhdenvertaisuus varmistetaan rekrytoinnissa tai ammatillisessa kehityksessä. Asiakirjoihin sisältyvät vähintään: • kirjallinen politiikka (erillisenä asiakirjana tai osana yhteiskuntavastuupolitiikkaa tai liiketoiminnan eettisiä ohjeita, jos kohteella on sellaiset), ja • osoitus vähintään yhdestä (1) toteutetusta toimenpiteestä. Riippuen siitä, mitkä luetelluista toimista on valittu, aineistoon voivat kuulua: a) todistus DEI-koulutuksen suorittamisesta ja toteutetuista toimista b) osoitus siitä, että henkilöstön koulutuksen loppuun suorittamista edistetään ja tuetaan c) rekrytointi- tai henkilöstöhallinnon asiakirjat, joista ilmenee, että prosessissa on noudatettu yhdenvertaisuuden periaatetta, esim. anonymisoidut hakijoiden karsintalomakkeet, yhteistyö paikallisten ryhmien kanssa (jos tämä on valittu yhdeksi toimenpiteeksi) d) koulutus- ja urakehitystiedot (esim. koulutuskalenterit, osallistumistiedot tai mentorointiohjelmien raportit), joilla osoitetaan, että kaikilla työntekijöillä on yhdenvertainen mahdollisuus koulutukseen, urakehitykseen ja palautteeseen (jos tämä on valittu yhdeksi toimenpiteeksi), tai e) toteutetun urakehitysohjelman ansiosta toteutuneiden ylennysten tai työrooleissa etenemisten määrä.
1.11	Kohde tarjoaa esteettömän pääsyn henkilöille, joilla on erityisiä esteettömyystarpeita, keskittymällä vähintään yhteen määriteltyyn esteettömyysluokkaan ja toteuttamalla	**Merkitys** Esteettömän pääsyn tarjoaminen henkilöille, joilla on erityisiä esteettömyystarpeita, auttaa poistamaan fyysisiä, aisteihin liittyviä ja kognitiivisia esteitä, jolloin kaikki asiakkaat voivat osallistua palveluihin ja kokemuksiin täysimääräisesti ja itsenäisesti. Tämä edistää sosiaalista kestävyyttä ja on kansainvälisten ihmisoikeusperiaatteiden mukaista. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde tarjoaa esteettömän pääsyn henkilöille, joilla on erityisiä esteettömyystarpeita. Koska kohteet eivät välttämättä pysty ottamaan huomioon kaikkia vammaisuuden muotoja, kohde keskittää esteettömyyden parantamistoimensa vähintään yhteen (1) tiettyyn tarveluokkaan: liikuntarajoitteisiin, näkövammaisuuteen, kuulovammaisuuteen tai

	kyseisen luokan edellyttämät vähimmäistoimenpiteet. (I/G) HH, CC, A (I) SA, CHP, R (G)	kognitiivisiin haasteisiin. Tämän kriteerin täyttämiseksi on fyysisen esteettömyyden suhteen toteutettava seuraavat vähimmäisvaatimukset: • vähintään yksi (1) esteetön sisäänkäynti, jossa on luiska tai tasainen kulkuväylä (joka täyttää kaltevuus- ja leveysvaatimukset) • vähintään yksi (1) esteetön käymälä julkisissa tai yhteisissä tiloissa • vähintään yksi (1) esteetön majoitushuone, jossa on oma kylpyhuone (jos kohde tarjoaa majoitusta) • esteettömät ravintolapaikat tai esteetön yhteinen ruokailualue sekä • kokoustiloja tarjoavissa kohteissa yksi (1) esteetön kokous- tai neuvotteluhuone. Lisäksi on suositeltavaa, että liikuntarajoitteisille asiakkaille järjestetään lepopaikkoja (esim. penkkejä) pidemmillä kävelyreiteillä. Sisäänkäyntien kaltevuus ja leveys, opasteet sekä kaiteiden saatavuus tarkistetaan kansallisten esteettömyysohjeiden tai, mikäli saatavilla, YK:n ja WHO:n esteettömyyssuositusten mukaisesti. Tämän kriteerin täyttämiseksi on visuaalisen esteettömyyden suhteen toteutettava seuraavat vähimmäisvaatimukset: • kontrastiltaan voimakkaat opasteet ja/tai tuntohavaittavat lattiamerkinnät ja/tai riittävä valaistus sekä häikäisyn vähentäminen keskeisillä alueilla (esim. sisäänkäynti, vastaanotto, käymälät, käytävät) näkövammaisten tarpeiden mukaisesti • vähintään yksi (1) esteetön käymälä julkisissa tai yhteisissä tiloissa • vähintään yksi (1) esteetön majoitushuone, jossa on oma kylpyhuone (jos kohde tarjoaa majoitusta) • esteettömät ravintolapaikat, vastaanotto- tai palvelupiste sekä äänimerkit, suullinen ohjeistus tai pistekirjoituksella tai suurikokoisilla kirjaimilla toteutetut ruokalistat ja opasteet, ja • kokoustiloja tarjoavissa kohteissa yksi (1) esteetön kokous- tai neuvotteluhuone. Kognitiivisten haasteiden tai kuulovammaisuuden osalta on tämän kriteerin täyttämiseksi toteutettava seuraavat esteettömyyden vähimmäisvaatimukset: • esteettömyyssuunnitelma, jossa kuvataan, miten kognitiivisiin haasteisiin tai kuulovammaisten tarpeisiin vastataan, ja • vähintään kaksi (2) toteutettua konkreettista toimenpidettä, jotka keskittyvät joko kognitiivisiin haasteisiin ja/tai kuulovammaisuuteen: o esimerkkejä kognitiiviseen esteettömyyteen keskittyvistä toimista ovat yksinkertaistetut ja kuvasymboleihin perustuvat ohjeet keskeisillä alueilla (vastaanotto, ruokailu, turvallisuusohjeet); hiljainen sisäänkirjautumisympäristö tai jonottamaton palvelu sitä tarvitseville asiakkaille; henkilöstön koulutus, jossa keskitytään kognitiivisia haasteita omaavien henkilöiden tarpeiden ymmärtämiseen; aisteille sopivien karttojen tai yksinkertaisten suunnistamisoppaiden saatavuus; sekä asiakkaille selkeästi viestityt, ennustettavat toimintarutiinit.

		○ Esimerkkejä kuulovammaisten tarpeisiin vastaavista toimista ovat induktiosilmukoiden saatavuus vastaanotossa tai kokoushuoneissa; tekstityksellä varustetut videot ja (mikäli mahdollista) visuaaliset hälytykset keskeisillä alueilla; henkilöstökoulutus, jossa keskitytään kuulovammaisten tarpeiden ymmärtämiseen (esim. kansainvälisen viittomakielen koulutus). Jotta toimenpiteet voidaan hyväksyä, parannusten on oltava merkittäviä, toimivia ja esteettömyyssuunnitelmassa selkeästi dokumentoituja. Kohde myös tiedottaa verkkosivuillaan siitä, mitkä esteettömyysratkaisut ovat käytössä. Vaikka lemmikkieläimet eivät yleensä olisi sallittuja kohteessa, avustajaeläimet (kuten opaskoirat) ovat aina tervetulleita. Koko henkilöstö noudattaa tätä periaatetta. Esteettömyystiedot on ilmoitettu selkeästi ja paikkansa pitävästi kohteen verkkosivuilla. Kuvauksissa eritellään esteettömät tilat (esim. huoneen pohjapiirros, tukikaiteet, esteetön kulku, kontrastiltaan voimakkaat opasteet, visuaaliset hälytykset jne.) sekä ilmoitetaan, täyttääkö kohde tietyt vaatimukset (esim. paikalliset rakennusmääräykset tai esteettömyyssertifiointi). Kohdetta kannustetaan kuulemaan kansallisia tai paikallisia vammaisjärjestöjä tai pyytämään niiltä hyväksyntä esteettömyysratkaisuja suunniteltaessa. Perehdytyksen aikana koko henkilöstö koulutetaan ja saa tietoa kohteen esteettömyysjärjestelyistä, määräyksistä sekä vammaisten asiakkaiden oikeuksista. Johto ja muu asiakaspalveluhenkilöstö[20]saavat lisäkoulutusta, jossa perehdytään kohteen käytettävissä oleviin laitteisiin. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohteen tulee esittää osoitus seuraavista: • henkilöstön tietoisuuden lisääminen esteettömyysmenettelyistä ja niitä koskeva koulutus sekä • verkkosivustolla olevat esteettömyystiedot. Jos kohde tarjoaa esteettömyyden kognitiivisia haasteita omaaville tai kuulovammaisille, esitetään esteettömyyssuunnitelma, jossa kuvataan, miten heidän tarpeisiinsa vastataan. Auditointikierroksella auditoija varmistaa esteettömien rakenteiden ja tilojen olemassaolon ja kunnon (vähintään edellä luetelluin osin). Auditointikierroksella tarkastetaan otos[21], johon sisältyvät vähintään yksi (1) yleinen käymälä, 1 yhteinen tila tai sisäänkäynti, 1 ravintola ja 1 kokoushuone sekä majoitustilat sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti.
1.12	Kasveja, eläimiä tai historiallisia ja	**Merkitys**

[20] Katso sanasto sivulta 4.
[21] Katso sanasto sivulta 4.

	arkeologisia esineitä voidaan myydä, vaihdeta tai pitää esillä ainoastaan kansainvälisen oikeuden sallimin ehdoin. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	Uhanalaisten lajien sekä luvattomien arkeologisten esineiden kauppa ja esillä pitäminen aiheuttavat luonnon monimuotoisuuden köyhtymistä, laitonta villieläinkauppaa ja kulttuuriperinnön hyväksikäyttöä. Kieltämällä tällaiset käytännöt kohteet auttavat suojelemaan uhanalaisia lajeja, vaalimaan kulttuuriperintöä ja osoittamaan vastuullista yritystoimintaa ja ympäristönhoitoa. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde ei kerää, myy, vaihda tai esittele sellaisia kasvi- tai eläinlajeja tai niiden osia ja tuotteita, jotka on luokiteltu *uhanalaisiksi* (eli erittäin vaarantuneiksi, erittäin uhanalaisiksi tai äärimmäisen uhanalaisiksi) IUCN:n uhanalaisuusluokituksessa. Tämä kattaa sekä säännellyn että sääntelemättömän kaupan sekä luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön luvattoman keräämisen. Kielto koskee kaikkialla kohteessa myytäviä tai esillä olevia tuotteita (kuten matkamuistoja, koriste-esineitä, perinteisiä lääkkeitä tai eläviä yksilöitä). *Uhanalaisiin* lajeihin liittyvä kaupallinen toiminta ei ole sallittua, vaikka lajin tai tuotteiden myynti olisi kansallisen lainsäädännön mukaan laillista, ellei sitä ole nimenomaisesti sallittu kansainvälisissä suojeluohjeissa ja ellei sitä käytetä yksinomaan koulutukseen tai tietoisuuden lisäämiseen. Kulttuuriperinnön suojelemiseksi historiallisia ja arkeologisia esineitä ei myöskään saa myydä, vaihtaa tai asettaa esille, ellei niitä ole hankittu laillisesti ja ellei niitä esitetä opetuksellisessa tai kulttuurisessa tarkoituksessa. Tällaisissa tapauksissa kannustetaan yhteistyöhön asiaankuuluvien tahojen (kuten museoiden, luonnonsuojelujärjestöjen tai alkuperäiskansojen ryhmien) kanssa, jotta tulkinta olisi kunnioittavaa ja merkityksellistä. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää erityistapauksissa (eli jos esillä on kulttuuriperintöä, historiallisia ja arkeologisia esineitä) asiakirjat, joista käy ilmi laillinen alkuperä ja joissa selvitetään, miten esilläolo edistää koulutusta tai suojelutietoisuutta. Auditointikierroksella tarkastetaan otos[22] vähintään yhdestä (1) yhteisestä tilasta, kuten lahjatavarakaupasta, vastaanottoalueesta ja sisustusalueelta, sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti.
1.13	Kohde ei tarjoa, mainosta tai järjestä viihdettä, retkiä tai aktiviteetteja, joihin	**Merkitys**

[22] Katso sanasto sivulta 4.

	liittyy eläinten hyväksikäyttöä tai kärsimystä. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	Eläinten käyttö viihdetarkoituksiin matkailualalla voi sisältää käytäntöjä, jotka vaarantavat eläinten hyvinvoinnin ja edistävät niiden hyväksikäyttöä[23]. Kieltämällä tällaiset toiminnot kohteet varmistavat eläinten eettisen kohtelun, noudattavat kansainvälisiä eläinsuojelustandardeja ja edistävät luonnon kunnioitusta vierailijoiden keskuudessa. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde ei tarjoa, mainosta tai järjestä viihdettä, retkiä tai aktiviteetteja, joihin liittyy eläinten hyväksikäyttöä tai kärsimystä. Tämä koskee sekä paikan päällä tapahtuvia toimintoja että alihankkijoita ja ulkoisia toimintoja, joita kohde suosittelee, myy, tilaa tai järjestää. Luonnonvaraisten eläinten käyttö[24] viihdetarkoituksiin, käsittelyyn tai läheiseen vuorovaikutukseen on ehdottomasti kielletty. Tämä kattaa muun muassa seuraavat: • eläinnäyttelyt tai -esitykset • lavastetut valokuvaustilanteet • suora kosketus vankeudessa pidettäviin villieläimiin tai niiden ruokkiminen • eläinten taistelut, kilpailut tai ratsastukset, jotka vaarantavat eläinten hyvinvoinnin (esim. norsuratsastukset, porokilpailut, rodeot), sekä • kohteen ulkopuolella järjestettävät tapahtumat tai nähtävyydet, joiden tiedetään vahingoittavan eläimiä (esim. härkätaistelut, villieläimiä esittelevät sirkukset, metsästyssafarit). Kohde arvioi alihankkijat sekä aktiviteetit, joita se markkinoi tai joita se tilaa kolmansilta osapuolilta, varmistaakseen, että niissä ei harjoiteta tällaisia käytäntöjä. Matkailutarkoituksiin käytettävät kotieläimet[25] voivat osallistua eläinten hyvinvointiin, koulutukseen tai kulttuuriin liittyviin toimintoihin (esim. vuorovaikutteiset maatilat, huskysafarit, ratsastus), riippumatta siitä, järjestetäänkö ne paikan päällä vai markkinoidaanko niitä tai järjestetäänkö niitä kohteen ulkopuolella. Paikan päällä matkailutarkoituksiin pidettävät eläimet pidetään aina eläinten hyvinvointia koskevien määräysten ja standardien mukaisissa olosuhteissa, mukaan lukien kriteerissä 1.14 esitetyt vaatimukset. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää tietyissä tilanteissa (eli kun tarjotaan, markkinoidaan tai järjestetään eläimiin liittyviä aktiviteetteja) seuraavat:

[23] Katso sanasto sivulta 4.
[24] Katso sanasto sivulta 4.
[25] Katso sanasto sivulta 4.

		• kirjallinen lausunto, toimintaohje[26] tai politiikka, jossa vahvistetaan, ettei viihdettä, retkiä tai aktiviteetteja, joihin liittyy eläinten hyväksikäyttöä tarjota, markkinoida tai järjestetä, ja/tai • asiakkaille tarkoitettu viihdeohjelma, jos sellainen on saatavilla. Tarvittaessa auditoija tarkistaa auditointikierroksen aikana kohteen eläimistön suhteessa edellä kuvattuihin opetuksellisuusvaatimuksiin.
1.14	Eläinten hyvinvointia koskevia ohjeita tulee noudattaa, kun kohteessa pidetään eläimiä. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Eläinten hyvinvoinnin korkean laatutason varmistaminen matkailualalla ehkäisee kärsimystä, suojelee luonnon monimuotoisuutta ja edistää eettisiä asiakaskokemuksia. Tunnustettuja eläinten hyvinvointia koskevia toimintaperiaatteita ja kansallista lainsäädäntöä noudattamalla kohteet turvaavat tiloissaan olevien eläinten fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin sekä osoittavat noudattavansa vastuullisia ja kestäviä toimintatapoja. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde noudattaa eläinten hyvinvointia koskevia ohjeita, kun kohteessa on eläimiä, joita hyödynnetään matkailutarkoituksiin. Tähän sisältyy kansallisen eläinsuojelulainsäädännön täysimääräinen noudattaminen sekä vähintäänkin eläinsuojelun viiden osa-alueen mallin noudattaminen, sellaisena kuin se on määritelty matkailualalle tarkoitetuissa eläinten hyvinvointia koskevissa ABTA:n ohjesäännöissä. Nämä viisi osa-aluetta keskittyvät eläinten fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Tähän sisältyvät: • suotuisten olosuhteiden varmistaminen: o hyvä ruokinta: eläimillä on jatkuvasti saatavilla puhdasta vettä, ja niille annetaan riittävästi ravintoa, joka täyttää niiden ravitsemustarpeet ja vastaa niiden luonnollista ruokailukäyttäytymistä o mukavat elinolot: eläimet elävät lajilleen sopivassa ympäristössä, jossa on tilaa, suojaa, sopiva lämpötila ja virikkeellisiä mahdollisuuksia (esim. luonnonmateriaaleja, varjoa, uimapaikkoja) o terveet eläimet: eläimet saavat asianmukaista hoitoa pysyäkseen fyysisesti terveinä, ja mahdolliset vammat tai sairaudet hoidetaan nopeasti o vapaus käyttäytyä luonnollisesti: eläimet voivat liikkua vapaasti ja ilmaista lajityypillistä käyttäytymistä (kuten seurustelua, kaivamista, lentämistä, kiipeilyä tai leikkimistä), ja o myönteiset kokemukset ja psyykkinen hyvinvointi: eläimet tuntevat olonsa turvalliseksi, mukavaksi, virikkeelliseksi ja tyytyväiseksi. • haitallisten olosuhteiden välttäminen: o nälkä tai jano: eläimiä ei jätetä ilman ruokaa tai vettä o huonot elinolot: likaiset, ahtaat tai liian ankarat olosuhteet eivät ole hyväksyttäviä

[26] Katso sanasto sivulta 4.

		○ sairaudet tai vammat: sairaita tai loukkaantuneita eläimiä ei jätetä hoitamatta ○ rajoittava kohtelu: eläinten sitominen, häkkiin sulkeminen tai niiden estäminen liikkumasta tai käyttäytymästä normaalisti ei ole sallittua, ja ○ kärsimys tai stressi: vältetään toimia, jotka aiheuttavat kipua, pelkoa, ikävystymistä, turhautumista tai ahdistusta. Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin varmistamiseksi suoritetaan eläinlääkärintarkastus vähintään kerran vuodessa. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää: • kirjallinen vahvistus siitä, että kohde on lukenut, ymmärtänyt ja noudattaa eläinten hyvinvointia koskevat käytännöt, jotka perustuvat ABTA:n ajantasaisiin ohjesääntöihin, ja jotka noudattavat kansallista eläinsuojelulainsäädäntöä (esim. esittämällä kohteen eläinten hyvinvointia koskevan sitoumuksen tai eläinten pitämistä ja hoitoa koskevan toimintaohjeen[27], joka sisältää viiteen osa-alueeseen perustuvan tarkistuslistan), ja • vuosittaisten eläinlääkärintarkastusten pöytäkirjat, joissa on vahvistettu eläinten terveys ja hyvinvointi. Mikäli mahdollista, auditointikierroksella varmistetaan, että paikan päällä olevilla eläimillä ei esiinny selvästi havaittavia merkkejä yllä kuvattuihin haitallisiin olosuhteisiin liittyen.
1.15	*Kohde laatii ja toteuttaa liiketoiminnan eettiset ohjeet. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A*	***Merkitys*** *Liiketoiminnan eettiset ohjeet ovat keskeinen osa kohteen yhteiskuntavastuukehystä. Ne auttavat varmistamaan eettisen, lainmukaisen ja vastuullisen toiminnan koko organisaatiossa, rakentavat luottamusta sidosryhmien keskuudessa ja tukevat pitkän aikavälin sosiaalista kestävyyttä.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde laatii ja toteuttaa liiketoiminnan eettiset ohjeet. Tämä on päivätty sisäinen asiakirja, joka kattaa kaikki seuraavat keskeiset osa-alueet:* • *toimintapolitiikat ja yrityskulttuuri: miten organisaatio edistää eettistä liiketoimintaa ja rehellisyyteen perustuvaa yrityskulttuuria* • *korruption ja lahjonnan torjunta: kansainvälisten puitteiden (esim. YK:n korruptionvastainen yleissopimus) mukaiset politiikat sekä riskialttiiden toimintojen tunnistaminen* • *liiketoiminnan etiikka: oikeudenmukaisuuden, avoimuuden ja rehellisyyden arvojen vaaliminen* • *hyvä hallintotapa: päätöksentekoa, vastuuvelvollisuutta ja valvontaa määrittelevät rakenteet*

[27] Katso sanasto sivulta 4.

		• *ihmisoikeudet ja sosiaaliset suojatoimenpiteet: sitoutuminen ihmisoikeuksien yleismaailmalliseen julistukseen ja YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, mukaan lukien suojelu väärinkäytöltä, hyväksikäytöltä ja häirinnältä (kiinnittäen huomiota haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin), ja* • *eläinten hyvinvointi: soveltuvissa tilanteissa politiikat, jotka koskevat kohteen eläinten hyvinvointia.* *Liiketoiminnan eettiset ohjeet:* • *ovat johdon virallisesti hyväksymät ja päivätyt* • *tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa, ja* • *tiedotetaan koko henkilöstölle (esim. perehdyttämisen, käsikirjan tai koulutuksen[28] kautta) ja annetaan pyynnöstä julkisesti saataville.* *Koko ketjua koskevia liiketoiminnan eettisiä ohjeita voidaan käyttää edellyttäen, että ne todistettavasti koskevat hakijakohdetta (asiaankuuluva brändi, maa, kiinteistötyyppi), että kohteen henkilöstö tuntee ne ja että heillä on pääsy niihin ja että kohde pystyy osoittamaan, miten liiketoiminnan eettisten ohjeiden toteutus käytännössä kohteessa tapahtuu. Pelkät koko ketjua koskevat asiakirjat eivät riitä: kohteen on osoitettava auditoinnissa tietoisuus ja käytännön toteutustapa.* ***Auditointiaineisto*** *Kohde esittelee auditoinnissa päivätyt ja johdon hyväksymät liiketoiminnan eettiset ohjeet, jotka kattavat kaikki vaaditut osa-alueet.* *Tarvittaessa auditoija varmistaa myös seuraavat seikat:* • *osoitus henkilöstön tietoisuudesta ja koulutuksesta (esim. perehdytysmateriaalit), ja* • *johdon ja henkilöstön haastattelut, jos auditoijalla on epäilyksiä toteutuksesta tai niiden ymmärtämisestä.*
1.16	*Kohde edistää aktiivisesti työntekijöidensä fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia toteuttamalla vähintään 1 konkreettisen toimenpiteen vuodessa tai*	***Merkitys*** *Työhyvinvointi edistää tervettä työpaikkakulttuuria, parantaa työn tuottavuutta ja lisää henkilöstön tyytyväisyyttä pitkällä aikavälillä. Työntekijöiden fyysisen ja psyykkisen terveyden tukeminen auttaa vähentämään stressiä, ehkäisemään työuupumusta sekä luomaan positiivisen ja joustavan työympäristön.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde toteuttaa vähintään yhden (1) toimenpiteen vuodessa tai ylläpitää jatkuvia palveluita tai tiloja, jotka edistävät henkilöstön hyvinvointia.* *Esimerkkejä hyväksyttävistä työhyvinvointitoimenpiteistä ovat:*

[28] Katso sanasto sivulta 4.

	ylläpitämällä pysyviä, ilmaisia tai tuettuja palveluita, jotka edistävät henkilöstön hyvinvointia. (G) *HH, CHP, CC, R, A*	*a) tiimihengen kehittämiseen liittyvät tapahtumat, henkilöstön arvostamiseen liittyvät toimet tai hyvinvointipäivät* *b) ilmainen tai tuettu pääsy liikuntatiloihin, liikuntamahdollisuuksiin tai kuntoiluvälineisiin työaikana tai sen jälkeen* *c) koulutukset, työpajat tai tiedotustilaisuudet, jotka käsittelevät mielenterveyttä, stressinhallintaa, sopeutumiskykyä, henkistä hyvinvointia tai työn ja yksityiselämän tasapainoa* *d) tietoisuuskampanjat tai työpajat, joissa käsitellään päihteiden käyttöä, ravitsemusta, työterveyttä tai terveyteen liittyviä riskejä* *e) ennaltaehkäisevät terveyteen liittyvät toimenpiteet, kuten säännölliset terveystarkastukset (mikäli mahdollista), influenssarokotukset tai ergonomiset arvioinnit* *f) tilat, jotka tukevat henkilöstön hyvinvointia, kuten imetyshuoneet, hiljaiset huoneet tai rukoushuoneet* *g) haasteet tai kilpailut, joilla kannustetaan terveisiin elämäntapoihin (esim. askelmäärähaaste, pyörällä töihin -kuukausi), ja/tai* *h) perheystävälliset toimenpiteet, kuten työntekijöiden mahdollisuus tuoda lapsensa töihin turvallisessa ja asianmukaisessa työympäristössä, pääsy erillisiin lastenhoitotiloihin, lastenkerhoihin tai yhteistyöjärjestelyt lähiseudun lastenhoitopalvelujen tarjoajien kanssa.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohteen tulee esittää joko:* *a) dokumentaatio toteutetuista hyvinvointitoimenpiteistä, kuten henkilöstöviestintä, ohjelmakuvaukset, valokuvat tiloista, tapahtumaraportit, osallistujatiedot tai ulkoisten kumppaneiden kanssa tehdyt sopimukset, tai* *b) osoitus olemassa olevista tiloista auditointikierroksen yhteydessä (esim. imetyshuoneet, liikuntatilat, hiljaiset huoneet, lastenhoitotilat).* *Auditointikierroksen aikana auditoija voi haastatella henkilöstöä varmistaakseen tietoisuuden hyvinvointitoimenpiteistä.*
1.17	*Kohde tarjoaa harjoittelumahdollisuuksia ja/tai osa-aikaisia tai joustavia työmahdollisuuksia pitkäaikaistyöttömille tai vaikeasti työllistyville työnhakijoille. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A*	***Merkitys*** *Työmahdollisuuksien tarjoaminen sosioekonomisesti heikommassa asemassa oleville, vammaisille tai perinteisen työelämän esteitä kohtaaville ihmisille edistää sosiaalista yhdenvertaisuutta ja yhteisön hyvinvointia. Se auttaa vähentämään eriarvoisuutta, tukee osaamisen kehittämistä ja työmarkkinoille pääsyä sekä edistää osallistavaa ja tukevaa työpaikkakulttuuria.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde on toteuttanut vähintään yhden (1) seuraavista toimenpiteistä viimeisen sertifiointikautensa (kahden (2) vuoden) aikana tai, jos kyseessä on ensisertifiointi, viimeisten 12 kuukauden aikana:* *a) vähintään kolme (3) kuukauden mittainen työharjoittelu tai oppisopimus pitkäaikaistyöttömille* *b) vammaisten henkilöiden rekrytoinnin, työssä pysymisen ja osaamisen kehittämisen aktiivinen edistäminen*

		c) osa-aikaiset tai joustavat työsopimukset vaikeasti työllistyville henkilöille, sillä kaikki eivät välttämättä pysty työskentelemään kokopäiväisesti (esim. vammaisuuden, iän tai terveydentilan vuoksi) ja joustavat järjestelyt edistävät heidän osallistumistaan työmarkkinoille *d) työllistymis- tai koulutusmahdollisuudet[29] henkilöille, joilla on rajallinen kielitaito tai jotka kuuluvat sosioekonomisesti haavoittuvaan ryhmään (esim. maahanmuuttajat, väkivallan uhrit, yksinhuoltajat tai taloudellisesti heikommassa asemassa olevat), ja/tai* *e) aktiivinen yhteistyö sellaisten ohjelmien tai yhteistyökumppanien kanssa, jotka helpottavat heikommassa asemassa olevien ryhmien siirtymistä koulusta tai sosiaalituelta työelämään.* *Yleisesti ottaen kohde edistää osallisuutta työpaikalla ja yhdenvertaista kohtelua mukauttamalla tehtäviä, työaikoja tai työolosuhteita kunkin työntekijän kykyjen ja tarpeiden mukaisiksi (esim. joustavat työajat tai mukautetut vastuualueet).* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää osoituksen toteutetuista toimenpiteistä. Hyväksyttäviä osoituksia ovat valitusta toimenpiteestä tai toimenpiteistä riippuen:* *a) työ- tai harjoitteluasiakirjat (esim. työsopimukset, läsnäololistat, suoritustodistukset tai henkilöstöraportit lain sallimissa puitteissa), joista käy ilmi, että työ- tai harjoittelujakso on kestänyt vähintään kolme (3) kuukautta viimeisen sertifiointikauden aikana (tai jos kyseessä on ensisertifiointi, edeltävien enintään 12 kuukauden aikana). Kohde voi esittää myös dokumentaation työvoimatoimistojen tai sosiaalipalvelujen kanssa tehdystä yhteistyöstä.* *b) dokumentaatio kohtuullisista mukautuksista (esim. mukautetut työpisteet tai joustavat työtehtävät), henkilöstökoulutusmateriaalit, jotka osoittavat vammaisten henkilöiden osallisuuden tukemista, tai dokumentaatio yhteistyöstä vammaisten työllistämistä edistävien järjestöjen, työvoimatoimistojen tai kansalaisjärjestöjen kanssa* *c) työsopimukset, joissa mainitaan osa-aikatyö, joustavat työajat tai mukautetut työajat; henkilöstöhallinnon yhteenvedot, joista käy ilmi tällaisista järjestelyistä hyötyvien työntekijöiden määrä; sisäiset ohjeistukset, joissa kuvataan joustavia työmahdollisuuksia; tai tarvittaessa tiedot osallistumisesta työelämään paluuta tukeviin tai sosiaalisiin työllistämisohjelmiin* *d) tiedot (tarvittaessa anonymisoiduista) työ- tai koulutussopimuksista, dokumentaatio kielituesta tai koulutusohjelmista, tiedot työharjoitteluista, perehdyttämiskoulutuksista tai mentorointimahdollisuuksista sekä sopimukset tai muu osoitus yhteistyöhankkeisiin osallistumisesta kansalaisjärjestöjen, maahanmuuttajien tukijärjestöjen tai sosiaalipalvelujen kanssa; ja/tai* *e) yhteistyösopimukset, kumppanuussopimukset, osallistumistiedot tai hankekuvaukset asiaankuuluvien toimijoiden kanssa.* *Auditointikierroksen aikana auditoija voi haastatella johtoa, jotta varmistetaan lueteltujen toimien toteutus sekä asianomaisille*

[29] Katso sanasto sivulta 4.

		työntekijöille tarjotut tukitoimenpiteet.
1.18	*Kohde tarjoaa esteettömän pääsyn henkilöille, joilla on erityisiä esteettömyystarpeita, keskittymällä vähintään kahteen (2) määriteltyyn esteettömyysluokkaan ja toteuttamalla kyseisen luokan edellyttämät vähimmäistoimenpitee t. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A*	***Merkitys*** *Esteettömän pääsyn tarjoaminen henkilöille, joilla on erityisiä esteettömyystarpeita, auttaa poistamaan fyysisiä, aisteihin liittyviä ja kognitiivisia esteitä, jolloin kaikki asiakkaat voivat osallistua palveluihin ja kokemuksiin täysimääräisesti ja itsenäisesti. Tämä edistää sosiaalista kestävyyttä ja on kansainvälisten ihmisoikeusperiaatteiden mukaista.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde tarjoaa esteettömän pääsyn henkilöille, joilla on erityisiä esteettömyystarpeita. Koska kohteet eivät välttämättä pysty ottamaan huomioon kaikkia vammaisuuden muotoja, kohde keskittää esteettömyyden parantamistoimensa vähintään 2 tiettyyn tarveluokkaan: liikuntarajoitteisiin, näkövammaisuuteen, kuulovammaisuuteen tai kognitiivisiin haasteisiin.* *Tämän kriteerin täyttämiseksi on fyysisen esteettömyyden suhteen toteutettava seuraavat vähimmäisvaatimukset:* • *vähintään yksi (1) esteetön sisäänkäynti, jossa on luiska tai tasainen kulkuväylä (joka täyttää kaltevuus- ja leveysvaatimukset)* • *vähintään yksi (1) esteetön käymälä julkisissa tai yhteisissä tiloissa* • vähintään *yksi (1)* esteetön majoitushuone, jossa on oma kylpyhuone (jos kohde tarjoaa majoitusta) • *esteettömät ravintolapaikat tai esteetön yhteinen ruokailualue sekä* • *kokoustiloja tarjoavissa kohteissa yksi (1) esteetön kokous- tai neuvotteluhuone.* *Lisäksi on suositeltavaa, että liikuntarajoitteisille asiakkaille järjestetään lepopaikkoja (esim. penkkejä) pidemmillä kävelyreiteillä. Sisäänkäyntien kaltevuus ja leveys, opasteet sekä kaiteiden saatavuus tarkistetaan kansallisten esteettömyysohjeiden tai, mikäli saatavilla, YK:n ja WHO:n esteettömyyssuositusten mukaisesti.* *Tämän kriteerin täyttämiseksi on visuaalisen esteettömyyden suhteen toteutettava seuraavat vähimmäisvaatimukset:* • *kontrastiltaan voimakkaat opasteet ja/tai tuntohavaittavat lattiamerkinnät ja/tai riittävä valaistus sekä häikäisyn vähentäminen keskeisillä alueilla (esim. sisäänkäynti, vastaanotto, käymälät, käytävät) näkövammaisten tarpeiden mukaisesti* • *vähintään yksi (1) esteetön käymälä julkisissa tai yhteisissä tiloissa* • *vähintään yksi (1) esteetön majoitushuone, jossa on oma kylpyhuone (jos kohde tarjoaa majoitusta)* • *esteettömät ravintolapaikat, vastaanotto- tai palvelupiste sekä äänimerkit, suullinen ohjeistus tai pistekirjoituksella tai suurikokoisilla kirjaimilla toteutetut ruokalistat ja opasteet, ja* • *kokoustiloja tarjoavissa kohteissa yksi (1) esteetön kokous- tai neuvotteluhuone.* *Kognitiivisten haasteiden tai kuulovammaisuuden osalta on tämän kriteerin täyttämiseksi toteutettava seuraavat*

		esteettömyyden vähimmäisvaatimukset: • *esteettömyyssuunnitelma, jossa kuvataan, miten kognitiivisiin haasteisiin tai kuulovammaisten tarpeisiin vastataan, ja* • *vähintään kaksi (2) toteutettua konkreettista toimenpidettä, jotka keskittyvät joko kognitiivisiin haasteisiin ja/tai kuulovammaisuuteen:* o *esimerkkejä kognitiiviseen esteettömyyteen keskittyvistä toimista ovat yksinkertaistetut ja kuvasymboleihin perustuvat ohjeet keskeisillä alueilla (vastaanotto, ruokailu, turvallisuusohjeet); hiljainen sisäänkirjautumisympäristö tai jonottamaton palvelu sitä tarvitseville asiakkaille; henkilöstön koulutus, jossa keskitytään kognitiivisia haasteita omaavien henkilöiden tarpeiden ymmärtämiseen; aisteille sopivien karttojen tai yksinkertaisten suunnistamisoppaiden saatavuus; sekä asiakkaille selkeästi viestityt, ennustettavat toimintarutiinit.* o *Esimerkkejä kuulovammaisten tarpeisiin vastaavista toimista ovat induktiosilmukoiden saatavuus vastaanotossa tai kokoushuoneissa; tekstityksellä varustetut videot ja (mikäli mahdollista) visuaaliset hälytykset keskeisillä alueilla; henkilöstökoulutus, jossa keskitytään kuulovammaisten tarpeiden ymmärtämiseen (esim. kansainvälisen viittomakielen koulutus).* *Jotta toimenpiteet voidaan hyväksyä, parannusten on oltava merkittäviä, toimivia ja esteettömyyssuunnitelmassa selkeästi dokumentoituja. Kohde myös tiedottaa verkkosivuillaan siitä, mitkä esteettömyysratkaisut ovat käytössä.* *Vaikka lemmikkieläimet eivät yleensä olisi sallittuja kohteessa, avustajaeläimet (kuten opaskoirat) ovat aina tervetulleita. Koko henkilöstö noudattaa tätä periaatetta. Esteettömyystiedot on ilmoitettu selkeästi ja paikkansa pitävästi kohteen verkkosivuilla. Kuvauksissa eritellään esteettömät tilat (esim. huoneen pohjapiirros, tukikaiteet, esteetön kulku, kontrastiltaan voimakkaat opasteet, visuaaliset hälytykset jne.) sekä ilmoitetaan, täyttääkö kohde tietyt vaatimukset (esim. paikalliset rakennusmääräykset tai esteettömyyssertifiointi).* *Kohdetta kannustetaan soveltuvissa tilanteissa kuulemaan kansallisia tai paikallisia vammaisjärjestöjä tai pyytämään niiltä kannanottoa esteettömyysratkaisuja suunniteltaessa. Perehdytyksen aikana koko henkilöstö koulutetaan ja saa tietoa kohteen esteettömyysjärjestelyistä, määräyksistä sekä vammaisten asiakkaiden oikeuksista. Johto ja muu asiaankuuluva asiakaspalveluhenkilöstö*[30] *saavat lisäkoulutusta, jossa perehdytään kohteen käytettävissä oleviin laitteisiin.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohteen tulee esittää osoitus seuraavista:* • *asiaankuuluvan henkilöstön tietoisuus esteettömyysmenettelyistä ja niitä koskeva koulutus sekä* • *verkkosivustolla olevat esteettömyystiedot.* *Jos kohde tarjoaa esteettömyyden kognitiivisia haasteita omaaville tai kuulovammaisille, esitetään esteettömyyssuunnitelma,*

[30] Katso sanasto sivulta 4.

		jossa kuvataan, miten heidän tarpeisiinsa vastataan. *Auditointikierroksella auditoija varmistaa esteettömien rakenteiden ja tilojen olemassaolon ja kunnon (vähintään edellä luetelluin osin). Auditointikierroksella tarkastetaan otos[31], johon sisältyvät vähintään yksi (1) yleinen käymälä, yksi (1) yhteinen tila tai sisäänkäynti, yksi (1) ravintola ja yksi (1) kokoushuone sekä majoitustilat sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti.*
1.19	*Kohde tarjoaa paikallisille mikro- tai pienyrittäjille mahdollisuuden myydä kestäviä tuotteitaan, jotka perustuvat alueen luontoon, historiaan tai kulttuuriin. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A*	***Merkitys*** *Kohteet tukevat paikallisia mikro- ja pienyrittäjiä paikallistalouden vahvistamiseksi, kulttuuriperinnön säilyttämiseksi ja pitkien toimitusketjujen aiheuttamien ympäristövaikutusten vähentämiseksi. Tarjoamalla alustan vastuullisesti valmistetuille, paikallisesti tärkeille tuotteille kohteet edistävät paikallista sosiokulttuurista ja taloudellista kehitystä sekä lisäävät tietoisuutta yhteiskuntavastuustaan.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde tarjoaa paikallisille mikro- tai pienyrittäjille mahdollisuuden myydä kestäviä tuotteitaan, jotka perustuvat paikallisseudun luontoon, historiaan tai kulttuuriin. Kyseessä voi olla kohteen tiloissa sijaitseva pieni myymälä tai myyntipiste. Vaihtoehtoisesti kohde ostaa ja tarjoaa tällaisia paikallisia tuotteita asiakkailleen.* *Tämän kriteerin painopiste on sellaisille asiakkaille tarjottavissa tuotteissa ja palveluissa, jotka eivät kuulu tavanomaiseen palvelutarjontaan (kuten tavalliseen ravintolapalveluun), vaan tuovat lisäarvoa esittelemällä paikallista kulttuuria, käsityötaitoa tai perinnettä. Paikallisesti tuotetuiksi katsotaan tuotteet, jotka valmistetaan 100 km säteellä kohteesta.* *Paikallisten mikro- tai pienyrittäjien määritelmässä noudatetaan kansallisia standardeja. Jos sellaisia ei ole, sovelletaan seuraavaa jakoa:* *a) mikroyritys: alle 10 työntekijää, tai* *b) pienyritys: alle 50 työntekijää.* *Kestäviksi tuotteiksi ja palveluiksi määritellään sellaiset, jotka:* • *valmistetaan ympäristön, yhteiskunnan ja kulttuurin kestävyyttä koskevia periaatteita noudattaen* • *perustuvat alueen luontoon, historiaan ja kulttuuriin* • *valmistetaan ilman kansainvälisesti tunnustettuja uhanalaisia tai suojeltuja lajeja, ja* • *eivät sisällä ympäristön kannalta kestämättömiä materiaaleja, kuten kertakäyttömuovia tai muita kertakäyttömateriaaleja.* ***Auditointiaineisto***

[31] Katso sanasto sivulta 4.

		Auditoinnissa kohde esittää niiden paikallisten mikro- tai pienyrittäjien kanssa tehdyt sopimukset, joiden tuotteita kohde itse myy tai joita kohteessa myydään. *Auditointikierroksella varmistetaan, että paikalliset mikro- tai pienyrittäjät voivat myydä tuotteitaan kohteessa tai että heidän tuotteitaan tarjotaan asiakkaille.*
Henkilöstön sitouttaminen		
1.20	Johto tiedottaa henkilöstölle vähintään 2 kertaa vuodessa kohteen vastuullisuustyöstä. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Säännöllinen viestintä ja vuorovaikutus henkilöstön kanssa on olennaisen tärkeää. Se auttaa työntekijöitä ymmärtämään roolinsa vastuullisuuden edistämisessä, vastaamaan luontevasti asiakkaiden kysymyksiin sekä osallistumaan merkityksellisellä tavalla ympäristö- ja yhteiskunnallisiin hankkeisiin. **Toteutusta koskevat odotukset** Yrityksen johto, Green Key -kohdevastaava[32] ja/tai Green Key -työryhmä[33] varmistavat tiedonkulun sujuvuuden ja sitouttavat henkilöstön aktiivisesti vastuullisuustoimiin. Henkilöstölle tiedotetaan sekä käynnissä olevista että uusista vastuullisuustoimenpiteistä, jotta he ymmärtävät paremmin oman roolinsa ja toimintansa vaikutukset. Tiedotustilaisuus järjestetään joko paikan päällä (esim. henkilöstökokouksissa), kirjallisesti tai verkkokoulutuksena. Keskeisiin aiheisiin kuuluvat tyypillisesti ympäristöjohtamisen osa-alueet, kuten vesi, energia, jätehuolto, siivouskäytännöt, ruoka- ja juomapalvelut sekä kiertotalouden periaatteet (jätteiden vähentäminen, uudelleenkäyttö, kierrätys), sekä muut vastuullisuusasiat, kuten paikallinen biodiversiteetti ja yhteisön osallistaminen. Lisäksi jaetaan tietoa Green Key -ohjelmasta. Johto järjestää henkilöstölle tiedotustilaisuuksia vähintään kaksi (2) kertaa vuodessa. Kausihenkilöstöä pyritään myös saamaan mukaan, jotta osallistujajoukko olisi mahdollisimman laaja. Tämä kriteeri koskee sekä sisäistä että paikan päällä työskentelevää ulkoistettua henkilöstöä[34]. Kausiluonteiset ja/tai enintään viisi (5) työntekijän kohteet järjestävät henkilöstölle tiedotustilaisuuden vähintään kerran vuodessa.

[32] Katso sanasto sivulta 4.
[33] Katso sanasto sivulta 4.
[34] Katso sanasto sivulta 4.

		Ensimmäistä kertaa hakemuksen jättävä kohde on järjestänyt vähintään yhden (1) tiedotustilaisuuden ennen auditointia. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohteen tulee esittää kirjallinen aineisto (esim. asiakirjoja, esityksiä tai kuvakaappauksia/otteita digitaalisilta alustoilta), josta käy ilmi: • mitä aiheita on käsitelty • osallistuvat osastot (esim. siivous), ja • toteutusajankohdat. Auditointikierroksen aikana auditoija tekee vähintään yhden (1) satunnaisen haastattelun[35] henkilöstön kanssa varmistaakseen sekä sen, että työntekijät ovat tietoisia vastuullisuustoimenpiteistä, että sen, että asiasta on viestitty säännöllisesti. Alle 5 työntekijän kohteissa tiedot vastuullisuushankkeista voidaan antaa suullisesti. Tässä tapauksessa dokumentaatiota ei vaadita, mutta henkilöstön osaaminen varmistetaan edelleen haastattelujen[36] avulla.
1.21	Henkilöstölle järjestetään vuosittain vastuullisuuskoulutusta. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Työtehtäväsidonnaisen ja asiaankuuluvan ympäristö- ja vastuullisuuskoulutuksen[37] avulla varmistetaan, että henkilöstö osallistuu tehokkaasti kohteen vastuullisuusstrategian toteutukseen ja päivittäiseen toimintaan. **Toteutusta koskevat odotukset** Hotellit ja hostellit (HH) sekä leirintäalueet ja mökkikylät (CHP) järjestävät vuosittain 1 yleisen vastuullisuuskoulutuksen vakituiselle henkilöstölle sekä vähintään yhden (1) osasto- tai tehtäväkohtaisen (esim. siivous, keittiö jne.) vastuullisuuskoulutuksen vuodessa. Pienet majoitusliikkeet (SA), ravintolat (R), käyntikohteet (A), kokouspalvelut (CC) ja kausiluonteiset kohteet järjestävät henkilöstölleen vähintään 1 vastuullisuuskoulutuksen vuodessa. Koulutusaiheet voivat olla muun muassa: a) jätteiden lajittelu ja jätteiden määrän vähentäminen (mukaan lukien vaaralliset jätteet) b) vastuulliset ruoka- ja juomapalvelukäytännöt c) ympäristöystävällinen siivous ja kemikaalien vastuullinen käyttö

[35] Katso sanasto sivulta 4.
[36] Katso sanasto sivulta 4.
[37] Katso sanasto sivulta 4.

		d) kiertotalouden periaatteet (jätteiden vähentäminen, uudelleenkäyttö, kierrätys) e) ilmastonmuutos f) luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen g) yhteistyö paikallisyhteisön kanssa h) asiakkaiden tietoisuuden lisääminen ja viestintä, ja/tai i) ihmisoikeudet, yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys. Vuosittaista vastuullisuuskoulutusta kehitetään jatkuvasti, mikä varmistaa, että henkilöstön tietämys laajenee ja syvenee vuosittain sen sijaan, että he saisivat aina samanlaista koulutusta. Koulutus järjestetään paikan päällä tai verkossa (esim. kirjalliset moduulit, verkkokoulutus), ja sen voi järjestää joko oma organisaatio tai ulkopuolinen taho. Uudet työntekijät saavat vastuullisuuskoulutuksen yleensä ensimmäisen työkuukautensa aikana. Ulkoistettua ja kausityöhenkilöstöä[38] kannustetaan vahvasti osallistumaan samaan koulutukseen. Green Key tarjoaa koulutussuunnitelmalle vakiomuotoisen raportointilomakkeen, jota kohteet voivat mukauttaa paikallisen toiminnan tarpeisiin. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohteen tulee esittää dokumentaatio seuraavista**:** • mitä koulutusaiheita on käsitelty • mitkä osastot ovat saaneet koulutusta (tai yksittäisten työntekijöiden tehtävät, jos koulutusta ei ole annettu koko osastolle) • koulutuksen järjestämispäivä(t) ja kesto (yksi päivä, kuukausittain jne.) ja • koulutuksen muoto (sisäinen/ulkoinen, verkkokurssi tms.). Ensimmäistä kertaa hakemuksen jättävä kohde esittää kirjallisen luonnoksen koulutussuunnitelmasta ja sitoutuu noudattamaan sitä ensimmäisen sertifiointikauden (24 kuukautta) aikana. Auditointikierroksen aikana auditoija suorittaa vähintään 1 haastattelun[39] valitun auditoinnissa läsnä olevan vakinaisen henkilöstön jäsenen kanssa tarkistaakseen, että tämä on osallistunut koulutuksiin ja ymmärtänyt ne sekä yleisen että osasto- tai roolikohtaisen koulutuksen osalta.

[38] Katso sanasto sivulta 4.
[39] Katso sanasto sivulta 4.

1.22	Huonesiivoushenkilökunta tietää ja noudattaa liinavaatteiden ja pyyhkeiden vaihtoa koskevia toimintatapoja. (I) HH, CHP, SA	**Merkitys** Pyyhkeiden ja liinavaatteiden vaihtotiheyden vähentäminen auttaa vähentämään veden, energian ja pesuaineiden kulutusta. Huonesiivoushenkilökunta ymmärtää ja noudattaa asianmukaisesti menettelyjä, joiden ansiosta asiakkaat voivat käyttää pyyhkeitä ja liinavaatteita uudelleen, mikä pienentää kohteen ympäristövaikutusta. **Toteutusta koskevat odotukset** Sen lisäksi, että kohteessa tarjotaan asiakkaille mahdollisuus käyttää pyyhkeitä ja liinavaatteita uudelleen (ks. kriteeri 6.21), huonesiivoushenkilökunta on perehtynyt asiaan ja toteuttaa näitä menettelyjä. Kohde antaa henkilökunnalle selkeät ja helposti ymmärrettävät ohjeet ja opastuksen pyyhkeiden ja liinavaatteiden uudelleenkäyttöä koskevista toimintamalleista. Mikäli huonesiivouksesta huolehtii alihankkijayritys, sopimukseen tulee sisältyä koulutus[40] pyyhkeiden ja liinavaatteiden uudelleenkäyttöä koskevista toimintamalleista. **Auditointiaineisto** Auditointikierroksen aikana auditoija tekee vähintään yhden (1) haastattelun[41] huonesiivoushenkilökuntaan kuuluvan henkilön kanssa varmistaakseen, että työntekijät tuntevat pyyhkeiden ja liinavaatteiden vaihtoa koskevat toimintamallit.
1.23	Henkilökunnan tiloissa on tietoa ja ohjeita vastuullisista toimintatavoista. (I) HH, CHP, CC, R, A	**Merkitys** Tietoa ja opastusta sisältävän materiaalin esillä pitäminen henkilökunnan tiloissa auttaa lisäämään henkilöstön tietoisuutta ja sitoutumista vastuullisuustyöhön. Se kannustaa henkilöstöä toimimaan ympäristöä ja yhteiskuntaa kunnioittaen ja tukee kohteen vastuullisuuskäytäntöjen toteutumista päivittäisessä työssä. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde pitää henkilökunnan tiloissa esillä tietoa ja ohjeita, jotka auttavat henkilöstöä ymmärtämään vastuullisuustyötä ja osallistumaan siihen. Näillä materiaaleilla kannustetaan henkilökuntaa säästämään resursseja (esim. valojen sammuttaminen, hanojen sulkeminen, paperin säästäminen jne.), vähentämään ja kierrättämään syntyvää jätettä sekä käyttämään koneita ja laitteita tehokkaasti (esim. pyykin- ja astianpesukoneet, imurit jne.) Soveltuvissa tapauksissa **materiaaleissa** käsitellään aiheita, kuten paikallisen luonnon monimuotoisuuden suojelu ja sosiaalinen vastuu (esim. miten ilmoittaa syrjinnästä).

[40] Katso sanasto sivulta 4.
[41] Katso sanasto sivulta 4.

		Viestintämateriaali[42] on informatiivista, visuaalisesti kiinnostavaa ja se pidetään ajan tasalla. Tieto- ja ohjemateriaalit voivat olla esimerkiksi henkilöstön ilmoitustauluja, julisteita, tarroja, esitteitä, uutiskirjeitä, TV-ruutuja tai sovelluksia, ja ne voivat olla suunnattuja yksittäisille henkilöille, ryhmille, osastoille tai koko henkilöstölle. **Auditointiaineisto** Auditointikierroksella auditoija varmistaa, että henkilökunnan tiloissa on esillä vaatimusten mukaiset tieto- ja ohjemateriaalit.
1.24	*Kohde tarjoaa henkilökunnalleen mahdollisuuden arvioida kohteen vastuullisuustyötä, ja kohteella on menettely saatuun palautteeseen vastaamiseksi. (G)* *HH, CHP, CC, R, A*	***Merkitys*** *Henkilökunnan mahdollisuus arvioida kohteen ympäristö- ja vastuullisuustyötä kannustaa aktiiviseen osallistumiseen ja parannusehdotusten tekoon. Se auttaa myös tunnistamaan vahvuuksia, haasteita ja mahdollisuuksia vastuullisuustyön kehittämiseksi kohteessa.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde toteuttaa vuotuisen järjestelmällisen palauteprosessin, jossa henkilökunta voi arvioida oman työnsä tai kohteen ympäristö- ja sosiaalisia vaikutuksia.* *Kerätty palaute analysoidaan ja sitä hyödynnetään toimenpiteiden tai parannusten suunnittelussa. Prosessin avulla paitsi kerätään parannusehdotuksia, myös seurataan henkilöstön havaintoja ja tyytyväisyyttä vastuullisuustyön ja johdon sitoutumisen osalta. Tulokset raportoidaan henkilöstölle, ja vastaukset palautteeseen laaditaan ja viestitään kahden (2) kuukauden kuluessa.* *Palaute kerätään säännöllisten kyselyjen, palautekokousten tai sähköisen tai fyysisen palautelaatikon avulla, joita koordinoi Green Key -kohdevastaava[43] tai muu vastuuhenkilö. Palaute voidaan antaa anonyymisti, ja erilaisia palautekanavia tarjotaan osallistavuuden varmistamiseksi.* *Green Key tarjoaa vakiomuotoisen henkilöstökyselyn (saatavilla Green Key työkalupakissa[44]), jota voidaan käyttää sellaisenaan tai palauteprosessin osana.* *Ensimmäistä kertaa hakemuksen jättävä kohde esittää kirjallisen suunnitelman, jossa kuvataan, miten henkilöstön palauteprosessi toteutetaan ja miten tuloksia arvioidaan ja hyödynnetään kehitystyössä.* ***Auditointiaineisto***

[42] Katso sanasto sivulta 4.
[43] Katso sanasto sivulta 4.
[44] Katso sanasto sivulta 4.

		Auditoinnissa kohde esittää: • *osoitus siitä, että henkilöstön palautejärjestelmä on käytössä (eli miten palautetta kerätään)* • *osoitus säännöllisestä käytöstä (esim. päivämäärät, osallistumisasteet)* • *dokumentaatio, jossa on analysoitu viimeisimmän palautekierroksen tulokset sekä tuotu esiin keskeiset havainnot ja kehittämiskohteet, ja* • *yhteenveto toimenpiteistä, joihin on ryhdytty palautteen perusteella ja jotka voivat liittyä kohteen vastuullisuussuunnitelmaan (ks. kriteeri 1.3).* *Ensimmäistä kertaa hakemuksen jättävä kohde esittää kirjallisen suunnitelman, jossa kuvataan, miten henkilöstön palauteprosessi toteutetaan ja miten tuloksia arvioidaan ja hyödynnetään kehitystyössä.* *Auditointikierroksella haastatellaan vähintään yhtä läsnä olevaa henkilöstöön kuuluvaa henkilöä sen varmistamiseksi, että hän on tietoinen palauteprosessista, tyytyväinen siihen ja tietää, miten johto reagoi henkilöstöpalautteeseen.*

2. ASIAKKAIDEN TIETOISUUS JA OSALLISTUMINEN

Asiakkaiden osallistuminen ja vastuullinen matkailu

Asiakkaiden osallistuminen

Nro	Kriteeri	Selittävät huomautukset
2.1	Green Key -sertifikaatti **ja ohjelman tiedot sijoitetaan hyvin näkyvälle paikalle** ja vilkkaalle alueelle. (I)	**Merkitys** Green Key -sertifikaatin ja perustietojen esillä pitäminen keskeisillä alueilla auttaa rakentamaan asiakkaiden luottamusta, lisää avoimuutta ja vahvistaa Green Key -sertifikaatin asemaa vastuullisuuden symbolina. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohteessa pidetään Green Key -sertifikaattia sekä ohjelmaa koskevaa vakiomuotoista tiedotusmateriaalia esille paikassa, jossa on paljon kävijöitä ja joka on asiakkaiden esteettömästi saatavilla. Sopiva paikka on esim.

	HH, CHP, SA, CC, R, A	vastaanoton tai pääsisäänkäynnin luona. Kopioita sertifikaatista voidaan asettaa esille henkilökunnan tiloihin, kuten ruokalaan tai ilmoitustaululle organisaation sisäisen tietoisuuden lisäämiseksi. Green Key -ohjelmaa koskevat perustiedot sisältävät samat keskeiset kohdat kuin Green Key työkalupakissa[45] saatavilla oleva virallinen mallikin, mutta ne voidaan mukauttaa kohteen brändiohjeita vastaaviksi. Tietojen yhteydessä tulee näkyä Green Key -logo[46] yhteisessä ja virallisesti hyväksytyssä muodossa. Jos perustietojen lisäksi esitetään muita tietoja, kohde varmistaa, että kaikki vastuullisuudesta kertovat viestintämateriaalit[47] (olivatpa ne painettuja, suullisia tai digitaalisia) kuvaavat paikkansapitävästi nykyisiä käytäntöjä eivätkä sisällä liioiteltuja väitteitä. Tietoa Green Key -ohjelmasta voidaan tarjota myös muissa asiakkaille näkyvissä paikoissa, kuten yleisissä tiloissa (esim. aulassa, hisseissä), majoitushuoneissa tai kokoustiloissa, televisioruuduilla, digitaalisilla näytöillä, painetuissa esitteissä ja/tai asiakassovelluksissa. Jos kohteen Green Key -sertifiointi keskeytetään, peruutetaan tai sitä ei uusita, sertifikaatti ja Green Key -tiedot poistetaan välittömästi julkisesti esillä olevista paikoista, jotta vältytään harhaanjohtavalta viestinnältä. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittelee paikan, jossa kuluvan sertifiointikauden Green Key -sertifikaatti ja perustiedot ovat esillä näkyvällä, selvästi havaittavalla ja asiakkaiden helposti saavutettavalla alueella. Tarkistetaan, että sertifikaatti on ajan tasalla ja hyvässä kunnossa (esim. ettei se ole haalistunut tai vaurioitunut). Auditoija varmistaa, että esillä olevat tiedot vastaavat Green Key työkalupakin kautta toimitettua virallista sisältöä ja että ne ovat selvästi näkyvissä ja helposti saatavilla. Mikäli kohde on lisännyt muita tietoja, auditoija tarkastaa, että tiedot ovat objektiivisia ja että niissä mainitaan ainoastaan ne toimet, jotka kohteessa ovat tällä hetkellä toteutettuna. Ensimmäistä kertaa hakemuksen jättävä kohde esittelee kirjallisen luonnoksen perustiedoista ja ilmoittaa sertifikaatin ja tietojen tulevan sijoituspaikan.
2.2	Kohteen verkkosivustolla tulee	**Merkitys** Green Key -sertifiointia koskevien tietojen esittäminen kohteen verkkosivustolla lisää avoimuutta, vahvistaa

[45] Katso sanasto sivulta 4.
[46] Katso sanasto sivulta 4.
[47] Katso sanasto sivulta 4.

	olla tietoa Green Key'stä. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	asiakkaiden luottamusta ja kannustaa heitä osallistumaan kohteen vastuullisuustyöhön. Se vahvistaa myös Green Key -sertifikaatin uskottavuutta viittaamalla virallisiin lähteisiin. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohteen verkkosivuilla on lyhyt esittely sen Green Key -sertifioinnista. Sivustolla on linkit kansainväliseen Green Key -verkkosivustoon (www.greenkey.global) ja/tai kansalliseen Green Key -verkkosivustoon**.** Green Key -logon[48] tulee näkyä annetussa ja virallisesti hyväksytyssä muodossa. Tiedot voidaan esittää kohteen brändiohjeita vastaavasti ja niiden tulee olla näkyvästi esillä. Tämä tarkoittaa, että tiedot esitetään kohdassa, jossa asiakkaat todennäköisesti näkevät ne ja tutustuvat niihin (esim. varaussivu, sivuston pääsivu). On suositeltavaa, että kohde jakaa tietoa Green Key -ohjelmasta verkkosivustollaan olevien tietojen lisäksi myös sosiaalisen median kanavissaan. Kohde varmistaa, että kaikki Green Key -ohjelmaa koskeva viestintä kuvaa paikkansapitävästi kohteen nykyisiä käytäntöjä, ettei mitään väitteitä liioitella ja että virallista Green Key -verkkosivustoa käytetään ensisijaisena lähteenä, jotta tiedot pysyvät paikkansapitävinä ja ajan tasalla. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittelee verkkosivustollaan olevat Green Key -tiedot**.** Auditoija varmistaa, että tiedotus on paikkansapitävää, merkityksellistä, hyvin sijoitettua ja tarvittaessa monikielistä. Ensimmäistä kertaa hakemuksen jättävä kohde esittelee kirjallisen luonnoksen verkkosivuston tiedoista ja julkaisee tiedot 6 kuukauden kuluessa sertifikaatin saamisesta.
2.3	Kohde tiedottaa asiakkaille vastuullisuustyöstään ja kannustaa heitä aktiivisesti osallistumaan siihen. (I)	**Merkitys** Selkeä ja esteetön viestintä vastuullisuustoimista auttaa asiakkaita ymmärtämään ja tukemaan kohteen vastuullisuustyötä ja osallistumaan kohteen pyrkimyksiin. Se lisää luottamusta, kannustaa vastuulliseen käyttäytymiseen ja vahvistaa kohteen vastuullisuustyön kokonaisvaikutusta. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde tarjoaa paikkansapitävää, selkeää ja ymmärrettävää tietoa vastuullisuustyöstään. Näitä tietoja tarjotaan johdonmukaisesti useissa asiakkaille näkyvissä paikoissa, mm. yleisissä tiloissa (esim. aulassa, hisseissä),

[48] Katso sanasto sivulta 4.

	HH, CHP, SA, CC, R, A	majoitushuoneissa tai kokoustiloissa, televisioruuduilla, digitaalisilla näytöillä, painetuissa esitteissä ja/tai asiakassovelluksissa. ”Näkyvällä paikalla” tarkoitetaan, että tiedot sijoitetaan paikkaan, jossa asiakkaat todennäköisesti näkevät ne ja tutustuvat niihin (esim. vastaanottotiskeillä, huoneiden tervetulokansioissa tai mobiililaitteille lähetetyissä varausvahvistuksissa). Sen lisäksi, että materiaaleissa kuvataan vastuullisuuskäytännöt ja saavutukset**, niissä pyydetään ja kannustetaan asiakkaita selvästi osallistumaan** tiettyihin vastuullisuustoimiin. Tähän voivat kuulua veden ja energian säästäminen, jätteiden lajittelu ja kierrätys, ruokahävikin vähentäminen, paikallisen luonnon monimuotoisuuden tukeminen tai lahjoitukset sosiaalisille tai ympäristön suojelua edistäville hyväntekeväisyysjärjestöille. Toimintakehotus on selkeä ja motivoiva, ja siinä kuvataan yksinkertaiset toimenpiteet, joihin asiakkaat voivat ryhtyä, ja positiiviset vaikutukset, jotka toimenpiteillä voidaan saavuttaa**.** On suositeltavaa, että tiedot ovat saatavilla useammalla kuin yhdellä kielellä asiakaskunnan perusteella ja että ne esitetään visuaalisesti kiinnostavassa muodossa, joka herättää huomiota ja on helppo ymmärtää. Osallistumisen edistämiseksi kohde voi myös ottaa käyttöön palkitsemis- tai pistejärjestelmän, joka huomioi vieraat, jotka osallistuvat majoitusliikkeen vastuullisiin käytäntöihin vierailunsa aikana, edellyttäen että kannustimet itsessään ovat vastuullisia eivätkä rohkaise ylikulutukseen. Kohde varmistaa, että kaikki vastuullisuudesta kertova viestintä (olipa se painettua, suullista tai digitaalista) kuvaa tarkasti nykyisiä käytäntöjä, ei sisällä liioiteltuja väitteitä ja on ajan tasalla. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittelee asiakkaille tarjottavat tiedot vastuullisuustoimista, mukaan lukien materiaalit, jotka kannustavat asiakkaita mukaan vastuullisuustyöhön. Ensimmäistä kertaa hakemuksen jättävä kohde esittää luonnokset asiakasmateriaaleista.
2.4	Asiakaspalvelu-henkilöstö osaa kertoa asiakkaille Green Keystä sekä kohteen käynnissä olevista vastuullisuustoi-mista.	**Merkitys** Asiakaspalveluhenkilöstö[49] on avainasemassa kohteen vastuullisuusarvojen välittäjänä. Asiakkaiden luottamusta voidaan lisätä ja heidän sitoutumistaan vahvistaa sekä samalla ylläpitää sertifioinnin luotettavuutta varmistamalla, että henkilökunta on hyvin perillä Green Key -ohjelmasta ja kohdekohtaisista toimista. **Toteutusta koskevat odotukset** Kaikki asiakaspalveluhenkilökunnan jäsenet osaavat kertoa asiakkaille Green Key:stä sekä kohteen käynnissä olevista

[49] Katso sanasto sivulta 4.

	(I) HH, CHP, SA, CC, R, A	vastuullisuustoimista. Henkilökunnalla on valmiudet kertoa: • perustiedot Green Key -ohjelmasta ja sen tavoitteista • tärkeimmät kohdekohtaiset vastuullisuushankkeet ja -periaatteet (esim. pyyhkeiden uudelleenkäyttö, paikallisten tuottajien hyödyntäminen, energiansäästötoimet jne.) ja • miten asiakkaat voivat osallistua näihin toimiin vierailunsa aikana. On erittäin suositeltavaa, että sisäänkirjautumisen yhteydessä annetaan lyhyt suullinen tai kirjallinen ”vastuullisuutta koskeva tervetuloviesti”. Se voi sisältää esimerkiksi seuraavanlaisen lyhyen maininnan: ”Tämä kohde on saanut Green Key -sertifikaatin sitoutumisestaan vastuullisuuteen. Voitte saada lisätietoja vastuullisuustoimista skannaamalla tämän QR-koodin. Voitte myös kysyä meiltä vapaasti toiminnastamme, vedensäästökäytännöistämme tai muista toimistamme.” On erittäin suositeltavaa, että kohde käyttää Green Key -ohjelman vakiomuotoisia ja muokattavia viestintämateriaaleja, jotka ovat saatavilla Green Key -työkalupakista[50]. Nämä materiaalit on sovitettu paikallisiin olosuhteisiin, ja ne on suunniteltu visuaalisesti selkeiksi ja helppokäyttöisiksi. Kohde varmistaa, että kaikki viestintä vastuullisuustoimista on tarkkaa, selkeää ja helposti ymmärrettävää. Asiakaspalveluhenkilöstö ei liioittele tai anna väärää kuvaa kohteen vastuullisuustyöstä. **Auditointiaineisto** Auditointikierroksen aikana auditoija tekee vähintään 1 haastattelun ~~läsnä~~ paikalla olevan asiakaspalveluhenkilöstön kanssa varmistaakseen, että asiakaspalvelijat osaavat kertoa paikkansapitävästi ja luontevasti perustiedot Green Key -ohjelmasta sekä kohteen keskeisistä vastuullisuustoimista. Vastausten tulee olla paikkansapitäviä, selkeitä ja helppotajuisia.
2.5	Kohde neuvoo ja kannustaa asiakkaita kestävien liikkumismuotojen käyttöön. (I)	**Merkitys** Asiakkaiden kannustaminen kestävien liikkumismuotojen käyttöön auttaa vähentämään hiilidioksidipäästöjä, ilmansaasteita ja luonnonvarojen kulutusta. Selkeän ja esteettömän tiedon tarjoaminen auttaa asiakkaita tekemään tietoisia ympäristöystävällisiä matkustusvalintoja vierailunsa aikana. **Toteutusta koskevat odotukset** Yksityisautojen ja taksien sijaan kohde neuvoo ja kannustaa asiakkaita käyttämään kestäviä liikkumismuotoja silloin,

50

	HH, CHP, SA, CC, R, A	kun se on mahdollista ja turvallista. Vaihtoehtoisia liikkumismuotoja voivat olla esimerkiksi: a) paikalliset julkisen tai yksityisen liikenteen muodot (linja-auto, juna, metro, raitiovaunu, lautta ym.) b) kimppataksit tai minibussit c) sellaisten taksiyhtiöiden taksit, joilla on ympäristöohjelma[51] (esim. sähköautojen käyttö) d) kohteen itse järjestämät liityntäkuljetukset ja/tai e) muut liikkumismuodot, kuten sähköskuutit, polkupyörät ja sähköpyörät. Annetut tiedot ovat paikkansapitäviä, selkeästi muotoiltuja ja visuaalisesti kiinnostavia. Ne löytyvät kohteen verkkosivuilta ja/tai tervetulosähköpostista, jossa kerrotaan kohteen osoite ja kulkuyhteydet. Tiedot voidaan esittää myös vastaanotossa asiakkaille tarjottavissa materiaaleissa, huoneiden tervetulokansioissa, digitaalisilla näytöillä tai QR-koodeina. Tietojen paikkansapitävyys tarkistetaan vähintään 2 kertaa vuodessa, jotta varmistetaan niiden ajantasaisuus. Asiakaspalveluhenkilöstö[52] voi lisäksi antaa suullisesti tietoa paikallisista kulkumahdollisuuksista. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää kestäviä liikkumismuotoja koskevat asiakasmateriaalit, mukaan lukien fyysiset tai digitaaliset ilmoitustaulut, vastaanoton ohjeistukset tai malliohjeet**.** Tarjotun tiedon tulee olla paikkansapitävää, visuaalisesti kiinnostavaa, helppotajuista ja ajantasaista.
2.6	*Kohde tarjoaa asiakkailleen mahdollisuuden arvioida kohteen vastuullisuustyötä. (G)* *HH, CHP, CC, R, A*	***Merkitys*** *Asiakaspalaute on olennaisen tärkeää, jotta kohteen toiminnan laatua ja vastuullisuutta voidaan ymmärtää ja kehittää. Palautteenantomahdollisuus lisää avoimuutta, vahvistaa luottamusta ja tukee ympäristö- ja sosiaalisten käytäntöjen jatkuvaa parantamista.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde toteuttaa järjestelmällisen palauteprosessin, jossa asiakkaat voivat arvioida kohteen vastuullisuustyötä sekä antaa kommentteja tai parannusehdotuksia. Palautetta kerätään aktiivisesti, analysoidaan ja hyödynnetään kohteen vastuullisuustyön arvioinnissa ja parantamisessa. Prosessin myötä kohde tunnistaa asiakkaiden mielipiteisiin ja tyytyväisyyteen liittyviä kehityssuuntia kohteen vastuullisuustyön osalta sekä toteuttaa tarvittavia parannuksia. Jos palautteessa tuodaan esiin korjaavia toimenpiteitä edellyttäviä havaintoja tai ongelmia, kohde puuttuu niihin viipymättä,*

[51] Katso sanasto sivulta 4.
[52] Katso sanasto sivulta 4.

		mikäli mahdollista. *Asiakkailta pyydetään palautetta heidän vierailunsa aikana, sisäänkirjautumisen tai uloskirjautumisen yhteydessä, joko paikan päällä tai digitaalisesti (esim. sähköpostitse, QR-koodin avulla tai sovelluksen kautta).* *Green Key tarjoaa vakiomuotoisen asiakaskyselyn (saatavilla Green Key -työkalupakissa[53]), jota voidaan käyttää sellaisenaan tai palauteprosessin osana.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohteen tulee esittää:* • *osoitus siitä, että asiakaspalautejärjestelmä on otettu käyttöön (eli miten palautetta kerätään)* • *dokumentaatio, jossa analysoidaan viimeisimmän palautekierroksen tulokset sekä tuodaan esiin keskeiset havainnot ja kehittämiskohteet, ja* • *dokumentaatio toimenpiteistä, joihin on ryhdytty palautteen perusteella ja jotka voivat liittyä kohteen toimenpidesuunnitelmaan (ks. kriteeri 1.3).* *Ensimmäistä kertaa hakemuksen jättävä kohde esittää kirjallisen suunnitelman, jossa kuvataan, miten asiakaspalaute kerätään ja miten tuloksia arvioidaan ja hyödynnetään.*
2.7	*Kohde tiedottaa aktiivisesti vastuullisuustyös-tään ja osallistuu Green Key -toimintaan digitaalisissa medioissa. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A*	***Merkitys*** *Julkinen tiedottaminen vastuullisuustyöstä lisää asiakkaiden tietoisuutta, vahvistaa uskottavuutta ja kannustaa koko matkailualaa ottamaan vastuulliset käytännöt laajemmin käyttöön.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde tiedottaa aktiivisesti omien digitaalisten viestintäkanaviensa kautta vastuullisuustyöstään, edistymisestään sekä sitoutumisestaan Green Key -ohjelmaan. Näitä voivat olla esimerkiksi sosiaalisen median kanavat, kohteen verkkosivusto, uutiskirjeet tai muut kohteen hallinnoimat digitaaliset viestintäkanavat.* *Viestintä suunnitellaan ja toteutetaan sertifiointiprosessin keskeisissä vaiheissa, joihin kuuluvat muun muassa:* • *Green Key -sertifikaatin myöntäminen, ja* • *vähintään yksi (1) välipäivitys.* *Kohdetta kannustetaan osallistumaan Green Key -toimintaan sosiaalisessa mediassa seuraamalla Green Key -ohjelman virallisia kanavia (esim. LinkedIn, Instagram), jakamalla asiaankuuluvaa sisältöä, osallistumalla Green Key -*

[53] Katso sanasto sivulta 4.

		tietoisuuskampanjoihin ja levittämällä vastuullisuusviestejä. Kunakin sertifiointivuonna kohde toimittaa vähintään yhden (1) todennetun hyvän käytännön Green Key Internationalille tai sen kansalliselle edustajalle mahdollista näkyvyyttä ja vertaisoppimista varten. Lisäksi suositellaan, että kohde hyödyntää Green Key -ohjelman vastuullisuustiedotuskalenteria (saatavilla Green Key -työkalupakista[54]) sekä kansainvälisiä kampanjamateriaaleja sisältöjen ideoinnissa ja yhdenmukaistamisessa. ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää yhteenvedon viestinnästään, mukaan lukien linkit ja kuvakaappaukset sosiaalisen median julkaisuista.*
Vastuullinen matkailu		
2.8	Kohteen asiakkaille on tarjolla tietoa lähistöllä olevista puistoista, uimarannoista ja muista herkistä luontoalueista. (I/G) HH, CHP, SA, A (I) CC, R (G) ⓘ	**Merkitys** Asiakkaille tarjottavat tiedot lähistön luontoalueista edistävät ympäristötietoisuutta, tukevat vastuullista matkailukäyttäytymistä ja vahvistavat kohteen vastuullisuuskuvaa. Edistämällä luontoon perustuvaa virkistystoimintaa ja ympäristökasvatusta kohde auttaa asiakkaita tutustumaan paikallisiin ekosysteemeihin ja edistää samalla niiden suojelua ja pitkäaikaista säilymistä. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde tarjoaa kirjallista tietoa lähiseudun luontokohteista, kuten puistoista, maisemista, luonnonsuojelualueista, rannoista ja muista ekologisesti herkistä alueista. Tiedot tarjotaan yhdessä kriteerin 2.9 mukaisen aineiston kanssa. Viestintämateriaali[55] kannustaa asiakkaita ulkoiluun ja luontoon liittyviin harrastuksiin tietoisuuden lisäämiseksi ja henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Näitä ovat esimerkiksi kävely, hölkkäily, pyöräily, uiminen, purjehdus, melonta, lintujen tarkkailu, eväsretket sekä käynnit leikkikentillä. Tarjottavan tiedon tulee sisältää kehotus noudattaa kansainvälisesti ja kansallisesti vakiintuneita hyviä käytäntöjä sekä paikallisia ohjeistuksia. Näin voidaan vähentää kielteisiä vaikutuksia ja edistää sekä paikallisia hyötyjä että asiakaskokemusta. Aktiviteetteja edistetään tavalla, joka ei vahingoita luonnon monimuotoisuutta ja joka mahdollisuuksien mukaan edistää sen suojelua. Tiedot ovat selkeästi esillä, asiakaskokemuksen kannalta olennaisia ja visuaalisesti kiinnostavia, jotta ne kiinnittävät

[54] Katso sanasto sivulta 4.
[55] Katso sanasto sivulta 4.

		huomion. Ne on sijoitettu asiakkaille helposti saavutettaviin paikkoihin, kuten vastaanottoon tai neuvontatiskille, aulan ympäristöaiheiseen nurkkaukseen, yleisten tilojen tai kokoustilojen näyttöruuduille sekä Green Key -kansioihin, QR-koodeihin ja asiakas- tai kokoussovelluksiin. On suositeltavaa tarjota tietoja useammalla kuin yhdellä kielellä tyypillisestä asiakaskunnasta riippuen. Vaikka tieto on ensisijaisesti asiakkaille suunnattua, on suositeltavaa, että vastaavaa materiaalia on tarjolla myös henkilökunnalle, jotta he voivat auttaa asiakkaita ja jotta yleinen tietoisuus lisääntyy. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittelee asiakkaille annettavat tiedot lähiseudun luontoalueista. Niihin sisältyvät kaikki opastavat tekstit, kävijäohjeet ja käyttäytymissäännöt. Auditoija tarkistaa, että tarjotut tiedot ovat paikkansapitäviä, selkeitä ja visuaalisesti kiinnostavia ja ovat tarvittaessa saatavilla useammalla kielellä.
2.9	Asiakkaille tarjotaan tietoa, jolla edistetään vastuullista matkailukäyttäytymistä matkakohteessa. (I/G) HH, CHP, SA, A (I) CC, R (G)	**Merkitys** Vierailijoiden vastuullisen käyttäytymisen edistäminen auttaa lieventämään liikamatkailun kielteisiä vaikutuksia, minimoimaan paikallisyhteisöihin kohdistuvia häiriöitä sekä edistämään paikalliskulttuurin ja perinteiden kunnioittamista. Tiedottamalla sopivasta käyttäytymisestä ja paikallisista ohjeista kohde tukee sosiaalisesti kestävää matkailua ja hyviä suhteita paikallisyhteisöön. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde jakaa asiakkaille kirjallista tietoa, jossa kannustetaan vastuulliseen käyttäytymiseen matkakohteessa. Tiedot sisältävät tarvittaessa viittauksen kansallisiin tai paikallisiin matkailijoiden käyttäytymisohjeisiin, mukaan lukien matkailusta vastaavien ministeriöiden tai paikallisten matkailuviranomaisten antamat ohjeet. Sisällön laatimisen yhteydessä on suositeltavaa tutustua aiheeseen liittyviin virallisiin kansallisiin, alueellisiin tai kunnallisiin verkkosivustoihin. Esimerkkejä käsiteltävistä käyttäytymistavoista ovat: a) yleiset liikamatkailua ehkäisevät ohjeet[56] b) ohjeet paikallisyhteisöjä ja ympäristöä kunnioittavasta käyttäytymisestä c) ohjeet nähtävyyksillä vierailuun d) suositeltava käyttäytyminen uskonnollisissa ja historiallisissa kohteissa vierailtaessa, ja/tai e) roskaamisen välttämistä ja julkisten tilojen suojelemista koskevat ohjeet. Tiedot ovat selkeitä, tarkkoja, visuaalisesti kiinnostavia, ajantasaisia ja helposti asiakkaiden saatavilla esimerkiksi

[56] Katso sanasto sivulta 4.

		vastaanotossa, huoneissa, digitaalisissa kanavissa tai varausvahvistussähköpostissa. Green Key -työkalupakissa[57] on muokattavia viestintämallipohjia. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää asiakasmateriaalit, joilla edistetään vastuullista matkailukäyttäytymistä. Auditoija tarkistaa, että materiaalit täyttävät edellä mainitut vaatimukset ja vastaavat paikallisia olosuhteita.
2.10	*Kohde järjestää ja edistää aktiivisesti vähintään 4 asiakkaille suunnattua toimintaa, jotka keskittyvät kestävään kehitykseen, ympäristöön ja paikallisyhteisöön liittyvän tietoisuuden lisäämiseen. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A*	***Merkitys*** *Asiakkaille suunnattujen tietoisuuden lisäämisaktiviteettien järjestäminen ja aktiivinen edistäminen lisäävät ymmärrystä kestävästä kehityksestä, kannustaa vastuulliseen käyttäytymiseen ja kannustavat sitoutumista matkakohteeseen ja paikallisyhteisöön liittyviin ympäristö- ja sosiaalisiin kysymyksiin.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde toteuttaa ja edistää aktiivisesti vähintään 4 tietoisuuden lisäämiseen tähtäävää aktiviteettia sertifiointikaudella (esim. kaksi (2) aktiviteettia kalenterivuodessa). Näihin sisältyvät:* • *yksi (1) ympäristöasioihin keskittyvä aktiviteetti (esim. Earth Day, roskien keräystalkoot, luonnon monimuotoisuuden suojelu), ja* • *yksi (1) sosiaalisiin teemoihin keskittyvä aktiviteetti (esim. hyväntekeväisyyshankkeet, julkiset muistotilaisuudet, varainkeruutilaisuudet).* *Tietoisuuden lisäämiseen tähtääviin toimiin kuuluvat asiakkaiden osallistaminen, kuten:* *a) osallistuminen erilaisiin tapahtumiin (esim. Earth Hour, Earth Day, energiansäästöviikko, hävikkiviikko, maailman ruokapäivä, maailman vegaanipäivä, maailman kasvisruokapäivä, maailman ympäristöpäivä jne.)* *b) autottomien aktiviteettien edistäminen, opastetut luontoretket alueella tai lähiseudulla, osallistuminen puidenistutustapahtumiin tai muihin ilmastotoimiin* *c) pölyttäjiä suosivien viheralueiden[58] luominen, paikallista kasvistoa ja eläimistöä suojelevat toimet* *d) sadonkorjuu ja luonnonantimien keruuseen liittyvät aktiviteetit, ja/tai* *e) rantojen siivoustapahtumat, kouluille suunnatut opetusaktiviteetit, hyväntekeväisyystapahtumat.* *Kaikki aktiviteetit, mukaan lukien sadonkorjuu ja luonnonantimien kerääminen, toteutetaan asianmukaisesti säänneltyinä,*

[57] Katso sanasto sivulta 4.
[58] Katso sanasto sivulta 4.

		vastuullisesti ja paikallisten, kansallisten ja kansainvälisten lakien mukaisesti. *Asiakkaiden osallistuminen varmistetaan aktiivisesti ja dokumentoidaan. Vain henkilöstölle tarkoitetut aktiviteetit eivät täytä tätä kriteeriä. Säännöllisesti järjestettävät teemapäivät (kuten Earth Hour) ovat hyväksyttäviä, edellyttäen että asiakkaiden osallistuminen dokumentoidaan.* *On suositeltavaa, että kohde hyödyntää Green Key -ohjelman vastuullisuustiedotuskalenteria (saatavilla Green Key -työkalupakista) sekä kansainvälisiä kampanjamateriaaleja (esim. hyvät käytännöt) sisältöjen ideoinnissa ja yhdenmukaistamisessa.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää dokumentaation, josta käyvät ilmi viimeisen kalenterivuoden aikana järjestetyt tietoisuuden lisäämistoimet sekä seuraaville kahdelle (2) kalenterivuodelle suunnitellut toimet. Hyväksyttävä auditointiaineisto sisältää:* *a) päivätty luettelo aktiviteeteista (mukaan lukien tapahtumapaikka ja osallistujien arvioitu lukumäärä)* *b) viestintämateriaalit, ja/tai* *c) aikaleimatut valokuvat sekä aineisto, jolla asiakkaiden osallistumista on edistetty.*
2.11	Kohde tarjoaa tai järjestää asiakkaille mahdollisuuden vuokrata moottorittomia kulkuvälineitä. (G) HH, CHP, SA, CC, A ⓘ	***Merkitys*** *Polkupyörien ja/tai muiden moottorittomien liikkumismuotojen (kuten kanoottien, potkukelkkojen, lumikenkien tai maastohiihtosuksien) käytön edistäminen tai niiden tarjoaminen vähentää kasvihuonekaasupäästöjä, tukee kestävien liikkumismuotojen käyttöä ja edistää asiakkaiden terveyttä ja hyvinvointia. Polkupyörien tarjoaminen tai niiden käytön helpottaminen mahdollistaa ympäristöä vähemmän kuormittavan liikkumisen kohteessa ja tukee asiakkaiden vastuullisempia liikkumisvaihtoehtoja.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde tarjoaa tai järjestää asiakkaille mahdollisuuden käyttää moottorittomia kulkuvälineitä. Tähän sisältyy joko:* *a) polkupyörien ja/tai muiden moottorittomien liikennevälineiden (kuten kanoottien, potkukelkkojen, lumikenkien tai maastohiihtosuksien) lainaus- tai vuokrausmahdollisuuden tarjoaminen suoraan kohteessa, tai* *b) asiakkaiden ohjaaminen luotettavan ulkoisen vuokrauspalvelun piiriin, jos palvelun tarjoaminen itse ei ole mahdollista.* *Sähköpolkupyörät ja sähköskootterit eivät täytä tätä kriteeriä (ks. kriteeri 2.5).* *Asiakkaille tarjotaan tietoa käytettävissä olevista moottorittomista liikkumismuodoista esimerkiksi vastaanotossa, neuvontatiskillä, ympäristönurkkauksessa, televisioruuduilla, asiakassovellusten kautta, QR-koodien avulla tai majoitus- ja*

		kokoushuoneissa olevissa kansioissa. ***Auditointiaineisto*** *Auditointikierroksella auditoija tarkistaa, että vähintään yhden (1) seuraavista ehdoista täyttyy:* *a) moottorittomia kulkuvälineitä on saatavilla ja niistä tiedotetaan, tai* *b) tarjolla on selkeästi esitettyä tietoa, jolla asiakkaita ohjataan ulkoisten vuokrauspalvelujen pariin.*

3. VESI

Vedenhallinta ja vesien pilaantuminen

Vedenhallinta

Nro	Kriteeri	Selittävät huomautukset
3.1	Veden kokonaiskulutus kirjataan vähintään kuukausitasolla. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Jotta ympäristövaikutuksia ja toimintakustannuksia voidaan hallita ja vähentää tehokkaasti, kohteet toteuttavat vedenkulutuksen seurannan, kirjaamisen ja analysoinnin. Vedenkulutuksen kuukausittainen kirjaaminen mahdollistaa tehottomuuksien tai vuotojen varhaisen havaitsemisen, tukee tietopohjaista päätöksentekoa ja on vastuullisuusraportoinnin hyvien käytäntöjen mukaista. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde kirjaa veden kokonaiskulutuksen vähintään kuukausitasolla. On suositeltavaa, että kohde kirjaa veden kokonaiskulutuksen useamminkin kuin kerran kuukaudessa ja/tai kirjaa kulutusintensiteetin (majoitusvuorokautta kohti, neliömetriä kohti, kävijää kohti jne.), sillä näin tehokkuuden ja kulutuksen kehityssuuntia voidaan seurata tarkemmin. Mittaustulokset kirjataan järjestelmällisesti ja tallennetaan jäljitettävään muotoon. Tietojen keräämisen menetelmät dokumentoidaan (esim. energiayhtiöiden laskut, alimittarit, mittarien automaattinen etäluenta tai manuaalinen luenta). Veden lähteet ja käyttötarkoitukset on ilmoitettu (esim. kunnallinen vesijohtovesi (mittarilla tai ilman), omasta kaivosta

		otettu vesi jne.). Näin kohde pystyy erottamaan, johtuuko muutos kulutustasosta vai vedenlähteestä. Jos vesi ei tule julkisen toimittajan kautta, kohde esittää dokumentaation, jolla varmistetaan, että veden lähde on lainmukainen ja noudattaa paikallisia tai kansallisia määräyksiä. Niillä alueilla tai ajanjaksoina, joilla paikalliset tai kansalliset viranomaiset ovat virallisesti julistaneet vesipulan tai vedenottoa koskevia rajoituksia, kohde varmistaa myös, että sen vedenotto tai -käyttö tapahtuu toimivaltaisen paikallisviranomaisen luvalla eikä aiheuta haittaa ympäristölle tai paikalliselle vesihuollolle. Jos kuukausitietoja ei ole suoraan saatavilla (esim. rakenteellisten rajoitteiden, palveluntarjoajien rajoitusten, mittariverkoston puuttumisen tai yhteiskäyttöisten rakennusten vuoksi), kohde esittää mahdollisimman tarkan kuukausittaisen arvion. Hyväksyttäviä arviointimenetelmiä ovat muun muassa: a) kulutuksen jakaminen lattiapinta-alan, käyttöasteen tai vastaavien vertailuarvojen perusteella b) säiliön tilavuuteen ja täyttötiheyteen perustuvat arviot, tai c) pumppaus- tai toimituskirjanpito. Näissä tapauksissa suositellaan vahvasti, että kohde asentaa erilliset vesimittarit tietojen tarkkuuden parantamiseksi ajan mittaan. Jos kulutuksessa havaitaan merkittäviä[59] muutoksia tai poikkeuksellisen suurta vedenkulutusta, kohde selvittää välittömästi syyn ja ryhtyy korjaaviin toimenpiteisiin. Tämän kriteerin nojalla kerättyjä vedenkulutustietoja voidaan käyttää lähtötasona kohteen kriteerien 1.2 ja 1.3 mukaisten vastuullisuustavoitteiden asettamisessa. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää: • kuukausittaiset vedenkulutustiedot 2 viimeiseltä kalenterivuodelta kustakin käytetystä vesilähteestä (ensimmäistä kertaa hakemuksen jättävät tai vasta avatut kohteet toimittavat tiedot edelliseltä täydeltä kalenterivuodelta tai vähintään 3 kuukauden ajalta, jos aiempia tietoja ei ole saatavilla), ja • dokumentaatio, jossa kuvataan käytetty tiedonkeruumenetelmä (esim. energiayhtiöiden laskut, mittarien manuaalinen luenta, automaattinen etäluenta, valokuvat mittareista, joista kulutus näkyy, jos kirjauksia ei ole saatavilla). Auditointikierroksella tarkastetaan otos[60] dokumentaatiosta tarkastamalla 3 asiaankuuluvaa

[59] Katso sanasto sivulta 4.
[60] Katso sanasto sivulta 4.

		aineistoerää (menetelmä C)[61]. Jos aineistossa on useita vesilähteitä, vuosia, paikkoja tai järjestelmiä, auditoija valitsee otoksen siten, että se kuvaa tätä vaihtelua. Erityistilanteissa kohde esittää: • dokumentaation, joka osoittaa, että vedenotto on laillisesti hyväksytty ja täyttää paikalliset tai kansalliset vaatimukset, jos vesi ei tule julkisen jakelun kautta. Lisäksi niillä alueilla tai ajanjaksoina, joilla paikalliset tai kansalliset viranomaiset ovat virallisesti julistaneet vesipulan tai vedenottoa koskevia rajoituksia, kohde liittää toimivaltaiselta viranomaiselta saadun luvan tai lausunnon, ettei vedenotto tai -käyttö aiheuta haittaa ympäristölle eikä paikalliselle vesihuollolle, ja/tai • arvioidut tiedot ja arviointimenetelmän, jos kuukausitietoja ei ole saatavilla.
3.2	Vesipisteitä seurataan aktiivisesti ja vuodot korjataan viipymättä. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Julkisissa tiloissa, majoitustiloissa ja henkilökunnan tiloissa sijaitsevat tippuvat ja vuotavat vesipisteet (hanat, suihkut, käymälät, sisä- ja ulkouima-altaat jne.) lisäävät vedenkulutusta tarpeettomasti ja vaikuttavat kielteisesti kohteen ympäristöjalanjälkeen. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde seuraa aktiivisesti vesipisteitä ja korjaa vuodot viipymättä. Kohteella on käytössä kirjallinen toimintaohje,[62] jossa määritellään säännölliset tarkastukset ja näkyvästi vuotavien vesipisteiden korjausmenettelyt. Toimintaohjeessa[63] määritellään tarkastustiheys vesipisteen tyypin ja käytön mukaan: • tiheään käytettävät tai riskialttiit vesipisteet (esim. julkiset käymälät, majoitustilat, uima-allasalueet, ulkohanat) tarkastetaan vähintään jokaisen siivouksen yhteydessä • keskimääräisen käytön vesipisteet (esim. henkilökunnan käymälät, taustatilojen keittiöt) tarkastetaan vähintään kerran viikossa, ja • vähän tai harvoin käytettävät vesipisteet (esim. kausiluonteiset ulkosuihkut, huoltokäyttöön tarkoitetut pesualtaat) tarkastetaan vähintään kerran kuukaudessa tai ennen niiden odotettua käyttöä. Kun vuotavia vesipisteitä havaitaan, kohde ryhtyy vuotojen korjaustoimenpiteisiin. Havaittujen vuotojen tiedot ja niihin liittyvät korjaustoimenpiteet kirjataan tapahtumalokiin tai huoltokirjaan. Tarkastuksista vastaava henkilöstö (esim. siivoushenkilöstö, asentajat jne.) tuntee voimassa olevat menettelytavat.

[61] Katso sanasto sivulta 4.
[62] Katso sanasto sivulta 4.
[63] Katso sanasto sivulta 4.

		On suositeltavaa, että kohde asentaa automaattisen vuotojen havaitsemisjärjestelmän ja käyttää sähköistä tarkastuslistaa. Ulko- tai sisäuima-altaiden seurantaan voi sisältyä altaiden silmämääräiset tarkastukset, mutta parempi ratkaisu on asentaa erillinen altaan vedenkulutusta seuraava vesimittari (ks. kriteeri 3.8) tai vuodonilmaisin. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää kirjallisen toimintaohjeen[64] vesipisteiden tarkastamiseen edellä esitetyn tarkastustiheyden mukaisesti. Jos vesipisteissä on havaittu vuotoja, kohde esittää tapahtumalokin ja vuotojen havaitsemisen jälkeen tehdyt korjaustoimenpiteet. Auditointikierroksella tarkastetaan otos[65] vähintään yhdestä (1) yhteisestä tilasta (esim. aulan tai muun yleisen alueen käymälästä), yhdestä (1) tilasta henkilökunnan alueelta sekä majoitustiloista sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti. Jos vuotoja havaitaan, kohteen on osoitettava, että korjaavat toimenpiteet on toteutettu.
3.3	Vähintään 90 %:ssa suihkuista virtaama on enintään 9 l/min. (I) HH, CHP, SA ⓘ	**Merkitys** Suihkun virtaaman pienentäminen auttaa vähentämään ympäristövaikutuksia vettä säästämällä. Veden tehokkaan käytön varmistaminen on erityisen tärkeää majoitustiloissa, joissa päivittäinen kulutus on suurta. **Toteutusta koskevat odotukset** Vähintään 90 %:ssa majoitustilojen, yleisten tilojen, henkilökunnan tilojen sekä muiden tilojen, kuten kylpylöiden tai kunto-/liikuntakeskusten suihkuista, virtaama on korkeintaan 9 l/min. Monissa tapauksissa virtaamaa voidaan pienentää vielä tästäkin ilman, että asiakkaiden käyttömukavuus vaarantuu. Kriteerin täyttämiseksi kohde voi joko valita suihkupäät, joissa veden virtausta on rajoitettu tai asentaa vedenvirtausta rajoittavat laitteet letkujen alkupäähän. Mikäli suihkujen hanoissa on ns. ekonappi, virtaama mitataan ekonapin rajoittamalla maksimivirtaamalla. Virtauksen pienentäminen tapahtuu usein sekoittamalla veteen ilmaa ilmastavalla suuttimella. Vedenjakelujärjestelmän vedenpainetta voidaan alentaa ainoastaan väliaikaisena toiminnallisena toimenpiteenä siihen saakka, kunnes virtaamavaatimuksen täyttävä pysyvä ratkaisu on toteutettu. Sadesuihkuissa, joissa virtauksen rajoittaminen tavanomaisin keinoin on teknisesti haastavaa, virtaamavaatimuksen täyttämiseksi voidaan käyttää vaihtoehtoisia ratkaisuja, kuten sertifioituja pienen virtaaman sadesuihkupäitä, seinän taakse asennettavia virtauksensäätöventtiilejä tai vedenlähteen paineensäätöä.

[64] Katso sanasto sivulta 4.
[65] Katso sanasto sivulta 4.

		Joissakin pienen virtaaman suihkumalleissa saattaa olla tarpeen tehdä säätöjä käyttömukavuuden ja puhtauden varmistamiseksi, etenkin paljon käytetyissä tiloissa kuten kuntosaleilla tai kylpylöissä (esim. viemäreiden tukkeutumisen tai hajujen ehkäisemiseksi). Kohteita kannustetaan valitsemaan vettä säästäviä suihkuja, joiden suorituskyky ja kestävyys on osoitettu, sekä huomioimaan huoltotarpeet ja käyttömukavuus hankinnan ja asennuksen suunnittelussa. Veden säästämisen edistämiseksi suositellaan, että kohde käyttää opasteita tai muita ohjaavia keinoja asiakas- ja henkilöstötiloissa, esimerkiksi kannustaen lyhyempiin suihkuihin. Jos tiloissa on sekä käsisuihkuja että sadesuihkuja, kriteeri koskee molempia. Suihkun yhteydessä olevat kylpyammehanat eivät kuulu kriteerin piiriin. Kohde ylläpitää dokumentoitua tietoa suihkujen kokonaismäärästä. Ennen auditointia kohde tarkistaa itse suihkujen virtaaman vaatimustenmukaisuuden osoittamiseksi. Ensimmäistä kertaa hakemuksen jättävä kohde tarkastaa vähintään 90 % suihkuista ja osoittaa, ettei virtaama ylitä 9 l/min. Uusintahakijoiden tulee tarkastaa vähintään 50 % aiemmin tarkastetuista suihkuista ja osoittaa, että virtaama ei edelleenkään ylitä 9 l/min. Kaikki mittaukset dokumentoidaan jäljitettävässä muodossa ja päivitetään vähintään kerran auditointia edeltävien 6 kuukauden aikana. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää yhteenvedon suoritetuista tarkastuksista edellä esitettyjen vaatimusten mukaisesti. Auditointikierroksella tarkastetaan otos[66] vähintään yhdestä (1) yleisen alueen suihkusta, yhdestä (1) henkilökunnan alueen suihkusta sekä majoitustilojen suihkuista sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti ja tarkistetaan suihkujen virtaama kussakin ryhmässä (menetelmä B).
3.4	Vähintään 90 %:ssa käsienpesuhanois-ta virtaama on enintään 8 l/min. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A ⓘ	**Merkitys** Hanojen virtaaman pienentäminen auttaa pienentämään ympäristövaikutuksia säästämällä vettä sekä usein että harvemmin käytetyissä tiloissa. Tehokkaat hanajärjestelmät ovat keskeisiä vedenkulutuksen vähentämisessä niin asiakas- kuin henkilökunnan tiloissa. **Toteutusta koskevat odotukset** Vähintään 90 %:ssa majoitustilojen, henkilökunnan tilojen ja muiden yleisten alueiden, kuten yhteisten käymälöiden, kylpylöiden tai kuntosalien, käsienpesuhanoista (mukaan lukien liiketunnistimella varustetut hanat) virtaama on korkeintaan 8 l/min. Monissa tapauksissa virtaamaa voidaan pienentää vielä tästäkin ilman, että asiakkaiden käyttömukavuus vaarantuu.

[66] Katso sanasto sivulta 4.

		Kriteerin täyttämiseksi kohde voi joko valita hanat, joissa veden virtausta on rajoitettu tai asentaa hanoihin vedenvirtausta rajoittavat laitteet. Virtauksen pienentäminen tapahtuu usein sekoittamalla veteen ilmaa ilmastavalla suuttimella. Vedenjakelujärjestelmän vedenpainetta voidaan alentaa ainoastaan väliaikaisena toiminnallisena toimenpiteenä siihen saakka, kunnes virtaamavaatimuksen täyttävä pysyvä ratkaisu on toteutettu. Jotkin vettä säästävät hanamallit saattavat vaatia tiheämpää puhdistusta tai säätöä hygienian ja käytettävyyden ylläpitämiseksi, etenkin vilkkailla alueilla. Kohteita kannustetaan valitsemaan vettä säästäviä hanoja, joiden suorituskyky on osoitettu ja joita on helppo huoltaa, sekä huomioimaan puhdistustarpeet ja käyttömukavuus hankintapäätöksissä. Veden säästämiseen kannustamiseksi suositellaan, että kohde käyttää opasteita tai muita ohjaavia keinoja majoitustilojen ja henkilöstötilojen hanojen lähellä kehottaen sulkemaan hanan käytön jälkeen. Kriteeri koskee ainoastaan käsienpesuhanoja, eikä sitä sovelleta keittiö- tai työpisteiden hanoihin. Kohde ylläpitää dokumentoitua tietoa käsienpesuhanojen kokonaismäärästä (mukaan lukien liiketunnistimella varustetut hanat). Ennen auditointia kohde tarkistaa itse käsienpesuhanojen veden virtaaman vaatimustenmukaisuuden osoittamiseksi. Ensimmäistä kertaa hakemuksen jättävä kohde tarkastaa vähintään 90 % hanoista ja osoittaa, ettei virtaama ylitä 8 l/min. Uusintahakijoiden tulee tarkastaa vähintään 50 % aiemmin tarkastetuista hanoista ja osoittaa, että virtaama ei edelleenkään ylitä 8 l/min. Kaikki mittaukset dokumentoidaan jäljitettävässä muodossa ja päivitetään vähintään kerran viimeisten 6 kuukauden aikana ennen auditointia. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää yhteenvedon suoritetuista tarkastuksista edellä esitettyjen vaatimusten mukaisesti. Auditointikierroksella tarkastetaan otos[67] vähintään 1 yhteisen alueen hanasta, 1 henkilökunnan alueen hanasta sekä majoitustilojen hanoista sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti ja hanojen virtaaman kussakin ryhmässä (menetelmä B).
3.5	Pisuaarit on varustettu liiketunnistimilla, niissä on vettä säästävät huuhteluratkaisut tai ne	**Merkitys** Vettä säästävillä, tunnistimilla varustetuilla tai vedettömillä pisuaareilla voidaan pienentää merkittävästi ympäristövaikutuksia vedenkulutusta vähentämällä. Perinteiset pisuaarit voivat tuhlata paljon vettä tehottomilla huuhtelumekanismeillaan.

[67] Katso sanasto sivulta 4.

	ovat vedettömiä. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Toteutusta koskevat odotukset** Jos kohteessa on pisuaareja, niissä on joko oltava erilliset liiketunnistimet, painonappi (huuhtelu enintään 3 litraa) tai niiden on oltava vedettömiä. Jos käytössä on vedettömiä pisuaareja, järjestelmää huolletaan valmistajan ohjeiden mukaisesti. Jotkin vettä säästävät tai vedettömät pisuaarimallit saattavat vaatia tiheämpää huoltoa tai puhdistusta hygienian ja hajun torjunnan varmistamiseksi, etenkin vilkkailla yleisillä alueilla. Kohteita kannustetaan valitsemaan pisuaareja, joiden suorituskyky ja kestävyys on osoitettu, sekä sisällyttämään asianmukaisen huoltosuunnittelun ja henkilöstön koulutuksen[68] hankinta- ja asennusprosessiin. Kriteeri koskee kohteen yleisissä tiloissa (esim. aulatiloissa, ravintoloissa ja yhteisissä tiloissa) sekä henkilöstön tiloissa sijaitsevia pisuaareja. **Auditointiaineisto** Auditointikierroksella auditoija tarkistaa, että pisuaareissa on erilliset tunnistimet, painonapilla toimivat vettä säästävät huuhtelujärjestelmät tai että ne ovat vedettömiä.
3.6	Uusissa wc-pöntöissä on kaksoishuuhtelujärjestelmä, jossa yhden huuhtelun vesimäärä on enintään 3/6 litraa, tai enintään 4,5 litraa, kun kyseessä on liiketunnistimella toimiva huuhtelujärjestelmä. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A ⓘ	**Merkitys** Ympäristövaikutusten minimoimiseksi ja vedenkulutuksen vähentämiseksi uusien wc-pönttöjen on täytettävä tiukat vedensäästöä koskevat vaatimukset. Tehokkaat vesikalusteet[69] ovat ratkaisevassa asemassa makean veden varojen säästämisessä ja tukevat vastuullista kiinteistönhoitoa. **Toteutusta koskevat odotukset** Viimeisten 24 kuukauden aikana (jatkohakemus) ja viimeisten kuuden (6) kuukauden aikana (ensihakemus) majoitustiloihin, yleisiin tiloihin ja henkilökunnan tiloihin hankitut WC-pöntöt ovat joko: a) kaksoishuuhtelupönttöjä, joiden huuhtelumäärä on enintään 3/6 litraa, tai b) pönttöjä, joissa on tunnistinpohjainen huuhtelujärjestelmä ja joiden huuhtelumäärä on enintään 4,5 litraa. Vaadittu vedenkäytön tehokkuus tulee järjestää pysyvällä teknisellä ratkaisulla tai laitteeseen sisäänrakennetulla rajoituksella, ei väliaikaisella, käyttäjän säädettävissä olevalla asetuksella. Myös muut vettä säästävät mallit, joiden suorituskyky on vähintään yhtä hyvä, hyväksytään (esim. erittäin tehokkaat WC-

[68] Katso sanasto sivulta 4.
[69] Katso sanasto sivulta 4.

		pöntöt, alipaineavusteiset mallit), edellyttäen että teknisistä tiedoista käy ilmi, että keskimääräinen vedenkulutus huuhtelukertaa kohti on enintään 3/6 litraa kaksoishuuhtelulla varustetuissa WC-pöntöissä tai enintään 4,5 litraa tunnistinmalleissa. Vanhempien mallien vedensäästön tehostamiseksi on suositeltavaa asentaa mahdollisuuksien mukaan laitteita, jotka pienentävät huuhtelumäärää, sekä harkita huuhteluveden säästöön kannustavia opasteita tai muita ohjaavia keinoja. Jotkin vettä säästävät WC-mallit saattavat vaatia tiheämpää puhdistusta hygienian ylläpitämiseksi etenkin vilkkailla alueilla. Kohteita kannustetaan valitsemaan vettä säästäviä wc-pönttöjä, joiden huuhteluteho on osoitettu, sekä laatimaan huoltosuunnitelma hankintapäätöstä tehtäessä. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää laskut viimeisten 24 kuukauden (jatkohakemuksissa) tai viimeisten 6 kuukauden (ensihakemus) aikana hankituista WC-pöntöistä, joista käy ilmi ostopäivä ja kunkin yksikön huuhtelutilavuus.
3.7	Uudet astianpesu- ja pyykinpesukoneet ovat vettä säästäviä. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Astian- ja pyykinpesukoneet ovat merkittävä vedenkulutuksen lähde majoitus- ja ravintola-alalla. Varmistamalla, että kaikki uudet hankitut mallit ovat vesitehokkaita, vähennetään ympäristövaikutuksia ja käyttökustannuksia sekä edistetään kestävää hankintapolitiikkaa. **Toteutusta koskevat odotukset** Viimeisten 24 kuukauden aikana (jatkohakemus) ja viimeisten kuuden (6) kuukauden aikana (ensihakemus) hankitut astian- ja pyykinpesukoneet täyttävät koneen tyypin mukaan alla luetellut vedenkulutuksen vaatimukset. Astianpesukoneet: • ammattikäyttöön tarkoitetuissa kupu- tai tunnelimallisissa astianpesukoneissa vedenkulutus on enintään 3,5 litraa per kori. Jos käytettävissä on vain ohjelmatason vedenkulutustiedot, kohteen on osoitettava, että keskimääräinen kulutus ei ylitä 3,5 litraa koriekvivalenttia kohti, ja • kotitalouskäyttöön tarkoitetuissa tai pienikokoisissa astianpesukoneissa vedenkulutus pesukertaa kohti on vähäinen, ja tämä todennetaan tunnustetuilla kansainvälisillä tai kansallisilla standardeilla (esim. sijoittumalla kahteen parhaaseen markkinoilla saatavilla olevaan tehokkuusluokkaan tai hyväksyttävissä vastaavilla kansainvälisillä standardeilla, kuten EU:n energiamerkinnän vedenkulutusvaatimukset, Energy Star -järjestelmän vedenkulutuksen raja-arvot tai muut kansalliset tai alueelliset tehokkuusmerkinnät). Pyykinpesukoneet:

		• ammattikäyttöön tai kaupalliseen käyttöön tarkoitetuissa koneissa vedenkulutus on enintään 7 litraa/pyykkikilo. Jos markkinoilla ei ole kohtuullisesti saatavilla tämän raja-arvon täyttäviä malleja, on täytettävä paikallisesti voimassa oleva tiukin vesitehokkuusraja, ja • kotitalouskäyttöön tarkoitetuissa tai pienikokoisissa pyykinpesukoneissa vedenkulutus pesukertaa kohti on vähäinen, ja tämä todennetaan tunnustetuilla kansallisilla tai kansainvälisillä standardeilla (esim. sijoittumalla kahteen parhaaseen markkinoilla saatavilla olevaan tehokkuusluokkaan tai hyväksyttävissä vastaavilla kansainvälisillä standardeilla, kuten EU:n energiamerkinnän vedenkulutusvaatimukset Eco 40–60 -pesuohjelmalla, Energy Star -järjestelmän vedenkulutuksen raja-arvot tai muut kansalliset tai alueelliset tehokkuusmerkinnät). Jos pyykkikilokohtaiset vedenkulutustiedot ovat saatavilla, kohteen on osoitettava, että suorituskyky vastaa ekotehokkaimpia malleja tai merkintöjä. Kohde varmistaa, että laitteiden tyyppi ja kapasiteetti vastaavat kohteen toimintamittakaavaa. Esimerkiksi ammattikeittiöissä[70] käytetään ammattikäyttöön tarkoitettuja astianpesukoneita, kun taas pienemmissä keittiöissä, huoneistoissa tai vähäisen käytön tilanteissa (kuten baareissa, joissa astioita pestään vähän, tai pesukoneissa, joissa pestään vain työvaatteita) kotitalouskäyttöön tarkoitetut laitteet voivat olla perusteltu valinta, jos ne täyttävät vesitehokkuusvaatimukset. Kohde varmistaa laitteiden asianmukaisen käytön ja huollon (valmistajan ohjeiden mukaisesti), jotta laitteet toimivat tarkoitetulla tavalla ja niiden käyttöikä on mahdollisimman pitkä. Kriteeri koskee kaikkia kohteen tiloja, mukaan lukien yhteiset keittiö- ja pesulatilat sekä huoneistot. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää: • luettelo viimeisten 24 kuukauden aikana (jatkohakemus) ja viimeisten kuuden (6) kuukauden aikana (ensihakemus) majoitustiloihin, yleisiin tiloihin ja henkilökunnan tiloihin hankituista laitteista, ja • vastaavat vedenkulutustiedot (esim. tekniset tiedot, energialuokitukset tai -merkinnät tai toimittajan tiedot, joista käy ilmi vedenkulutus litroina pesukertaa tai pyykkikiloa kohti).
3.8	*Kohteen toiminnoissa ja osastoilla, joilla vedenkulutus on runsasta, on käytössä erilliset*	***Merkitys*** *Jotta kohteen eri osien vedenkulutusta voitaisiin seurata paremmin ja tukea merkityksellisiä vedensäästötoimia, on tehtävä tarkempaa seurantaa etenkin alueilla, joilla vedenkulutus on suurta. Alimittarit tuottavat tärkeää tietoa, jonka avulla voidaan tunnistaa tehottomuuksia, paikantaa vuotoja ja asettaa toimet tärkeysjärjestykseen.*

[70] Katso sanasto sivulta 4.

	vesimittarit. (G) *HH, CHP, SA, CC, R, A*	***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde asentaa vähintään kaksi (2) erillistä lisävesimittaria (tai tarkoituksenmukaisesti sijoitettuja vastaavanlaisia laitteita, kuten vedenkulutusta mittaavia älykkäitä suihkupäitä) alueille, joilla vedenkulutus on suurta[71] tai joissa tarkempi seuranta tukee merkittävää vedensäästöä. Mikäli kohteen majoitus- ja kokoustiloja on laajalla alueella, myös eri rakennusten (tai huoneiden) vedenkulutusta voidaan seurata erillisillä mittareilla.* *Kun vesimittareita on asennettu enemmän, kunkin vesimittarin lukemat luetaan ja kirjataan ylös. Ihannetapauksessa eri vesimittareiden lukemia seurataan useammin kuin kuukausittain, jotta saadaan tarkempaa tietoa.* *Alimittarien tiedot integroidaan yleiseen vedenkulutuksen seurantajärjestelmään (kriteeri 3.1) kattavan analyysin mahdollistamiseksi. Kun kohteella on mahdollisimman tarkkaa tietoa eri toimintojen vedenkulutuksesta, sen on helpompi suunnitella ja toteuttaa kulutusta pienentäviä toimia. Tämän kriteerin nojalla kerättyjä vedenkulutustietoja voidaan käyttää lähtötasona kohteen kriteerin 1.2 mukaisten vastuullisuustavoitteiden asettamisessa.* ***Auditointiaineisto*** *Auditointikierroksella auditoija varmistaa alimittarien olemassaolon ja kulutuksen seurannassa käytetyn menetelmän.*
3.9	*Paikallisiin olosuhteisiin ja toiminnan laajuuteen soveltuva vesiriskianalyysi on suoritettu viimeisten kuuden (6) vuoden aikana. (G)* *HH, CHP, CC, A*	***Merkitys*** *Vastuullinen vedenhallinta edellyttää paikallisten veteen liittyvien riskien ymmärtämistä, jotta voidaan varmistaa veden saatavuus pitkällä aikavälillä, yhteisön kyky sopeutua yhteisten luonnonvarojen käyttöön sekä ympäristönsuojelu. Kattava vesiriskianalyysi antaa kohteelle mahdollisuuden ennakoida haasteita (kuten vesipulaa, saastumista tai tulvia) ja ryhtyä ennakoiviin, näyttöön perustuviin toimenpiteisiin.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde suorittaa paikallisiin olosuhteisiin ja toimintansa laajuuteen soveltuvan vesiriskianalyysin. Arvioinnissa kartoitetaan kohteen alueella mahdollisesti esiintyviä veteen liittyviä riskejä, joita voivat olla muun muassa: vedenpuute tai vesistressi (erityisen merkityksellistä kaupunki- tai kuivilla alueilla), kuivuus, tulvat, infrastruktuurin haavoittuvuus sekä vedenlaatuun liittyvät ongelmat, kuten saastuminen tai suolapitoisuus, jäähän ja lumeen liittyvät riskit sekä ilmastonmuutoksen voimistamat riskit, kuten äärimmäisten sääilmiöiden yleistyminen tai sateiden jakautumisen muutokset.* *Vesiriskianalyysiin sisältyy sekä nykyisten että ennustettujen paikallisten vesiolosuhteiden analyysi, jossa otetaan huomioon vuodenaikojen vaihtelut, alueellinen vesihallinto ja ympäröivien paikallisyhteisöjen tai teollisuudenalojen vedenkulutus,*

[71] Katso sanasto sivulta 4.

		tulvavaara-alueet sekä mahdolliset saastumislähteet. Tuloksena syntyy raportti, jossa kuvataan tunnistetut riskit, altistumisen ja haavoittuvuuden taso sekä suositellut riskienhallinta- tai sopeutumistoimenpiteet. *Jos arvioinnissa havaitaan veteen liittyviä riskejä, kohde laatii tai mukauttaa toimintasuunnitelman, jossa otetaan huomioon suositellut toimenpiteet yhteistyössä muiden sidosryhmien (kuten paikallisviranomaisten, vesilaitosten, yhteisöryhmien jne.) kanssa. Arvioinnin tulokset ohjaavat päätöksiä veden hankinnasta, infrastruktuuri-investoinneista, hätätilavalmiudesta ja vesien suojelutoimista.* *Arvioinnin suorittaa asiaankuuluva ja soveltuva viranomainen tai ulkoinen yritys (kuten sertifioitu konsulttitoimisto tai paikallinen vesiviranomainen) tai kohde itse, jos tarvittava asiantuntemus ja menetelmät ovat käytettävissä ja dokumentoituina (arvioija voi tällöin olla esim. Green Key -kohdevastaava, insinööri tai vastaavan koulutuksen saanut henkilö[72] ja käyttää WWF:n Water Risk Filter-, WRI Aqueduct Water Risk Atlas-, CEO Water Mandate- viitekehyksiä, ISO 14046:2014 -standardia ja/tai mahdollisia kansallisia/alueellisia arviointeja).* *Arvioinnissa voidaan tarvittaessa viitata olemassa oleviin kansallisiin tai alueellisiin viitekehyksiin (esim. voimassa olevien säännösten edellyttämiin talousvettä koskeviin riskinarviointeihin). Kaupunkialueilla, joilla vesihuollon ja veden laadun riskejä hallinnoivat julkiset laitokset, arvioinnin perustana voidaan käyttää paikallisen vesilaitoksen virallisia tietoja tai raportteja.* *Arviointi tarkistetaan ja päivitetään vähintään kerran kuudessa (6) vuodessa tai aikaisemmin, jos paikallisissa olosuhteissa, veden saatavuudessa tai kohteen toiminnassa tapahtuu merkittäviä muutoksia.* *Tämän kriteerin nojalla kerättyjä tietoja voidaan käyttää lähtötasona kohteen kriteerien 1.2 ja 1.3 mukaisten vastuullisuustavoitteiden asettamisessa.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohteen tulee esittää viimeisin vesiriskianalyysi.* *Jos riskejä on havaittu, kohde esittää dokumentaation siitä, miten havaintoihin on puututtu (esim. havaittujen riskien perusteella laadittu toimintasuunnitelma).*
3.10	*Sadevettä ja/tai ilmastointijärjestel-män kondenssivettä kerätään ja käytetään soveltuviin*	***Merkitys*** *Sadeveden ja/tai ilmastointijärjestelmän kondenssiveden kerääminen ja uudelleenkäyttö vähentää juomakelpoisen makean veden kulutusta ja säästää vettä pitkällä aikavälillä. Käytäntö on erityisen merkityksellinen ja vahvasti suositeltava alueilla, joilla on*

[72] Katso sanasto sivulta 4.

	tarkoituksiin. (G) *HH, CHP, SA, CC, R, A*	*vesipulaa tai suuri jäähdytystarve, sillä riippuvuuden vähentäminen makean veden varannoista on ratkaisevan tärkeää pitkän aikavälin resilienssin kannalta.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Sadevettä ja/tai ilmastointijärjestelmän kondenssivettä kerätään säiliöihin tai avoimiin järjestelmiin, kuten lampiin tai tekoaltaisiin. Sadevettä ja/tai ilmastointijärjestelmän kondenssivettä käytetään esimerkiksi seuraaviin tarkoituksiin:* *a) puutarhojen ja viheralueiden kastelu*[73] *b) WC:n huuhtelu* *c) ajoneuvojen, ulkoalueiden tai pintojen puhdistus* *d) jäähdytysjärjestelmät* *e) pyykinpesu (kun kansalliset tai alueelliset määräykset sen sallivat) ja/tai* *f) asianmukaisesti käsiteltynä talousvetenä (kun kansalliset tai alueelliset määräykset sen sallivat).* *Sadevettä ja/tai ilmastointijärjestelmän kondenssivettä tulee kerätä ja käyttää turvallisesti, asianmukaisesti huolletuilla järjestelmillä ja käyttötarkoituksen mukaisesti siten, ettei asiakkaille, henkilökunnalle, lähiympäristön asukkaille tai ympäristölle aiheudu haittaa.* *On suositeltavaa, että kohde asentaa mahdollisuuksien mukaan vesimittarin kerätyn ja käytetyn sadeveden ja/tai ilmastointijärjestelmän kondenssiveden määrän seurantaan sekä sen dokumentoimiseksi, mihin tarkoituksiin sadevettä ja/tai ilmastointijärjestelmän kondenssivettä käytetään.* ***Auditointiaineisto*** *Auditointikierroksella auditoija varmistaa sadeveden ja/tai ilmastointijärjestelmän kondenssiveden keräämiseen tarkoitettujen asennusten olemassaolon.* *Jos kerättyä sadevettä ja/tai ilmastointilaitteiden kondenssivettä käytetään ihmisten käyttöön tarkoitettuna vetenä, kohde esittää asianomaisen viranomaisen antaman dokumentaation, josta käy ilmi, että vesi täyttää voimassa olevat terveys- ja turvallisuusvaatimukset.*
3.11	*Kaikkien käsienpesuhanojen veden virtaama on enintään 5 l/min. (G)*	***Merkitys*** *Hanojen virtaaman pienentäminen auttaa pienentämään ympäristövaikutuksia säästämällä vettä sekä usein että harvemmin käytetyissä tiloissa. Tehokkaat hanajärjestelmät ovat keskeisiä vedenkulutuksen vähentämisessä niin asiakas- kuin henkilökunnan tiloissa.*

[73] Katso sanasto sivulta 4.

	HH, CHP, SA, CC, R, A ⓘ	***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kaikissa majoitustilojen, yleisten alueiden ja henkilökunnan tilojen käsienpesuhanoissa (mukaan lukien liiketunnistimella varustetut hanat) virtaama on korkeintaan 5 l/min. Joissakin tapauksissa virtaamaa voidaan pienentää vielä tästäkin ilman, että asiakkaiden käyttömukavuus vaarantuu.* *Kriteerin täyttämiseksi kohde voi joko valita hanat, joissa veden virtausta on rajoitettu tai asentaa hanoihin vedenvirtausta rajoittavat laitteet. Virtauksen pienentäminen tapahtuu usein sekoittamalla veteen ilmaa ilmastavalla suuttimella. Vedenjakelujärjestelmän vedenpainetta voidaan alentaa ainoastaan väliaikaisena toiminnallisena toimenpiteenä siihen saakka, kunnes virtaamavaatimuksen täyttävä pysyvä ratkaisu on toteutettu.* *Jotkin vettä säästävät hanamallit (varsinkin erittäin matalan virtaaman tai tunnistimella varustetut mallit) saattavat vaatia tiheämpää puhdistusta tai säätöä hygienian ja käytettävyyden ylläpitämiseksi, etenkin vilkkailla alueilla. Kohteita kannustetaan valitsemaan vettä säästäviä hanoja, joiden suorituskyky on osoitettu ja joita on helppo huoltaa, sekä huomioimaan puhdistustarpeet ja käyttömukavuus hankintapäätöksissä.* *Veden säästämiseen kannustamiseksi suositellaan, että kohde käyttää opasteita tai muita ohjaavia keinoja majoitustilojen ja henkilöstötilojen hanojen lähellä kehottaen sulkemaan hanan käytön jälkeen.* *Kriteeri koskee ainoastaan käsienpesuhanoja, eikä sitä sovelleta keittiö- tai työpisteiden hanoihin.* *Kohde ylläpitää dokumentoitua tietoa käsienpesuhanojen kokonaismäärästä (mukaan lukien liiketunnistimella varustetut hanat). Ennen auditointia kohde tarkistaa itse käsienpesuhanojen veden virtaaman vaatimustenmukaisuuden osoittamiseksi. Ensimmäistä kertaa hakemuksen jättävä kohde tarkastaa vähintään 80 % hanoista ja osoittaa, ettei virtaama ylitä 5 l/min. Uusintahakijoiden tulee tarkastaa vähintään 50 % aiemmin tarkastetuista 80 %:sta hanoista ja osoittaa, että virtaama ei edelleenkään ylitä 5 l/min. Kaikki mittaukset dokumentoidaan jäljitettävässä muodossa ja päivitetään vähintään kerran auditointia edeltävien 6 kuukauden aikana.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää yhteenvedon suoritetuista tarkastuksista edellä esitettyjen vaatimusten mukaisesti.* *Auditointikierroksella tarkastetaan otos[74] vähintään 1 yhteisen alueen hanasta, 1 henkilökunnan alueen hanasta sekä majoitustilojen hanoista sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti ja tarkistaa hanojen virtaaman kussakin ryhmässä (menetelmä B).*

[74] Katso sanasto sivulta 4.

3.12	*Kaikki yleisten alueiden käsienpesuhanat on varustettu automaattisilla vedenkatkaisujärjes-telmillä. (G)* *HH, CHP, CC, R, A*	***Merkitys*** *Julkiset käymälät ovat usein turhan vedenkulutuksen ongelmakohta, etenkin jos hanat jäävät tahattomasti auki. Automaattisesti sulkeutuvien käsienpesuhanojen asentaminen auttaa vähentämään vedenkulutusta merkittävästi ja edistää samalla yleistä hygieniaa, kun käytössä on ajastettu tai kosketukseton toiminta. Tämä on erityisen merkittävää suurissa kohteissa.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kaikki yleisten alueiden käsienpesuhanat on varustettu automaattisilla vedenkatkaisujärjestelmillä, kuten liiketunnistimella toimivilla hanoilla tai painonappihanoilla, jotka annostelevat vain yhden käsienpesukerran vaatiman vesimäärän.* *Hanoihin on asetettu sopivat virtausaikojen esiasetukset (esim. 5–10 sekuntia käyttökertaa kohti), jotta vettä säästyy ilman, että käyttömukavuus kärsii. Kohteiden on huolehdittava säännöllisestä huollosta, mukaan lukien paristojen vaihto ja tunnistinten kalibrointi, jotta laitteiden toimivuus ja tarkkuus säilyvät.* *Kriteeri ei koske majoitushuoneita, keittiöaltaita eikä bideesuihkuja.* ***Auditointiaineisto*** *Auditointikierroksella auditoija tekee vähintään yhden otannan[75] yleisessä tilassa (aula tai wc-tila) varmistaakseen, että käsienpesuhanoissa on automaattiset vedentulon katkaisujärjestelmät ja että ne toimivat asianmukaisesti.*
3.13	*Majoitushuoneissa ei ole kylpyammeita, -tynnyreitä, -paljuja, porealtaita tai yksityisiä uima-altaita. (G)* *HH, SA, CHP*	***Merkitys*** *Majoitushuoneiden kylpyammeet, -tynnyrit, -paljut, porealtaat, ja yksityiset uima-altaat kuluttavat yleensä paljon vettä jokaisella käyttökerralla. Yksi kylpyamme voi kuluttaa 150–250 litraa, ja kylpytynnyrit, -paljut, porealtaat tai yksityiset uima-altaat voivat kuluttaa vielä huomattavasti enemmän. Vettä säästävät suihkut kuluttavat alle puolet tästä määrästä. Matkailukohteissa huoneiden kylpyammeiden ja uima-altaiden korvaaminen vähävirtauksisilla suihkuilla remonttien yhteydessä on yksi tehokkaimmista toimenpiteistä asiakaskohtaisen vedenkulutuksen vähentämiseksi.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Majoitushuoneissa ei ole kylpyammeita, -tynnyreitä, -paljuja, porealtaita tai yksityisiä uima-altaita.* *On hyväksyttävää tehdä olemassa olevista laitteista käyttökelvottomia (esim. poistamalla tulpat tai katkaisemalla vedentulo).* ***Auditointiaineisto***

[75] Katso sanasto sivulta 4.

		Auditointikierroksella auditoija tarkistaa, ettei kylpyammeella, -tynnyrillä, -paljulla, porealtaalla tai yksityisellä uima-altaalla varustettua huonetta ole mahdollista varata.
3.14	*Merkittävissä ulkona sijaitsevissa vettä käyttävissä järjestelmissä on vedenkäyttöä vähentäviä järjestelyitä. (G)* *HH, CHP, SA, A* ⓘ	***Merkitys*** *Haihtuminen on merkittävä ja usein huomiotta jäävä vesihävikin lähde kattamattomissa vesijärjestelmissä. Haihtumisen vähentäminen parantaa vedenkäytön tehokkuutta ja on erityisen tärkeää alueilla, joilla esiintyy kuivuutta, korkeita lämpötiloja ja tuulta tai vesipulaa. Tehokas haihtumisen hallinta on osoitus vastuullisesta vesihuollosta ja voi edistää ilmastonmuutokseen sopeutumista.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohteella on käytössään toimenpiteitä haihtumisen minimoimiseksi suurissa ulkona sijaitsevissa vesijärjestelmissä. Näitä järjestelmiä ovat esimerkiksi uima-altaat, porealtaat, kylpytynnyrit ja -paljut, sadeveden keräysjärjestelmät, lammet, suihkulähteet ja vesiputoukset.* *Jokaista olemassa olevaa järjestelmätyyppiä kohden toteutetaan vähintään yksi haihtumisen vähentämistoimenpide, kuten:* *a) hyvin eristetty fyysinen suojakate (manuaalinen tai automaattinen), jota käytetään toiminta-ajan ulkopuolella* *b) vaihtoehtoinen järjestelmä haihtumisen vähentämiseksi, kuten neste- tai geelisuoja* *c) tuulensuojat, eristys- tai varjostusrakenteet altistuville vesielementeille, ja/tai* *d) suljetut tai tiiviisti suljetut vedenvarastointijärjestelmät.* *Valitut toimenpiteet sovitetaan paikallisiin olosuhteisiin, kuten ilmastoon, järjestelmän tyyppiin sekä kohteen altistumiseen auringolle, tuulelle tai kuumuudelle.* ***Auditointiaineisto*** *Auditointikierroksella auditoija varmistaa, että vähintään yksi (1) haihtumisenestotoimenpide on toteutettu kullekin järjestelmätyypille.*
Vesien pilaantuminen		
3.15	Kaikki jätevedet puhdistetaan. (I)	**Merkitys**

	HH, CHP, SA, CC, R, A	Jäteveden[76] asianmukainen käsittely ja turvallinen johtaminen ovat ratkaisevan tärkeitä kohteen aiheuttaman ympäristökuormituksen vähentämiseksi, vesistöjen suojelemiseksi ja yhteisöjen turvaamiseksi. Tämä takaa myös lakisääteisten ja eettisten vaatimusten noudattamisen jätevesihuollossa ja ympäristöjohtamisessa. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde on joko liitetty olemassa olevaan julkiseen viemärijärjestelmään tai käsittelee jätevetensä omassa jätevesijärjestelmässään. Paikan päällä toimivat puhdistusjärjestelmät käsittävät lietejärjestelmät, anaerobiset mädätysjärjestelmät, keinotekoiset kosteikot tai muut biologiset käsittelyjärjestelmät. Kriteeri kattaa majoitustiloista, keittiöistä, kylpyhuoneista, pesuloista, uima-altaista, kokoustiloista, kylpylöistä, spa- tai wellness-tiloista sekä muilta toiminta-alueilta syntyvän jäteveden. Kaikki jätevedet käsitellään kansallisen ja mahdollisen paikallisen lainsäädännön mukaisesti. Jos asiasta ei ole annettu lainsäädäntöä, jätevedet käsitellään käyttämällä kohteen olosuhteissa teknisesti ja taloudellisesti toteuttamiskelpoista edistyneintä käsittelymenetelmää, jolla varmistetaan tärkeimpien epäpuhtauksien (esim. BOD, taudinaiheuttajat, kiintoaines) poistaminen tasolle, joka mahdollistaa turvallisen uudelleenkäytön tai johtamisen ympäristöön ilman haitallisia vaikutuksia paikallisväestölle ja ympäristölle. Jos kohde on liitetty viemärijärjestelmään, se esittää luvan, asianomaisen viranomaisen kirjallisen vahvistuksen tai muun osoituksen liitännästä järjestelmään (esim. palveluntarjoajan laskut, palvelusopimukset, kolmannen osapuolen antama varmennus). Jos auditoija epäilee sääntöjenvastaisuuksia tai jos lainsäädäntö sitä edellyttää, kohteen on myös osoitettava, että se täyttää sovellettavat jäteveden päästövaatimukset. Jos kohde käyttää paikan päällä toimivaa järjestelmää, sen on esitettävä asianmukaiset osoitukset laillisesta luvasta ja järjestelmän toimivuudesta, kuten voimassa oleva asennus- tai käyttölupa, toimilupa tai asianomaisen viranomaisen kirjallinen vahvistus sekä huoltokirjanpito. Jos viranomaiset eivät myönnä tällaista lupaa, kohteen on toimitettava tuoreet vedenlaadun testitulokset (esim. BOD, pH, sameus), jotka osoittavat, että järjestelmä puhdistaa jäteveden tehokkaasti ja kansallisten tai kansainvälisten päästö- tai uudelleenkäyttöstandardien mukaisesti. Tämä kriteeri koskee harmaata ja mustaa jätevettä. Sadevesi ei kuulu kriteerin piiriin, ellei sitä kerätä ja johdeta pois saman jätevesijärjestelmän kautta. Käsitelty jätevesi käytetään uudelleen, mikäli mahdollista (ks. kriteeri 3.17). **Auditointiaineisto**

[76] Katso sanasto sivulta 4.

		Auditoinnissa kohde esittää edellä kuvatun luvan, muun asianmukaisen dokumentaation ja/tai osoitukset, joista käy ilmi, että jäteveden käsittelyä, purkamista ja/tai viemäriverkkoon johtamista koskevat vaatimukset täyttyvät. Auditointikierroksella varmistetaan niiltä osin kuin mahdollista, että vaatimukset täyttyvät.
3.16	Ammatti- tai kaupallisiin keittiöihin on asennettu vähintään yksi (1) rasvankerääjä. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Hyvin toimivat rasvankerääjät (toiselta nimeltään rasvanerottimet) pienentävät veden- ja kemikaalien tarvetta ja siten toiminnan ympäristövaikutuksia. Samalla ne ehkäisevät, etteivät rasva, öljy ja rasvaperäiset jätteet (FOG) tuki viemäreitä. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohteessa on vähintään yksi rasvankerääjä, joka palvelee kaikkia niitä viemäripisteitä, joista rasvaa, öljyä ja rasvaperäisiä jätteitä todennäköisesti päätyy viemäriin, kuten ruoanvalmistustilojen pesualtaat, astianpesukoneet tai lattiakaivot. Tätä kriteeriä sovelletaan vain kohteisiin, joissa on ammatti- tai kaupallinen keittiö[77]. Rasvankerääjät tyhjennetään ja huolletaan valmistajan ohjeiden sekä voimassa olevien kansallisten ja paikallisten määräysten mukaisesti. Ne puhdistetaan säännöllisin väliajoin toiminnan varmistamiseksi sekä hajujen ja ylivuotojen ehkäisemiseksi (kansallisten standardien mukaisesti tai käyttömäärän perusteella). Tarvittaessa voidaan asentaa hälytysjärjestelmiä tai antureita. Kerätty FOG-jäte käsitellään kriteerin 5.4 vaatimusten mukaisesti. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää kirjaukset tai laskut, joista ilmenevät viimeisen kahden (2) kalenterivuoden aikana tehdyt rasvankerääjien puhdistukset (ensimmäistä kertaa hakemuksen jättävä kohde esittää kirjaukset edeltävältä täydeltä kalenterivuodelta). Auditointikierroksella varmistetaan mahdollisuuksien mukaan, että keittiön viemäreissä on kunnolla toimivat rasvankerääjät. Auditoinnissa varmistetaan, että järjestelmät ovat oikein mitoitetut, niitä huolletaan säännöllisesti ja ne toimivat moitteettomasti. Tarkastukseen voivat kuulua esimerkiksi tiivisteiden, suojusten ja tulo- ja poistoputkien tarkastaminen sekä ruosteen tai liiallisen orgaanisen jätteen esiintymisen tarkastaminen.
3.17	*Kohde uudelleenkäyttää*	***Merkitys***

[77] Katso sanasto sivulta 4.

	paikan päällä tai hyväksytyissä ulkoisissa järjestelmissä käsiteltyä jätevettä ja voi toimittaa käsiteltyä jätevettä ulkopuolisille tahoille. (G) *HH, CHP, SA, CC, R, A*	*Käsitellyn jäteveden[78] uudelleenkäyttö auttaa vähentämään makean veden kulutusta ja minimoimaan kohteen ympäristökuormitusta. Kun menetelmä toteutetaan turvallisesti, se edistää veden säästämistä ja ilmastokestävyyttä etenkin vesipulasta kärsivillä alueilla.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde käsittelee ja uudelleenkäyttää jätevedet paikan päällä tai käyttää hyväksytyn ulkoisen palveluntarjoajan käsittelemää jätevettä. Toisaalta kohteet, joilla on omat puhdistuslaitokset, voivat toimittaa tai luovuttaa puhdistettua jätevettä kunnalliselle tai valtuutetulle kolmannen osapuolen uudelleenkäyttöjärjestelmälle.* *Uudelleenkäytettävä jätevesi käsitellään ja käytetään kansallisten tai alueellisten määräysten sekä sovellettavien kansanterveys- ja ympäristöturvallisuusstandardien mukaisesti (esim. kansalliset jäteveden uudelleenkäyttöstandardit, WHO:n ohjeet tai EU:n veden uudelleenkäyttöä koskeva asetus). Vettä käytetään ainoastaan turvallisiin tarkoituksiin (ei juomavedeksi tai juomiin), kuten viheralueiden[79] kasteluun, wc:n huuhteluun tai jäähdytysjärjestelmiin, eikä sitä koskaan käytetä ihmisten käyttöön tai suoraan kosketukseen ihmisten kanssa, mukaan lukien viljapeltojen tai syötävien kasvien viljelyalueiden kastelu. Mustaa jätevettä voidaan käyttää uudelleen vain, jos kohteella on tarvittava lupa ja se noudattaa asianomaiseen käyttötarkoitukseen (ei juomavedeksi) liittyviä käsittely- ja seurantaehtoja.* *Järjestelmät on suunniteltu ja niitä ylläpidetään siten, että estetään juomavesiverkostojen saastuminen, altistuminen aerosoleille ja muut taudinaiheuttajien leviämistavat. Uudelleenkäytettävä vesi käsitellään turvallisesti niin, ettei siitä aiheudu haittaa lähiympäristön asukkaille tai ympäristölle. Käsitellyn jäteveden käyttöpaikoilla on hyvä olla selkeät opasteet ja turvallisuusmenettelyt.* *On suositeltavaa seurata ja kirjata käsitellyn jäteveden uudelleenkäytettyä määrää (esim. kuutiometreinä kuukaudessa vesimittarin avulla).* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää teknisen dokumentaation ja/tai kirjallisen menettelykuvauksen, jossa kuvataan, miten käsitelty jätevesi otetaan talteen, käsitellään paikan päällä, uudelleenkäytetään ja/tai johdetaan kolmannen osapuolen järjestelmään.* *Kun lupa on lainsäädännön mukaan vaadittu tai saatavilla, kohde esittää toimivaltaisen viranomaisen myöntämän luvan, joka vahvistaa, että uudelleenkäyttö on laillisesti sallittua. Dokumentaatio on pakollinen kaikessa mustan jäteveden uudelleenkäytössä.*

[78] Katso sanasto sivulta 4.
[79] Katso sanasto sivulta 4.

		Auditointikierroksella varmistetaan mahdollisuuksien mukaan, että jäteveden käsittelyjärjestelmä on käytössä ja että sitä käytetään turvallisesti.

4. ENERGIA JA HIILI

Energianhallinta, LVI, laitteet ja valaistus, kasvihuonekaasut

Energianhallinta

Nro	Kriteeri	Selittävät huomautukset
4.1	Energiankulutus kirjataan lähteittäin vähintään kuukausitasolla. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Energiankulutuksen seuranta lähteittäin auttaa hallitsemaan ja vähentämään ympäristövaikutuksia sekä energiakustannuksia. Samalla se mahdollistaa tehottomuuksien varhaisen havaitsemisen, tukee tietopohjaista päätöksentekoa ja on vastuullisuusraportoinnin hyvien käytäntöjen mukaista. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde seuraa, kirjaa ja ymmärtää energiankulutustaan. Energiankulutus kirjataan vähintään kerran kuukaudessa energianlähteittäin (esim. sähkö, kaasu, kaukolämpö, polttoaine, uusiutuvat energianlähteet). Lukemat kirjataan järjestelmällisesti ja tallennetaan jäljitettävään muotoon. Valokuvia tai kuvakaappauksia ei hyväksytä. Green Key International tai kansallinen toimisto saattaa vaatia tietojen toimittamista tietyssä muodossa, kuten sanastossa on mainittu. Tietojen keräämisen menetelmät dokumentoidaan (esim. energiayhtiöiden laskut, kiinteistönhallintajärjestelmät, alimittarit tai mittarien manuaalinen luenta). Jos kuukausitietoja ei ole suoraan saatavilla (esim. rakenteellisten rajoitteiden, palveluntarjoajien rajoitusten, mittariverkoston puuttumisen tai yhteiskäyttöisten rakennusten vuoksi), kohde esittää mahdollisimman tarkan kuukausittaisen arvion

		energiankulutuksesta. Hyväksyttäviä arviointimenetelmiä ovat muun muassa kulutuksen jakaminen lattiapinta-alan, käyttöasteen tai vastaavien vertailuarvojen perusteella. Näissä tapauksissa suositellaan vahvasti, että kohde asentaa erilliset energiamittarit tietojen tarkkuuden parantamiseksi ajan mittaan. Tämän kriteerin nojalla kerättyjä energiankulutustietoja voidaan käyttää lähtötietoina kohteen kriteerien 1.2 ja 1.3 mukaisten vastuullisuustavoitteiden tukena. Jos energiankulutuksessa havaitaan merkittäviä[80] muutoksia tai poikkeuksellisen suurta energiankulutusta, kohde selvittää välittömästi syyn ja ryhtyy korjaaviin toimenpiteisiin. Jos rakennuksen eri osiin on asennettu erilliset energiamittarit, on suositeltavaa, että kohde analysoi näitä lukemia saadakseen kattavan yleiskuvan kriteerien 1.2 ja 1.3 mukaisista toimista ja asetettavista tavoitteista. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää: • kuukausittaiset energiankulutustiedot kahdelta (2) viimeiseltä kalenterivuodelta kustakin käytetystä energianlähteestä (ensimmäistä kertaa hakemuksen jättävät ja vasta avatut kohteet toimittavat tiedot edelliseltä täydeltä kalenterivuodelta tai vähintään kolmen (3) kuukauden ajalta, jos aiempia tietoja ei ole saatavilla), ja • tukidokumentaatio, jossa kuvataan tiedonkeruun menetelmät (esim. energiayhtiöiden laskut, kiinteistönhallintajärjestelmän (BMS) tulosteet, manuaaliset lokit). Jos kulutuslokeja ei ole saatavilla, hakijan on toimitettava valokuvat mittareista, joista kulutus näkyy. Kohde esittää arvioidut tiedot ja arviointimenetelmän, jos kuukausitietoja ei ole saatavilla. Auditointikierroksella tarkastetaan otos[81] dokumentaatiosta tutustumalla kolmeen (3) eri dokumenttiin (esim. energiayhtiöiden laskut, kiinteistönhallintajärjestelmän (BMS) tulosteet, manuaaliset lokit), jotka on kerätty raportointikaudelta kolmelta (3) eri kuukaudelta (menetelmä C). Jos aineistossa on useita energianlähteitä, vuosia, paikkoja tai järjestelmiä, auditoija valitsee otoksen siten, että se kuvaa tätä vaihtelua.
4.2	Kohde määrittelee standardilämpötilan jäähdytykselle ja lämmitykselle. (I)	**Merkitys** Ympäristövaikutusten pienentämiseksi, energiatehokkuuden parhaiden käytäntöjen noudattamiseksi ja energianhallinnan parantamiseksi on olennaisen tärkeää pitää jäähdytyksen ja lämmityksen lämpötila-asetukset sopivina. Vakiolämpötila-alueiden määrittäminen auttaa optimoimaan mukavuuden ja vähentämään samalla tarpeetonta energiankulutusta ja kasvihuonekaasupäästöjä.

[80] Katso sanasto sivulta 4.
[81] Katso sanasto sivulta 4.

	HH, CHP, SA, CC, R, A	**Toteutusta koskevat odotukset** Kohde asettaa tiloihin standardilämpötilan jäähdytystä ja lämmitystä varten erityisesti majoitus- ja kokoustiloissa. Ravintoloiden (R), käyntikohteiden (A) ja kokouspalveluiden (CC) osalta tämä koskee koko aluetta. Yleisenä sääntönä pätee, että jos ulkolämpötila on yli 22 °C, huoneen jäähdytyslämpötila asetetaan vähintään 22 °C:een. Jos ulkolämpötila on alle 22 °C, lämmityslämpötila asetetaan enintään 22 °C:een. Tarvittaessa paikalliset energiamääräykset tai ilmastovyöhykettä koskevat ohjeet voivat edellyttää raja-arvojen muuttamista. Lämpötila-asetukset pysyvät hyväksyttyjen mukavuusrajojen sisällä (esim. ISO 7730, ASHRAE 55), ja lämpötila-alue-menetelmän[82] käyttöä suositellaan. Standardilämpötila (asetuspiste) määritetään automaattisesti keskusjärjestelmän kautta tai manuaalisesti kussakin huoneessa. Asiakkaat voivat edelleen säätää majoitus- tai kokoushuoneiden lämpötilaa manuaalisesti tai ottamalla yhteyttä vastaanottoon. On kuitenkin suositeltavaa, että asiakkaiden tekemät säädöt rajoitetaan enintään 3 °C:n poikkeamaan vakioasetuksesta. Energiatehokkuuden ja asiakkaiden mukavuuden parantamiseksi suositellaan dynaamisten ohjausjärjestelmien, kuten ohjelmoitavien termostaattien, läsnäolotunnistimien tai rakennusten energianhallintajärjestelmien (BEMS), käyttöä. Kohteita kannustetaan tutustumaan kansallisiin rakennusten energiamääräyksiin tai -oheisiin, mikäli sellaisia on olemassa, jotta vaatimustenmukaisuus ja soveltuvuus paikallisiin olosuhteisiin voidaan varmistaa. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää kirjallisen toimintaohjeensa[83] lämpötilan asettamista ja hallintaa varten (esim. termostaattien, keskusjärjestelmien tai asiakaskäyttöliittymän avulla). Tilanteissa, joissa sovelletaan paikallisia standardeja tai ilmastollisia mukautuksia, käytännön tulee olla dokumentoitu ja perusteltu. Auditointikierroksella: • HH-, CHP- ja SA-kohteissa auditointikierroksella tarkastetaan otos[84] vähintään 1 kokoushuoneesta sekä majoitushuoneista sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti ja varmistetaan asetettu standardilämpötila ja se, että mukautus siitä pysyy sallituissa rajoissa, ja

82 Katso sanasto sivulta 4.
83 Katso sanasto sivulta 4.
84 Katso sanasto sivulta 4.

		• R-, A- ja CC-kohteissa auditointikierroksella tarkastetaan otos[85] vähintään 1 alueelta, joka edustaa hyvin koko kohdetta, sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti ja varmistetaan asetettu standardilämpötila ja se, että mukautus siitä pysyy sallituissa rajoissa.
4.3	Kohteen majoitus- ja kokoustiloissa on automaattinen tai manuaalinen järjestely, jolla sammutetaan sähkölaitteet ja valot majoitushuoneiden, vuokrakohteiden tai kokoustilojen ollessa tyhjillään. (I) HH, CHP, CC	**Merkitys** Jotta energiaa ei tuhlaannu turhaan lämmittämiseen, jäähdyttämiseen tai käyttämättömien laitteiden virrankulutukseen, kohde toteuttaa järjestelyt, joiden avulla valaistus ja sähkölaitteet sammutetaan tyhjissä huoneissa ja kokoustiloissa. Käytäntö parantaa energiatehokkuutta, alentaa toimintakustannuksia ja vähentää sähkönkäyttöön liittyviä hiilidioksidipäästöjä, mikä edistää laajempia vastuullisuus- ja ilmastotavoitteita. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohteen majoitus- ja kokoustiloissa on automaattinen tai manuaalinen järjestely, jolla sammutetaan tarpeettomat sähkölaitteet ja valot majoitushuoneiden, vuokrakohteiden tai kokoustilojen ollessa tyhjillään. Jos järjestely on manuaalinen, kohteella on kirjallinen toimintaohje[86], jossa kuvataan tyhjien tilojen energiankäytön hallinta. Toimintaohjeeseen sisältyvät: • toimenpiteet huoneiden lyhytaikaisen tyhjänä olon varalta (esim. enintään kaksi (2) yötä tai päivää), joissa kuvataan energiansäästötoimenpiteet tilapäisesti käyttämättömissä majoitus- ja kokoushuoneissa. Tähän sisältyvät esimerkiksi kaikkien valojen, ilmastointilaitteiden (sähkölaitteiden) ja televisioiden sammuttaminen (mukaan lukien valmiustilan poistaminen käytöstä, mikäli mahdollista), ja • toimenpiteet energiankulutuksen vähentämiseksi matalan käyttöasteen aikoina (esim. alle 75 %:n käyttöaste), joissa määritellään lisätoimenpiteet energian säästämiseksi hiljaisina aikoina. Tähän sisältyy ensisijaisesti toimenpiteitä, kuten asiakkaiden keskittäminen tietyille alueille kohteessa sekä kokonaisten siipirakennusten tai kerrosten sulkeminen energiankulutuksen minimoimiseksi. Tämä koskee sekä majoitushuoneita että kokoustiloja. Toimintaohje on käytännönläheinen ja henkilöstölähtöinen, ja sitä tarkistetaan toiminnallisten tarpeiden ja järjestelmän teknisten päivitysten mukaisesti. Jos käytetään automatisoituja järjestelmiä, hyväksyttäviä ratkaisuja ovat esimerkiksi: a) läsnäolotunnistimet b) liike- ja lämpöanturit c) huoneiden hallintajärjestelmät (GRMS) tai rakennusten energianhallintajärjestelmät (BEMS), ja/tai

[85] Katso sanasto sivulta 4.
[86] Katso sanasto sivulta 4.

		d) mobiilipohjaiset kulunvalvontajärjestelmät, jotka on integroitu esineiden internetiin (IoT) ja älykkäisiin automaatioalustoihin. Vaikka perinteisiä avainkorttijärjestelmiä on edelleen käytössä joissakin kohteissa ja ne täyttävät tämän kriteerin vaatimukset, nykyaikaisia ja tehokkaampia järjestelmiä suositellaan ehdottomasti niiden paremman suorituskyvyn, joustavuuden ja myönteisen asiakaskokemuksen vuoksi. Valittu järjestelmä on soveltuvissa tilanteissa kansallisten tai paikallisten energiatehokkuusvaatimusten tai älyrakennusvaatimusten mukainen (esim. EU:n energiatehokkuusdirektiivi, paikalliset älyrakennusmääräykset tai kohdekohtaiset määräykset). **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittelee manuaalisen järjestelmän tapauksessa käytössä olevan toimintaohjeen lyhyiden tyhjillään olojen aikana (enintään 2 yötä tai päivää) ja matalan käyttöasteen aikoina (esim. < 75 %) sekä mahdolliset osittaista sulkemista tai järjestelmän optimointia koskevat toimintatavat. Tässä tapauksessa auditointikierroksella varmistetaan, että energiansäästötoimenpiteet ovat käytössä tyhjillään olevilla alueilla. Jos käytössä on automaattisia järjestelmiä, auditointikierroksella tarkastetaan otos[87] vähintään yhdestä (1) vuokrakohteesta, yhdestä (1) kokoushuoneesta ja majoitushuoneista sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti ja tarkistetaan, että automaatiojärjestelmä sammuttaa valot ja sähkölaitteet.
4.4	*Kohde tuottaa itse tai hankkii 50 % lämmitykseen ja jäähdytykseen käytetystä energiasta uusiutuvista lähteistä. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A*	***Merkitys*** *Kohteen ympäristökuormituksen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi lämmitykseen, jäähdytykseen, kuuman veden tuotantoon ja ruoanlaittoon käytetyn energian tulisi yhä suuremmassa määrin olla peräisin uusiutuvista lähteistä. Siirtyminen fossiilisiin polttoaineisiin perustuvista järjestelmistä uusiutuvaan energiaan tukee ilmastotavoitteita, parantaa energiaomavaraisuutta ja edistää toiminnan pitkän aikavälin kestävyyttä.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohteen lämmitykseen ja jäähdytykseen käyttämästä energiasta vähintään 50 % on peräisin uusiutuvista lähteistä vähintään kolmen peräkkäisen kuukauden ajan. Kriteeri koskee myös lämpimän veden tuotantoon ja ruoanlaittoon käytettyä energiaa.* *Lämmitykseen ja viilennykseen käytettävää uusiutuvaa sähköä voidaan tuottaa paikan päällä tai hankkia ulkopuolelta, mieluiten*

[87] Katso sanasto sivulta 4.

		lähiseudun toimittajalta. *Hyväksyttäviä vaihtoehtoja fossiilisiin polttoaineisiin ja ydinvoimaan perustuville järjestelmille ovat muun muassa:* *a) aurinkolämpöjärjestelmät (esim. aurinkokeräimet käyttöveden tai tilojen lämmitykseen)* *b) maa- tai ilmalämpöpumput* *c) biokaasu ja biomassapolttoaineiden biohajoava osuus (esim. hake, maatalousjätteet)* *d) tuulivoima* *e) vesivoima (soveltuvin osin ja kestävästi tuotettuna: sovellettavan ympäristölainsäädännön mukaisesti tuotettu vesivoima, jonka tuotantolaitokset on suunniteltu ja joita käytetään siten, että vesiekosysteemeihin ja luonnon monimuotoisuuteen kohdistuvat vaikutukset minimoidaan)* *f) aurinkosähköllä toimiva lämmitys ja jäähdytys (kun sähkö on peräisin sertifioiduista uusiutuvista lähteistä)* *g) ilma- ja maalämpöpumput, jotka toimivat uusiutuvalla sähköllä* *h) sertifioitu uusiutuva sähkö, mukaan lukien aurinko-, tuuli- ja vesivoima tai muista todennetuista uusiutuvista lähteistä peräisin oleva sähkö, jota käytetään ilmastointijärjestelmien virransyöttöön* *i) kaukolämpö- tai kaukokylmäverkot, joiden pääasiallinen energianlähde on geoterminen energia ja/tai sertifioitu kestävästi tuotettu biomassa ja/tai uusiutuvan energian viitekehyksessä hyödynnetty teollisuuden hukkalämpö* *j) sertifioidut kestävät biopolttoaineet (esim. biodiesel), jotka täyttävät EU:n uusiutuvan energian direktiivin (RED II / RED III) tai kansainvälisesti tunnustettujen sertifiointijärjestelmien (esim. RSB, ISCC) vaatimukset* *k) tehokkaat biomassajärjestelmät, kuten nykyaikaiset puupellettiuunit tai -kattilat, jotka täyttävät standardin EN 303-5 (luokka 5) tai vastaavien standardien energiatehokkuutta ja vähäisiä päästöjä koskevat vaatimukset, ja/tai* *l) sertifioidut biomassapolttoaineet (esim. puupelletit, hakkeet tai briketit), joiden alkuperä on todennettu esimerkiksi FSC-, PEFC- tai vastaavien järjestelmien mukaisesti.* *Turvetta ei pidetä uusiutuvana energianlähteenä, eikä sitä lasketa vaadittuun 50 %:n osuuteen. Kun käytetään hybridijärjestelmiä, uusiutuvan energian osuus lasketaan prosenttiosuutena lämmityksen ja jäähdytyksen vuotuisesta kokonaisenergiantarpeesta luotettavien tietojen perusteella (esim. energiayhtiöiden laskut, älymittarit tai ulkopuolisten tahojen arviot).* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää seuraavan luettelon mukaisen viimeisimmän dokumentaation, joka osoittaa, että kohde tuottaa tai ostaa 50 % lämmitykseen ja jäähdytykseen käytettävästä energiasta uusiutuvista energianlähteistä ja että samoihin tarkoituksiin käytetään enintään 50 % fossiilisia polttoaineita:* • *kaikkien kohteessa käytettävien lämmitys-, jäähdytys-, kuumavesi- ja keittiölaitteiden tekniset tiedot, laskut tai asennustodistukset* • *energianlähteitä koskevat asiakirjat, kuten sähkö- tai lämpösopimukset, polttoaineen toimituslaskut tai biopolttoaineiden tai sähkön uusiutuvuussertifikaatit (kun energia hankitaan palveluntarjoajalta)* • *biomassa- tai biopolttoainejärjestelmien kestävyyssertifikaatit tai teknisten standardien mukainen dokumentaatio (jos tällaisia järjestelmiä käytetään)*

		• *asiakirjat, jotka sisältävät uusiutuvan energian järjestelmien tekniset tiedot sekä energiantuotantotiedot (esim. mittareista tai järjestelmän hallintapaneeleista), ja* • *laskelmat, jotka osoittavat, että vähintään 50 % lämmitys-/jäähdytystarpeesta katetaan paikan päällä tuotetulla uusiutuvalla energialla (kun energia tuotetaan paikan päällä).* *Jos energia tuotetaan paikan päällä, auditointikierroksella varmistetaan järjestelmien olemassaolo ja toimivuus.*
4.5	*Kohde tuottaa itse tai hankkii kaiken lämmitykseen ja jäähdytykseen käytettävän energian uusiutuvista lähteistä. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A*	***Merkitys*** *Kohteen ympäristökuormituksen ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi lämmitykseen, jäähdytykseen, kuuman veden tuotantoon ja ruoanlaittoon käytetyn energian tulisi yhä suuremmassa määrin olla peräisin uusiutuvista lähteistä. Siirtyminen fossiilisiin polttoaineisiin perustuvista järjestelmistä uusiutuvaan energiaan tukee ilmastotavoitteita, parantaa energiaomavaraisuutta ja edistää toiminnan pitkän aikavälin kestävyyttä.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kaikki kohteen lämmitykseen ja jäähdytykseen käyttämä energia on peräisin uusiutuvista lähteistä. Kriteeri koskee myös lämpimän veden tuotantoon ja ruoanlaittoon käytettyä energiaa.* *Lämmitykseen ja viilennykseen käytettävää uusiutuvaa sähköä voidaan tuottaa paikan päällä tai hankkia ulkopuolelta, mieluiten lähiseudun toimittajalta.* *Hyväksyttäviä vaihtoehtoja fossiilisiin polttoaineisiin ja ydinvoimaan perustuville järjestelmille ovat muun muassa:* *m) aurinkolämpöjärjestelmät (esim. aurinkokeräimet käyttöveden tai tilojen lämmitykseen)* *n) maa- tai ilmalämpöpumput* *o) biokaasu ja biomassapolttoaineiden biohajoava osuus (esim. hake, maatalousjätteet)* *p) tuulivoima* *q) vesivoima (soveltuvin osin ja kestävästi tuotettuna: sovellettavan ympäristölainsäädännön mukaisesti tuotettu vesivoima, jonka tuotantolaitokset on suunniteltu ja joita käytetään siten, että vesiekosysteemeihin ja luonnon monimuotoisuuteen kohdistuvat vaikutukset minimoidaan)* *r) aurinkosähköllä toimiva lämmitys ja jäähdytys (kun sähkö on peräisin sertifioiduista uusiutuvista lähteistä)* *s) ilma- ja maalämpöpumput, jotka toimivat uusiutuvalla sähköllä* *t) sertifioitu uusiutuva sähkö, mukaan lukien aurinko-, tuuli- ja vesivoima tai muista todennetuista uusiutuvista lähteistä peräisin oleva sähkö, jota käytetään ilmastointijärjestelmien virransyöttöön* *u) kaukolämpö- tai kaukokylmäverkot, joiden pääasiallinen energianlähde on geoterminen energia ja/tai sertifioitu kestävästi tuotettu biomassa ja/tai uusiutuvan energian viitekehyksessä hyödynnetty teollisuuden hukkalämpö* *v) sertifioidut kestävät biopolttoaineet (esim. biodiesel), jotka täyttävät EU:n uusiutuvan energian direktiivin (RED II / RED III) tai kansainvälisesti tunnustettujen sertifiointijärjestelmien (esim. RSB, ISCC) vaatimukset*

		w) tehokkaat biomassajärjestelmät, kuten nykyaikaiset puupellettiuunit tai -kattilat, jotka täyttävät standardin EN 303-5 (luokka 5) tai vastaavien standardien energiatehokkuutta ja vähäisiä päästöjä koskevat vaatimukset, ja/tai *x) sertifioidut biomassapolttoaineet (esim. puupelletit, hakkeet tai briketit), joiden alkuperä on todennettu esimerkiksi FSC-, PEFC- tai vastaavien järjestelmien mukaisesti.* *Turvetta ei pidetä uusiutuvana energianlähteenä, eikä sitä lasketa vaadittuun 100 %:n osuuteen. Kun käytetään hybridijärjestelmiä, uusiutuvan energian osuus lasketaan prosenttiosuutena lämmityksen ja jäähdytyksen vuotuisesta kokonaisenergiantarpeesta luotettavien tietojen perusteella (esim. energiayhtiöiden laskut, älymittarit tai ulkopuolisten tahojen arviot).* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää seuraavan luettelon mukaisen viimeisimmän dokumentaation, joka osoittaa, että kohde tuottaa tai ostaa kaiken lämmitykseen ja jäähdytykseen käytettävästä energiasta uusiutuvista energianlähteistä ja että samoihin tarkoituksiin ei enää käytetä fossiilisia polttoaineita:* • *kaikkien kohteessa käytettävien lämmitys-, jäähdytys-, kuumavesi- ja keittiölaitteiden tekniset tiedot, laskut tai asennustodistukset* • *energianlähteitä koskevat asiakirjat, kuten sähkö- tai lämpösopimukset, polttoaineen toimituslaskut tai biopolttoaineiden tai sähkön uusiutuvuussertifikaatit (kun energia hankitaan palveluntarjoajalta)* • *biomassa- tai biopolttoainejärjestelmien kestävyyssertifikaatit tai teknisten standardien mukainen dokumentaatio (jos tällaisia järjestelmiä käytetään)* • *asiakirjat, jotka sisältävät uusiutuvan energian järjestelmien tekniset tiedot sekä energiantuotantotiedot (esim. mittareista tai järjestelmän hallintapaneeleista), ja* • *laskelmat, jotka osoittavat, että koko lämmitys- ja jäähdytystarve katetaan paikan päällä tuotetulla uusiutuvalla energialla (kun energia tuotetaan paikan päällä).* *Jos energia tuotetaan paikan päällä, auditointikierroksella varmistetaan järjestelmien olemassaolo ja toimivuus.*
4.6	*Kohde tuottaa itse tai hankkii vähintään 50 % uusiutuvaa tai ympäristömerkittyä sähköä. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A*	***Merkitys*** *Kriteeri edistää siirtymistä puhtaampiin energiajärjestelmiin ja osoittaa kohteen sitoutumisen ilmastonmuutoksen hillintään, sillä uusiutuvalla ja ympäristömerkityllä sähköllä voidaan vähentää sähkönkäytön kasvihuonekaasupäästöjä.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde käyttää vähintään 50 %:ssa sähkönkulutuksessaan uusiutuvilla energianlähteillä tuotettua sähköä (aurinko-, tuuli- ja vesivoima, biomassa, biojätteestä tuotettu biokaasu, maalämpöenergia jne.).* *Lämmitykseen ja viilennykseen käytettävää uusiutuvaa sähköä voidaan tuottaa paikan päällä tai hankkia ulkopuolelta, mieluiten lähiseudun toimittajalta.*

		Hyväksyttäviä vaihtoehtoja fossiilisiin polttoaineisiin ja ydinvoimaan perustuville järjestelmille ovat muun muassa: *a) aurinkosähköjärjestelmät* *b) tuulivoima* *c) vesivoima (soveltuvin osin ja kestävästi tuotettuna: sovellettavan ympäristölainsäädännön mukaisesti tuotettu vesivoima, jonka tuotantolaitokset on suunniteltu ja joita käytetään siten, että vesiekosysteemeihin ja luonnon monimuotoisuuteen kohdistuvat vaikutukset minimoidaan)* *d) maalämpöenergia* *e) biokaasusta tai biomassan biohajoavasta osasta tuotettu sähkö* *f) sertifioidusta, kestävästi tuotetusta biomassasta tuotettu sähkö, ja/tai* *g) sähkö, joka toimitetaan sertifioidun uusiutuvan sähkön toimitussopimusten kautta ja joka on peräisin aurinko-, tuuli- tai vesivoimasta tai muista todennetuista uusiutuvista lähteistä.* *Kohdetta kannustetaan vahvasti varmistamaan, että kaikki kohteen käyttämä sähkö on tuotettu uusiutuvilla energianlähteillä, mutta kriteerin täyttämiseksi vähintään 50 % kohteen sähköstä tulee olla uusiutuvaa.* *Mikäli mahdollista, kohdetta kannustetaan hankkimaan myös kolmannen osapuolen todentamaa sähköä, johon sovelletaan tunnustettuja kestävyysvaatimuksia (kuten biologisen monimuotoisuuden huomioiminen, uusiutuvan energian infrastruktuurin tukeminen tai sosiaaliset vaikutukset), kuten kansainvälisesti tai kansallisesti ympäristömerkittyä sähköä. Näiden energianlähteiden kasvihuonekaasupäästöt ovat huomattavasti pienemmät kuin fossiilisten polttoaineiden, ja ne ovat EU:n uusiutuvan energian direktiivissä (RED II/RED III) sekä vastaavissa kansainvälisissä puitteissa määriteltyjen määritelmien mukaisia.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää:* ***h)** sopimukset, todistukset tai ulkoiset kirjalliset todisteet, joista käy ilmi sähköntoimittaja(t) sekä uusiutuvan tai kolmannen osapuolen vahvistaman (esim. ympäristömerkin saaneen) sähkön osuus* *i) viimeisin sähkölasku, ja* ***j)** alkuperätakuut (GO) tai vastaavat seurantajärjestelmät muilla alueilla (esim. REC, I-REC), joista käy ilmi uusiutuvan energian osuus.*
4.7	*Kohde tuottaa itse tai hankkii ainoastaan uusiutuvaa tai ympäristömerkittyä sähköä. (G)*	***Merkitys*** *Kriteeri edistää siirtymistä puhtaampiin energiajärjestelmiin ja osoittaa kohteen sitoutumisen ilmastonmuutoksen hillintään, sillä uusiutuvalla ja ympäristömerkityllä sähköllä voidaan vähentää sähkönkäytön kasvihuonekaasupäästöjä.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde käyttää kaikessa sähkönkulutuksessaan uusiutuvilla energianlähteillä tuotettua sähköä (aurinko-, tuuli- ja vesivoima,*

	HH, CHP, SA, CC, R, A ⓘ	*biomassa, biojätteestä tuotettu biokaasu, maalämpöenergia jne.).* *Lämmitykseen ja viilennykseen käytettävää uusiutuvaa sähköä voidaan tuottaa paikan päällä tai hankkia ulkopuolelta, mieluiten lähiseudun toimittajalta.* *Hyväksyttäviä vaihtoehtoja fossiilisiin polttoaineisiin ja ydinvoimaan perustuville järjestelmille ovat muun muassa:* *k) aurinkosähköjärjestelmät* *l) tuulivoima* *m) vesivoima (soveltuvin osin ja kestävästi tuotettuna: sovellettavan ympäristölainsäädännön mukaisesti tuotettu vesivoima, jonka tuotantolaitokset on suunniteltu ja joita käytetään siten, että vesiekosysteemeihin ja luonnon monimuotoisuuteen kohdistuvat vaikutukset minimoidaan)* *n) maalämpöenergia* *o) biokaasusta tai biomassan biohajoavasta osasta tuotettu sähkö* *p) sertifioidusta, kestävästi tuotetusta biomassasta tuotettu sähkö, ja/tai* *q) sähkö, joka toimitetaan sertifioidun uusiutuvan sähkön toimitussopimusten kautta ja joka on peräisin aurinko-, tuuli- tai vesivoimasta tai muista todennetuista uusiutuvista lähteistä.* *Mikäli mahdollista, kohdetta kannustetaan hankkimaan myös kolmannen osapuolen todentamaa sähköä, johon sovelletaan tunnustettuja kestävyysvaatimuksia (kuten biologisen monimuotoisuuden huomioiminen, uusiutuvan energian infrastruktuurin tukeminen tai sosiaaliset vaikutukset), kuten kansainvälisesti tai kansallisesti ympäristömerkittyä sähköä. Näiden energianlähteiden kasvihuonekaasupäästöt ovat huomattavasti pienemmät kuin fossiilisten polttoaineiden, ja ne ovat EU:n uusiutuvan energian direktiivissä (RED II/RED III) sekä vastaavissa kansainvälisissä puitteissa määriteltyjen määritelmien mukaisia.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää:* • *sopimukset, todistukset tai ulkoiset kirjalliset todisteet, joista käy ilmi sähköntoimittaja(t) sekä uusiutuvan tai kolmannen osapuolen vahvistaman (esim. ympäristömerkin saaneen) sähkön osuus* • *viimeisin sähkölasku, ja* • *alkuperätakuut (GO) tai vastaavat seurantajärjestelmät muilla alueilla (esim. REC, I-REC), joista käy ilmi uusiutuvan energian osuus.*
4.8	*Kohteen ikkunoista 75 % täyttää kansallisia ja paikallisia määräyksiä tiukemmat*	***Merkitys*** *Ikkunat voivat lisätä merkittävästi kohteen energiankulutusta talvella lämpöhäviöiden ja kesällä lämpökertymän vuoksi, mikä lisää lämmitys- tai jäähdytystarvetta. Huonosti eristetyt tai yksilasiset ikkunat ovat erityisen tehottomia, mikä lisää sisäilman*

	energiatehokkuusvaatimukset. (G) *HH, CHP, SA, CC, R, A* ⓘ	*mukavuuden ylläpitämisen vaatimaa energiankulutusta.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohteessa on ikkunat, jotka on suunniteltu tai kunnostettu vähentämään lämpöhukkaa tai lämmön kertymistä paikallisen ilmaston mukaisesti. Kylmässä ilmastossa sijaitsevissa kohteissa varmistetaan korkeatasoinen lämmöneristys (esim. kolminkertaiset ikkunat), ja kuumassa ilmastossa sijaitsevissa kohteissa on puolestaan ikkunat, jotka ovat muilla tavoin energiatehokkaita (esim. ikkunoissa aurinkoa heijastavaa materiaalia, kaihtimet tai muut varjostusratkaisut jne.). Alueilla, joilla ilmasto on erittäin kuuma tai kylmä, kohde voi myös asettaa rajoituksia ikkunoiden avaamiselle.* *Kriteerin täyttämiseksi vähintään 75 %:ssa kohteen ikkunoista on asianmukainen lämpöeristys tai energiatehokkaat ratkaisut, jotka ylittävät kansalliset tai paikalliset määräykset. Jos ikkunoiden täydellinen uusiminen ei ole mahdollista, suositellaan lämpöeristysratkaisujen, kuten verhojen tai eristyskalvojen asentamista vaatimusten vastaisiin ikkunoihin.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää yhteenvetoasiakirjan, joka sisältää seuraavaa:* • *kuvaus kaikkien ikkunoiden lämpöeristyksestä tai energiatehokkuutta parantavista ominaisuuksista (esim. lasityyppi, heijastava kalvo, aurinkosuojat tai vanhojen ikkunoiden eristykseen käytetyt lisäjärjestelyt), ja* • *lausunto (mieluiten ulkopuoliselta asiantuntijalta, esim. arkkitehdiltä, insinööriltä tai konsultilta), jossa vahvistetaan, että vähintään 75 % ikkunoista ylittää kansalliset tai paikalliset vaatimukset tai että asianmukaiset korvaavat toimenpiteet on toteutettu.* *Auditointikierroksella tarkastetaan otos[88] vähintään yhdestä (1) aulasta, yhdestä (1) ravintolasta, yhdestä (1) kokoustilasta, yhdestä (1) käytävästä, yhdestä (1) henkilökunnan tilasta sekä majoitustiloista sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti ja vahvistetaan ikkunoiden tyypit (menetelmä B).*
4.9	*Kohde suorittaa energiakatselmuksen ulkopuolisen asiantuntijan toteuttamana vähintään joka kuudes (6) vuosi. (G)*	***Merkitys*** *Säännöllisten ulkoisten energiakatselmusten avulla saadaan kattava käsitys siitä, missä ja miten energiaa kohteessa kuluu, mikä tukee tietoon perustuvaa päätöksentekoa energiansäästötoimenpiteissä.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde suorittaa energiakatselmuksen ulkopuolisen asiantuntijan toteuttamana vähintään joka kuudes (6) vuosi. Energiakatselmuksen tavoitteena on kokonaisenergiankäytön pienentäminen ja uusiutuvista lähteistä tuotetun energian osuuden*

[88] Katso sanasto sivulta 4.

	HH, CHP, SA, CC, R, A	*kasvattaminen.* *Energiakatselmuksen suorittaa ulkopuolinen pätevä asiantuntija, kuten riippumaton energiakonsultti tai paikallisten tai kansallisten viranomaisten ammattimainen neuvonantaja. Pelkkä energiatodistus tai -ilmoitus ei täytä tämän kriteerin vaatimuksia.* *Energiakatselmus auttaa havaitsemaan merkittävän energiankulutuksen alueet. Tarkastusraporttiin sisältyy myös neuvontaa koskien mahdollisia energiansäästökohteita sekä laskelma niiden kustannuksista, vaikutuksista ja investointien takaisinmaksuajasta. On myös erittäin suositeltavaa sisällyttää tarkastukseen lämpökameratutkimus, jotta voidaan havaita lämpötilaerot rakennusten pinnoilla ja tunnistaa alueet, joista energiaa karkaa (esim. huonosti eristettyjen seinien, ikkunoiden, ovien tai kattojen kautta tai LVI-järjestelmien ympärillä).* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää energiakatselmusraportin, joka on tehty viimeisten kuuden (6) vuoden aikana.* *Jos kohde on osa suurempaa rakennusta ja sillä on vain rajallinen vaikutusvalta yhteisiin infrastruktuureihin, katselmus voidaan rajoittaa kohteen toiminta-alueen energiankulutukseen ja järjestelmiin.*
4.10	*Vähintään yksi ympäristövastuullinen eristystoimenpide on toteutettu. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A*	***Merkitys*** *Lämmöneristyksen parantaminen vähentää lämpöhukkaa ja ei-toivottua lämmön kertymistä, mikä parantaa merkittävästi rakennuksen energiatehokkuutta ja lämpöviihtyvyyttä. Tehokas eristys vähentää lämmityksen ja jäähdytyksen energiankulutusta, alentaa käyttökustannuksia ja auttaa vähentämään kasvihuonekaasupäästöjä.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde toteuttaa vähintään yksi (1) eristystoimenpiteen rakennuksen lämpötehokkuuden parantamiseksi. Sellaisia voivat olla:* *a) kuumavesiputkien tai tulo- ja poistoilmakanavien eristys* *b) lämmöneristys vähintään yhdellä (1) alueella, kuten ullakoilla, seinissä, lattioissa tai katoissa, ja/tai* *c) lämpöä heijastavien paneelien asentaminen lämpöpattereiden taakse.* *Ennen eristeen valintaa tai asentamista kohde suorittaa ammattimaisen arvioinnin tai noudattaa asiantuntijan kirjallista ohjeistusta (esim. osana ulkoista energiakatselmusta) varmistaakseen, että kohteen sijainnin ja/tai ominaisuuksien kannalta tehokkaimmat toimenpiteet toteutetaan.* *Käytetään ainoastaan kestäviä eristemateriaaleja, kuten puukuitueristettä, korkkia, hamppua, selluvanua tai muita vähäpäästöisiä, uusiutuvia tai kierrätettyjä materiaaleja, joiden ympäristövaikutukset on todennettu.* ***Auditointiaineisto***

		Auditoinnissa kohde esittää toteutetut eristystoimet ja niissä käytetyt materiaalit. Hyväksyttävän dokumentaation muodostavat esimerkiksi laskut, asennusraportit, tuotetiedot tai valokuvat. Lisäksi toimitetaan osoitukset ammattilaisen arvioinnista tai konsultoinnista.
4.11	*Energiankulutuksen kannalta merkittäviin paikkoihin on asennettu erilliset mittarit. (G)* *HH, CHP, CC, R, A*	***Merkitys*** *Erilliset mittarit antavat yksityiskohtaisempaa tietoa energiankäytöstä päätöksenteon ja energiansäästötoimien suunnittelun ja seurannan tueksi.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde asentaa erilliset sähkö-, kaasu- tai muiden paikallisesti käytettyjen energiamuotojen (esim. kaukolämpö) mittarit paljon energiaa kuluttavien toimintojen/tilojen yhteyteen (esim. keittiöt, uima-allas- ja saunaosastot, kuntosalit ja kylpylät, ulkoisesti hallinnoidut liiketoiminnot jne.).* *Koska kaikki energiamuodot, kuten kaasu, eivät välttämättä ole merkityksellisiä tai yleisesti käytettyjä kaikissa maissa, painopiste on kohteen kannalta merkityksellisissä paikallisissa energiamuodoissa.* *Asennettujen lisämittarien lukemat tulee kerätä ja kirjata. Jos eri mittareiden lukemia voidaan kirjata useammin kuin kuukausittain, saadaan kulutuksesta tarkempaa tietoa.* ***Auditointiaineisto*** *Auditointikierroksella auditoija varmistaa alimittarien olemassaolon ja kulutuksen seurannassa käytetyn menetelmän.*
LVI, laitteet ja valaistus		
4.12	Kohteessa on ilmanvaihdon, lämmityksen ja jäähdytyksen ohjausjärjestelmä. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Lämmitys-, jäähdytys- ja ilmanvaihtojärjestelmät kuuluvat majoitusrakennusten suurimpiin energiankuluttajiin. Näiden järjestelmien tehokas ohjaus vähentää energiankulutusta ja alentaa kasvihuonekaasupäästöjä. Älykäs vyöhykejako ja dynaamiset ohjaustoimenpiteet takaavat mukavuuden ilman turhaa energiantuhlausta. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohteessa on järjestelmä ilmanvaihdon, lämmityksen ja jäähdytyksen ohjaamiseen energiatehokkuuden parantamiseksi. Kohde voi käyttää keskitettyä tai hajautettua, osittain tai kokonaan automatisoitua järjestelmää (kiinteistönhallintajärjestelmää) ilmanvaihto-, lämmitys- ja jäähdytysjärjestelmien säätämiseen tai sammuttamiseen energian

		säästämiseksi. Ohjaustoimenpiteisiin voivat kuulua esimerkiksi käyttäjämäärän tai hiilidioksidipitoisuuden mukaan säädettävä ilmanvaihto, aukioloaikojen lyhentäminen tai lämmityksen ja jäähdytyksen lämpötilan hallinta. Jos käytössä on osittain tietokoneistettu järjestelmä, järjestelmän hallintamenettelyt on voitava osoittaa. Jos ohjausjärjestelmä on manuaalinen, kohteessa on käytössä kirjalliset toimintaohjeet, joissa kuvataan, miten henkilökunnan tulee säätää ilmanvaihtoa, lämmitystä ja jäähdytystä (esim. säätämällä majoitushuoneiden termostaatteja tai asettamalla kokoushuoneiden ilmanvaihdon aikakytkimet). Lisäksi voidaan toteuttaa tukitoimenpiteitä, kuten verhojen tai kaihtimien pitäminen kiinni lämmön kertymisen tai lämpöhukan vähentämiseksi. Tarvittaessa kohde jakaa tilat erillisiin vyöhykkeisiin (esim. majoitushuoneet, kokoustilat, kylpylätilat), jotta ilmanvaihtoa, lämmitystä ja jäähdytystä voidaan säätää erikseen kussakin tilassa. Ohjausjärjestelmä ottaa huomioon vuodenaikojen vaihtelun ja tilojen käyttöasteen eri sesonkeina kiinteistön eri osissa (esim. majoitus-, kokous-, ravintola- ja muut yleiset tilat) kriteerissä 4.2. määriteltyjen lämpötilarajojen mukaisesti. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittelee manuaalisen järjestelmän tapauksessa henkilökunnalle annetut toimintaohjeet ilmanvaihdon, lämmityksen ja jäähdytyksen ohjaamiseksi. Auditointikierroksella auditoija varmistaa automaattisen tai manuaalisen kiinteistönhallintajärjestelmän olemassaolon.
4.13	Ilmanvaihto-, lämmitys- ja jäähdytysjärjestelmät tarkastetaan vähintään kerran vuodessa ja huolletaan asianmukaisesti. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Hyvin huolletut ilmanvaihto-, lämmitys- ja jäähdytysjärjestelmät vähentävät energiankulutusta, ehkäisevät tarpeettomia päästöjä ja takaavat sisäilman laadun sekä lämpömukavuuden. Säännölliset tarkastukset pidentävät myös laitteiden käyttöikää ja auttavat havaitsemaan tehottomuudet tai kylmäainevuodot varhaisessa vaiheessa. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde tarkastaa ja huoltaa ilmanvaihto-, lämmitys- ja jäähdytysjärjestelmät vähintään kerran vuodessa. Tarkastukset suoritetaan ensisijaisesti ulkopuolisella sertifioidulla ammattilaisella; sisäiset tarkastukset ovat kuitenkin hyväksyttäviä, jos kohteella on pätevää henkilökuntaa ja se noudattaa kansallisia määräyksiä. Ilmanvaihtojärjestelmän tarkastuksiin sisältyvät vähintään seuraavat seikat: • suodatinten vaihto • ilmanvaihtokanavien, ilmanjakelusuuttimien ja näkyvien tuuletusaukkojen puhdistus • lämmönvaihtimien sekä tulo- ja poistoilmajärjestelmien tarkastus ja puhdistus, sekä

		• suodattimien tiiviyden ja ilmavirran oikean jakautumisen tarkastus, mikäli tämä on oleellista. Lämmitys- ja jäähdytysjärjestelmien tarkastukset (esim. kattilat, lämpöpumput, kaukolämpöjärjestelmät, jäähdytyslaitteet, ilmastointilaitteet) sisältävät vähintään seuraavat seikat: • keskeisten komponenttien tarkastus (esim. paine, venttiilit, nestetasot, tärinä), ja • suodattimien puhdistus tai vaihto sekä lämmönvaihtimien puhdistus. Manuaalisia tarkastuksia suoritetaan myös silloin, kun käytössä on automaattisia hälytys- tai seurantajärjestelmiä. Havaittujen ongelmien (esim. vuodot, rikkoutuneet termostaatit, tukkeutuneet ilmakanavat) korjaus hoidetaan kahden (2) kuukauden kuluessa. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää: • huolto-ohjeet tai kirjallinen toimintaohje[89], jossa kuvataan järjestelmät, tarkastustiheys, vastuullinen henkilökunta ja korjausaikataulu, sekä • (sisäiset tai ulkoiset) raportit tai tarkistuslistat viimeisen 12 kuukauden ajalta.
4.14	Vähintään 80 % kaikista kohteen lampuista on LED-lamppuja tai niiden energiatehokkuus, valotehokkuus ja käyttöikä ovat vähintään vastaavat tai paremmat. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A ⓘ	**Merkitys** Energiatehokkaan valaistusteknologian käyttö vähentää merkittävästi sähkönkulutusta, pienentää kasvihuonekaasupäästöjä ja alentaa pitkän aikavälin käyttökustannuksia. Siirtyminen LED-valaisimiin tai vastaaviin tehokkaisiin valaistusratkaisuihin tukee kestävää energianhallintaa ja parantaa rakennuksen yleistä energiatehokkuutta. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde varmistaa, että vähintään 80 % kaikista majoitustiloissa, yleisissä tiloissa (mukaan lukien aulat, ravintolat, kokoustilat ja käytävät) ja henkilökunnan tiloissa käytetyistä lampuista on joko LED-lamppuja tai vaihtoehtoisia valaistustekniikoita, jotka vastaavat LED-lamppuja tai ylittävät ne energiatehokkuudeltaan, valotehokkuudeltaan (valontuotto wattia kohden) ja nimelliseltä käyttöiältään. On suositeltavaa, että kohde uusia lamppuja hankkiessaan valitsee markkinoilla saatavilla olevista malleista energiatehokkaimmat. Hehkulamput, halogeenilamput tai pienloistelamput eivät täytä tätä vaatimusta, ja ne tulee poistaa käytöstä asteittain. **Auditointiaineisto**

[89] Katso sanasto sivulta 4.

		Auditoinnissa kohde esittää dokumentaation (esim. luettelon), jossa on arvio asennettujen lamppujen lukumäärästä ja mainitaan lampputyyppi (esim. LED, CFL), tai laskut, jotka osoittavat 80 %:n raja-arvon täyttymisen. Auditointikierroksella tarkastetaan otos[90] vähintään yhdestä (1) aulasta, yhdestä (1) ravintolasta, yhdestä (1) kokoustilasta, yhdestä (1) käytävästä, yhdestä (1) henkilökunnan tilasta sekä majoitustiloista sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti ja vahvistetaan lamppujen tyypit (menetelmä B).
4.15	Ulkovalaistus on minimoitu tarpeen mukaiseksi ja/tai varustettu hämäräkytkimillä tai liiketunnistimilla. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A ⓘ	**Merkitys** Ympäristökuormituksen ja kustannusten rajoittamiseksi kohde hallinnoi ulkovalaistustaan ja pyrkii minimoimaan sen alueilla, joissa se ei ole välttämätöntä. Vastuullinen valaistussuunnittelu auttaa vähentämään valosaastetta ja sen kielteisiä vaikutuksia paikalliseen luonnon monimuotoisuuteen samalla kun varmistetaan toiminnallisuus ja turvallisuus. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohteessa on käytössä järjestelmä ulkovalaistuksen energiankulutuksen vähentämiseksi. Kohde minimoi ulkovalaistuksen energiankulutuksen joko sammuttamalla valot tiettyinä yöaikoina ja/tai asentamalla antureita, jotka sytyttävät valot vain havaitessaan liikettä. Valaistusjärjestelmät on sovitettu eri ulkoalueiden erityisiin käyttötarkoituksiin ja turvallisuusvaatimuksiin siten, että turhaa käyttöä pyritään minimoimaan. Kohdetta kannustetaan sovittamaan valaistusstrategiansa kansallisiin ja kansainvälisiin rakennusten energiatehokkuusstandardeihin (esim. IEA:n rakennusten energiatehokkuuspolitiikat), joissa todetaan, että ajastimien ja älyvalaistuksen kaltaiset digitaaliset ohjausjärjestelmät voivat vähentää energiankulutusta jopa 40 %. Erityistä huomiota kiinnitetään biologista monimuotoisuutta huomioon ottavaan valaistussuunnitteluun etenkin ekologisesti herkillä alueilla, joilla valosaastetta vähennetään seuraavin keinoin: a) suojatut valaisimet, jotka ohjaavat valon alaspäin b) matalatehoisen, lämpimän värilämpötilan valaistuksen käyttö (< 3000 K); c) valon käytön rajoittaminen luontoalueiden tai pesimäalueiden läheisyydessä d) anturipohjainen katuvalaistus, ja/tai e) muut soveltuvat menetelmät. **Auditointiaineisto** Auditointikierroksella tarkastetaan valaistusratkaisut, mukaan lukien ohjausjärjestelmien tyypit ja sijoittelun ulkoalueilla.

[90] Katso sanasto sivulta 4.

		Varmistetaan, että ilmoitetut ulkovalaistuksen vähentämistoimenpiteet on käytössä.
4.16	Uudet kohteeseen hankitut elektroniikkalaitteet on luokiteltu energiatehokkaiksi tunnustetun kansallisen tai alueellisen energiamerkintäjärjestelmän mukaisesti. (I/G) HH, CHP, SA (I) CC, A, R (G) ⓘ	**Merkitys** Televisioiden, vedenkeittimien, ilmastointilaitteiden ja tuulettimien kaltaisia sähkölaitteita käytetään paljon, ja ne voivat vaikuttaa merkittävästi energiankulutukseen. Energiatehokkaiden mallien valinta pienentää majoitusliikkeiden ympäristökuormitusta ja käyttökustannuksia. **Toteutusta koskevat odotukset** Jos kohde on ostanut elektroniikkalaitteita viimeisten 24 kuukauden (jatkohakemus) tai 6 kuukauden (ensihakemus) aikana, kyseiset laitteet on luokiteltu energiatehokkaiksi tunnustetun kansallisen tai alueellisen energiamerkintäjärjestelmän (esim. EU:n energiamerkintä, Energy Star, Etelä-Korean EHS jne.) mukaisesti. Jos tietylle laitemallille ei ole olemassa energiamerkintää tai energiatehokkuusluokitusta, kohde valitsee paikallisilla markkinoilla saatavilla olevista vaihtoehdoista energiatehokkaimman vertailemalla vähintään kolmen (3) keskenään vertailukelpoista mallia. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää: • luettelo tai laskut 24 kuukauden (jatkohakemus) tai 6 kuukauden (ensihakemus) aikana ostetuista elektronisista laitteista, joista ilmenee ostopäivämäärä, merkki/malli, sijainti (esim. huoneen numero tai rakennus), ja • tekniset tiedot tai energiamerkinnät, joista käy ilmi päivittäinen energiankulutus kilowattitunteina päivässä tai luokitus tunnustetussa kansallisessa energiamerkintäjärjestelmässä. Tietyissä tilanteissa, joissa energiamerkintää ei ole saatavilla, kohde esittää lyhyen markkinavertailun, joka kattaa vähintään 3 vertailukelpoista tuotetta ja josta ilmenee, että valitun mallin energiankulutus on pienempi tai yhtä suuri kuin muiden ostohetkellä saatavilla olleiden vertailukelpoisten tuotteiden.
4.17	Uusien kohteeseen hankittujen minibaarien energiankulutus on korkeintaan 0,6 kWh/vrk tai ne on luokiteltu energiatehokkaiksi tunnustetun kansallisen	**Merkitys** Kriteerin tavoitteena on pienentää ympäristökuormitusta ja toimintakustannuksia minimoimalla majoitushuoneiden laitteiden tarpeeton energiankulutus. Minibaarit ja pienet jääkaapit kuluttavat energiaa jatkuvasti, ja niiden käytön rajoittaminen tai energiatehokkaiden mallien valitseminen vähentää merkittävästi kokonaisenergiankulutusta ja päästöjä. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde mieluiten välttää minibaarien tai pienjääkaappien käyttöä majoitushuoneissa. Jos kohde on ostanut minibaareja tai

	tai alueellisen energiamerkintäjärjestelmän mukaisesti. (I) HH ⓘ	pienjääkaappeja majoitushuoneisiin viimeisten 24 kuukauden (jatkohakemus) tai 6 kuukauden (ensihakemus) aikana, niiden enimmäiskulutus on 0,6 kWh/vrk tai kyseiset laitteet on luokiteltu energiatehokkaiksi tunnustetun kansallisen tai alueellisen energiamerkintäjärjestelmän (esim. EU:n energiamerkintä, Energy Star, Etelä-Korean EHS jne.) mukaisesti. On erittäin suositeltavaa, että uusissa laitteissa käytetään luonnollisia kylmäaineita (esim. R600a, R290) tai kylmäaineita, joiden lämmityspotentiaali (GWP) on alle 100. Maissa, joissa tällaisia merkintäjärjestelmiä ei sovelleta tai joissa tuotteissa ei ole merkintää, kohde esittää teknisen dokumentaation, josta ilmenee tuotteen energiankulutus kilowattitunteina päivässä, sekä asiakirjat, jotka osoittavat, että valittu laite on yksi paikallisen markkinan energiatehokkaimmista vaihtoehdoista vähintään 3 vertailukelpoisen mallin vertailun perusteella. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää: • luettelo viimeisten 24 kuukauden (uusintahakijat) tai 6 kuukauden (ensihakemus) aikana ostetuista minibaareista, joista ilmenee ostopäivämäärä, merkki/malli, sijainti (esim. huoneen numero tai rakennus), ja • tekniset tiedot tai energiamerkinnät, joista käy ilmi päivittäinen energiankulutus kilowattitunteina päivässä tai luokitus tunnustetussa kansallisessa energiamerkintäjärjestelmässä. Tietyissä tilanteissa, joissa energiamerkintää ei ole saatavilla, kohde esittää lyhyen markkinavertailun, joka kattaa vähintään 3 vertailukelpoista tuotetta ja josta ilmenee, että valitun mallin energiankulutus on pienempi tai yhtä suuri kuin muiden ostohetkellä saatavilla olleiden vertailukelpoisten tuotteiden. Jos auditoija havaitsee epäjohdonmukaisuuksia tai epäilee sääntöjenvastaisuuksia asiakirjoihin tutustuessaan, hän tarkastaa otoksen[91] majoitustiloista sanastossa kuvatun menetelmän A[92] mukaisesti ja vahvistaa mallityypit.
4.18	Jäähdytys- ja lämpölaitteita huolletaan säännöllisesti kansallisen lainsäädännön ja valmistajan suositusten	**Merkitys** Jääkaapit, kylmä- ja pakastuskaapit, uunit sekä lämmitinkaapit ovat jatkuvassa käytössä ja muodostavat merkittävän osan majoitus- ja ravintola-alan energiankulutuksesta. Säännöllinen huolto (mukaan lukien tiivisteiden tarkastus ja sulatus) takaa laitteen optimaalisen toiminnan, edistää elintarviketurvallisuutta ja vähentää ympäristökuormitusta. Kansalliseen lainsäädäntöön ja valmistajan suosituksiin perustuvat asianmukaiset toimintatavat ovat välttämättömiä turvallisuuden,

[91] Katso sanasto sivulta 4.
[92] Katso sanasto sivulta 4.

	mukaisesti. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	vaatimustenmukaisuuden ja kestävyyden varmistamiseksi. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde huoltaa säännöllisesti kaikki jääkaapit, kylmähuoneet, pakastimet, lämpökaapit ja uunit vähintään kerran vuodessa (mielellään useammin). Säännöllisen huollon yhteydessä kohde varmistaa, että laitteiden ovitiivisteet ovat ehjät ja sulkeutuvat kunnolla eikä niissä ole merkkejä vaurioista tai muodonmuutoksista, että pakastimissa ei ole ylimääräistä jäätä ja että vialliset ovitiivisteet korjataan tai vaihdetaan välittömästi. Huoltotoimenpiteet ovat elintarviketurvallisuutta, energiatehokkuutta ja työturvallisuutta koskevien kansallisten määräysten mukaisia, ja niissä noudatetaan kunkin laitemallin valmistajan huolto- ja kunnossapito-ohjeita. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittelee osoituksen toimenpiteistä, kuten huoltokirjanpidon tai tarkistuslistat, joista ilmenee viimeisen vuoden aikana suoritetut tiivisteiden tarkastukset ja sulatukset, sekä laskut tai huoltoraportit mahdollisista korjauksista tai osien vaihdoista. Auditointikierroksella tarkastetaan otos[93] vähintään 1 keittiöstä sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti. Tässä tarkistetaan ovitiivisteiden eheys vähintään 2 laitteesta (1 jäähdytys- ja 1 lämmityslaite, mikäli käytössä) ja samalla varmistetaan 1 pakastimesta, että siinä ei ole liikaa jäätä, tai varmistetaan automaattisen sulatusjärjestelmän toimivuus (menetelmä B).
4.19	Uusissa kohteeseen hankittavissa jäähdytys-, ilmanvaihto-, lämmitys- ja jäähdytyslaitteissa käytetään kylmäaineita, jotka eivät sisällä HCFC- tai CFC-yhdisteitä. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Otsonikerrosta heikentävien ja voimakkaasti ilmastoa lämmittävien kylmäaineiden, kuten HCFC- ja CFC-yhdisteiden, käytöstä poistaminen vähentää kasvihuonekaasupäästöjä ja tukee kansainvälisten ympäristösopimusten noudattamista. Turvallisia ja ympäristöä vähän kuormittavia kylmäaineita käyttävät laitteet voivat auttaa vähentämään kylmäjärjestelmiin liittyviä ympäristöriskejä. **Toteutusta koskevat odotukset** Mikään kohteen viimeisten 24 kuukauden (jatkohakemus) tai 6 kuukauden (ensihakemus) aikana hankkimista jäähdytys-, ilmanvaihto-, lämmitys- ja kylmälaitteista (esim. jäähdyttimet, lämpöpumput, split-järjestelmät, kaupalliset jääkaapit/pakastimet) ei saa sisältää HCFC-yhdisteitä, mukaan luettuina siirtymävaiheen kylmäaineet, kuten R-22 ja R-123, koska ne ovat kasvihuonekaasuja ja aiheuttavat otsonikatoa.

[93] Katso sanasto sivulta 4.

		Käytettynä ostettavat laitteet eivät saa sisältää CFC-kylmäaineita. Kaikki laitteet ovat kansallisen ja paikallisen kylmäaineiden käytöstä poistamista ja ympäristöturvallisuutta koskevan lainsäädännön mukaisia. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittelee dokumentaation (esim. tekniset tietolehdet, ostotiedot, järjestelmätiedot), joka vahvistaa, että kaikki viimeisten 24 kuukauden (jatkohakemus) tai 6 kuukauden (ensihakemus) aikana ostetut kylmä-, lämmitys-, jäähdytys- ja ilmanvaihtolaitteet ovat edellä lueteltujen vaatimusten mukaisia.
4.20	Kylmäainetta sisältäville järjestelmille tehdään vuosittain vuototarkastus, ja edellisen kalenterivuoden aikana tehdyt kylmäaineen täyttötoimenpiteet kirjataan. (I) HH, CHP, CC, R, A	**Merkitys** Kylmäaineet sisältävät voimakkaita kasvihuonekaasuja, jotka ilmakehään joutuessaan edistävät ilmaston lämpenemistä. Täyttötapahtumien seuranta auttaa havaitsemaan vuotoja, tukee vaatimustenmukaisuutta ja mahdollistaa tarkat ilmastovaikutuslaskelmat. Tämä on keskeinen askel päästöjen vähentämisessä ja siirtymisessä ympäristöä vähemmän kuormittaviin vaihtoehtoihin. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde tekee kylmäainetta sisältäville järjestelmille vuosittain vuototarkastuksen ja kirjaa kaikki edellisen kalenterivuoden aikana tehdyt kylmäaineen täyttötoimenpiteet. Jokaisen kylmäaineen täyttökerran yhteydessä kohteen on kirjattava vähintään seuraavat tiedot: • käytetyn kylmäaineen tyyppi (esim. R404A, R134a, R600a, R290) ja • täytetyn kylmäaineen määrä, ilmaistuna kilogrammoina (kg) tai CO2e-arvona. Dokumentaation allekirjoittaa sertifioitu asentaja tai valtuutettu yrityksen oma työntekijä F-kaasujen käsittelyä ja kylmäainepiirien huoltotoimenpiteitä koskevien kansallisten määräysten mukaisesti. Jokainen kylmäaineen täyttö kirjataan vuototapahtumaksi ja otetaan huomioon kohteen hiilijalanjäljen laskennassa tai ilmastolaskelmissa (ks. kriteeri 4.27). Jos edellisen kalenterivuoden aikana ei ole suoritettu kylmäaineen täyttöä, kohteen on toimitettava sertifioidun asentajan tai valtuutetun sisäisen asiantuntijan laatima kirjallinen vakuutus siitä, ettei vuotoja ole havaittu eikä täyttöä tarvittu. Järjestelmät, joiden kylmäainetäytös on alle 5 hiilidioksidiekvivalenttitonnia, sekä hermeettisesti suljetut järjestelmät, joiden täytös on alle 10 hiilidioksidiekvivalenttitonnia, on vapautettu vuototarkastusvaatimuksista. Ennaltaehkäisevää huoltoa suositellaan kuitenkin vahvasti. Tarvittaessa kohdetta kannustetaan voimakkaasti suosimaan laitteita, joissa käytetään luonnollisia kylmäaineita, kuten R600a:ta (isobutaania), R290:tä (propaania) tai muita kylmäaineita, joiden GWP-arvo on alle 100.

		Auditointiaineisto Auditoinnissa kohde esittää kylmäainekirjanpidon tai raportit, joista ilmenevät edellisen vuoden aikana tehtyjen kylmäainetäyttöjen kylmäaineiden tyypit ja määrät. Jos täyttöä ei ole tarvittu, kohde esittää virallisen osoituksen, joka vahvistaa tarkastuksen ja vaatimustenmukaisuuden.
4.21	*Lämmön tai kylmän talteenottojärjestelmä on asennettu. (G)* *HH, CHP, CC, R, A, SA*	***Merkitys*** *Lämmön tai jäähdytyksen talteenottojärjestelmien avulla kohteet voivat kerätä ja hyödyntää uudelleen energiaa kuluttavien laitteiden tuottaman ylimääräisen lämmön tai jäähdytyksen, mikä johtaa huomattaviin energiansäästöihin ja pienempään ympäristökuormitukseen.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde asentaa lämmön tai jäähdytyksen talteenottojärjestelmän. Talteenottojärjestelmä, joka on yleensä lämmönvaihdin, ottaa talteen ylimääräisen lämpö- tai jäähdytysenergian suurista energiankuluttajista, kuten ilmanvaihtojärjestelmistä, kylmälaitteista tai uima-altaista. Talteenotettu energia hyödynnetään uudelleen vähintään yhteen seuraavista tarkoituksista:* *a) tuuletusilman esilämmitys kylmillä alueilla* *b) tuuletusilman esijäähdytys lämpimillä alueilla* *c) käyttöveden lämmitys, ja/tai* *d) tilojen lämmitys esimerkiksi parkkihalleissa.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää tekniset tiedot tai järjestelmän käyttökortin, josta ilmenee, että kohteessa on lämmön tai jäähdytyksen talteenottojärjestelmä.*
4.22	*Ilmanvaihto, lämmitys ja/tai jäähdytys toimivat tarpeen mukaan. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A*	***Merkitys*** *Tarveohjatut järjestelmät varmistavat, että lämmitystä, jäähdytystä ja ilmanvaihtoa tuotetaan vain silloin ja siellä, missä niitä tarvitaan, mikä vähentää merkittävästi ympäristövaikutuksia ja käyttökustannuksia. Tämä on erityisen tärkeää majoitus- ja ravintola-alalla, jossa huoneiden käyttöasteet ja käyttö vaihtelevat usein.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Ilmanvaihto-, lämmitys- ja/tai jäähdytysjärjestelmät säätyvät anturien avulla automaattisesti kulloisenkin tarpeen mukaan energiankulutuksen optimoimiseksi.* *Tarveohjattuun ilmanvaihtoon ohjaus voi perustua seuraaviin tekijöihin:* *a) ilmanvaihdon lisääminen, kun hiilidioksidipitoisuus (CO_2) ylittää 1200 ppm;*

		b) ilmanvaihdon säätäminen, kun suhteellinen kosteus ylittää 70 %, ja/tai *c) huoneissa olevien henkilöiden läsnäolo (esim. liiketunnistimet).* *Kysyntäohjauksessa lämmityksen tai jäähdytyksen säätö perustuu siihen, että lämpötila pidetään +/- 3 °C:n toleranssilla kyseisen ilmastovyöhykkeen ja vuodenajan standardilämpötilan rajoissa.* *Pelkkää aikaperusteista ohjausta (esim. kiinteät päälle/pois-aikataulut) ei hyväksytä, sillä aikaperusteiset ohjausjärjestelmät toimivat ennustavien, kiinteiden oletusten pohjalta, kun taas tarveohjatut järjestelmät reagoivat todelliseen, reaaliaikaiseen läsnäoloon ja ilmanlaatuun, jolloin ohjaus on tarkempaa, energiansäästö suurempaa ja mukavuus optimaalinen.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää järjestelmälokit tai vastaavat (esim. kuvat kiinteistönhallintajärjestelmän (BMS) yhteenvetonäytöiltä, joista ilmenee järjestelmän toiminta erilaisissa kuormitustilanteissa (korkea ja matala käyttöaste) edeltävien 12 kuukauden ajalta).*
4.23	*Lämmitys-, jäähdytys- ja ilmanvaihtojärjestelmät sammuvat automaattisesti kaikissa huoneissa, kun ikkunat ja/tai ovet ovat auki. (G)* *HH, CC, R*	***Merkitys*** *Lämmitys-, jäähdytys ja ilmastointijärjestelmien energiankulutus kasvaa huomattavasti, mikäli ne ovat käytössä, kun ovet tai ikkunat ovat avoinna.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Majoitus- ja kokoustilojen (sekä ravintolakohteen (R) pääruokasalissa) lämmitys-, jäähdytys- ja ilmanvaihtojärjestelmissä on automaattinen sammutustoiminto, joka aktivoituu, kun ikkunoita ja/tai ovia avataan.* *Kriteeri ei koske huoneita, joiden ikkunat ja/tai ovet ovat pysyvästi suljettuna eikä niitä voi avata.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää asiakirjat (esim. tekniset tiedot, anturijärjestelmän yleiskatsaukset, tilojen vaatimustenmukaisuusluettelon), joista ilmenee, että kaikissa majoitushuoneissa ja kokoustiloissa tai ravintolakohteen (R) ruokailutilassa lämmitys-, jäähdytys- ja ilmanvaihtojärjestelmät sammuvat automaattisesti, kun ikkunoita ja/tai ovia avataan.* *Auditointikierroksella tarkastetaan otos[94] vähintään 1 kokoushuoneesta ja majoitushuoneista sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti sekä ravintolakohteen (R) ruokailutilasta ja varmistetaan, että kunkin mainitun alueen järjestelmä sammuu asianmukaisesti, kun ikkunoita tai ovia avataan (menetelmä B).*

[94] Katso sanasto sivulta 4.

4.24	*Kaikissa yleisissä ja henkilökunnan tiloissa olevissa valaisimissa on liiketunnistimet tai ajastimet, tai niiden valaistusta himmennetään, kun tilat ovat tyhjillään. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A* ⓘ	***Merkitys*** *Kriteeri vähentää tarpeetonta sähkönkulutusta varmistamalla, että yleisissä ja henkilökunnan tiloissa valaistus on päällä vain, kun tiloissa on ihmisiä. Valaistuksen rajoittaminen vastaamaan todellisia tarpeita vähentää kasvihuonekaasupäästöjä ja tehostaa energianhallintaa.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde käyttää automaattisia valaistuksen ohjausjärjestelmiä yleisissä tiloissa ja henkilökunnan tiloissa (aulassa, käytävillä, wc-tiloissa, henkilökunnan huoneissa, keittiöissä, takatiloissa, varastotiloissa jne.), jolla valot voidaan sammuttaa tai himmentää, kun tiloissa ei ole ihmisiä, aina kun se on turvallista ja lain mukaista. Kaikissa kohteen yleisissä tiloissa ja henkilökunnan tiloissa olevissa valaisimissa[95] (ei alueilla) on liikkeentunnistus, ajastimet tai automaattinen himmennys tai valaistusvoimakkuuden vähennys.* *Vaatimus voidaan toteuttaa passiivisten infrapuna-anturien, ultraäänianturien, kahden tekniikan anturien, älykkäiden ohjausjärjestelmien tai ajastimien avulla. Toinen vaihtoehto on himmentää yleisten tilojen valaistusta tai vähentää valaistuksen voimakkuutta, kun tiloissa ei ole ihmisiä.* *Kohdetta kannustetaan laajentamaan liiketunnistimilla toimivia tai älykkäitä valaistusjärjestelmiä asteittain myös muihin tiloihin tämän kriteerin soveltamisalan ulkopuolella.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää dokumentaation seuraavista:* • *asennetun ohjausjärjestelmän tyyppi (liiketunnistin, ajastin, himmennys tai jatkuvakäyttöinen), ja* • *käytetty ohjaustekniikka (esim. passiivinen infrapuna, ultraääni, ajastin, älyjärjestelmä).* *Auditointikierroksella tarkastetaan otos[96] vähintään 1 yhteisestä tilasta ja vähintään 1 henkilökunnan tilasta sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti.*
4.25	*Missään majoitushuoneissa ei ole minibaareja tai minijääkaappeja. (G)*	***Merkitys*** *Majoitushuoneiden minibaarit ja minijääkaapit vaikuttavat kohteen kokonaisenergiankulutukseen. Näiden laitteiden määrän vähentäminen tai poistaminen kokonaan vähentää sähkönkulutusta ja siihen liittyviä päästöjä samalla, kun vaihtoehtoiset keskitetyt ratkaisut (kuten vastaanotto-, ravintola- tai kahvilapalvelut) voivat vastata asiakkaiden tarpeisiin*

[95] Katso sanasto sivulta 4.
[96] Katso sanasto sivulta 4.

	HH ⓘ	*tehokkaammin.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohteessa ei sallita minibaareja tai minijääkaappeja majoitushuoneissa, vaan välipaloja ja juomia on saatavilla keskitetyistä automaateista, vastaanotosta tai ravintolasta/kahvilasta. Kriteeri täyttyy, kun missään majoitushuoneessa ei ole minibaaria tai minijääkaappia.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde osoittaa, että majoitushuoneissa ei ole minibaareja tai minijääkaappeja.* *Auditointikierroksella tarkastetaan otos[97] majoitushuoneista sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti ja vahvistetaan minibaarien puuttuminen.*
4.26	*Kohde tarjoaa sähköautojen latausmahdollisuuden. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A*	***Merkitys*** *Sähköautojen latausinfrastruktuurin tarjoaminen tukee kestävää liikennettä, vähentää liikenteestä aiheutuvia päästöjä ja vastaa asiakkaiden kasvaviin odotuksiin ilmastoystävällisistä matkustusvaihtoehdoista.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde tarjoaa sähköautojen latausmahdollisuuden. Latauspisteet sijaitsevat kohteen yhteydessä tai, jos kohteella on alle 10 omaa pysäköintipaikkaa, latauspisteet saavat sijaita 200 metrin säteellä kohteen tiloista edellyttäen, että ne ovat kohteen asiakkaiden käytettävissä. Kohteissa, joissa on vähintään kymmenen pysäköintipaikkaa, kohteessa on tarjolla vähintään 1 sähköauton latauspiste.* *Kohde varmistaa, että latausinfrastruktuuri on asiaankuuluvan kansallisen lainsäädännön mukaista ja että sitä voivat käyttää sekä kohteen asiakkaat että henkilökunta (ks. kriteeri 6.9). On kiinnitettävä huomiota siihen, että laturit ovat yhteensopivia useiden automerkkien kanssa.* ***Auditointiaineisto*** *Auditointikierroksella auditoija varmistaa sähköautojen latauspisteiden olemassaolon.*

[97] Katso sanasto sivulta 3.

Kasvihuonekaasut		
4.27	Kohde laskee 1- ja 2-luokan kasvihuonekaasupäästönsä kansainvälisesti tunnustetun GHG-protokollan mukaisella mittausjärjestelmällä. (I/G) HH, CHP, CC, A (I) SA, R (G)	**Merkitys** Kriteeri tukee ilmastotoimia auttamalla kohdetta tunnistamaan, laskemaan ja seuraamaan kasvihuonekaasupäästöjään. Vuotuisen hiilijalanjäljen arviointi antaa kohteelle mahdollisuuden seurata muutoksia ajan mittaan ja pyrkiä vähentämään päästöjä. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde määrittää kasvihuonekaasupäästöjen lähteet ja käyttää energiankulutuksesta ja päästölähteistä keräämäänsä tietoa vuotuisen 1- ja 2-luokan hiilijalanjälkensä laskemisessa. Kohde laskee hiilijalanjälkensä GHG-protokollan mukaisella hiilijalanjälkilaskurilla. Kohde laskee päästöt sekä viimeisimmältä täydeltä raportointivuodelta että sitä edeltävältä raportointivuodelta. Ensimmäistä kertaa hakemuksen jättävä kohde laskee päästöt viimeisimmältä täydeltä raportointivuodelta. Vähintään seuraavat tiedot raportoidaan vuosittain: • käytetty laskentamenetelmä • kokonaispäästöt (vuosittain, desimaaliluku) • 1-luokan päästöt (vuosittain, desimaaliluku) ja • 2-luokan päästöt (vuosittain, desimaaliluku). Laskelmissa käytetään, mikäli saatavilla, kolmannen osapuolen vahvistamia tuottajakohtaisia päästökertoimia (EF). **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää täydellisen hiilijalanjälkilaskelman viimeisimmältä täydeltä raportointivuodelta ja sitä edeltävältä raportointivuodelta, mukaan lukien tulokset, kaikki syöttötiedot sekä käytetyn laskentamenetelmän tai -työkalun. Tähän sisältyvät kulutustiedot, energiayhtiöiden laskut, päästökertoimet sekä arviointimenetelmät, joiden avulla auditoija voi varmistaa tietojen paikkansapitävyyden ja laskelmien laadun. Ensimmäistä kertaa hakemuksen jättävä kohde esittää laskelman viimeisimmältä täydeltä raportointivuodelta.
4.28	*Kohde laskee ja raportoi 3-luokan kasvihuonekaasupäästönsä*	***Merkitys*** *Täyden ilmastovastuun varmistamiseksi ja tunnistaakseen arvoketjun epäsuorat päästöt kohde arvioi ja raportoi merkittävät 3-luokan päästönsä.*

	kansainvälisesti tunnustetun GHG-protokollan mukaisella mittausjärjestelmällä. (G) *HH, CHP, CC, A*	***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde arvioi ja raportoi merkittävät 3-luokan päästönsä GHG-protokollan Corporate Value Chain (Scope 3) Accounting and Reporting Standard -standardin mukaisesti.* *3-luokan päästöjen arviointi:* • *tunnistaa ja kattaa kaikki GHG-protokollassa määritellyt olennaiset luokat (esim. ostetut tavarat ja palvelut, työntekijöiden työmatkaliikenne, syntyvä jäte, myytyjen tuotteiden käyttö jne.)* • *perustuu kohteen omaan olennaisuusarviointiin siitä, mitkä luokat ovat sen toiminnan kannalta merkittäviä* • *sisältää kuvauksen käytetystä menetelmästä (esim. kulupohjainen, toimintopohjainen, toimittajakohtainen) ja* • *käyttää GHG-protokollan teknisiä ohjeita 3-luokan päästöjen laskemiseksi viitteenä päästökertoimille ja arviointimenetelmille.* *Kohdetta kannustetaan vahvasti:* • *asettamaan vähennystavoitteet merkittävimmille 3-luokan päästöille (ks. kriteeri 1.2)* • *sitouttamaan toimittajat ja yhteistyökumppanit parantamaan päästöjen läpinäkyvyyttä ja päästöjen hallintaa sekä* • *sisällyttämään 3-luokan päästötiedot ilmastotoimintasuunnitelmiin ja -raportointiin.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää täydellisen hiilijalanjälkilaskelman viimeisimmältä täydeltä raportointivuodelta ja (jos laskettu) sitä edeltävältä raportointivuodelta, mukaan lukien tulokset, kaikki syöttötiedot sekä käytetyn laskentamenetelmän tai -työkalun. Tähän sisältyvät kulutustiedot, olennaiset laskut sekä arviointimenetelmät, joiden avulla auditoija voi varmistaa tietojen paikkansapitävyyden ja laskelmien laadun.*
4.29	*Kohde asettaa konkreettisen tavoitteen hiilijalanjälkensä pienentämiseksi, arvioi sen vuosittain ja määrittelee toimenpiteet tavoitteen saavuttamiseksi. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A*	***Merkitys*** *Kriteeri kannustaa kohdetta ryhtymään ennakoiviin toimiin ilmastovaikutustensa vähentämiseksi asettamalla selkeät ja mitattavat kasvihuonekaasupäästöjen vähennystavoitteet, jotka perustuvat sen laskettuun hiilijalanjälkeen. Säännöllinen arviointi ja strateginen suunnittelu edistävät vastuullisuutta ja jatkuvaa parantamista.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde käyttää laskettua hiilijalanjälkeä lähtökohtana asettaessaan tavoitteen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi tietyllä prosenttiosuudella. Kohde määrittelee vertailuvuoden ja tavoitevuoden sekä niihin liittyvät arvot, sisältyvät päästöluokat ja tavoitteen yksikön. Tavoitetta päivitetään ja arvioidaan vuosittain, ja siinä tulee asettaa etusijalle 1-luokan ja 2-luokan päästöjen vähennykset ennen kuin ryhdytään toimenpiteisiin 3-luokan päästöjen vähentämiseksi.* *Kohde määrittää toimet, joilla se pyrkii päästövähennyksiin, esim. vähentämällä energiankulutusta, tehostamalla*

		energiatehokkuustoimenpiteitä tai asentamalla uusiutuvan energian järjestelmiä. Koko ketjua koskevat toimenpiteet tai asiakirjat voidaan hyväksyä auditointiaineistoksi, jos kohde osoittaa, että toimenpiteet toteutetaan kohdetasolla ja että ne sopivat kohteen rakenteelliseen, maantieteelliseen ja kulttuuriseen kontekstiin. *Hiilinieluja tai vältettyjä päästöjä ei lasketa mukaan kasvihuonekaasupäästöjen bruttovähennyksiin.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää vuotuisen kasvihuonekaasupäästöjen vähennystavoitteen, käytetyt menetelmät sekä tavoitteen saavuttamiseen määritellyt toimenpiteet. Nämä toimenpiteet voivat sisältyä vuotuiseen toimenpidesuunnitelmaan (ks. kriteeri 1.3).*

5. JÄTE

Jätehuolto, jätteiden määrän vähentäminen

Jätehuolto

Nro	Kriteeri	Selittävät huomautukset
5.1	Kohde lajittelee jätteet kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja kaikissa tapauksissa vähintään kolmeen kierrätysjakeeseen; henkilökunnalle annetaan selkeät ohjeet jätteiden	**Merkitys** Tehokas jätteiden lajittelu edistää kierrätystä, uudelleenkäyttöä ja vastuullista materiaalien käsittelyä, mikä pienentää jätteiden käsittelyn ympäristökuormitusta. Se tukee myös kiertotalouden periaatteita ja auttaa kohteita noudattamaan kansallisia ja paikallisia jätehuoltomääräyksiä sekä edistää vastuullisuuskulttuuria henkilökunnan ja asiakkaiden keskuudessa. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde lajittelee jätteet kansallisen (mukaan lukien paikallisen) lainsäädännön mukaisesti ja kaikissa tapauksissa vähintään kolmeen kierrätysjakeeseen. Jätteiden lajittelujakeisiin voivat kuulua paperi, pahvi, metalli, tölkit, lasi, muovi, pantilliset pullot, biojäte, puutarhajäte, ruokaöljy, puu, tekstiilit, elektroniikkajäte jne. Sekajätettä, muuta jätettä ja vaarallista jätettä

	käsittelystä. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A ⓘ	ei pidetä erillisenä jakeena (vaarallista jätettä käsitellään kriteerissä 5.4). Jos kansallisessa lainsäädännössä edellytetään, että useita jätelajeja kerätään samaan astiaan ja lajitellaan muualla, tämä keräys lasketaan vain yhdeksi kierrätysjakeeksi. Kaikki jätteet varastoidaan turvallisesti asiaankuuluvan kansallisen ja paikallisen lainsäädännön mukaisesti, ja jätepisteen siisteyden ja järjestyksen ylläpito on pakollista. Lajittelupisteet ovat helposti henkilökunnan ulottuvilla, ja ne on merkitty selvästi ohjeilla ja opasteilla, joissa kerrotaan, miten jätteet lajitellaan oikein. Ohjeisiin sisältyy sekä kirjallisia selityksiä että kuvasymboleja tai kuvia ymmärtämisen tueksi. On suositeltavaa, että ohjeet annetaan myös pistekirjoituksella. Ennen auditointia kohde toimittaa jätteiden lajittelupisteistä valokuvat, joista ilmenee selvästi, että lajittelu tapahtuu kansallisen lainsäädännön vaatimusten mukaisesti ja kaikissa tapauksissa vähintään 3 kierrätysjakeeseen. Kuvissa näkyvät käytössä olevaa järjestelmää vastaavat merkinnät, opasteet ja ohjeet. Päälajittelupisteiden lisäksi henkilökunnalla on mahdollisuus lajitella jätteet vähintään 3 kierrätysjakeeseen henkilöstön tiloissa. On suositeltavaa, että lajittelupisteitä perustetaan kaikille alueille, joilla syntyy paljon jätettä. Kohteissa, joissa on keittiötiloja, tämän ylimääräisen lajittelupisteen suositeltava sijoituspaikka on keittiössä tai sen välittömässä läheisyydessä. Lisäksi, jos asiakkaat voivat lajitella jätteet majoitushuoneissa, myös huonesiivoushenkilökunnalla on lajitellun jätteen keräykseen tarvittavat työvälineet (esimerkiksi siivouskärryissä olevat erilliset lokerot tai astiat). Jos paikallinen infrastruktuuri rajoittaa mahdollisuuksia lajitella kaikkia jätevirtoja, kohde arvioi, minkä tyyppisten jätteiden lajittelu on ympäristön ja paikallisten olosuhteiden kannalta merkityksellisintä (ottaen huomioon mm. materiaalin ympäristövaikutukset, paikallisten resurssien niukkuuden tai korvaavien tuotteiden kuljetusmatkan pituuden). Tätä arviointia käytetään lajittelutoimien priorisoimiseen sekä henkilökunnalle ja asiakkaille tiedottamiseen. Mikäli mahdollista, kohde asettaa jätteiden lajittelun uudelleenkäyttöä varten etusijalle kierrätykseen nähden etsimällä mahdollisuuksia, joissa kolmannet osapuolet voivat kerätä esimerkiksi pahvia, lasia tai pakkauksia suoraan uudelleenkäyttöä, jälleenmyyntiä tai palautusjärjestelmiä varten. Kriteeri koskee pääasiassa jätteiden lajittelua paikan päällä, kun taas lajittelun jälkeinen jätteiden käsittely ja kuljetus sisältyvät kriteeriin 5.2. Jos kansallisen tai paikallisen lainsäädännön vuoksi tietyt jätelajit kerätään yhteen astiaan ja lajitellaan myöhemmin jätehuoltolaitoksissa, näiden jätteiden erottelu paikan päällä ei ole pakollista. Henkilökunnan on kuitenkin edelleen saatava koulutusta[98] jätehuoltokäytännöistä. **Auditointiaineisto** Auditointikierroksella auditoija tarkastaa jätteiden lajittelupisteet ja varmistaa, että: • jätteet lajitellaan asianmukaisesti kansallisen (myös paikallisen) lainsäädännön mukaisesti ja kaikissa tapauksissa vähintään 3 kierrätysjakeeseen lajittelupisteistä toimitettujen valokuvien perusteella

[98] Katso sanasto sivulta 4.

		• henkilökunta lajittelee jätteet vähintään 3 samaan jakeeseen yhdessä muussa taustatilassa päälajittelupisteen lisäksi • esillä on selkeät ja helposti ymmärrettävät ohjeet tai opasteet, ja • jätteet lajitellaan oikein näiden ohjeiden mukaisesti (tämä tarkastetaan avaamalla jäteastiat ja arvioimalla lajittelun oikeellisuus). Jos lajittelussa havaitaan virheitä, henkilökunnalle on järjestettävä jatkokoulutusta[99]jätehuollon periaatteista. Tässä asiassa korjaavien toimenpiteiden kirjanpito, henkilökunnan koulutusta koskevat asiakirjat tai vastaavat osoitukset voivat toimia tukevana dokumentaationa. Jos tiettyjä jätelajeja kerätään yhteen jäteastiaan ja ne lajitellaan myöhemmin jätehuoltolaitoksissa kansallisen tai paikallisen lainsäädännön mukaisesti, kohde esittää kirjallisen vahvistuksen (esim. toimivaltaisen viranomaisen kirje), josta käy ilmi sovellettavan lainsäädännön mukaisuus.
5.2	Kaikki lajitellut jätejakeet käsitellään erikseen paikallisissa tai kansallisissa jätehuoltolaitoksissa, yksityisen toimijan toimesta tai kohteen omissa tiloissa. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Lajiteltujen jätteiden asianmukainen käsittely (kuten materiaalin puhtauden säilyttäminen ja kontaminaation ehkäiseminen) osana kriteeriä 5.1 on olennaisen tärkeää laadukkaan kierrätyksen kannalta ja tukee kiertotalouden periaatteita. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde varmistaa, että kaikki paikan päällä lajitellut jätteet käsitellään keräyksen jälkeen erikseen ja asianmukaisesti. Jatkokäsittely sisältää (soveltuvissa tilanteissa) jätteen edelleen lajittelun, kierrätyksen ja hävittämisen, ja se toteutetaan kunkin jätejakeen mukaisesti. Lajiteltujen jätteiden keräämistä ja myöhempää käsittelyä varten kohde voi tehdä sopimuksen kansallisten tai paikallisten jätehuoltoviranomaisten ja/tai yksityisten yritysten kanssa. Kohteella voi olla myös omat tilat tiettyjen lajiteltujen jätteiden käsittelyyn (esim. bio- tai puutarhajätteen kompostointi, ks. kriteeri 5.7) tai se voi käyttää laitteita (esim. pahvipuristimia), joilla jätteiden tilavuutta pienennetään ennen keräystä. Jos jätehuollosta vastaa julkinen taho, kohde esittää laskut tai sopimukset, joista ilmenee, että kyseinen taho kerää ja kuljettaa eri jätejakeet erikseen. Jos jätehuollosta vastaa yksityinen yritys, laskujen lisäksi esitetään 1 seuraavista asiakirjoista: a) sopimus, jossa vahvistetaan, että jätejakeet kerätään ja kuljetetaan erikseen jatkokäsittelyä varten, tai b) yksityisen jätehuoltoyrityksen kirjallinen vahvistus siitä, että jätteet kerätään ja käsitellään ympäristö- ja terveysvaatimusten mukaisesti.

[99] Katso sanasto sivulta 4.

		Jos kohde käsittelee jätteet paikan päällä, sen on noudatettava kaikkia sovellettavia säädöksiä. Jos lainsäädännössä ei ole määritelty erityisiä vaatimuksia, kohteen on varmistettava, että: • on suoritettu riskinarviointi sen varmistamiseksi, ettei synny haitallisia ympäristö- tai terveysvaikutuksia, ja • jätteet todella kierrätetään tai käsitellään asianmukaisesti. Velvollisuus varmistaa, että jätteet kerätään ja kuljetetaan erikseen, koskee myös kaikkia ulkomaille lähetettäviä jätteitä riippumatta siitä, lähtevätkö ne kohteesta suoraan vai jätehuoltolaitoksen kautta. Tapauksissa, joissa jätehuoltovaihtoehdot ovat rajalliset (kiinteistön sijainnin tai paikallisen infrastruktuurin puutteen vuoksi) ja ellei laki sitä kiellä, on suositeltavaa, että kohde etsii vaihtoehtoisia ratkaisuja, kuten jätteiden käsittelyä paikan päällä, yhteistyötä yksityishenkilöiden kanssa jätteiden noutamiseksi tai kumppanuuksia muiden organisaatioiden kanssa yhteisen jätehuoltojärjestelmän toteuttamiseksi. Yksityishenkilöiden tai muiden organisaatioiden kanssa tehtävää yhteistyötä varten kohde laatii sopimuksen, jossa vahvistetaan osapuolten oikeudet ja määritellään taloudelliset korvaukset tai sopimukset, dokumentaatio kerätyn jätteen käytöstä sekä muut yhteistyötä koskevat rakenteelliset määräykset. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää auditointiaineiston siitä, että kaikki jätejakeet lajitellaan ja kuljetetaan erikseen sekä soveltuvin osin käsitellään asianmukaisesti. Jätehuoltojärjestelyn tyypistä riippuen auditoija varmistaa seuraavan auditointiaineiston: a) Julkisen tahon keräämien jätteiden osalta: lasku tai sopimus viimeisten 24 kuukauden ajalta (jatkohakemus) tai viimeisten 6 kuukauden ajalta (ensihakemus), joista ilmenee, että lajitellut jätejakeet kerätään ja kuljetetaan erikseen b) Yksityisen toimijan keräämien jätteiden osalta: lasku sekä joko sopimus, josta ilmenee, että jätteet lajitellaan ja kuljetetaan erikseen jatkokäsittelyä varten, tai yksityisen jätehuoltoyrityksen kirjallinen vahvistus siitä, että jätteet kerätään ja käsitellään ympäristö- ja terveysvaatimusten mukaisesti. Asiakirjojen tulee kattaa edeltävät 24 kuukautta (jatkohakemus) tai 6 kuukautta (ensihakemus) ajalta, tai c) Kohteessa käsiteltävien jätteiden osalta: riskinarviointi, joka vahvistaa, ettei jätteistä aiheudu haitallisia ympäristö- tai terveysvaikutuksia, ja dokumentaatio, jossa ilmenee, että jätteet kierrätetään tai käsitellään asianmukaisesti (esim. toimintaohje[100], kompostointitavat). Auditoinnissa tilat tarkastetaan lisäksi silmämääräisesti. Auditointikierroksella varmistetaan, että jätteidenkeräystiheys ja jäteastioiden määrä riittävät koko lajitellun jätteen

[100] Katso sanasto sivulta 4.

		keräämiseen (esim. jos jäteastioissa havaitaan ylivuotoa, keräystiheyttä tai jäteastioiden määrää on lisättävä).
5.3	Kohde tarjoaa asiakkailleen käytännöllisen tavan jätteiden lajitteluun vähintään 3 jakeeseen. (I) HH, CHP, SA, CC, A ⓘ	**Merkitys** Lisätäkseen tietoisuutta jätteen lajittelun ja kierrätyksen tärkeydestä kohde tarjoaa selkeät ja helppokäyttöiset lajittelumahdollisuudet, jotka kannustavat vastuulliseen käyttäytymiseen ja osallistumiseen kohteen ympäristötoimiin. Asiakkaiden osallistuminen jätteiden lajitteluun tukee jätehuoltojärjestelmää kokonaisuudessaan, parantaa kierrätyksen laatua ja vähentää kaatopaikalle päätyvän jätteen määrää. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde tarjoaa asiakkaille selkeän ja käytännöllisen mahdollisuuden lajitella jätteensä. Asiakkaiden lajittelemat jätteet kerätään asianmukaisesti ja viedään jätehuoltopisteiden vastaaviin jäteastioihin. On olennaisen tärkeää, että asiakkaille tarkoitettu järjestelmä on yhdenmukainen kohteen yleisten jätehuoltokäytäntöjen kanssa (kriteeri 5.1). Jätteiden lajittelumahdollisuus on järjestetty vähintään 1 keskeisessä yleisessä tilassa, kuten aulassa, kokoustiloissa, käytävillä tai ravintoloissa. Jätteille on tarjolla lajittelumahdollisuus vähintään 3 jakeeseen, ja sekajätteen on oltava 1 näistä jakeista. Jätteiden lajittelu voidaan toteuttaa erillisillä jäteastioilla tai 1 jäteastialla, jossa eri jätejakeille on omat lokeronsa. Jäteastiat on merkittävä selvästi tekstillä ja kuvasymboleilla tai kuvilla, joista käy ilmi eri jäteastioiden tai -lokeroiden käyttötarkoitus eri jätelajeille. On lisäksi suositeltavaa järjestää jätteiden lajittelumahdollisuuksia majoitushuoneisiin sekä muihin yleisiin tiloihin, kuten yleisiin käymälätiloihin tai pysäköintialueille. Vaihtoehtoisesti majoitushuoneisiin voidaan järjestää järjestelmä, jonka avulla asiakkaat voivat lajitella jätteet eri paikkoihin (esim. paperi ja sanomalehdet pöydälle, pullot ja tölkit roskakorin viereen ja muu jäte roskakoriin). Tällaisissa järjestelmissä asiakkaalle on kuitenkin oltava selvää, mihin kukin jäte kuuluu, ja (jos laki sen sallii) henkilökunta lisäksi tarkistaa, onko jäte lajiteltu oikein, ennen kuin se siirretään pääjäteastioihin. Tilanteissa, joissa asiakkaat tuottavat paljon jätettä (esim. majoituksessa, jossa asiakkaat huolehtivat itse ruokailustaan, kuten lomamökeissä tai keittiöllä varustetuissa huoneistoissa), jätteiden lajittelumahdollisuus järjestetään huoneisiin. Tietoa jätteiden lajittelumahdollisuudesta tulee olla helposti saatavana majoitustiloissa ja yleisissä tiloissa. Tietoa voidaan jakaa esim. huonekansioissa, majoitushuoneiden tai yleisten tilojen televisioruuduilla, yleisillä ilmoitustauluilla tai kokoustiloissa jne. (ks. kriteeri 2.3). Kohde varmistaa, että viestintämateriaali[101] on täsmällistä, selkeää ja helposti ymmärrettävää.

[101] Katso sanasto sivulta 4.

		Auditointiaineisto Auditointikierroksella auditoija tarkastaa, että: • vähintään yhdessä yleisessä tilassa on asiakkaiden käytettävissä oleva jätteiden lajittelujärjestelmä • asiakkaat voivat lajitella jätteet vähintään kolmeen jakeeseen (mukaan lukien sekajäte) • jäteastiat on merkitty asianmukaisesti ja opasteet ovat selkeitä ja ymmärrettäviä (teksti ja kuvasymbolit) • huoneessa oleva jätteiden lajittelujärjestelmä on käytettävissä lomamökeissä tai keittiöllä varustetuissa huoneistoissa, ja • asiakkaille tarjottu lajittelujärjestelmä on yhdenmukainen kohteen yleisen jätehuoltojärjestelmän kanssa.
5.4	Vaaralliset kemikaalit ja jätteet käsitellään, varastoidaan ja kuljetetaan turvallisesti hyväksyttyyn vastaanottopisteeseen. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Vaaralliset aineet ja jätteet (sekä nestemäiset että kiinteät) aiheuttavat merkittäviä riskejä ihmisten terveydelle ja ympäristölle, ellei niitä varastoida, käsitellä ja hävitetä asianmukaisesti. Matkailualalla niiden virheellinen jätehuolto voi johtaa henkilökunnan altistumiseen, vuotoihin, roiskeisiin, maaperän ja veden pilaantumiseen sekä pitkäaikaisiin ympäristövahinkoihin. Vastuullinen käsittely ja hävittäminen suojaavat ihmisiä, vähentävät riskejä ja varmistavat lainmukaisuuden. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde laatii luettelon tyypillisistä syntyvistä vaarallisista kemikaaleista ja jätteistä ja varmistaa, että: • kaikkia vaarallisia kemikaaleja ja jätteitä käsitellään erityisen huolellisesti kansallisten ja paikallisten lakien sekä käyttöturvallisuustiedotteessa annettujen turvallisuussuositusten mukaisesti • vaaralliset kemikaalit ja jäte varastoidaan suljetuissa, selvästi merkityissä astioissa tai säiliöissä, jotka on valmistettu soveltuvista materiaaleista, eroteltuna tyypin mukaan haitallisten reaktioiden estämiseksi sekä sijoitettuna valuma-altaisiin tai tarvittaessa toissijaisiin suojarakenteisiin. Kemikaalista ja paikallisista määräyksistä riippuen ne voidaan sijoittaa sisä- tai ulkotiloihin edellyttäen, että säiliöt on suunniteltu estämään ympäristön pilaantuminen • säiliöt ja varastotilat tarkastetaan säännöllisesti (sisäisten määritysten mukaisesti) vuotojen tai vaurioiden varalta, ja tarvittaessa ryhdytään korjaaviin toimenpiteisiin. Nämä tarkastukset voidaan dokumentoida kohteen turvallisuutta ja kunnossapitoa koskevissa yleisissä toimintaohjeissa[102]. • on erittäin suositeltavaa säilyttää vaaralliset kemikaalit ja jätteet lukitussa, asianmukaisesti tuuletetussa tilassa erillään muista materiaaleista ja jätteistä, jotta vältetään terveys- ja turvallisuusriskit tilassa käyvälle henkilökunnalle. Kattamattomille pysäköintialueille suositellaan hiilivetyerottimien asentamista sade- ja sulamisvesien pilaantumisen estämiseksi, ja

[102] Katso sanasto sivulta 4.

		• vaaralliset kemikaalit ja jätteet kuljetetaan turvallisesti hyväksyttyyn vastaanottolaitokseen kansallisten ja paikallisten määräysten mukaisesti. On suositeltavaa, että vaarallisten kemikaalien ja jätteiden kuljetuksesta käsittelylaitokseen vastaa jätehuoltoviranomainen tai tehtävään valtuutettu yksityinen jätteenkuljetusyhtiö. Mikäli kuljetus voidaan tehdä säädösten mukaisesti ja ympäristön tilaa tai henkilökunnan terveyttä vaarantamatta, kohde voi myös itse huolehtia vaarallisten kemikaalien ja jätteiden kuljetuksesta käsittelylaitokseen. Majoitus- ja matkailualalla yleisiä esimerkkejä vaarallisista kemikaaleista ovat puhdistusaineet, kuten pesuaineet, desinfiointiaineet tai uuninpuhdistusaineet, jotka sisältävät ammoniakkia tai valkaisuainetta; uima-altaiden kemikaalit, kuten kloori ja muut desinfiointiaineet; tuholaistorjuntaan kohteen sisällä ja sen ympäristössä käytettävät torjunta-aineet (sallittu vain poikkeustapauksissa; ks. kriteeri 7.8); kiillotusaineet, vahat ja ilmanraikastimet, jotka usein sisältävät haihtuvia orgaanisia yhdisteitä; maalit ja liuottimet, mukaan lukien ohenteet ja poistoaineet; nestemäiset FOG-yhdisteet, kuten ruokaöljy, bensiini, diesel ja voiteluaineet; sekä muut kemikaalit, jotka on merkitty varoitusmerkillä. Tyypillisiä esimerkkejä matkailu- ja majoituskohteiden kiinteästä vaarallisesta jätteestä ovat käytetyt paristot (esim. kaukosäätimistä, taskulamppuista ja asiakkaille tarkoitetuista laitteista); loisteputket; käytetyt väriainekasetit ja tulostusmusteet (voivat sisältää myrkyllisiä jäämiä ja mikromuovia); kiinteät FOG-yhdisteet (kuten grillistä, viemäreistä tai rasvansuodattimista kaavittu jäte sekä öljyjätteet ja öljynsuodattimet); vaarallisia aineita sisältävä elektroniikkajäte (esim. paristoja sisältävät käytöstä poistetut laitteet); lääkejätteet (esim. paikan päällä varastoidut vanhentuneet tai käyttämättömät lääkkeet); lakka- ja liimajäämät, suihkepullot, liuottimet; kyllästetty puu. Kohteen tulee huomata, että yllä olevat luettelot eivät ole tyhjentäviä, ja niitä on tarkasteltava kansallisten ja paikallisten määräysten sekä kohteen erityispiirteiden perusteella. Maissa, joissa paikallisten rajoitusten vuoksi tiettyjä vaarallisia jätteitä, kuten hehkulamppuja, ei lajitella muista jätteistä keräyksen jälkeen, kohteen on esitettävä osoitus kyseisistä paikallisista rajoituksista ja lisäksi osoitettava, että tarvittavat toimenpiteet muiden mahdollisten vaihtoehtojen selvittämiseksi on toteutettu. Lisäksi varmistetaan jätteiden turvallinen varastointi ennen hävittämistä, ja kohde seuraa aktiivisesti markkinoiden uusimpia kehityssuuntauksia. Kohde voi tehdä yhteistyötä muiden kohteiden kanssa erillään pidettyjen vaarallisten jätteiden yhteisessä kuljetuksessa, jos se tapahtuu turvallisesti ja vaarantamatta kyseisten jätteiden myöhempää käsittelyä. On erittäin suositeltavaa etsiä vaarallisille tuotteille vaihtoehtoisia, kestävämpiä ratkaisuja (esim. ympäristömerkityt paristot, nestemäiset kemikaalit, väriaineet ja musteet). Kohteita kannustetaan lisäksi arvioimaan säännöllisesti käytettyjen vaarallisten kemikaalien tyyppejä ja määriä sekä syntyvän jätteen määrää, jotta voidaan tunnistaa mahdollisuuksia välttää niiden käyttöä, korvata ne vähemmän haitallisilla vaihtoehdoilla tai vähentää niiden hävittämistiheyttä tehostamalla käyttöä.

		Auditointiaineisto Kohde esittää luettelon vaarallisista kemikaaleista ja jätteistä, joita se yleensä tuottaa. Lisäksi esitetään 1 seuraavista osoituksista, joista ilmenee, miten vaaralliset kemikaalit ja jätteet kuljetetaan hyväksyttyyn vastaanottolaitokseen: a) Jos vaaralliset kemikaalit ja jätteet kuljettaa viranomainen tai vaarallisten kemikaalien ja jätteiden käsittelyyn valtuutettu yksityinen yritys: sopimukset tai vahvistukset toimiluvan saaneilta keräysyrityksiltä b) Maissa, joissa vaarallisten kemikaalien ja jätteiden käsittelyä ei säännellä kansallisessa ympäristölainsäädännössä: toimintaohje[103], josta ilmenee, että vaarallisten jätteiden ja kemikaalien kuljetus lähimpään hyväksyttyyn vastaanottolaitokseen tapahtuu turvallisesti. Kohde ilmoittaa lisäksi loppukäsittelylaitoksessa sovellettavat käsittelymenetelmät ja ympäristönsuojelutoimenpiteet, tai c) Jos kohde huolehtii itse vaarallisten kemikaalien ja jätteiden kuljetuksesta (esim. julkiseen keräyspisteeseen, kuten ruokakauppaan tai paikalliselle keräysasemalle): asiakirja, josta ilmenee osoite ja keräyspisteen tyyppi (esim. yhteinen keräyspiste, kierrätyskeskus jne.), tai vaarallisten kemikaalien ja jätteiden omakuljetusluvat, joilla osoitetaan kohteen toimivan täysin vaarallisten kemikaalien ja jätteen kuljetusta sääntelevien kansallisten ja paikallisten määräysten mukaisesti. Auditointikierroksella varmistetaan, että eri vaarallisten kiinteiden ja nestemäisten kemikaalien sekä vaarallisten jätteiden tyypeille tarkoitetut erilliset säiliöt ovat asianmukaisia ja kestäviä ja että säiliöistä ei vuoda mitään. Jos auditoinnissa havaitaan vuoto tai epäkohta, auditoija voi pyytää saada tutustua menettelyihin ja säännöllisten vuototarkastusten kirjanpitoon.
5.5	Jokaisen wc:n lähellä on roskakori. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Hygieniatuotteiden huuhtelu viemäriin voi aiheuttaa tukoksia viemärijärjestelmässä, vahingoittaa jäteveden[104] käsittelyinfrastruktuuria ja johtaa vesistöjen pilaantumiseen. Tuotteet voivat sisältää muovia tai muita synteettisiä materiaaleja, jotka eivät hajoa luonnossa ja ovat haitallisia ympäristölle. **Toteutusta koskevat odotukset** Jotta hygienia- ja terveydenhuollon tuotteet voidaan hävittää turvallisesti ja yksityisesti, jokaisen wc:n välittömässä läheisyydessä (enintään 1 metrin päässä) on roskakori. Tämä koskee majoitushuoneiden kylpyhuoneissa tai erillisissä wc-tiloissa sijaitsevia wc-pönttöjä sekä henkilökunnan ja yleisiä wc-tiloja.

[103] Katso sanasto sivulta 4.
[104] Katso sanasto sivulta 4.

		On erittäin suositeltavaa, että wc:n lähelle sijoitetaan kyltti tai että huoneessa tai wc-tiloissa on näkyvillä selkeät ohjeet, joissa kehotetaan käyttäjiä olemaan huuhtelematta wc:stä hygieniatuotteita tai muita esineitä, joita ei saa huuhdella. Tällaiset jätteet tulee laittaa viereiseen roskakoriin. **Auditointiaineisto** Auditointikierroksella tarkastetaan otos[105] vähintään 1 yleisen alueen käymälästä, 1 henkilökunnan alueen käymälästä sekä majoitushuoneista sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti. Varmistetaan, että roskakori on käden ulottuvilla (enintään 1 metri) kustakin wc:stä (menetelmä B).
5.6	Kohde kirjaa ylös jätteiden kokonaismäärän sekä jäännös- tai sekajätteen, ruokajätteen ja kierrätettävän jätteen määrät. (I/G) HH, CHP, CC, R, A (I) SA (G) ⓘ	**Merkitys** Jätevirtojen seuranta auttaa hallitsemaan ja vähentämään ympäristövaikutuksia, mahdollistaa poikkeamien varhaisen havaitsemisen, parantaa kierrätyslaatua, tukee tietopohjaista päätöksentekoa ja on vastuullisuusraportoinnin hyvien käytäntöjen mukaista. Tämän kriteerin nojalla kerättyjä jätetietoja voidaan käyttää lähtötietoina kohteen kriteerien 1.2 ja 1.3 mukaisten vastuullisuustavoitteiden tukena. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde kirjaa ylös jätteiden kokonaismäärän (kaikki seurattavat jätevirrat yhteensä) sekä jäännös- tai sekajätteen (kierrätyskelvoton jäte), ruokajätteen ja kierrätettävän jätteen määrät kuukausi- ja vuositasolla. Lisäksi kohde yksilöi kaikki lain mukaan vaaditut kierrätettävät jätejakeet/jätetyypit (esim. lasi, paperi, pahvi, metalli, muovi). Ilmoitettu ”jätteiden kokonaismäärä” osoittaa selvästi, mitkä jätevirrat on otettu huomioon laskelmassa. Vaarallisen jätteen seuranta ei ole pakollista, mutta sitä suositellaan vahvasti. Jätetiedot kirjataan jokaiselle seurattavalle jätevirralle yhtenäistä mittayksikköä käyttäen, joko painona (esim. kilogrammoina tai tonneina) tai tilavuutena (esim. litroina tai kuutiometreinä). Kohde esittää vähintään kuukausi- ja vuositason tiedot 2 viimeiseltä täydeltä kalenterivuodelta jätteen kokonaismäärästä sekä jäännös- tai sekajätteen, ruokajätteen ja kierrätettävän jätteen määristä (ensimmäistä kertaa hakemuksen jättävä kohde toimittaa tiedot edelliseltä täydeltä kalenterivuodelta tai vähintään 3 kuukauden ajalta, jos aiempia tietoja ei ole saatavilla). Jos jätehuoltoyritykset toimittavat tietoja kuukausittain tai neljännesvuosittain, näitä tietoja on käytettävä raportointiin. Jos kuukausitietoja ei ole suoraan saatavilla (esim. rakenteellisten rajoitteiden, palveluntarjoajien rajoitusten, yhteisten rakennusten tai yhteiskäyttöisten jätepisteiden vuoksi), kohde esittää mahdollisimman tarkan arvion saatavien tietojen pohjalta. Hyväksyttäviä menetelmiä ovat: a) palveluntarjoajan neljännesvuositiedot jaettuna kolmella kuukaudella

[105] Katso sanasto sivulta 4.

		b) seurantapohjainen arviointi, jossa käytetään ”seurantaviikkoja” (yksi viikko vuosineljännekseltä) ja jossa todelliset jätemäärät mitataan ja ekstrapoloidaan. Tällöin kerätään ja mitataan todelliset jätetiedot yhdeltä edustavalta viikolta neljännesvuosittain sekä ekstrapoloidaan tulokset. Tämä tarkoittaa, että vuosittain on vähintään neljä dokumentoitua ”seurantaviikkoa” – yksi kullakin vuosineljänneksellä –, joihin arviot perustuvat, tai c) jätevirtakohtaisen keräysmäärän seuranta. Jos mikään näistä vaihtoehdoista ei ole mahdollinen ja jos kohde toimittaa palveluntarjoajalta saadun dokumentaation, jossa vahvistetaan, ettei kuukausittaisia tai neljännesvuosittaisia lukuja ole saatavilla, voidaan niiden sijaan toimittaa vuositason tiedot. Arvioiden käyttö, esimerkiksi tunnetun vuosittaisen kokonaismäärän jakaminen yksinkertaisesti 12:lla kuukausilukujen laskemiseksi, ei riitä. Jos asiakkaat vievät jätteet itse muiden yritysten tai asuinrakennusten kanssa yhteiskäytössä oleviin keräyspisteisiin, kuten joillakin leirintäalueilla tai lomakohteissa, kohde on silti vastuussa omilla tiloillaan toiminnasta syntyvän jätteen seurannasta. Tähän kuuluvat esimerkiksi keittiöjätteet, henkilökunnan tilojen jätteet, huoltojätteet ja siivousjätteet. On erittäin suositeltavaa, että kohteet alkavat seurata suurten käyttömäärien käyttötuotteiden (kuten roskapussien, elintarvikekalvon, puhdistusaineiden pakkausten, kertakäyttöisten tossujen tai kertakäyttöisten vesipullojen) kulutusta tuotekohtaisesti. Seuraamalla vuosittain ostettujen yksiköiden määrää sekä niiden paino- ja kulutietoja kohde voi selvittää, mitkä tuotteet vaikuttavat eniten kokonaiskulutukseen, ja määrittää toimenpiteiden tärkeysjärjestyksen. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää kuukausi- ja vuositason tiedot kokonaisjätemäärästä (kaikki seurattavat jätevirrat yhteensä), jäännös- tai sekajätteen (kierrätyskelvottoman jätteen), ruokajätteen ja kierrätettävän jätteen määrästä, joista ilmenee selvästi, miten kokonaisjätemäärä on laskettu. Erityistilanteissa kohde esittää: • yksityisen jätehuoltoyrityksen kirjallisen vahvistuksen siitä, mitä tietoja voidaan toimittaa (vain vuosittain tai vain neljännesvuosittain), jos kuukausittaisia tai neljännesvuosittaisia tietoja ei ole saatavilla • käytetyn menetelmän dokumentaation (neljännesvuosilähtöinen 3 kuukauden jaksotus tai seurantaviikot), mukaan lukien seurantaviikkotiedot, kun käytetään niihin perustuvaa arviointia, ja/tai • vähintään 3 kuukauden tiedot, kun kyseessä on vasta avattu tai ensimmäistä kertaa hakemuksen jättävä kohde, joilla on puutteellinen pääsy aiempiin tietoihin. Auditointikierroksella varmistetaan tarvittaessa kohteen paikalliset jätteiden keräys- ja mittauskäytännöt.

5.7	*Biojäte kompostoidaan tai käytetään muihin tarkoituksiin. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A* ⓘ	***Merkitys*** *Biojäte muodostaa merkittävän osan majoitus- ja ravintola-alan kokonaisjätemäärästä. Oikein hoidettuna siitä voidaan tehdä arvokas resurssi, joka edistää maaperän terveyttä, vähentää kaatopaikkojen metaanipäästöjä ja tukee kiertotalouden ratkaisuja, kuten kompostia, eläinrehua tai biokaasua. Biojätteen lajittelu ja uudelleenkäyttö pienentävät kohteen ympäristökuormitusta ja parantavat toiminnan kestävyyttä.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohteessa on järjestelmä biojätteen lajittelua ja uudelleenkäyttöä varten. Biojätteeseen kuuluvat ruoantähteet ja puutarhajätteet sekä muut biohajoavat materiaalit, kuten kahvijauhe, vihannesten ja hedelmien kuoret, teelehdet ja soveltuvat kompostoituvat pakkaukset. Jotta ruokajäte ja puutarhajäte pysyvät puhtaina ja soveltuvina niille tarkoitettuihin käsittelyprosesseihin, kohteessa huolehditaan biojätteen lähteiden selkeästä erottelusta ennen kuin valitaan jokin luettelossa mainituista käsittelymenetelmistä (esim. kompostointi, biokaasu, ulkoinen keräys).* *Kohde soveltaa vähintään yhtä seuraavista lähestymistavoista biojätteen käsittelyyn:* *a) Biojäte kompostoidaan paikan päällä: paikan päällä tapahtuvaan kompostointiin kannustetaan, ja siihen sisällytetään kaikki kompostointiin soveltuvat ruoka- ja puutarhajätteet. Tällöin kohde nimeää kompostointiprosessille vastuuhenkilön. Henkilön pitää saada asianmukainen koulutus[106] tai ohjeistus kompostointimenettelyistä ja turvallisuudesta, ja koulutus on dokumentoitava. Kohde kertoo, miten kompostia hyödynnetään esimerkiksi maisemointiin, puutarhanhoitoon tai paikalliseen maatalouteen. Kompostin käyttöä lannoitteena pihan viheralueilla tai kasvimailla suositellaan vahvasti* *b) Ulkoinen palveluntarjoaja kerää biojätteen kompostointia, biokaasun tuotantoa tai muuta ympäristön kannalta järkevää käsittelyä varten. Tähän voivat kuulua kompostointilaitokset, anaerobiset mädätyslaitokset tai teolliset jalostuslaitokset, jotka tuottavat energiaa tai lannoitteita orgaanisesta aineksesta. Jos tämä lähestymistapa valitaan, kohteen on esitettävä dokumentaatio, josta ilmenee palveluntarjoajan nimi, vastaanotettavan biojätteen tyyppi (esim. ruokajäte, puutarhajäte, biohajoavat pakkaukset) sekä biojätteen lopullinen käyttötarkoitus tai käsittelytapa (esim. kompostointi, biokaasu, maatalouskäyttö), ja/tai* *c) Ruokajätteet ja muut sopivat biojätteet kerätään ja toimitetaan paikallisille maatiloille eläinten rehuna käytettäväksi. Tämä käytäntö on hyväksyttävä vain silloin, kun kansallinen tai paikallinen lainsäädäntö sallii elintarvikejätteen käytön eläinten rehuksi. Tällaisissa tapauksissa kohde noudattaa kaikkia sovellettavia hygienia-, varastointi- ja kuljetusmääräyksiä ja toimittaa dokumentaation, joka osoittaa vaatimustenmukaisuuden. Jos käytäntö on laissa rajoitettu tai kielletty, kohteen pitää noudattaa kyseisiä lakisääteisiä vaatimuksia.* *Paikan päällä tapahtuvassa kompostoinnissa noudatetaan paikallisia ja kansallisia lakeja ja säädöksiä sekä seuraavia käytäntöjä:*

[106] Katso sanasto sivulta 4.

		• *typpipitoiset (”vihreät”) ja hiilipitoiset (”ruskeat”) materiaalit tasapainotetaan tehokkaan hajoamisen varmistamiseksi* • *kompostia ilmastetaan säännöllisesti (sisäisten määritysten mukaisesti) happipitoisuuden ylläpitämiseksi* • *kosteuspitoisuutta seurataan, jotta vältetään anaerobiset olosuhteet tai kuivuminen* • *komposti suojataan tuholaisilta ja rankkasateilta käyttämällä sopivia peitteitä tai suojajärjestelmiä, ja* • *komposti sijoitetaan ja hoidetaan siten, että epämiellyttäviä hajuja ei synny eikä komposti häiritse asiakkaiden tai henkilökunnan tiloja.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää seuraavat ratkaisut ja tiedot valitusta vaihtoehdosta riippuen:* *a) Paikan päällä tapahtuva kompostointi: kompostointijärjestelmän (kompostikasa, -astia tai -järjestelmä) tarkastus auditointikierroksella; vastuuhenkilön nimi ja koulutustausta; selkeä selostus kompostin käyttötarkoituksesta* *b) Ulkoistettu käsittely: palvelusopimus ulkoisen palveluntarjoajan kanssa; dokumentaatio, josta ilmenee, minkälaista jätettä kerätään ja miten se käsitellään (esim. biokaasun tai kompostin tuotantoon), tai* *c) Eläinrehuksi käyttö: dokumentaatio, joka vahvistaa, että käytäntö on kansallisen tai paikallisen lainsäädännön mukaan sallittu, ja josta ilmenee prosessin kirjanpito sekä mahdollinen yhteistyö paikallisten maatilojen kanssa.* *Kaikissa tapauksissa auditoija varmistaa auditointikierroksella, että lähdekohtainen biojätteen lajittelujärjestelmä on käytössä, ja arvioi, onko käytäntö valitun toimintamallin mukainen.*
Jätteiden määrän vähentäminen		
5.8	Talon sisäisissä ravitsemuspalveluissa ei käytetä kertakäyttötuotteita. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A ⓘ	**Merkitys** Kertakäyttötuotteet kuluttavat paljon luonnonvaroja, lisäävät merkittävästi jätteiden syntymistä matkailu- ja majoituskohteissa, ja ne kierrätetään harvoin tehokkaasti. Niistä luopuminen vähentää ympäristökuormitusta ja edistää siirtymää kohti kestävämpiä ja kiertotalouteen perustuvia kulutustottumuksia. Kertakäyttötuotteiden sijaan uudelleenkäytettävyyden asettaminen etusijalle on linjassa myös yleisten jätteiden vähentämis- ja ilmastotoimistrategioiden kanssa. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde ei käytä kertakäyttötuotteita (tarkoittaa kaikkia ravitsemuspalveluissa käytettäviä kertakäyttötuotteita), kuten kuppeja/laseja, lautasia, aterimia, pillejä tai kahvitikkuja. Tämä koskee mm. kaikkia kertakäyttötuotteita, joita käytetään ravintoloissa, baareissa, kokoustiloissa, snackbaareissa, huonepalvelussa, vesiautomaateilla, majoitushuoneissa, kylpyhuoneissa, tee- ja kahvipisteillä tai muilla alueilla, joilla kertakäyttöisiä tuotteita saatetaan tarjota.

		Kertakäyttötuotteita saa käyttää ainoastaan mukaan myytävien tuotteiden[107] kanssa (esim. take away -kahvi, -tee tai -ruoka, aamiaispaketit), yli 100 asiakkaan buffet-pöydissä sekä poikkeustapauksissa, joissa turvallisuussyyt tai paikalliset turvallisuusmääräykset edellyttävät niiden käyttöä (esim. uima-allasalueet, hygieniaa vaativat tilat). Nämä elintarvikkeille ja juomille tarkoitetut kertakäyttötuotteet eivät saa olla tavanomaisesta muovista valmistettuja. Kohde käyttää sen sijaan sertifioituja biohajoavia tai kompostoituvia muovivaihtoehtoja (joiden sertifioinnin on suorittanut ulkoinen tai riippumaton sertifiointielin) tai muita kuin muovisia materiaaleja, kuten paperia (mieluiten ilman muovipinnoitetta), pahvia, puuta, maissitärkkelystä tai muita kasviperäisiä materiaaleja. On suositeltavaa, että kaikki käytetyt vaihtoehtoiset materiaalit ovat myös sertifioidusti biohajoavia tai kompostoitavia. Kertakäyttötuotteita ei tarjota oletusvaihtoehtona tai ainoana vaihtoehtona; kohde pyrkii aktiivisesti vähentämään niiden käyttöä esimerkiksi välttämällä kertakäyttöisten kuppien tai kansien esillepanoa. Mitä tulee mukaan otettaviin tuotteisiin tai tilanteisiin, joissa kertakäyttötuotteiden käyttö on turvallisuussyistä välttämätöntä, on lisäksi suositeltavaa, että kohde toteuttaa määrällisiä seurantamenetelmiä, kuten: • kertakäyttötuotteiden määrän vuotuinen vähentäminen • kaikkien kertakäyttötuotteiden, myös kompostoituvien, käytöstä luopuminen pitkän aikavälin tavoitteena, ja • poikkeusten seuranta (esim. dokumentaatio, millaisia määriä kertakäyttötuotetta uima-allasalueilla tai vastaavissa tiloissa vielä käytetään). **Auditointiaineisto** Auditointikierroksella auditoija varmistaa, ettei missään asiakastiloissa (esim. majoitushuoneissa, ravintoloissa, baareissa, kokoustiloissa) käytetä kertakäyttötuotteita. Auditointikierroksella tarkastetaan otos[108] vähintään 1 varastotilasta sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti lisävarmistuksena kriteerin noudattamisesta. Tietyissä tilanteissa, kuten take away -tuotteiden, yli 100 asiakkaan buffet-tarjoilujen tai turvallisuusvaatimusten vuoksi kertakäyttötuotteiden käytön ollessa välttämätöntä, auditoija varmistaa, että: • käytössä ei ole kertakäyttöisiä muovituotteita, ja • kaikki tarjottavat kertakäyttötuotteet on valmistettu sertifioiduista biohajoavista tai kompostoitavista muovivaihtoehdoista tai muista kuin muovimateriaaleista, kuten paperista (mieluiten ilman muovipinnoitetta), pahvista, puusta, maissitärkkelyksestä tai muista kasviperäisistä, biohajoavista materiaaleista. Tarvittaessa auditoija voi pyytää nähtäväksi tuotesertifikaatit tai käyttöturvallisuustiedotteet vahvistaakseen materiaalin kompostoitavuuden tai biohajoavuuden sekä niihin liittyvät vaatimukset.

[107] Katso sanasto sivulta 4.
[108] Katso sanasto sivulta 4.

5.9	Kussakin tarjoilukokonaisuudessa on enintään 5 erilaista yksittäispakattua ruoka- ja juomatuotetta. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A ⓘ	**Merkitys** Yksittäispakatuista elintarvike- ja juomatuotteista syntyy huomattava määrä pakkausjätettä. Niiden käytön rajoittaminen edistää jätemäärän vähentämistä, pienentää ravitsemuspalvelujen ympäristökuormitusta ja kannustaa siirtymään uudelleenkäytettäviin ja ekotehokkaampiin vaihtoehtoihin. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde rajoittaa yksittäispakattujen ruoka- ja juomatuotteiden käyttöä pääasiallisilla palvelualueillaan. Kussakin tarjoilukokonaisuudessa on enintään 5 erilaista yksittäispakattua ruoka- ja juomatuotetta. Kriteeri koskee kaikkia tiloja, kuten ravintoloita, kahviloita, baareja, henkilökunnan ruokaloita ja huonepalvelua (mukaan lukien majoitushuoneiden kahvipisteet[109]). Kriteeri ei koske take away -palveluita[110], kioskeja tai minibaareja[111], vaikka kohdetta kannustetaan vähentämään kertakäyttötuotteiden käyttöä myös näillä alueilla. Ravitsemustuotteisiin kuuluvat maito ja kerma, sokeri, voi, hunaja, hillo, jogurtti, juustot, suola ja pippuri, tee sekä kastikkeet, kuten ketsuppi ja majoneesi. Seuraavat samaan tuoteryhmään kuuluvat tuotteet voidaan laskea yhdeksi tuotetyypiksi: kahvi (kaikki lajit); hillo (kaikki lajit); tee (kaikki lajit); suola ja pippuri (kaikki lajit); sokerit (kaikki lajit). Seuraavat tuotteet on vapautettu tästä kriteeristä, eikä niitä siten tarvitse ottaa huomioon 5 tuotetyypin enimmäismäärää laskettaessa: kaupallisesti pullotetut juomat, joita myydään alkuperäisissä suljetuissa pakkauksissaan, kuten virvoitusjuomat, oluet tai viinipullot, allergioiden, ruoka-aineintoleranssien tai terveyssyistä välttämättömien erikoisruokavalioiden noudattamisen vuoksi tarjottavat tuotteet, kuten gluteenittomat tai laktoosittomat tuotteet, catering-yritykseltä tilatut aterialautaset sekä valmiit välipalat, kuten jäätelöt, lasten jälkiruoat jne. Lisäksi huonepalvelun kertakäyttötuotteet voidaan hyväksyä keittiön kiinnioloaikoina, jos keittiöpalvelua ei ole tarjolla ympäri vuorokauden. Kriteeri kattaa kaikki tuotteet, joita tarjotaan asiakkaille ilman, että ne jalostetaan edelleen eri tuotteeksi tai ruokalajiksi. Tuotteita ei saa toimittaa kohteeseen kertakäyttöisissä annospakkauksissa ja siirtää niitä sitten uudelleen käytettäviin astioihin asiakkaiden käyttöön. Kohdetta kannustetaan vahvasti korvaamaan kaikki yksittäispakatut annospakkaukset. Kohde voi sen sijaan tarjota yksittäisiä annoksia uudelleenkäytettävissä astioissa, esimerkiksi pienissä laseissa. Kertakäyttöisiä muovituotteita ei suositella käytettäväksi, ellei se ole nimenomaisesti tarpeen terveys- tai turvallisuussyistä. Tällaisissa tapauksissa kohde esittää näyttöä siitä, että niiden käyttö on määräysten vuoksi pakollista. Kaikentyyppisten yksittäispakattujen tuotteiden osalta on erittäin suositeltavaa varmistaa pakkausten kierrätys.

[109] Katso sanasto sivulta 4.
[110] Katso sanasto sivulta 4.
[111] Katso sanasto sivulta 4.

		Lisäksi on suositeltavaa, että kohde: • pyrkii poistamaan kaikki kertakäyttöiset elintarvike- ja juomatuotteet käytöstä asteittain, ja • ottaa käyttöön määrällisen seurannan, jolla valvotaan kertakäyttötuotteiden vuotuisen käyttömäärän vähennystä ja edistymistä kertakäyttötuotteista luopumisessa. **Auditointiaineisto** Auditointikierroksella auditoija varmistaa, että kohteessa on enintään viisi erilaista yksittäispakattua ruoka- ja juomatuotetta kutakin tarjoilukokonaisuutta kohti.
5.10	Asiakkaiden käyttöön tarkoitetut saippuat, shampoot, hoitoaineet ja suihkugeelit tarjotaan annostelijoissa yksittäispakkausten sijaan. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Yksittäispakatuista saippuoista, shampoista, hoitoaineista ja suihkugeeleistä syntyy huomattava määrä muovi- ja tuotejätettä, mikä kasvattaa asiakkaille tarjottavien tuotteiden ympäristökuormitusta. Uudelleentäytettävät annostelijat vähentävät kertakäyttöpakkausten tarvetta huomattavasti ja edistävät vastuullista resurssien käyttöä samalla kun ne täyttävät hygieniavaatimukset. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde tarjoaa saippuaa, shampoota, hoitoainetta ja suihkugeeliä uudelleentäytettävissä annostelijoissa yksittäispakattujen matkapakkausten sijaan. Kriteeri koskee majoitus-, yleisten ja henkilökunnan tilojen WC-tiloja, suihkuja ja kylpyhuoneita. Majoitushuoneissa ei saa tarjota lisäksi samanlaisia, yksittäispakattuja matkakokoisia hygieniatuotteita. Uudelleentäytettävä annostelija on kiinteä laite tai irrotettava astia, joka on suunniteltu täytettäväksi useita kertoja joko kohteen tai tuotteen valmistajan toimesta. Mikäli mahdollista, on suositeltavaa tehdä yhteistyötä tuotteiden toimittajien kanssa näiden annostelijoiden keräämisessä, puhdistamisessa, uudelleenkäyttämisessä ja täyttämisessä. Suurikokoiset kertakäyttöiset tai osittain uudelleenkäytettävät irtotavarasäiliöt (esimerkiksi tilanteissa, joissa täytettävät annostelijat eivät ole lain mukaan sallittuja), jotka hävitetään tuotteen loppumisen jälkeen (mukaan lukien säiliöt, joissa annostelija ja pakkaus on yhdistetty yhdeksi hävitettäväksi tarkoitetuksi yksiköksi), hyväksytään annostelijoiksi vain, jos seuraavat ehdot täyttyvät: • kohde kierrättää materiaalit • siivoushenkilökunnan kirjallinen toimintaohje[112] edellyttää, että pullot saa heittää pois vasta, kun ne ovat täysin tyhjiä, ja

[112] Katso sanasto sivulta 4.

		• jos tuotteiden toimittajat tarjoavat palvelua, jossa ne keräävät, uudelleenkäyttävät ja täyttävät uudelleen annostelijansa, kohteen on esitettävä dokumentaatio, joka osoittaa, että valmistaja kerää, uudelleenkäyttää ja täyttää annostelijat uudelleen (esim. laskut, sopimukset, seurantadokumentaatio). Kiinteät saippuat ovat sallittuja vain, jos ne on pakattu pahviin tai paperiin ja jos kohteella on käynnissä yhteistyö tai suunnitelma saippuan jäännösten kierrättämiseksi (koskee vain maita, joissa saippuan uudelleenkäyttö on sallittua). **Auditointiaineisto** Auditointikierroksella auditoija varmistaa annostelijoiden olemassaolon ja että: • käytössä on joko uudelleentäytettävät annostelijat tai suuret osittain uudelleenkäytettävät säiliöt. Jos käytetään jälkimmäisiä, kohteen on osoitettava, että säiliöt kierrätetään ja siivoushenkilökunnan kirjallinen toimintaohje[113] edellyttää, että pullot saa heittää pois vasta, kun ne ovat täysin tyhjiä. • tarvittaessa on saatavilla näyttö vaatimusten täyttymisestä kansallisten määräysten osalta, ja että • tarjolla ei ole lisäksi samantyyppisiä yksittäispakattuja hygieniatuotteita: auditointikierroksella tarkastetaan otos[114] vähintään 1 varastotilasta sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti.
5.11	Hygieniapakkauksia ja muita kertakäyttöisiä mukavuustuotteita on saatavilla enintään 50 prosentissa majoitushuoneista. (G 31.12.2028 saakka; I 1.1.2029 lähtien) HH, CHP, SA ⓘ	**Merkitys** Tarjoamalla hygieniapakkauksia ja muita kertakäyttöisiä mukavuustuotteita vain pyynnöstä voidaan vähentää huomattavasti turhaa kulutusta ja pakkausjätettä. Toimintatapa on linjassa matkailualan kestävien käytäntöjen kanssa ja tukee asiakkaiden valistamista resurssien tietoisesta käytöstä. **Toteutusta koskevat odotukset** 31.12.2028 saakka kriteerin täyttäminen on suositeltavaa (pistekriteeri ”G”). Kriteeri on pakollinen (peruskriteeri ”I”) 1.1.2029 alkaen. Kohde ei tarjoa hygieniapakkauksia ja muita kertakäyttöisiä mukavuustuotteita vähintään 50 prosentissa majoitushuoneista, mutta kriteerin noudattamista suositellaan vahvasti koko kohteessa. Tuotteita on saatavilla vain pyynnöstä vastaanotosta tai muusta keskitetystä palvelupisteestä. Kirjallisessa toimintaohjeessa[115] ilmoitetaan selkeästi, missä majoitushuoneissa on hygieniapakkauksia ja muita kertakäyttöisiä mukavuustuotteita ja missä ei.

[113] Katso sanasto sivulta 4.
[114] Katso sanasto sivulta 4.
[115] Katso sanasto sivulta 4.

		Kriteerin piiriin kuuluvia tuotteita ovat mm. suihkumyssyt, kammat, partahöylät, hammasharjat, hammastahnat, vanupuikot, meikinpoistolaput, kynsiviilat, hammastikut, kosteusvoiteet, kengänkiillotussetit, tossut, ompelusetit, parranajo- ja hampaanpesusetit, naisten hygieniatuotteet sekä vastaavat kertakäyttöiset tarvikkeet. Kriteerin täyttämiseksi osittaista noudattamista ei hyväksytä missään muodossa (esim. jos yksi tuote on saatavilla vain pyydettäessä, mutta muita on edelleen saatavilla huoneessa). On suositeltavaa, että: • näissä tuotteissa vältetään muovia mahdollisuuksien mukaan. Etusijalle asetetaan vaihtoehdot, jotka on valmistettu kierrätysmuovista, puusta, paperista tai sertifioiduista ympäristömerkityistä tai biohajoavista materiaaleista • kohde seuraa asiakkaiden pyyntöjä näiden tuotteiden osalta jätteiden vähentämismahdollisuuksien kartoittamiseksi • kohde tiedottaa asiakkaille resurssien vastuullisesta käytöstä erityisesti hygieniatuotteiden ja muiden kertakäyttöisten mukavuustuotteiden osalta, ja • mahdollisuuksien mukaan kohde tarjoaa niiden sijaan uudelleenkäytettäviä tuotteita (esim. pestävät ja uudelleen käytettävät tossut). On suositeltavaa lopettaa tällaisten tuotteiden tarjoaminen asteittain kokonaan. Kohteet, jotka eivät tarjoa yhtään mainituista hygieniatuotteista tai muita kertakäyttöisiä mukavuustuotteita lainkaan, täyttävät tämän kriteerin automaattisesti (auditoija varmistaa asian auditointikierroksella). **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää kirjallisen toimintaohjeen[116], jossa ilmoitetaan selkeästi, missä majoitushuoneissa on hygieniapakkauksia ja muita kertakäyttöisiä mukavuustuotteita ja missä ei. Auditointikierroksella auditoija varmistaa, ettei 50 prosentissa majoitushuoneista ole hygieniapakkauksia ja muita kertakäyttöisiä mukavuustuotteita ja että niitä on saatavilla vain pyynnöstä. Auditointikierroksella tarkastetaan otos[117] majoitushuoneista sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti ja vahvistetaan, että toimintaohjeessa esitetyt tiedot pitävät paikkansa. Tietyissä tilanteissa, joissa kohteen luokitus edellyttää, että kaikissa majoitushuoneissa on tarjolla kylpytuotteita ja muita kertakäyttöisiä hygieniatuotteita, kohde esittää tästä osoituksen, kuten luokituksen edellyttämästä luettelosta sekä

[116] Katso sanasto sivulta 4.
[117] Katso sanasto sivulta 4.

		todistuksen luokituksen hyväksymisestä.
5.12	*Kohde tarjoaa asiakkaille mahdollisuuden tuoda omat astiat tai käyttää palautettavia astioita take away -ruokien ja -juomien kanssa. (G)* HH, CHP, SA, CC, R, A ⓘ	***Merkitys*** *Take away[118] -ruoat ja -juomat ovat merkittävä kertakäyttöpakkausjätteiden lähde, ja suuri osa näistä jätteistä jää kierrättämättä tai hävitetään väärin, kun annokset otetaan mukaan. Uudelleenkäytettävien tai palautettavien astioiden tarjoaminen vähentää jätteiden määrää merkittävästi, edistää kiertotaloutta ja kannustaa asiakkaita toimimaan vastuullisesti.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Jollei laissa toisin määrätä, kohde tarjoaa jommankumman seuraavista vaihtoehdoista take away -ruokien ja -juomien uudelleenkäytettäville tai palautettaville astioille sekä kohteen tiloissa että niiden ulkopuolella:* *a) asiakkaiden sallitaan tuoda mukanaan ja käyttää omia uudelleenkäytettäviä take away-astioita, tai* *b) kohde tarjoaa uudelleenkäytettävien astioiden järjestelmän, joka toimii panttiperiaatteella (esim. lasipurkit, ruostumattomasta teräksestä valmistetut laatikot tai muut kestomateriaalit).* *Kohde tiedottaa tästä vaihtoehdosta näkyvästi sopivien kanavien, kuten julisteiden, ruokalistojen ja digitaalisten alustojen, kautta. Vaikka kriteeri on erityisen merkittävä all inclusive-hotelleissa, leirintäalueilla ja lomakeskuksissa, joissa on kioskeja tai ruokakojuja ja joissa take away -annoksia käytetään yleisesti ja pakkausjätteen määrä voi olla suuri, soveltuu se kaikkiin kohteisiin, jotka tarjoavat take away -ruokia ja -juomia tiloissaan tai niiden ulkopuolella.* *Asiakkaiden osallistumisen kannustamiseksi on suositeltavaa, että kohde ottaa käyttöön panttijärjestelmän, solmii yhteistyösopimuksia uudelleenkäytettävien astioiden verkostojen kanssa tai tarjoaa alennuksia asiakkaille, jotka tuovat mukanaan omat astiat.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittelee käytössä olevan uudelleenkäytettävien tai palautettavien astioiden järjestelmänsä. Auditoija tarkastaa viestintämateriaalit (esim. kyltit, maininnat ruokalistalla, tiedot verkkosivustolla) ja voi varmistaa palautettavien astioiden saatavuuden paikan päällä.*
5.13	*Vuodevaatteet ja kylpyhuonetekstiilit eivät ole kertakäyttöisiä,*	***Merkitys***

[118] Katso sanasto sivulta 4.

	eikä niitä toimiteta muoviin pakattuna. (G) *HH, CHP, SA*	*Kertakäyttöiset muovituotteet ja kertakäyttömateriaalit lisäävät merkittävästi maailmanlaajuista jätekuormaa sekä kiihdyttävät luonnonvarojen ehtymistä ja saastumista kaikissa ympäristöissä. Kertakäyttöisistä muovipakkauksista ja liinavaatteista luopumalla kohteet tukevat aktiivisesti siirtymistä kiertotalouteen ja kestävään talouteen.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Elleivät paikalliset terveysmääräykset toisin määrää, kohde ei käytä tai tarjoa kertakäyttöisiä vuodevaatteita tai kylpyhuonetekstiilejä. Niihin sisältyvät kertakäyttöiset liinavaatteet, tyynyliinat ja aluslakanat, patjansuojat, pussilakanat, pyyhkeet (käsipyyhkeitä lukuun ottamatta) sekä kylpyhuonematot.* *Lisäksi jos liinavaatteet huolletaan ulkopuolisella taholla (esim. vuokraliinavaatteet), niitä ei toimiteta kertakäyttömuoviin käärittyinä. Sen sijaan käytetään uudelleenkäytettäviä vaihtoehtoja, kuten katettuja kuljetusvaunuja tai uudelleenkäytettäviä kangaskasseja.* ***Auditointiaineisto*** *Auditointikierroksella auditoija varmistaa, ettei kertakäyttöisiä liinavaatteita käytetä. Auditoija tarkastaa myös toimitusprosessin varmistaakseen, ettei ulkoisesti huollettuja liinavaatteita ole käärittykertakäyttömuoviin.* *Lisäksi jos auditoija havaitsee epäjohdonmukaisuuksia tai epäilee sääntöjenvastaisuuksia asiakirjoihin tutustuessaan, hän tarkastaa otoksen[119] majoitushuoneista sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti ja varmistaa, että vaatimuksia noudatetaan.* *Jos auditointikierroksella ei voida tarkastaa toimitettuja vuodevaatteita ja kylpyhuonetekstiilejä, kohde esittää toimittajilta saadun vahvistuksen (esim. valokuvat) tai palvelusopimukset, joissa ilmenee, että tekstiilitoimitukset ovat muovittomia. Jos kohde väittää, että paikalliset terveysmääräykset estävät kriteerin soveltamisen, kohteen on esitettävä väitettä tukevat osoitukset, ja auditoija varmistaa vaatimusten täyttymisen arvioimalla mainittujen terveysmääräysten soveltuvuuden.*

[119] Katso sanasto sivulta 4.

6. HANKINTA

Hallinto/Muut hankinnat, Ruoka ja juomat, Pesu ja siivous

Hallinto/Muut hankinnat

Nro	Kriteeri	Selittävät huomautukset
6.1	Kohde toteuttaa ja noudattaa vastuullista hankintapolitiikkaa, joka ohjaa valitsemaan tavarat, palvelut ja toimittajat ympäristöön, yhteiskuntaan ja kulttuuriin liittyvien vastuullisuusnäkökohtien perusteella. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Vastuullinen hankinta on keskeisessä asemassa, kun pyritään minimoimaan matkailuun liittyvät ympäristö- ja sosiaaliset haitat sekä ohjaamaan koko toimitusketjua kohti vastuullisia toimintatapoja. Kun hankintapäätökset sovitetaan vastuullisuusperiaatteisiin, kohteet voivat auttaa vähentämään luonnonvarojen käyttöä, saastumista ja pakkausjätettä, tukea oikeudenmukaisia työoloja, edistää eläinten hyvinvointia ja suojella kulttuuriperintöä. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde laatii ja toteuttaa vastuullisen menettelytavan hankintoja varten. Se tarjoaa selkeät ohjeet siitä, miten ympäristöön, yhteiskuntaan, kulttuuriin ja talouteen liittyvät vastuullisuusnäkökohdat otetaan huomioon kaikissa hankintapäätöksissä. Hankintapolitiikka koskee seuraavia hankintoja: • käyttöomaisuushyödykkeet • elintarvike- ja juomatuotteet • kestokulutustavarat, kuten huonekalut, matot, astiat (esim. käytettyjen huonekalujen[120] ja kalusteiden[121] ostaminen) • rakennusmateriaalit ja rakentamiseen liittyvät palvelut • kaikki kohteen toimintaan, kunnostamiseen tai rakentamiseen osallistuvat ulkoiset palveluntarjoajat ja toimittajat • kohteen palveluihin liittyvät tuotteet, kuten siivoustuotteet, ja

[120] Katso sanasto sivulta 4.
[121] Katso sanasto sivulta 4.

		• palvelut, kuten pesulapalvelut. Vastuullinen hankintapolitiikka sisältää: • konkreettiset sitoumukset jätteiden syntymisen minimoimiseksi, kuten sellaisten tuotteiden ja toimittajien valitseminen, jotka vähentävät tarpeetonta pakkausmateriaalia ja kertakäyttömuovia • viittaus eläinten hyvinvointia koskeviin standardeihin soveltuvin osin (esim. elintarvikkeiden hankinta, materiaalihankinnat) • selkeät odotukset kansallisten ja kansainvälisten työlakien noudattamisesta erityisesti rakennus- tai kunnostustöiden aikana • selkeät odotukset toimittajille esimerkiksi ihmisoikeuskäytäntöjen osalta, ja • ohjeistus, jossa edellytetään työntekijöille asianmukaisia lepo- ja työskentelytiloja sekä kannustetaan käyttämään paikallista työvoimaa aina kun mahdollista. Lisäksi vastuullisen hankintapolitiikan mukaiset, toimittajia koskevat odotukset ilmoitetaan kaikille toimittajille vähintään kerran kahdessa vuodessa (esimerkiksi toimittajaviestintälomakkeen, sopimuslausekkeiden tai kirjallisten vaatimusten kautta). Hankintapolitiikka on virallisesti dokumentoitu ja jaettu koko asiaankuuluvalle henkilökunnalle ja johdolle. Hankintapolitiikka tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa ja päivitetään tarpeen mukaan vastaamaan kehittyviä vastuullisuustavoitteita tai hankintaympäristön muutoksia. Jos kohde kuuluu ketjuun, konserninlaajuista hankintapolitiikkaa voidaan soveltaa edellyttäen, että se mukautetaan paikallisiin olosuhteisiin ja soveltuu kyseiselle kohteelle. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää: • päivätty vastuullinen hankintapolitiikka, jonka johto on virallisesti hyväksynyt. Hankintapolitiikan liite tai täydennys hyväksytään vastaavaksi osoitukseksi, ja • dokumentaatio, joka osoittaa, että kaikille toimittajille on ilmoitettu niitä koskevat odotukset, esimerkiksi ihmisoikeuskäytäntöjen osalta (esim. allekirjoitetut toimittajalomakkeet, sähköpostit tai sopimuslausekkeet), vähintään joka toinen vuosi. Visuaalisen tarkastuksen aikana auditoija tekee toimittajille toimitetusta dokumentaatiosta otantatarkastuksen[122] menetelmä C:n mukaisesti.
6.2	Kohde tiedottaa tiloissaan toimiville	**Merkitys** Jotta vastuullinen toimintamalli olisi yhdenmukainen koko kohteessa, kaikki tiloissa sijaitsevat ulkopuolisten

[122] Katso sanasto sivulta 4.

	kolmansien osapuolten kaupoille ja yrityksille vastuullisuushankkeistaan sekä Green Key -ohjelmasta ja kannustaa niitä toimimaan samassa hengessä. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	palveluntarjoajien kaupat ja yritykset osallistuvat Green Key -työhön. Nämä toimijat vaikuttavat merkittävästi asiakaskokemukseen ja kohteen ympäristökuormitukseen. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde tiedottaa kaikille ulkopuolisille palveluntarjoajille kohteen ympäristöön ja yhteiskuntaan liittyvästä vastuullisuustyöstä sekä Green Key'stä. Ulkopuolisia palveluntarjoajia ovat esim. kampaamot, kahvilat, pubit, ravintolat, kuntosalit, kylpylät, matkatoimistot, matkamuistomyymälät, vaatekaupat, kioskit, varustevuokraamot jne. Kohde varmistaa, että tiedot vastuullisuustyöstä ja Green Key -ohjelmasta välitetään näille ulkopuolisille yrityksille vähintään kerran joka toinen vuosi. Tiedotus voidaan hoitaa kirjallisesti tai yhteisissä kokouksissa tms. Kaikkia ulkopuolisten kauppoja ja yrityksiä kannustetaan noudattamaan samoja vastuullisuusperiaatteita kuin Green Key. Niille annetaan selkeitä esimerkkejä: jätteiden vähentäminen (esim. kertakäyttömuovien käytön minimointi); energiatehokkuus (esim. LED-valaistuksen ja energiatehokkaiden laitteiden käyttö); veden säästäminen (esim. vettä säästävät laitteet[123]); vastuullinen hankinta (esim. haitallisten materiaalien välttäminen, ympäristömerkillä varustettujen tuotteiden tarjoaminen) jne. Ulkopuolisten myymälöiden ja yritysten henkilökunta saa mahdollisuuksien mukaan koulutusta[124] samalla tavalla kuin kohteen oma henkilökunta. Sellaisten palveluiden tai tilojen osalta, jotka ovat hakijakohteen kanssa saman tahon omistuksessa ja hallinnassa tai joita hoidetaan sopimuksen perusteella siten, että hakijakohteen johto säilyttää määräysvallan kyseisessä palvelussa, vuokrasopimukseen tai sopimukseen sisällytetään ehto, että yrityksen on noudatettava soveltuvia Green Key -kriteerejä. Kyseisessä sopimusehdossa täsmennetään, että yrityksen odotetaan pyrkivän Green Key -ohjelman mukaisiin vastuullisuustavoitteisiin, ja se voidaan lisätä jo voimassa olevaan sopimukseen, jos sopimus on jo olemassa. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää: • tiedot tiloissaan toimivista ulkopuolisista yrityksistä, ja • dokumentaatio (esim. kokousmuistiinpanojen, sähköpostiviestien tai sopimusten avulla), että niille on kerrottu säännöllisesti (vähintään joka toinen vuosi) kohteen ympäristö- ja vastuullisuustyöstä ja niitä on kannustettu toimimaan Green Key-kriteerien mukaisesti. Visuaalisen tarkastuksen aikana auditoija tekee kolmannen osapuolen ylläpitämille myymälöille ja yrityksille toimitetusta

[123] Katso sanasto sivulta 4.
[124] Katso sanasto sivulta 4.

		dokumentaatiosta otantatarkastuksen[125] menetelmä C:n mukaisesti. Sellaisten palveluiden tai tilojen osalta, jotka ovat hakijakohteen kanssa saman tahon omistuksessa ja hallinnassa tai joita hoidetaan sopimuksen perusteella (siten, että hakijakohteen johto säilyttää määräysvallan kyseisessä palvelussa), kohde esittää vuokrasopimuksen, josta ilmenee sitoutuminen Green Key -kriteereihin. Sopimuksen liite tai täydennys hyväksytään vastaavaksi osoitukseksi.
6.3	Vähintään 75 % kohteen tuottamista tai tilaamista uusista tulostuspapereista, kirjekuorista ja painetuista paperimateriaaleista on ympäristömerkittyjä tuotteita. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A ⓘ	**Merkitys** Ympäristömerkitty paperi ja kierrätyspaperi vähentävät paperinvalmistukseen liittyvää metsäkatoa, vedenkulutusta, kemikaalipäästöjä ja kasvihuonekaasupäästöjä sekä edistävät vastuullista metsänhoitoa ja kestävää kulutusta. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde asettaa etusijalle kansainvälisesti ja kansallisesti ympäristömerkittyjen tulostuspaperien, kirjekuorien ja painettujen paperimateriaalien hankinnan ja käytön. Esimerkkejä hyväksytyistä ympäristömerkeistä ovat EU-Kukka, Joutsenmerkki, FSC-merkki (erityisesti FSC Recycled tai FSC Mix). Vähintään 75 % viimeisten 24 kuukauden aikana (jatkohakemus) tai viimeisten 6 kuukauden aikana (ensihakemus) hankitusta tai tilatusta tulostuspaperista, kirjekuorista ja painetuista paperimateriaaleista (esim. ruokalistat, avainkorttikotelot, esitteet sekä brändätyt tai yksilöidyt mukavuuspakkaukset) on ympäristömerkittyjä tuotteita. Kriteeriin kuuluvat toimistopaperit (kuten kopiopaperi, kirjelomakkeet, tulostetut asiakaslaskut, hallinnolliset asiakirjat sekä vastaanotossa tai taustatiloissa käytettävät lomakkeet). Kriteerin täyttyminen osoitetaan laskemalla viimeisten 24 tai 6 kuukauden aikana (sertifiointivuodesta riippuen) tuotettujen tai tilattujen tulostuspaperien, kirjekuorien ja painettujen paperimateriaalien määrät (eli yksikköjen lukumäärä, kuten tuotteet, laatikot, pakkaukset jne.) ostotietojen perusteella. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää dokumentaation (esim. luettelo tai laskut), josta ilmenevät: • viimeisten 24 tai kuuden (6) kuukauden aikana (sertifiointivuodesta riippuen) tuotettujen tai tilattujen tulostuspaperien, kirjekuorien ja painettujen paperimateriaalien kappalemäärä ja • materiaalit, joilla on kansainvälisesti tai kansallisesti tunnustettu ympäristömerkki (ja tiedot merkistä), jotta voidaan osoittaa 75 %:n vaatimuksen täyttyminen.

[125] Katso sanasto sivulta 4.

		Auditointikierroksella auditoija valitsee satunnaisotoksen, joka koostuu kolmesta (3) luettelossa mainitusta tulostuspaperista, kirjekuoresta tai painetusta paperituotteesta, ja varmistaa, että valituissa materiaaleissa on asianmukaiset ympäristömerkit (menetelmä C).
6.4	Kohde pyrkii vähentämään paperin kulutusta vastaanotossa, toimistoissa, kokous- ja majoitustiloissa vähintään kahdella (2) toimenpiteellä. (I) HH, CHP, SA, CC, A ⓘ	**Merkitys** Paperin käytön vähentäminen vähentää paperin tuotantoon ja hävittämiseen liittyvää energiankulutusta, raaka-aineiden kulutusta ja jätteiden syntymistä. Turhaa paperinkulutusta vähentävät kohteet säästävät kustannuksissa, pienentävät ympäristökuormitusta ja edistävät vastuullisia toimintatapoja. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde laatii toimintasuunnitelman, jossa määritellään vähentämismahdollisuudet ja esitetään toteutettavaksi valitut toimenpiteet. Toimintasuunnitelmalla kohde pyrkii vähentämään paperin kulutusta vastaanotossa, toimistoissa, kokous- ja/tai majoitustiloissa vähintään kaksi (2) toimenpiteellä: a) esimerkkejä toimenpiteistä majoitushuoneissa ja kokoustiloissa: o paperin saatavuuden rajoittaminen (esim. pienempi koko, kuten A5, vähemmän arkkeja tai paperia saatavilla vain pyynnöstä) o paperin saatavilla olo ainoastaan kokoushuoneiden keskipöydällä, ja/tai o kynien ja paperin tarjoaminen vain pyydettäessä. b) esimerkkejä toimenpiteistä vastaanotossa: o laskujen ja kuittien laatiminen vain pyynnöstä, ja/tai o kirjekuorien käytön välttäminen tulosteiden yhteydessä. c) esimerkkejä toimenpiteistä toimisto- ja taustatiloissa: o kaksipuoliseen tulostukseen kannustaminen o ekoasetusten määrittely tulostimiin oletusasetuksiksi o paperin uudelleenkäyttö muistilappuina, ja/tai o turhan tulostamisen vähentäminen jakamalla asiakirjat digitaalisessa muodossa. Ensimmäisenä toimenpiteenä suositellaan, että kohde kartoittaa, missä ja miten paperia käytetään (esim. vastaanotossa, majoitushuoneissa, hallinnossa tai kokoustiloissa), jotta voidaan tunnistaa vaikuttavimmat mahdollisuudet paperin käytön vähentämiseen. Luettelo voi perustua samaan luetteloon tai muotoon, jota käytetään kriteerissä 6.3. On suositeltavaa, että kohde asettaa myös vapaaehtoisen vähennystavoitteen. Esimerkiksi ostomäärien vähentäminen 10–15 %:lla 24 kuukauden aikana edelliseen sertifiointikauteen verrattuna (jatkohakemus). Kaikkien asianomaisten osastojen henkilökunnalle tiedotetaan paperinkäytön vähentämissuunnitelmasta ja siihen

		liittyvistä toimenpiteistä, ja henkilökunta otetaan mukaan toteutukseen. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää toimenpidesuunnitelman, josta ilmenevät valitut paperin vähennystoimenpiteet. Jatkohakijoiden tapauksessa auditointikierroksella varmistetaan, että kohde toteuttaa vähintään kaksi (2) toimenpidettä paperin kulutuksen vähentämiseksi vastaanotossa, toimistoissa, kokous- ja majoitustiloissa.
6.5	Vähintään yksi (1) tuoteryhmä äskettäin hankituista tai vuokrattavista tekstiileistä on sertifioitu sosiaalisella tai ympäristösertifikaatilla. (I/G) HH (I) CHP, SA, CC, R (G)	**Merkitys** Tekstiilit kuuluvat resursseja eniten kuluttaviin tuoteryhmiin majoitus- ja ravintola-alalla. Niillä on merkittäviä ympäristövaikutuksia, jotka johtuvat kuitujen viljelystä, kemikaalien käytöstä, veden ja energian kulutuksesta sekä toimitusketjujen työvoimakäytännöistä. Kun kohde hankkii tekstiilejä, joilla on tunnustettuja sosiaalisia tai ympäristösertifikaatteja, kohde pienentää ympäristökuormitustaan, edistää reiluja työvoimakäytäntöjä ja varmistaa vastuullisemman tuotannon ja käytön. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde varmistaa, että vähintään yhdellä (1) tekstiilituoteryhmällä (esim. pyyhkeet, liinavaatteet, tyynyliinat, pussilakanat, pöytäliinat, tekstiiliset lautasliinat, siivoushenkilöstön työasut, keittiö-/ravintola-alan työasut, asiakaspalveluhenkilöstön työasut, verhot, muut tekstiilituotteet), joka on hankittu tai vuokrattu viimeisten 24 kuukauden (jatkohakemus) tai kuuden (6) kuukauden (ensihakemus) aikana, on kansainvälisesti tai kansallisesti tunnustettu tuotesertifikaatti, joka koskee sosiaalista tai ympäristövastuuta. Sertifikaattien tulee koskea itse tekstiilituotteita (eivät pelkästään tehdasta tai tuotantolaitosta) ja kattaa vähintään yhden (1) seuraavista osa-alueista: a) raaka-aine (esim. luomu, kierrätetty, reilu kauppa) b) tuotantoprosessi (esim. energian tai kemikaalien käytön vähentäminen), ja/tai c) työolot (esim. eettiset työnormit). Kohde ottaa huomioon tekstiilien koko elinkaaren: hankinnan (esim. korkea laatu ja kestävyys), käyttövaiheen (esim. pesunkestävyys, nukkaantuminen) sekä kierrätysmahdollisuudet (esim. helppo kierrätettävyys, jos paikallisia kierrätysmahdollisuuksia on tarjolla). Kohde välttää myös tekstiilejä, jotka on käsitelty haitallisilla kemiallisilla viimeistelyaineilla (kuten palonestoaineilla), ellei niiden käyttö ole lakisääteisesti pakollista. Jos tällainen käsittely on tarpeen, kohde suosii luonnostaan palonkestäviä kuituja tai sertifioituja ympäristöystävällisiä käsittelyjä. Vaatimuksen täyttävät myös käytetyt, kunnostetut tai uusiokäytetyt tekstiilit, edellyttäen, että ne ovat turvallisia,

		käyttötarkoitukseensa sopivia eivätkä lisää pitkän aikavälin ympäristökuormitusta. Jos yrityksellä on ennen tämän kriteerin käyttöönottoa solmittu voimassa oleva tekstiilien vuokra- tai palvelusopimus, kriteeriä pidetään pistekriteerinä (G) sopimuksen päättymiseen saakka, kuitenkin enintään 31.12.2027 asti. Sopimusta uusittaessa tai uutta sopimusta solmittaessa sekä joka tapauksessa 1.1.2028 alkaen ostettujen tai vuokrattujen tekstiilien on täytettävä tämän kriteerin vaatimukset. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää osto- tai vuokralaskut viimeisten 24 tai kuuden (6) kuukauden ajalta (sertifiointivuodesta riippuen), joista ilmenee, että vähintään (yksi) 1 tekstiilituoteryhmällä on hyväksytty sertifiointi. Auditointikierroksella auditoija valitsee satunnaisotoksena kolme (3) tekstiilituotetta kyseisestä tekstiiliryhmästä ja varmistaa, että valituilla tuotteilla on asianmukaiset sertifioinnit (menetelmä C). Erityistapauksissa, jos yrityksellä on ennen tämän kriteerin käyttöönottoa solmittu voimassa oleva tekstiilien vuokra- tai palvelusopimus, yritys esittää sopimuksen sekä tiedot sen alkamisajankohdasta ja voimassaoloajasta.
6.6	*Vähintään 50 % kohteen toimittajista on ympäristösertifioituja. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A* ⓘ	***Merkitys*** *Kohteen tehdessä tiivistä yhteistyötä tavaroiden ja palvelujen toimittajien kanssa sillä on mahdollisuus ja vastuu edistää korkeampia ympäristö- ja sosiaalisia standardeja koko toimitusketjussaan. Kriteeri kannustaa kohteita tekemään yhteistyötä ensisijaisesti sellaisten toimittajien kanssa, joilla on virallinen vastuullisuussertifiointi.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Vähintään 50 % kohteen toimittajista on saanut tunnustetun, ulkopuolisen tahon myöntämän ympäristösertifikaatin toimittaja-/yritystasolla (ei pelkästään yksittäisten tuotteiden osalta). Tämä koskee kaikkia toimittajia, joiden kanssa kohde tekee yhteistyötä sertifiointikaudella.* *Toimittajien sertifiointien tulee liittyä todennettavissa oleviin kestävän kehityksen standardeihin. Hyväksyttäviä sertifiointiluokkia ovat mm. ympäristöjohtamisjärjestelmät, reilut työvoimakäytännöt ja ihmisoikeudet, eläinten hyvinvointia koskevat standardit, kestävän liiketoiminnan sertifioinnit jne. Tuotekohtaiset sertifioinnit (esim. sertifioitu luomutuote) eivät täytä tätä kriteeriä, ellei toimittaja itse ole sertifioitu.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää dokumentaation (esim. luettelon), josta ilmenevät:* • *kaikki sertifiointikaudella käytetyt toimittajat, ja*

		• *ne toimittajat, joilla on voimassa oleva ympäristösertifiointi, jotta voidaan osoittaa, että sertifioitujen toimittajien osuus on vähintään 50 % toimittajien kokonaismäärästä. Lisäksi kohteen on toimitettava osoitukset, kuten kopiot todistuksista, jotka vahvistavat, että luettelossa mainitut toimittajat ovat tällä hetkellä tunnustetun ympäristösertifikaatin haltijoita.* *Auditointikierroksella tarkastetaan otos[126] dokumentaatiosta tarkastamalla kolme (3) asiaankuuluvaa voimassa olevaa kopiota luetelluilta toimittajilta (menetelmä C).*
6.7	*Jos pesulapalvelu on ulkoistettu, palveluntarjoajan toimipaikka saa sijaita 100 kilometrin säteellä kohteesta tai sen on oltava ympäristösertifioitu. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A* ⓘ	***Merkitys*** *Paikallisen talouden tukemiseksi sekä pyykkien kuljetuksesta aiheutuvan hiilijalanjäljen sekä pesulapalveluiden kemikaalien käytöstä, veden ja energian kulutuksesta sekä jätevesipäästöistä[127] johtuvien ympäristövaikutusten vähentämiseksi kohde ulkoistaa pesulapalveluita ainoastaan yrityksille, jotka sijaitsevat 100 kilometrin säteellä kohteesta tai joilla on voimassa oleva riippumaton ympäristösertifiointi.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde ulkoistaa pesulapalvelut ainoastaan sellaiselle ulkopuoliselle palveluntarjoajalle, joka sijaitsee 100 kilometrin säteellä kohteesta tai jolla on ympäristösertifiointi.* *Jos palveluntarjoaja valitaan etäisyyden sijaan sen todistetun ympäristönsuojelun tason perusteella, palveluntarjoajalla on oltava voimassa oleva riippumattoman tahon myöntämä ympäristösertifikaatti, joka osoittaa, että sen koko toiminta on tunnustettujen ympäristöjohtamisstandardien mukaista. Sertifikaatin on oltava voimassa, ja sen on oltava riippumattoman, akkreditoidun tahon myöntämä.* *Siinä harvinaisessa tapauksessa, että kohteen sijainnin vuoksi 100 kilometrin säteellä ei ole yhtään palveluntarjoajaa, käytetään seuraavaksi lähintä palveluntarjoajaa. Tällaisissa tapauksissa kohde esittää osoitukset siitä, että kyseessä on lähin mahdollinen palveluntarjoaja, sekä perustelut valinnalle (esim. vuoristoinen maasto, saaristoalueet, valtatieverkoston rajoitukset, palveluiden puuttuminen). Niiden kohteiden osalta, jotka sijaitsevat maissa, joiden pinta-ala on yli 1 miljoonaa km², yleinen suurin sallittu etäisyys on 500 km.* *Vaikka pesulapalvelut on ulkoistettu, kohde on edelleen vastuussa niiden ympäristövaikutuksista pesulapalveluntarjoajia valitessaan sekä seuraamalla ja arvioimalla palveluntarjoajan toimintatapoja säännöllisesti uudelleen. Jos kohde hoitaa kaikki pesulapalvelut itse, tätä kriteeriä ei sovelleta.*

[126] Katso sanasto sivulta 4.
[127] Katso sanasto sivulta 4.

		Auditointiaineisto *Auditoinnissa kohde esittää dokumentaation, josta ilmenevät ulkoisen pesulapalvelun tarjoajan nimi ja osoite. Lisäksi kohde esittää dokumentaation (sopimus tai laskut). Lisäksi esitetään yksi (1) seuraavista osoituksista:* *a) osoitus siitä, että palveluntarjoaja sijaitsee 100 kilometrin säteellä* *b) perustelut, joissa selitetään, miksi on valittu yli 100 km:n päässä sijaitseva palveluntarjoaja, mukaan lukien osoitukset siitä, ettei lähempää vaihtoehtoa ole ja että valittu palveluntarjoaja on seuraavaksi lähin vaihtoehto (esim. kartta, kirjeenvaihto paikallisten palveluntarjoajien kanssa tai kuljetusrajoitukset), tai* *c) kopio pesulapalvelujen tarjoajan ympäristösertifikaatista.*
6.8	*Vähintään 75 % kohteen omistamista tai vuokraamista ajoneuvoista ja kuljetusvälineistä on sähköautoja tai tavarapyöriä. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A*	***Merkitys*** *Moottoriajoneuvoliikenne aiheuttaa merkittävän osan kasvihuonekaasupäästöistä, ilmansaasteista ja energiankulutuksesta. Siirtymällä sähköautoihin tai tavarapyöriin kohteet pienentävät hiilijalanjälkeään, vähentävät melua ja ilmansaasteita sekä osoittavat edelläkävijyyttä kestävän liikkuvuuden alalla.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Vähintään 75 % kohteen omistamista, vuokraamista tai leasing-sopimuksella hankkimista ajoneuvoista ja kuljetusvälineistä on sähköautoja tai tavarapyöriä (tavarapyörät voivat olla sähköisiä tai moottorittomia).* *Kriteeri koskee kaikkia ajoneuvoja, jotka kohde omistaa, on vuokrannut tai hankkinut leasing-sopimuksella tai muuten kohteen hallinnassa, kuten autoja, skoottereita, golfkärryjä ja muita ajoneuvoja, joita käytetään sisäisessä liikenteessä, asiakkaiden tai henkilökunnan kuljetuksessa sekä ruoka- ja juomatoimituksissa. Kriteeri ei koske tilausajopalveluja, kolmansien osapuolten tarjoamia kuljetuspalveluja eikä julkisen liikenteen palveluntarjoajia, ellei kyseessä ole palvelu, jonka kohde on järjestänyt vain kohdetta varten toistuvan sopimuksen nojalla. Tällaisissakin tapauksissa kohdetta kannustetaan suosimaan mahdollisuuksien mukaan palveluntarjoajia, joiden ajoneuvokanta on vähäpäästöinen tai päästötön.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää kirjallisen luettelon kaikista sen käytössä olevista kulkuneuvoista ja kuljetusvälineistä (omistetuista, vuokratuista tai leasing-sopimuksella hankituista), josta ilmenee kulkuneuvotyyppi, energianlähde ja käyttötarkoitus.* *Auditointikierroksella tarkastetaan otos[128] dokumentaatiosta tarkastamalla kolme (3) lueteltua kulkuneuvoa ja/tai kuljetusvälinettä. Otokseen sisällytetään, mikäli mahdollista, erilaisia kulkuneuvotyyppejä, energianlähteitä ja käyttötapauksia (menetelmä C).*

[128] Katso sanasto sivulta 4.

6.9	*Kohde edistää ja tukee aktiivisesti henkilökunnan kestäviä ja terveellisiä työmatkavaihtoehtoja. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A* ⓘ	***Merkitys*** *Henkilökunnan työmatkaliikenne voi vaikuttaa merkittävästi paikallisiin ilmasaasteisiin ja kasvihuonekaasupäästöihin. Vähäpäästöisiin ja aktiivisiin liikkumismuotoihin kannustamalla kohteet pienentävät ympäristökuormitustaan ja edistävät samalla henkilökunnan terveyttä, turvallisuutta ja yleistä hyvinvointia.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde kannustaa aktiivisesti koko henkilökuntaansa käyttämään työmatkoilla vähäpäästöisiä ja terveyttä edistäviä liikennevälineitä. Kohde edistää henkilökunnan sitoutumista aktiivisesti tuomalla näitä vaihtoehtoja esille tiedotuskampanjoiden, tilojen parannusten ja/tai kannustinohjelmien avulla. Esimerkkejä edistämistoimenpiteistä ovat muun muassa seuraavat:* *a) kirjallinen viestintä (mukaan lukien digitaaliset kanavat, kuten sähköposti tai henkilökunnan käyttämät alustat) vähintään kerran kuudessa (6) kuukaudessa* *b) muokattavat ja visuaalisesti kiinnostavat julisteet, infografiikat tai digitaaliset materiaalit (joissa suositellaan käyttämään Green Key -työkalupakin[129] kautta saatavia vakiomalleja)* *c) fyysiset materiaalit, jotka on sijoitettu näkyviin paikkoihin henkilökunnan tiloissa (esim. sisäänkäynnit, taukotilat, pukuhuoneet)* *d) infrastruktuurin tarjoaminen (esim. turvalliset ja katetut pyöräparkit, sähköautojen latauspisteet) ja/tai* *e) taloudelliset tai logistiset kannustimet (esim. tuetut joukkoliikenneliput, sähköautojen ilmainen pysäköinti tai lataus, yhteiset bussikuljetukset tai kimppakyytituki).* *Kaikessa viestinnässä korostetaan kestävän työmatkaliikenteen kahta etua: pienempi ympäristökuormitus sekä henkilökohtaisen ja yhteisön terveyden parantuminen.* *Henkilökunnan kestäviä liikkumisen vaihtoehtoja ovat aktiivinen liikkuminen (esim. kävely, pyöräily), joukkoliikenne (bussi, juna, raitiovaunu, metro, laiva), sähkö- ja hybridiautot, kimppakyydit ja kyytien jakamispalvelut sekä kohteen järjestämät bussikuljetukset.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää osoituksen kestävää työmatkaliikennettä kannustavasta sisäisestä viestinnästä (esim. sähköpostit, julisteet, intranet-viestit) sekä osoituksia siitä, että viestintää on toteutettu vähintään kerran puolessa vuodessa.* *Jos toteutettavaksi on valittu vaihtoehto d) ja/tai e), kohde esittää dokumentaation toteutetuista kannustinohjelmista,*

[129] Katso sanasto sivulta 4.

		tukitoimenpiteistä tai tarjotusta infrastruktuurista (esim. henkilöstömuistiot, hankinta- tai asennustiedot, kannustinohjelmat). *Käytetyistä visuaalisista materiaaleista otetut valokuvat tai esineet osoittavat, että ne ovat informatiivisia, kiinnostavia ja selvästi koko henkilökunnan saatavilla.*
6.10	*Kohde tekee toimenpiteitä IT-järjestelmien ympäristövaikutusten vähentämiseksi. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A*	***Merkitys*** *Digitaalisilla järjestelmillä (mukaan lukien IT-laitteet, verkkopalvelut ja datainfrastruktuuri) on merkittäviä ympäristövaikutuksia niiden koko elinkaaren ajan. Näitä ovat energiankulutus, raaka-aineiden louhinta sekä tietoliikenteestä aiheutuvat päästöt (ns. digisaaste). Tietotekniikkaa vastuullisesti hallinnoivat kohteet voivat pienentää sekä fyysistä että digitaalista ympäristökuormitustaan.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde ryhtyy toimenpiteisiin hallinnoidakseen digitaalisia käytäntöjään ja IT-laitteistoaan vastuullisesti tavoitteenaan vähentää energiankulutusta, pidentää laitteiden käyttöikää sekä vähentää tarpeetonta tiedonsiirtoa ja tallennusta.* *Kohde toteuttaa vähimmäismäärän toimenpiteitä sen työntekijämäärän mukaan:* • *alle 50 työntekijän kohteet toteuttavat vähintään yhden (1) toimenpiteen, ja* • *yli 50 työntekijän kohteet toteuttavat vähintään kolme (3) toimenpidettä.* *Esimerkkejä toimenpiteistä:* *a) digiviestinnän optimointi vähentämällä joukkosähköpostien ja uutiskirjeiden lähettämistiheyttä tai kokoa, peruuttamalla käyttämättömien alustojen tai digipalvelujen tilaukset sekä poistamalla käytöstä tarpeettomat automaattisen toiston tai automaattisen pilvisynkronoinnin toiminnot* *b) ympäristöä vähemmän kuormittavan digi-infrastruktuurin toteuttaminen valitsemalla datapalveluita tai verkkoisännöintipalveluntarjoajia, joiden kasvihuonekaasupäästöt ovat alhaisemmat tai jotka käyttävät uusiutuvalla energialla toimivia datakeskuksia. Etusija tulee antaa palveluntarjoajille, jotka ovat julkaisseet ympäristötavoitteensa tai julkaisevat vastuullisuusraportteja* *c) ympäristöä säästävien IT-laitteiden hankinta, kuten:* o *energiatehokkaat mallit (esim. Energy Star, EPEAT)* o *hyvässä toimintakunnossa olevat kunnostetut tai käytetyt laitteet, ja/tai* o *laitteet, joilla on pidempi käyttöikä ja korjattavuustakuu.* *d) henkilökunnan kannustaminen vastuullisiin digikäytäntöihin toimenpideohjelmalla tai sisäisellä tiedotuksella esimerkiksi seuraavista aiheista:* o *toimettomien näyttöjen ja laitteiden sammuttaminen* o *tarpeettoman suoratoiston välttäminen tai videon tarkkuuden madaltaminen* o *käyttämättömien tiedostojen ja sähköpostiviestien arkistointi tai poistaminen*

		○ *energiansäästöasetusten (esim. tumma teema, ekotila) käyttö, ja/tai* ○ *tekoälytyökalujen vastuullinen käyttö.* *e) asiakkaiden digipäästöjen vähentäminen esimerkiksi seuraavin keinoin:* ○ *majoitushuoneissa ei tarjota viihdepalveluita, jotka aiheuttavat suuria päästöjä (esim. suoratoistopalvelut), ja/tai* ○ *asiakaskäytössä oleviin laitteisiin määritellyt ekotila- tai virransäästöasetukset.* *f) tiedotuksen tai koulutuksen[130] järjestäminen henkilökunnalle vastuullisista digikäytännöistä ja IT-järjestelmien ympäristövaikutuksista; näitä voidaan haluttaessa tarjota myös asiakkaille (esim. opasteet, verkko-oppiminen, digioppaat). Tilaisuuksissa voidaan käsitellä esimerkiksi digipalvelujen ympäristöä säästävää suunnittelua, datan eettistä käyttöä, osallisuutta ja esteettömyyttä (mikä kannustaa vastuullisuuteen digisasioissa kohteessa), ja/tai* *g) vähentää kohteen digipalvelujen ympäristökuormitusta seuraavin keinoin:* ○ *verkkosivuston ympäristötehokkuuden arviointi tai sertifiointi vain, jos kohteella on käytettävissään välineet tai sisäiset valmiudet sen parantamiseksi, ja/tai* ○ *verkkosivuston energiatehokkuuden optimointi (esim. suunniteltu kuormittamattomaksi, tiedostojen koon pienentäminen, uusiutuvalla energialla toimiva isännöintipalvelu).* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää:* • *lyhyt kuvaus tai sisäinen toimenpideohjelma, josta ilmenee valitut digitaaliset kestävyystoimenpiteet (vähintään yksi (1) kpl alle 50 työntekijän kohteissa; vähintään kolme (3) kpl 50 työntekijän kohteissa), ja* • *hankintatositteet, laiteinventaario, koulutusmateriaalit (mikäli järjestetty koulutusta) tai muu asiaankuuluva toteutuksen vahvistava dokumentaatio.* *Auditointikierroksella auditoija voi varmistaa esimerkiksi näyttöasetukset, opasteet tai käytössä olevat laitteet joko silmämääräisesti tai henkilökuntaa haastattelemalla.*
6.11	*Huonekalut, kalusteet ja tarvikkeet kunnostetaan, kierrätetään tai lahjoitetaan niiden käyttöiän pidentämiseksi. (G)*	***Merkitys*** *Huonekalujen[131], kalusteiden[132] ja muiden kestokulutustavaroiden käyttöiän pidentäminen vähentää uusien tuotteiden kysyntää, pienentää jätteiden syntymistä ja minimoi kasvihuonekaasupäästöt. Kun esineitä ei enää voida käyttää paikan päällä, vastuullinen lahjoittaminen hyväntekeväisyys- tai kierrätysjärjestöille pidentää niiden elinkaarta entisestään ja tarjoaa sekä ympäristö- että yhteiskunnallista arvoa.* ***Toteutusta koskevat odotukset***

[130] Katso sanasto sivulta 4.
[131] Katso sanasto sivulta 4.
[132] Katso sanasto sivulta 4.

	HH, CHP, SA, CC, R, A	*Kohde pyrkii pidentämään kestokulutustavaroiden (huonekalut, kalusteet, materiaalit ja tarvikkeet) käyttöikää seuraavin keinoin:* *a) kunnostus tai uudelleenkäyttö joko yrityksen sisäisesti tai ulkoisen palveluntarjoajan toimesta, kun toimenpiteellä voidaan pidentää tuotteen käyttöikää ja välttää vastaavan uuden tuotteen hankinta, ja/tai* *b) sellaisten tavaroiden, joita ei voida käyttää uudelleen kohteessa, lahjoittaminen hyväntekeväisyys- tai kierrätysjärjestöille, jotka mahdollistavat niiden jatkokäytön (esim. jälleenmyynti, uudelleenjakelu, uudelleenvalmistus).* *Erityistä huomiota kiinnitetään esineisiin, jotka vaativat erityistä käsittelyä tai valmistelua ennen lahjoittamista (esim. tietojen poistaminen tietotekniikan lahjoitusten yhteydessä). On erittäin suositeltavaa, että lahjoitetut tavarat täyttävät lahjoitusten perusehdot: niiden tulee olla puhtaita, turvallisia ja olla toimintakuntoisia, jotta hävittämisvastuu ei siirry vastaanottaville organisaatioille.* *Elintarvikelahjoitukset kuuluvat kriteerin 6.15 piiriin.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää:* *a) dokumentaatio viimeisten 24 kuukauden (jatkohakemus) tai kuuden (6) kuukauden (ensihakemus) aikana toteutetuista kunnostus- tai kierrätystoimista, ja/tai* *b) sopimukset, lahjoituskuitit tai kirjeenvaihto vastaanottavien organisaatioiden kanssa viimeisen kuuden (6) kuukauden ajalta.*
Elintarvikkeet		
6.12	Kohde ostaa ja markkinoi eri tuoteryhmiin kuuluvia luomu-, ympäristömerkittyjä, reilun kaupan ja/tai lähituotteita tai raaka-aineita. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Kriteeri edistää kestäviä elintarvikejärjestelmiä vähentämällä hiilidioksidipäästöjä, parantamalla eläinten hyvinvointia sekä tukemalla paikallista taloutta ja pientuottajia. Sertifioitujen tai paikallisten elintarvikkeiden ja juomien suosiminen auttaa vähentämään teollisen maatalouden ja intensiivisen elintarviketuotannon haitallisia ympäristövaikutuksia, jotka ovat merkittäviä tekijöitä maaperän heikkenemisessä, kemikaali- ja torjunta-aineiden aiheuttamassa saastumisessa sekä luonnon monimuotoisuuden vähenemisessä. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde ostaa ja markkinoi luomu-, ympäristömerkittyjä, reilun kaupan ja/tai lähituotteita tai raaka-aineita. Hotellit ja hostellit (HH), leirintäalueet ja mökkikylät (CHP), pienet majoitusliikkeet (SA), kokouspalvelut (CC) ja käyntikohteet (A) ostavat vähintään viisi (5) vaatimusten mukaista elintarvike- tai juomatuotetta. Ravintolat/kahvilat (R) ostavat vähintään kymmenen (10) vaatimusten mukaista tuotetta.

	ⓘ	Näitä tuotteita käytetään huomattavia määriä ja/tai päivittäin, ja ne kattavat vähintään viisi (5) tai kymmenen (10) eri tuoteryhmää (kohteen kategoriasta riippuen). Hyväksyttäviä tuoteryhmiä ovat: a) kuumat juomat (esim. kahvi, tee, kaakao) b) kylmät alkoholittomat juomat (esim. mehut, kombucha) c) alkoholijuomat (esim. viini, olut, likööorit) d) maitotuotteet (esim. maito, jogurtti, juusto, kasvipohjaiset vaihtoehdot) e) leivonnaiset (esim. leipä, konditoriatuotteet) f) hedelmät ja vihannekset (myös kuivatut tai säilötyt) g) viljat ja tärkkelyspitoiset elintarvikkeet (esim. pasta, riisi, jauhot, perunat) h) leikkeleet, kala, siipikarja ja munat ja/tai i) mausteet, levitteet ja makeutusaineet (esim. hunaja, hillo, sokeri, kastikkeet) j) palkokasvit, pähkinät ja siemenet (esim. pavut, linssit, kikherneet, pähkinät ja siemenet) k) öljyt, etikat ja ruoanlaittorasvat (esim. oliiviöljy, rypsiöljy, auringonkukkaöljy ja etikka) l) yrtit, mausteet ja maustamiseen käytettävät tuotteet (esim. tuoreet yrtit, kuivatut yrtit ja mausteet) Luomu-, ympäristömerkityillä tai reilun kaupan tuotteilla tulee olla kansallisen tai kansainvälisten elinten sertifiointi. Tuotteet ovat mahdollisuuksien mukaan paikallisesti tuotettuja, jotta voidaan pienentää kuljetusten aiheuttamaa ympäristökuormitusta ja elvyttää paikallista taloutta. Lähituotteiksi määritellään tuotteet, jotka on tuotettu 100 kilometrin säteellä kohteesta. Tähän kuuluvat sekä tiloilla kasvatetut tuotteet että samalta alueelta pyydetyt tai kerätyt tuotteet. Lisäksi paikallisten tuottajien on täytettävä pienten ja keskisuurten yritysten (pk-yritysten) kriteerit kansallisen vakiomääritelmän mukaisesti. Siinä harvinaisessa tapauksessa, että kohteen sijainnin vuoksi 100 kilometrin säteellä ei ole yhtään tuottajaa, käytetään seuraavaksi lähintä tuottajaa. Tällaisissa tapauksissa kohde toimittaa kirjallisen ja allekirjoitetun perustelun sille, miksi juuri kyseistä tuottajaa on käytetty (syynä voi olla esimerkiksi tuottajan erityinen kestävän kehityksen mukainen toiminta-ajatus). Niiden kohteiden osalta, jotka sijaitsevat maissa, joiden pinta-ala on yli 1 miljoonaa km², yleinen suurin sallittu etäisyys on 500 km. Etusija tulee antaa paikallisille tuottajille, jotka voivat osoittaa noudattavansa kestäviä toimintatapoja, eläinten hyvinvointia koskevia vaatimuksia tai joilla on asianmukaiset sertifikaatit. Sertifioitujen tuotteiden valinnassa tulee soveltuvissa tilanteissa ottaa huomioon eläinten hoito, kasvatus, elinolot ja teurastuskäytännöt. Kestävät toimintatavat tai eläinten hyvinvointi eivät kuitenkaan yksinään riitä tämän kriteerin täyttämiseen. Lisäksi kohteita kannustetaan suunnittelemaan tuotevalikoimansa kausittaisen saatavuuden ja paikallisten sadonkorjuukausien perusteella. On erittäin suositeltavaa, että kohde ilmoittaa selvästi, mitkä tuotteista ovat luomu-, ympäristömerkittyjä, reilun kaupan ja/tai lähituotteita (ellei laki sitä kiellä). Merkintä voidaan tehdä esimerkiksi menun symboleilla tai buffetpöydän kylteillä. Merkintä tehdään kuvakkeiden tai muiden helposti ymmärrettävien viestintäkeinojen avulla. Lisäksi suositellaan, että

		kala- ja lihatuotteissa ilmoitetaan aina tuotteen alkuperä ja että allergeenit mainitaan ruokalistassa ja buffetpöydässä. On myös erittäin suositeltavaa, että kohde laajentaa tällaisten tuotteiden määrää ja valikoimaa asteittain ajan myötä, jotta niiden osuus kasvaa yhä suuremmaksi osaksi kohteen elintarvikevalikoimasta. Vaikka kriteeri viittaa asiakkaille tarjottaviin elintarvikkeisiin, on suositeltavaa käyttää niitä myös henkilökunnan ruokalassa. Lämmityskeittiössä valmistetut valmisruoat eivät kuulu tämän kriteerin piiriin. Jos kriteerin noudattaminen ei ole mahdollista kansallisen lainsäädännön tai kansallisella tasolla sovellettavien rajoitusten vuoksi, kohta 6.12 merkitään merkinnällä ”Ei sovellu” (N/A) ja kriteeriä 6.17 sovelletaan peruskriteerinä. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää luettelon vähintään viidestä (5) tai kymmenestä (10) (kohteen kategoriasta riippuen) sertifioidusta tai paikallisesti tuotetusta elintarvike- ja juomatuotteesta, jotka kattavat vähintään viisi (5) tai kymmenen (10) tuoteryhmää. Luettelossa ilmoitetaan selvästi kaikki sertifikaatit, ympäristömerkit tai muut osoitukset, jotka vahvistavat, että luetellut tuotteet ovat luonnonmukaisia, ympäristömerkittyjä, reilun kaupan merkinnällä varustettuja ja/tai paikallisesti tuotettuja. Soveltuvissa tilanteissa kohde esittää perustelut sille, miksi hankinta tapahtuu tietyiltä paikallisilta tuottajilta, kun etäisyys ylittää 100 kilometrin rajan. Auditointikierroksella tarkastetaan otos[133] varastotiloista tai kohteen ravintolasta sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti sen varmistamiseksi, että luettelossa mainitut tuotteet täyttävät vaatimukset. Jos auditoija havaitsee epäjohdonmukaisuuksia tai epäilee väärinkäytöksiä, hän voi pyytää nähtäväksi laskut, ostotilaukset tai sopimukset, joista ilmenee tavarantoimittajien osoite, sen vahvistamiseksi, että luettelon tuotteet ovat luonnonmukaisia, ympäristömerkittyjä, reilun kaupan merkinnällä varustettuja ja/tai paikallisesti tuotettuja (esimerkiksi kansallisten tai kansainvälisten elinten antamat osoitukset sertifioinnista tai tavarantoimittajien läheisyyden varmistamiseksi).
6.13	Kohde ei hanki liha-, kala- tai äyriäistuotteita, jotka ovat peräisin uhanalaisista tai	**Merkitys** Uhanalaisten tai suojeltujen lajien kalojen, äyriäisten ja lihan kulutus vaikuttaa suoraan luonnon monimuotoisuuden vähenemiseen ja ekosysteemien heikkenemiseen. Näitä tuotteita välttämällä kohteet suojelevat uhanalaisia lajeja, tukevat vastuullisia hankintakäytäntöjä ja kansainvälisiä luonnonsuojelutoimia.

[133] Katso sanasto sivulta 4.

	suojelluista kannoista tai lajeista. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Toteutusta koskevat odotukset** Osana hankintapolitiikkaansa kohde ei hanki liha-, kala- tai äyriäistuotteita, jotka ovat peräisin uhanalaisista tai suojelluista kannoista tai lajeista, joiden kauppa on kielletty tai rajoitettu kansainvälisten tai kansallisten suojelusäännösten nojalla. Lajien suojelutilanteen tarkistamiseksi suositellaan käyttämään IUCN:n uhanalaisten lajien punaista listaa tai CITES-sopimuksen (luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston uhanalaisten lajien kansainvälistä kauppaa koskeva yleissopimus) liitteitä. Kohde ei osta lajeja, jotka on luokiteltu vaarantuneiksi, erittäin uhanalaisiksi tai äärimmäisen uhanalaisiksi, eikä lajeja, joiden kauppa on kielletty tai rajoitettua. Kalan ja äyriäisten osalta paikallisten kalakantojen, kalastuksen ja hankintakäytäntöjen kestävyyden arvioinnin lisätietolähteenä voidaan käyttää (paikallista) kala- ja äyriäisopasta (esim. WWF Suomen kalaoppaasta). Lajeja, jotka on merkitty oppaassa punaisella tai vältettäviksi, ei pidä ostaa. Tarvittaessa voidaan käyttää myös kansainvälisiä oppaita, kuten WWF Seafood Guide -opasta. Lisäksi sertifioidun vesiviljelyn tunnustetut ympäristömerkit voivat auttaa tunnistamaan tuotteita, jotka eivät ole peräisin uhanalaisista lajeista eivätkä sisällä niitä. Sellaiset tuotteet suljetaan ehdottomasti pois, joita tuotetaan käytännöin, jotka ovat luonteeltaan haitallisia biologiselle monimuotoisuudelle, koska ne tuhoavat suoraan elinympäristöjä, aiheuttavat suuria sivusaaliita, edistävät lajikatoa tai muuttavat ekosysteemejä laajamittaisesti (esim. pohjatroolaus, syanidikalastus). Hankintoihin, ruokalistojen suunnitteluun ja ruoanvalmistukseen osallistuva kohteen henkilökunta, esim. hankintavastaavat, kokit/keittiöjohto, ruoka- ja juomapalveluiden esimiehet, ovat tietoisia kohteen sitoumuksesta olla ostamatta uhanalaisia tai suojeltuja lajeja. Heillä on käytettävissään ajantasainen viiteluettelo tai opas, jonka avulla he osaavat tarkistaa lajin tilan ennen tilauksen tekoa tai toimitusten vastaanottamista. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää: • viimeisimmän päivitetyn ruokalistan ja • luettelon, jossa eritellään ruokalistan annoksissa käytetyt kala-, äyriäis- ja lihalajit sekä, mikäli saatavilla, toimittajien laskut tai ostotiedot (joissa mainitaan lajin nimi ja mahdolliset sertifikaatit) viimeiseltä 24 kuukaudelta (jatkohakemus) tai kuudelta (6) kuukaudelta (ensihakemus). Auditointikierroksella varmistetaan vaatimusten täyttyminen tarkastamalla jääkaappi, pakastin ja varastotilat.
6.14	Tarjolla on vähintään yksi kasvisalkupala, yksi kasvispääruoka	**Merkitys**

	sekä joko yksi vegaaninen alkupala tai pääruoka, ja nämä vaihtoehdot on merkitty selvästi ruokalistaan tai buffetpöytään. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	Kasvis-[134] ja vegaani-[135]vaihtoehtojen tarjoaminen on olennaisen tärkeää ravitsemuspalvelujen ympäristökuormituksen pienentämiseksi. Teollinen eläintuotanto on merkittävä ilmastonmuutoksen, metsäkadon, luonnon monimuotoisuuden vähenemisen, vesien pilaantumisen ja maaperän huonontumisen aiheuttaja. Kasvipohjaiset ateriat vaativat yleensä vähemmän luonnonvaroja, aiheuttavat vähemmän kasvihuonekaasupäästöjä ja voivat edistää uusiutuvia ja kestäviä elintarvikejärjestelmiä. Kriteeri vastaa myös asiakkaiden ja henkilökunnan kasvavaan kysyntään terveellisistä, eettisistä ja ympäristövastuullisista ruokavalinnoista. **Toteutusta koskevat odotukset** Kaikissa ruokailupalveluissa (esim. aamiainen, lounas, päivällinen) ja kaikissa sisäisesti hoidetuissa ravintoloissa, kioskeissa ja snackbaareissa on tarjolla vähintään yksi (1) kasvisalkupala, yksi (1) kasvispääruoka sekä joko yksi (1) vegaaninen alkupala tai pääruoka, ja nämä vaihtoehdot on merkitty selvästi ruokalistaan tai buffetpöytään. Merkintä tehdään kuvakkeiden tai muiden helposti ymmärrettävien viestintäkeinojen avulla. Henkilökunnan ruokalassa on saatavilla pyynnöstä myös kasvis- ja vegaaniruokia. Viikoittaisilla ruokalistoilla toimivissa ravintoloissa tarjotaan päivittäin kasvis- ja vegaanivaihtoehtoja, ja kasvis- ja vegaaniruokien valikoima vaihtelee viikoittain monipuolisuuden ja ravitsemuksellisen tasapainon varmistamiseksi. Ravintoloissa, joissa on kiinteä menu, kuten usean ruokalajin menuja tarjoavissa ravintoloissa, tarjotaan ja tuodaan esille kasvisvaihtoehtoja. Kohteita kannustetaan ottamaan käyttöön vaihtoehtoisia ruokalistoja, kuten oletusarvoisesti kasvisruokiin perustuvia ruokalistoja, joihin asiakas voi valita lisäyksenä lihaa tai kalaa, tai ruokalistoja, jotka sisältävät ruokia, joita voi tilata joko kasvis- tai lihaversioina. Ravintoloita kannustetaan lisäämään ruokalistaan lyhyt maininta kasvipohjaisen ruokavalion ympäristö- ja terveyshyödyistä. Lisäksi suositellaan, että kasvispohjaisten ruokien koostumus noudattaa tasapainoisen aterian ohjeistuksia: noin 1/3 palkokasveja tai muita proteiininlähteitä (esim. tofu, tempe, pavut, linssit, merilevä), 1/3 täysjyväviljaa tai viljatuotteita ja 1/3 vihanneksia tai hedelmiä. On erittäin suositeltavaa, että kohde käyttää jalostamattomia tai vähän jalostettuja raaka-aineita, mikä vähentää resursseja kuluttavaa jalostusta. **Auditointiaineisto** Auditointikierroksella auditoija tarkastaa, että: • tarjolla on vaadittu määrä ja valikoima kasvis- ja vegaaniruokia, ja nämä on merkitty selvästi esille ruokalistoihin ja buffetpöytiin kaikissa ruokapalveluissa sekä kaikissa sisäisesti hoidetuissa ravintoloissa (esim. kuvakkeilla, kylteillä jne.), ja • ruokalistojen kasvis- ja vegaaniruokia vaihdellaan yksitoikkoisuuden estämiseksi.

[134] Katso sanasto sivulta 4.
[135] Katso sanasto sivulta 4.

6.15	Kohde toteuttaa vähintään viisi toimenpidettä ruokahävikin vähentämiseksi. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A ⓘ	**Merkitys** Ruokapalvelujen ympäristökuormituksen pienentämiseksi ja tarpeettomien kustannusten karsimiseksi kohde tekee aktiivisia toimenpiteitä ruokahävikin vähentämiseksi. Ensisijaisena tavoitteena on ruokahävikin ehkäiseminen (alkuvaihe), toissijaisena keinona ruokajäämien vastuullinen käsittely uudelleenkäytön tai uudelleenjakelun avulla (loppuvaihe) ja vasta viimeisenä keinona kierrätys tai kompostointi. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde toteuttaa vähintään viisi (5) toimenpidettä, joilla pyritään vähentämään ruokahävikkiä. Hotellit ja hostellit (HH), leirintäalueet ja mökkikylät (CHP), kokouspalvelut (CC), ravintolat/kahvilat (R) ja käyntikohteet (A) laativat ja toteuttavat lisäksi ruokahävikin vähentämissuunnitelman. Suunnitelmassa kartoitetaan kohteessa syntyvän ruokahävikin tärkeimmät lähteet ja esitetään konkreettiset toimet ruokahävikin vähentämiseksi ruoanvalmistuksen ja tarjoilun eri vaiheissa. Suunnitelma sisältää sekä alkuvaiheen ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä että loppuvaiheen uudelleenkäyttö- tai uudelleenjakelustrategiat. Pienten majoitusliikkeiden (SA) osalta tällaisen suunnitelman laatiminen on suositeltavaa (mutta ei pakollista). Suunnitelmassa huomioidaan seuraavat asiat: a) Voidaanko tarjotun ruuan määrää tai tyyppiä muuttaa? b) Voidaanko käyttää pienempiä lautasia tai tarjota puolikkaita annoksia alennettuun hintaan? c) Voidaanko ruuan säilytystä tai tarjoilua muuttaa niin, että sen säilyvyys paranee? d) Voisiko ruokaa tarjota buffetpöydän sijasta valmiina annoksina? e) Miten jäljelle jäänyttä ruokaa voidaan käyttää uudelleen tai lahjoittaa? On suositeltavaa, että suunnitelmaan sisällytetään seurantajärjestelmä, jolla seurataan syntyvän ruokajätteen määrää, tyyppiä ja kustannuksia ja jota käytetään välineenä tiettyjen toimenpiteiden onnistumisen arvioinnissa. Kohde voi keskittyä seuraaviin esimerkkeihin alkuvaiheen tai loppuvaiheen toimenpiteistä: a) annoskokoa säätelevät toimet, kuten pienempien lautasten käyttö tai puolikkaiden annosten tarjoaminen alennettuun hintaan b) kysynnän ennakointi ottamalla huomioon käyttöasteet, varhain tehdyt asiakkaiden sisäänkirjaukset tai ryhmävaraukset c) ruokalistojen parempi suunnittelu, jolla optimoidaan helposti pilaantuvien raaka-aineiden käyttö ja vältetään liian suurten määrien valmistaminen d) pilaantumisen vähentäminen varastokierrätysjärjestelmillä, kuten FIFO (First In, First Out), ja/tai

		e) henkilökunnan koulutus[136] elintarvikkeiden varastoinnista, valmistuksesta ja varastonhallinnasta, mukaan lukien moduulit, joissa opetetaan suunnittelemaan ruokalistat niin, että hävikkiä syntyy mahdollisimman vähän, sekä hyödyntämään raaka-aineita luovasti. On myös suositeltavaa, että keittiöhenkilökunta saa koulutusta ruokahävikin vähentämiseen tähtäävistä käytännöistä, kuten ruokien valmistamisesta leikkuujätteistä ja tähteistä, oikeasta pakkaamisesta sekä tehokkaista varastointitekniikoista. Esimerkkejä hyväksyttävistä loppuvaiheen toimenpiteistä ovat: a) ylijääneiden raaka-aineiden tai kypsien ruokien käyttö muissa ruokalajeissa (esim. keitoissa, muhennoksissa tai leivonnaisissa) b) ylijääneen ruoan lahjoittaminen ulkopuolisille organisaatioille, kuten ruokapankeille tai hyväntekeväisyysjärjestöille (paikallisten elintarviketurvallisuuslakien mukaisesti) c) ylijäämäraaka-aineista valmistettujen ruokien markkinointi d) alennusten tarjoaminen päivän päätteeksi, jotta asiakkaita kannustetaan ostamaan myymättömiä ruokia (esim. aamiaisen tähteistä valmistettuja voileipiä) e) ylijääneen ruoan tarjoaminen henkilökunnan käyttöön, mikäli se on tarkoituksenmukaista, ja/tai f) mahdollisuuden tarjoaminen ottaa syömättömät ruoat mukaansa noudattaen samalla kriteerin 5.8 vaatimuksia, mikäli elintarvikehygieniasäännökset sen sallivat. On erittäin suositeltavaa, että asiakkaille kerrotaan ruokahävikin vähentämistavoitteesta ja heidät otetaan mukaan siihen. Majoituskohde tarjoaa selkeää ja proaktiivista viestintämateriaalia[137], esimerkiksi buffetpöydissä olevilla kylteillä, joissa asiakkaita kannustetaan ottamaan vain sen verran ruokaa, minkä he jaksavat syödä; ruokalistoihin sisällytetyillä tiedoilla, joissa korostetaan annosvalintoja tai hävikkiä vähentäviä vaihtoehtoja; tai majoitushuoneissa tai aamiaistiloissa olevilla vastuullisuusviesteillä, joissa kuvataan kohteen toimia ja pyydetään asiakkaita olemaan osa ratkaisua. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää osoitukset ruokahävikin vähentämiseksi toteutetuista toimenpiteistä; näitä voivat olla esimerkiksi keittiön koulutuslokit, valokuvat buffetkylteistä tai lahjoituskirjanpito. Hotellit ja hostellit (HH), leirintäalueet ja mökkikylät (CHP), konferenssikeskukset (CC), ravintolat/kahvilat (R) ja käyntikohteet (A) esittävät lisäksi ruokahävikin vähentämissuunnitelman.

[136] Katso sanasto sivulta 4.
[137] Katso sanasto sivulta 4.

		Auditointikierroksella varmistetaan niiltä osin kuin mahdollista, että toimenpiteet on tehty.
6.16	Jos veden laatu on riittävän hyvä, asiakkaille tarjotaan vesijohtovettä. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Pullotetun veden aiheuttaman ympäristökuormituksen (mukaan lukien kuljetuksesta, tuotannosta sekä muovi-, alumiini- ja lasipakkausten hävittämisestä aiheutuvat päästöt) vähentämiseksi kohde tarjoaa asiakkailleen vesijohtovettä aina, kun paikallinen vedenlaatu sen sallii. **Toteutusta koskevat odotukset** Vesijohtovettä tarjotaan vähintään ravintoloissa, kokoustiloissa ja henkilökunnan tiloissa, mutta sitä voidaan tarjota myös vastaanotossa, kuntosalilla jne. Majoitushuoneissa kohde joko tarjoaa vesijohtovettä paikan päällä täytettävissä astioissa, järjestää huoneisiin lasit tai tiedottaa vesijohtoveden juomakelpoisuudesta opastetauluilla, huoneissa olevilla tiedotteilla tai digitaalisilla viestintämateriaaleilla[138]. Minkäänlaisen kertakäyttöisen, kohteen ulkopuolella pullotetun veden (mukaan lukien uudelleenkäytettävät lasipullot) ostaminen tai tarjoilu ei täytä tätä kriteeriä. Mahdollisuus tarjota vesijohtovettä riippuu veden laadusta ja kohteen vesijohtoverkosta. Jos vesijohtoveden laatu sen sallii, sitä voidaan tarjota sellaisenaan tai se voidaan suodattaa ennen tarjoilua. Pullotettua vettä ei saa tarjota asiakkaille vakiona, mutta sitä voi silti myydä pyynnöstä. Jos vesijohtoveden laatu ei täytä juomaveden kansallisia vaatimuksia (esim. torjunta-aine- tai raskasmetallipitoisuuksien vuoksi), tätä kriteeriä ei sovelleta. Tällaisissa tapauksissa kohde osoittaa asiantilan asiakirjoilla, kuten tuoreella vedenlaatuanalyysillä tai toimivaltaisen viranomaisen tai sertifioidun vesihuoltolaitoksen laatimalla raportilla. Jos kansalliset viranomaiset katsovat, että hygieniamääräykset ovat ristiriidassa tämän kriteerin kanssa, kohde noudattaa virallisia kansallisia määräyksiä. Alueilla, joilla vesi on virallisesti juomakelpoista mutta ei välttämättä matkailijoiden hyvin sietämää erilaisen mikrobikoostumuksen vuoksi, kohde teettää sertifioidun vesianalyysin sen selvittämiseksi, tarvitaanko lisäsuodatusta. Jos vesi todetaan juomakelvottomaksi, sovelletaan seuraavaa: • kohdetta kannustetaan asentamaan asianmukaiset veden suodatusjärjestelmät (esim. aktiivihiilisuodattimet, käänteisosmoosi) veden laadun parantamiseksi ja muokkaamiseksi asiakkaille sopivaksi juomavedeksi • kohde suorittaa lisäksi arvioinnin, jolla pyritään löytämään vastuullisin vaihtoehto (esim. täytettävät suurikapasiteettiset vesiautomaatit, maakohtaiset panttijärjestelmät). Perustelut dokumentoidaan, ja niissä huomioidaan paikallinen infrastruktuuri (esim. pantti- tai kierrätysjärjestelmien puuttuminen), ja

[138] Katso sanasto sivulta 4.

		• pienten pullotettujen vesipakkausten käyttöä vältetään mahdollisuuksien mukaan. Suuret uudelleenkäytettävät astiat (esim. 10–20 litran säiliöt tai juomavesiautomaatit) ovat suositeltava ratkaisu. Mikäli kohde pystyy osoittamaan, että sen luokitus edellyttää ylimääräisen ilmaisen veden tarjoamista majoitushuoneissa, vesijohtovettä tarjotaan edelleen ensisijaisena vaihtoehtona. Tällöin kohteessa on myös täyttöpiste tai mahdollisuus pullojen täyttämiseen puhtaalla vedellä, ja kohteessa kannustetaan käyttämään uudelleen käytettäviä vesipulloja (esim. myymällä tai jakamalla sellaisia). **Auditointiaineisto** Auditointikierroksella auditoija varmistaa, että kaikissa vaadituissa asiakkaiden ja henkilökunnan tiloissa on saatavilla vesijohtovettä. Erityistilanteissa kohde esittää: • edellä vaaditut osoitukset, mikäli kohde ilmoittaa, että kriteeriä ei sovelleta (esim. lakisääteinen poikkeus tai vesianalyysi), ja/tai • osoituksen siitä, että kohteen luokitus edellyttää ilmaisen veden tarjoamista majoitushuoneissa (esim. ote luokitusluettelosta yhdessä luokituspäätöksen todistuksen kanssa), mikäli kohde pystyy osoittamaan, että sen luokitus edellyttää ilmaisen veden tarjoamista. Tässä tapauksessa auditointikierroksella varmistetaan, että uudelleentäyttömahdollisuus on käytettävissä ja siitä tiedotetaan asiakkaille.
6.17	*Vähintään 10 % kaikista kohteen käyttämistä elintarvikkeista on luomu-, ympäristömerkittyjä, reilun kaupan ja/tai lähituotteita tai raaka-aineita. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A* ⓘ	***Merkitys*** *Kriteeri edistää kestäviä elintarvikejärjestelmiä vähentämällä hiilidioksidipäästöjä, parantamalla eläinten hyvinvointia sekä tukemalla paikallista taloutta ja pientuottajia. Sertifioitujen tai paikallisten elintarvikkeiden ja juomien suosiminen auttaa vähentämään kuljetuksista aiheutuvia päästöjä, vahvistaa alueellista elintarvikeinfrastruktuuria ja tukee eettisiä ja ympäristötietoisia viljelykäytäntöjä.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Vähintään 10 % kaikista kohteen pääasiallisilla palvelualueillaan, mukaan lukien aamiainen, lounas, päivällinen baari/kahvio sekä huonepalvelu (jos se hoidetaan sisäisesti), käyttämistä elintarvikkeista on luomu-, ympäristömerkittyjä, reilun kaupan ja/tai lähituotteita tai raaka-aineita. Näitä tuotteita suositellaan käytettäväksi runsaasti ja/tai päivittäin. Jos huonepalvelu on ulkoistettu, tätä kriteeriä ei sovelleta huonepalvelun tarjontaan.* *Vähimmäismäärä 10 % lasketaan viimeisten 24 kuukauden aikana (jatkohakemus) tai viimeisten kuuden (6) kuukauden aikana (ensihakemus) ostettujen elintarvikkeiden ja juomien kokonaispainon, tilavuuden ja/tai rahallisen arvon perusteella. Kriteerin täyttämiseksi kohde esittää dokumentaation, josta ilmenee kyseisellä ajanjaksolla hankittujen elintarvikkeiden ja juomien kokonaispaino, tilavuus ja/tai rahallinen arvo, sekä laskut tai luettelo, joista ilmenee niiden elintarvikkeiden ja juomien vastaava*

		paino, tilavuus ja/tai rahallinen arvo, jotka ovat joko luomutuotteita, ympäristömerkittyjä, reilun kaupan tuotteita ja/tai lähituotteita. *Luomu-, ympäristömerkityillä tai reilun kaupan tuotteilla tulee olla kansallisten tai kansainvälisten elinten sertifiointi. Tuotteet ovat mahdollisuuksien mukaan paikallisesti tuotettuja, jotta voidaan pienentää kuljetusten aiheuttamaa ympäristökuormitusta ja elvyttää paikallista taloutta. Lähituotteiksi määritellään tuotteet, jotka on tuotettu 100 kilometrin säteellä kohteesta. Tähän kuuluvat sekä tiloilla kasvatetut tuotteet että samalta alueelta pyydetyt tai kerätyt tuotteet. Lisäksi paikallisten tuottajien on täytettävä pienten ja keskisuurten yritysten (pk-yritysten) sekä mikroyritysten kriteerit kansallisen vakiomääritelmän mukaisesti. Siinä harvinaisessa tapauksessa, että kohteen sijainnin vuoksi 100 kilometrin säteellä ei ole yhtään tuottajaa, käytetään seuraavaksi lähintä tuottajaa. Tällaisissa tapauksissa kohde toimittaa kirjallisen ja allekirjoitetun perustelun sille, miksi juuri kyseistä tuottajaa on käytetty (syynä voi olla esimerkiksi tuottajan erityinen kestävän kehityksen mukainen toiminta-ajatus). Niiden kohteiden osalta, jotka sijaitsevat maissa, joiden pinta-ala on yli 1 miljoonaa km², yleinen suurin sallittu etäisyys on 500 km.* *Etusija tulee antaa paikallisille tuottajille, jotka voivat osoittaa noudattavansa kestäviä toimintatapoja, eläinten hyvinvointia koskevia vaatimuksia tai joilla on asianmukaiset sertifikaatit. Kestävät toimintatavat tai eläinten hyvinvointi eivät kuitenkaan yksinään riitä tämän kriteerin täyttämiseen. Sertifioitujen tuotteiden valinnassa tulee soveltuvissa tilanteissa ottaa huomioon eläinten hoito, kasvatus, elinolot ja teurastuskäytännöt. Lisäksi kohteita kannustetaan suunnittelemaan tuotevalikoimansa kausittaisen saatavuuden ja paikallisten sadonkorjuukausien perusteella.* *On erittäin suositeltavaa, että kohde laajentaa tällaisten tuotteiden määrää ja valikoimaa asteittain ajan myötä tavoitteena laajentaa niiden osuus yhä suuremmaksi osaksi kohteen elintarvikevalikoimasta. Vaikka kriteeri koskee ensisijaisesti asiakkaille tarjottavia elintarvikkeita, on suositeltavaa soveltaa sitä myös henkilökunnan ruokalassa.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää dokumentaation (esim. luettelo tai laskut), josta ilmenevät:* • *viimeisten 24 kuukauden aikana (jatkohakemus) tai viimeisten 6 kuukauden aikana (ensihakemus) ostettujen elintarvikkeiden ja juomien kokonaispaino, tilavuus ja/tai rahallinen arvo, ja* • *elintarvike- ja juomatuotteet, jotka ovat luomu-, ympäristömerkittyjä, reilun kaupan ja/tai lähituotteita ja jotka täyttävät 10 % vähimmäisvaatimuksen.* *Soveltuvissa tilanteissa kohde esittää perustelut sille, miksi hankinta tapahtuu tietyiltä paikallisilta tuottajilta, kun etäisyys ylittää 100 kilometrin rajan.*

		Auditointikierroksella tarkastetaan otos[139] vähintään yhdestä (1) varastotiloista tai yhdestä (1) ravintolasta sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti sen varmistamiseksi, että luettelossa mainitut tuotteet täyttävät vaatimukset.
6.18	*Vähintään 25 % kaikista kohteen käyttämistä elintarvikkeista on luomu-, ympäristömerkittyjä, reilun kaupan ja/tai lähituotteita tai raaka-aineita. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A* ⓘ	***Merkitys*** *Kriteeri edistää kestäviä elintarvikejärjestelmiä vähentämällä hiilidioksidipäästöjä, parantamalla eläinten hyvinvointia sekä tukemalla paikallista taloutta ja pientuottajia. Sertifioitujen tai paikallisten elintarvikkeiden ja juomien suosiminen auttaa vähentämään kuljetuksista aiheutuvia päästöjä, vahvistaa alueellista elintarvikeinfrastruktuuria ja tukee eettisiä ja ympäristötietoisia viljelykäytäntöjä.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kriteerin täyttämiseksi kohde varmistaa, että vähintään 25 % kaikista kohteen pääasiallisilla palvelualueillaan, mukaan lukien aamiainen, lounas, päivällinen baari/kahvio sekä huonepalvelu (jos se hoidetaan sisäisesti), käyttämistä elintarvikkeista on luomu-, ympäristömerkittyjä, reilun kaupan ja/tai lähituotteita tai raaka-aineita. Näitä tuotteita suositellaan käytettäväksi runsaasti ja/tai päivittäin. Jos huonepalvelu on ulkoistettu, tätä kriteeriä ei sovelleta huonepalvelun tarjontaan.* *Vähimmäismäärä 25 % lasketaan viimeisten 24 kuukauden aikana (jatkohakemus) tai viimeisten 6 kuukauden aikana (ensihakemus) ostettujen elintarvikkeiden ja juomien kokonaispainon, tilavuuden ja/tai rahallisen arvon perusteella. Kriteerin täyttämiseksi kohde esittää dokumentaation, josta ilmenee kyseisellä ajanjaksolla hankittujen elintarvikkeiden ja juomien kokonaispaino, tilavuus ja/tai rahallinen arvo, sekä laskut tai luettelo, joista ilmenee niiden elintarvikkeiden ja juomien vastaava paino, tilavuus ja/tai rahallinen arvo, jotka ovat joko luomutuotteita, ympäristömerkittyjä, reilun kaupan tuotteita ja/tai lähituotteita.* *Luomu-, ympäristömerkityillä tai reilun kaupan tuotteilla tulee olla kansallisten tai kansainvälisten elinten sertifiointi. Tuotteet ovat mahdollisuuksien mukaan paikallisesti tuotettuja, jotta voidaan pienentää kuljetusten aiheuttamaa ympäristökuormitusta ja elvyttää paikallista taloutta. Lähituotteiksi määritellään tuotteet, jotka on tuotettu 100 kilometrin säteellä kohteesta. Tähän kuuluvat sekä tiloilla kasvatetut tuotteet että samalta alueelta pyydetyt tai kerätyt tuotteet. Lisäksi paikallisten tuottajien on täytettävä pienten ja keskisuurten yritysten (pk-yritysten) kriteerit kansallisen vakiomääritelmän mukaisesti. Siinä harvinaisessa tapauksessa, että kohteen sijainnin vuoksi 100 kilometrin säteellä ei ole yhtään tuottajaa, käytetään seuraavaksi lähintä tuottajaa. Tällaisissa tapauksissa kohde toimittaa kirjallisen ja allekirjoitetun perustelun sille, miksi juuri kyseistä tuottajaa on käytetty (syynä voi olla esimerkiksi tuottajan erityinen kestävän kehityksen mukainen toiminta-ajatus). Niiden kohteiden osalta, jotka sijaitsevat maissa, joiden pinta-ala on yli 1 miljoonaa km², yleinen suurin sallittu etäisyys on 500 km.*

[139] Katso sanasto sivulta 4.

		Etusija tulee antaa paikallisille tuottajille, jotka voivat osoittaa noudattavansa kestäviä toimintatapoja, eläinten hyvinvointia koskevia vaatimuksia tai joilla on asianmukaiset sertifikaatit. Kestävät toimintatavat tai eläinten hyvinvointi eivät kuitenkaan yksinään riitä tämän kriteerin täyttämiseen. Sertifioitujen tuotteiden valinnassa tulee soveltuvissa tilanteissa ottaa huomioon eläinten hoito, kasvatus, elinolot ja teurastuskäytännöt. Lisäksi kohteita kannustetaan suunnittelemaan tuotevalikoimansa kausittaisen saatavuuden ja paikallisten sadonkorjuukausien perusteella. *On erittäin suositeltavaa, että kohde laajentaa tällaisten tuotteiden määrää ja valikoimaa asteittain ajan myötä tavoitteena laajentaa niiden osuus yhä suuremmaksi osaksi kohteen elintarvikevalikoimasta. Vaikka kriteeri koskee ensisijaisesti asiakkaille tarjottavia elintarvikkeita, on suositeltavaa soveltaa sitä myös henkilökunnan ruokalassa.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää dokumentaation (esim. luettelo tai laskut), josta ilmenevät:* • *viimeisten 24 kuukauden aikana (jatkohakemus) tai viimeisten kuuden (6) kuukauden aikana (ensihakemus) ostettujen elintarvikkeiden ja juomien kokonaispaino, tilavuus ja/tai rahallinen arvo, ja* • *elintarvike- ja juomatuotteet, jotka ovat luomu-, ympäristömerkittyjä, reilun kaupan ja/tai lähituotteita ja jotka täyttävät 25 % vähimmäisvaatimuksen.* *Soveltuvissa tilanteissa kohde esittää perustelut sille, miksi hankinta tapahtuu tietyiltä paikallisilta tuottajilta, kun etäisyys ylittää 100 kilometrin rajan.* *Auditointikierroksella tarkastetaan otos[140] vähintään yhdestä (1) varastotiloista tai yhdestä (1) ravintolasta sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti sen varmistamiseksi, että luettelossa mainitut tuotteet täyttävät vaatimukset.*
6.19	*Vähintään 30 % kohteen kaikista tarjolla olevista alkupaloista ja pääruoista on kasvisruokia, tai vaihtoehtoisesti vähintään yhtenä päivänä viikossa sekä asiakkaille että henkilökunnalle*	***Merkitys*** *Lihan kulutuksen vähentäminen ja kasvipohjaisten ruokavalintojen lisääminen on keskeinen strategia kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi, maa- ja vesivarojen kuormituksen keventämiseksi sekä terveellisemmän ruokavalion edistämiseksi.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohteen tulee varmistaa, että:*

[140] Katso sanasto sivulta 4.

	tarjotaan ainoastaan kasvis- tai vegaaniruokia. (G) *HH, CHP, SA, CC, R, A*	*a) 30 % kaikista tarjolla olevista alkupaloista ja pääruoka-annoksista on kasvisruokia[141]. Tämä koskee kaikkia kohteen sisäisesti hoidettuja ravintoloita, buffetpöytiä (buffet-tarjonnasta 30 % on oltava kasvisruokaa) sekä henkilökunnanruokaloita, tai* *b) vaihtoehtoisesti vähintään 1 päivä viikossa tarjotaan kaikkina aterioina (eli aamiaisella, lounaalla ja illallisella) kaikissa sisäisesti hoidetuissa ravintoloissa ja henkilökunnan ruokaloissa yksinomaan kasvis- ja/tai vegaaniruokavaihtoehtoja[142]. Lisäksi jos majoitustarjontaan sisältyy ravitsemuspalveluja (esim. aamiainen, puolihoito tai kokousateriat), kohteen on noudatettava kasviruoka- tai vegaanipäivän vaatimusta, vaikka palvelujen järjestämisestä vastaisi ulkoinen toimija.* *Kaikkien kohteessa ulkoisesti hoidettujen ravintoloiden osalta kohde tiedottaa asiasta virallisesti ja kehottaa palveluntarjoajia kirjallisesti toimimaan samoin.* *Kasvisruokavalikoima tai kasvisruokapäivä on selkeästi esillä kaikissa ruokalistoissa, ja siitä tulee tiedottaa myönteisellä, informatiivisella ja kiinnostavalla tavalla sekä asiakkaille että henkilökunnalle (esim. opasteiden, ruokalistataulujen tai digitaalisten ruokalistojen avulla). Kohteen tulee osoittaa kriteerin täyttyminen toimittamalla valokuva ruokalistasta tai kasvisruokapäivän mainoksesta.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa hyväksytään yksi seuraavista osoituksista:* *a) auditointikierroksella varmistetaan, että kaikissa sisäisesti hoidetuissa ravintoloissa, buffetpöydissä ja henkilökunnan ruokalassa on vähintään 30 % kasvisruokia alkupaloina ja pääruokina, tai* *b) kohde esittää viikkomenun, josta ilmenee, että aamiaisella, lounaalla ja illallisella tarjoillaan vähintään yhtenä (1) päivänä viikossa pelkästään kasvis- tai vegaaniruokia.* *Kohde esittää myös tositteen siitä, että henkilökunnan ruokailu täyttää vaatimuksen (esim. ruokalista tai johdon lausunto). Kaikille ulkoisesti hoidetuille ravintoloille esitetään kirjallinen ilmoitus (esim. sähköpostitse), jossa kerrotaan toimenpiteestä ja kannustetaan niitä osallistumaan siihen.* *Auditoija voi lisäksi pyytää valokuvia tai kuvakaappauksia fyysisistä tai digitaalisista ruokalistoista sekä viestintämateriaaleista tai opasteista, joilla mainostetaan kasvisruokapäivää tai kasvisruokien 30 % osuudesta (joiden on oltava selvästi merkittyinä kaikkien sisäisesti hoidettujen ravintoloiden ruokalistoihin tai buffetpöytiin).*

[141] Katso sanasto sivulta 4.
[142] Katso sanasto sivulta 4.

6.20	*Kohteessa on tarjolla vähintään yksi vegaaninen alkuruoka, yksi vegaaninen pääruoka ja yksi vegaaninen jälkiruoka. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A* ⓘ	***Merkitys*** *Koska vegaaniruoka[143] aiheuttaa pienemmän ympäristökuormituksen kuin liha- ja maitopohjaiset ruoat, kohde tarjoaa vegaanisia vaihtoehtoja. Kriteeri vastaa myös asiakkaiden kasvavaan kysyntään tavallisten liha- ja maitopohjaisten ruokalistojen vaihtoehtojen suhteen.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohteessa on tarjolla vähintään yksi (1) vegaaninen alkuruoka, yksi (1) vegaaninen pääruoka ja yksi (1) vegaaninen jälkiruoka. Tämä koskee kaikkia itse hoidettuja ravintoloita ja buffetpöytiä (vähintään yksi (1) vegaaninen alkuruoka, yksi (1) vegaaninen pääruoka ja yksi (1) vegaaninen jälkiruoka), ja vaatimusta suositellaan sovellettavaksi myös henkilökunnan ruokaloissa.* *Vegaaniset vaihtoehdot on selvästi merkitty ruokalistaan tai buffetpöydän kyltteihin, ja kohteen on toimitettava valokuva ruokalistasta, josta ilmenee kriteerin täyttyminen. Merkintä tehdään kuvakkeiden tai muiden helposti ymmärrettävien viestintäkeinojen avulla.* *On suositeltavaa toteuttaa tai tarjota lisäksi vegaanisia ruokia aamiaisbuffetissa.* ***Auditointiaineisto*** *Auditointikierroksella auditoija tarkistaa, että kohteessa on tarjolla vähintään yksi (1) vegaaninen alkuruoka, yksi (1) vegaaninen pääruoka ja yksi (1) vegaaninen jälkiruoka. Lisäksi auditoija varmistaa, että vegaaniruoat on merkitty selvästi kaikkien sisäisesti hoidettujen ravintoloiden ruokalistoihin ja buffetpöytiin.*
Puhtaanapito		
6.21	Vuodevaatteita ja pyyhkeitä ei vaihdeta oletuksena päivittäin, ja tiedot vaihtokäytännöistä on esitetty selvästi majoitushuoneissa. (I)	**Merkitys** Liinavaatteiden ja pyyhkeiden tiheä vaihtaminen sekä siivous kuluttavat turhaan vettä, energiaa ja pesuaineita, mikä pahentaa ympäristön tilaa. Tiedottamalla aiheesta asiakkaille kohteet voivat vähentää tarpeetonta pyykinpesua ja samalla kunnioittaa asiakkaiden toiveita. **Toteutusta koskevat odotukset** Kylpyhuoneessa on kyltti, jossa kerrotaan, että pyyhkeet vaihdetaan pyynnöstä, ja makuuhuoneessa on kyltti, jossa kerrotaan, että vuodevaatteet vaihdetaan pyynnöstä. Kylteissä kerrotaan asiakkaille, että vuodevaatteita ja pyyhkeitä ei

[143] Katso sanasto sivulta 4.

	HH, CHP, SA	vaihdeta oletuksena päivittäin vaan harvemmin (esim. joka kolmas yö) tai vain asiakkaan pyynnöstä. Asiakkaille kerrotaan, että he voivat pyytää vaihtoa tavanomaista useammin tai harvemmin ottamalla yhteyttä vastaanottoon tai käyttämällä sovittua viestintätapaa. Tiedot voidaan vaihtoehtoisesti esittää majoitushuoneissa myös muilla tavoin, kuten televisioruudulla, huonekansioissa tai QR-koodina jne. Ensihakemuksessa pyydetään lisäksi esittämään tekstin luonnos hakuprosessin yhteydessä. Jotta asiakkaat saavat tiedot selkeästi ja ajoissa, on suositeltavaa, että kohde antaa nämä tiedot myös varauksen yhteydessä, sisäänkirjautumisen yhteydessä ja/tai ennen saapumista lähetettävässä viestissä. Kohde voi myös kysyä asiakkailta heidän toiveitaan vuodevaatteiden ja pyyhkeiden vaihtamistiheydestä. Lisäksi on erittäin suositeltavaa, että sängyt pedataan ja että pyyhkeitä varataan vain majoittuvalle asiakasmäärälle (esim. yhden hengen huone on valmisteltava yhdelle (1) henkilölle). **Auditointiaineisto** Auditointikierroksella auditoija tarkistaa majoitushuoneissa olevat kyltit tai tiedot vuodevaatteiden ja pyyhkeiden vaihtamisesta.
6.22	Kohde tarjoaa asiakkaille mahdollisuuden luopua huonesiivouspalvelusta tai valita osittaisen siivouspalvelun. (I) HH, SA	**Merkitys** Huoneiden päivittäinen siivous kuluttaa suuria määriä vettä, energiaa ja kemikaaleja. Tarjoamalla asiakkaille mahdollisuuden luopua siivouspalvelusta tai valita osittainen siivous, kohteet voivat merkittävästi pienentää ympäristökuormitustaan. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde tarjoaa asiakkaille mahdollisuuden luopua siivouspalveluista (huonesiivous, sängyn petaus, pyyhkeiden vaihto jne.) tai tarjoaa osittaista siivousta, johon voi kuulua esimerkiksi pelkästään sängyn petaus ilman vuodevaatteiden vaihtoa. Vaihtoehtoa voidaan tarjota asiakkaille eri tavoin, kuten varaus- tai sisäänkirjautumisprosessin aikana (henkilökohtaisesti tai vahvistussähköpostin välityksellä), visuaalisesti kiinnostavien ovenkahvaripustinten, QR-koodien, huoneessa olevien kylttien tai muun selvästi näkyvän ja informatiivisen materiaalin avulla. Kaikki viestintämateriaalit[144] ovat selkeitä, ajantasaisia, visuaalisesti kiinnostavia ja helposti ymmärrettäviä. Ensihakemuksessa pyydetään lisäksi esittämään tekstin luonnos hakuprosessin aikana.

[144] Katso sanasto sivulta 4.

		Asiakkaiden osallistumisen kannustamiseksi on erittäin suositeltavaa, että kohde tarjoaa kannustimia esim. lahjakortin tai vastuullisuushankkeiden tukemisen muodossa. Jos kansalliset viranomaiset antavat tiukempia tai tämän kriteerin kanssa ristiriitaisia hygieniasäännöksiä, kohde noudattaa virallisia kansallisia säännöksiä. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää näyttöä, että asiakkaille tiedotetaan mahdollisuudesta luopua siivouksesta tai valita osittainen siivous (esim. ovenkahvaripustimet, QR-koodit, opasteet, varaus- tai sisäänkirjautumisviestit ja kannustimet). Ensimmäistä kertaa hakemuksen jättävä kohde esittää luonnoksen tekstistä jo hakuprosessin aikana.
6.23	Vähintään 90 % tavanomaisessa siivouksessa käytettävistä kemiallisista puhdistus- ja pesuaineista on ympäristömerkittyjä. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A ⓘ	**Merkitys** Ympäristökuormituksen pienentämiseksi ja haitallisten aineiden käytön minimoimiseksi kohde suosii puhdistusaineita, jotka ovat sekä tehokkaita että ympäristövastuullisia. Tähän sisältyy yleisen kemikaalien käytön vähentäminen ja sen varmistaminen, että käytettävät tuotteet ovat mahdollisimman turvallisia ihmisille ja ympäristölle. **Toteutusta koskevat odotukset** Vähintään 90 %:lla kaikissa kohteen tiloissa tavanomaiseen siivoukseen (esim. päivittäin, joka toinen päivä, asiakkaan lähdön jälkeen jne.) käytettävistä kemiallisista puhdistusaineista on kansainvälisesti tai kansallisesti tunnustettu ympäristömerkki. Tämä koskee majoitustilojen, kokoustilojen, ravintoloiden ja yleisten alueiden (paitsi uima-altaiden) ja henkilökunnan tilojen (paitsi keittiö- ja pesulatilojen) siivoukseen käytettäviä tuotteita. On lisäksi suositeltavaa, että mahdollisuuksien mukaan myös harvemmin (esim. viikoittain tai kuukausittain) käytettävistä tuotteista hankitaan ympäristömerkitettyjä vaihtoehtoja, jotta varmistetaan kestävän hankinnan käytäntöjen johdonmukaisuus. Kriteerin täyttyminen osoitetaan raportointikaudella hankittujen säännöllisen siivouksen puhdistusaineiden määrien (tilavuus- tai painomäärä) perusteella, ja laskelman perustana käytetään ostotietoja. Raportointikausi kattaa tarkastusta edeltävät 24 kuukautta (tai ensihakemuksissa viimeiset 6 kuukautta). **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää dokumentaation (esim. luettelo tai laskut), josta ilmenevät: • säännöllisessä siivouksessa viimeisten 24 tai kuuden (6) kuukauden aikana (sertifiointivuodesta riippuen) käytettyjen kemiallisten puhdistusaineiden kokonaismäärä (tilavuutena tai painona), ja

		• tuotteet, joilla on kansainvälisesti tai kansallisesti tunnustettu ympäristömerkki (ja tiedot merkistä), jotta voidaan osoittaa 90 %:n vaatimuksen täyttyminen. Auditointikierroksella auditoija valitsee satunnaisotoksen,[145] joka koostuu kolmesta (3) puhdistustuotteesta ja varmistaa paikan päällä, että valituissa tuotteissa on asianmukaiset ympäristömerkit (menetelmä C)[146].
6.24	Desinfiointiaineiden käyttö rajoitetaan tilanteisiin, joissa on kyse selkeästä hygienia- tai terveysriskistä. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A ⓘ	**Merkitys** Desinfiointiaineilla[147] voi olla vakavia ympäristö- ja terveysvaikutuksia, jos niitä käytetään liikaa tai väärin. Niiden käyttö on rajoitettava tilanteisiin, joissa se on selvästi välttämätöntä, jotta vältetään kemikaalipäästöjen lisääntyminen, mikrobilääkeresistenssin kasvu ja tarpeeton altistuminen työpaikalla. Turvallisempien vaihtoehtojen asettaminen etusijalle ja desinfiointiaineiden käyttäminen vain silloin, kun se on perusteltua, tukee sekä ympäristövastuuta että ihmisten terveyttä. **Toteutusta koskevat odotukset** Majoitushuoneiden, yleisten tilojen tai sellaisten pintojen säännöllisessä siivouksessa, joihin ei liity merkittäviä hygieniariskejä, ei käytetä desinfiointiaineita. Desinfiointiaineiden käyttö rajoitetaan tilanteisiin, joissa on dokumentoitua näyttöä hygienia- tai terveysriskistä, kuten silloin, kun hyönteiset, sienet, bakteerit tai virukset muodostavat terveysriskin, eikä desinfiointia voida korvata muilla menetelmillä. Desinfiointiaineet ovat kansallisten lakien ja määräysten mukaisia, ja niitä käytetään ainoastaan käyttöturvallisuustiedotteissa ja/tai muissa teknisissä tiedotteissa määritellyllä pitoisuudella ja vaikutusajalla. Desinfioinnin saavat suorittaa vain koulutettu henkilökunta tai tähän tarkoitukseen luvan saaneet ulkoiset toimeksisaajat. Kohde varmistaa näiden aineiden asianmukaisen varastoinnin, käsittelyn ja hävittämisen (ks. kriteeri 5.4). Kriteeri ei koske desinfioivaa käsihuuhdetta. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää kirjallisen toimintaohjeensa[148] tai integroidut puhdistus- ja hygieniamenettelyt, joissa ilmoitetaan, mitä desinfiointiaineita käytetään, missä ja mihin tarkoitukseen.

[145] Katso sanasto sivulta 4.
[146] Katso sanasto sivulta 4.
[147] Katso sanasto sivulta 4.
[148] Katso sanasto sivulta 4.

6.25	Kaikki pehmopaperituotteet on sertifioitu ympäristömerkillä. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Pehmopaperituotteita käytetään laajalti majoitus- ja ravintola-alalla, ja ne lisäävät ympäristökuormitusta raaka-aineiden kulutuksen, vedenkäytön ja kemiallisen käsittelyn kautta. Ympäristömerkityt pehmopaperituotteet takaavat, että tuotteet hankitaan ja valmistetaan kestävämmällä tavalla, mikä tukee vastuullista hankintaa ja pienentää kohteen ekologista kokonaisjalanjälkeä. **Toteutusta koskevat odotukset** Kaikki käytetyt pehmopaperituotteet (esim. paperipyyhkeet, kasvo- ja nenäliinat, wc-paperi, pefletit, lautasliinat, talouspaperi jne.) ovat kansainvälisesti tai kansallisesti tunnustetulla ympäristömerkillä sertifioituja. Jos ympäristömerkittyjä paperituotteita ei ole saatavilla markkinoilla, kloorivalkaisematon paperi hyväksytään vaihtoehtona, edellyttäen että kohde pystyy osoittamaan, ettei vaadittuja tuotteita ole saatavilla. Kriteerin täyttyminen osoitetaan raportointikaudella hankittujen pehmopaperituotteiden perusteella, ja laskelman perustana käytetään ostotietoja. Raportointikausi kattaa tarkastusta edeltävät 24 kuukautta (tai ensihakemuksissa viimeiset 6 kuukautta). **Auditointiaineisto** Auditointikierroksella auditoija valitsee satunnaisotoksen,[149] joka koostuu kolmesta (3) pehmopaperituotteesta ja varmistaa paikan päällä, että valituissa tuotteissa on asianmukaiset ympäristömerkit (menetelmä C)[150]. Jos kohde joutuu käyttämään kloorivalkaisematonta paperia siksi, että ympäristömerkittyä paperia ei ole saatavilla, se esittää lisäksi myös dokumentaation siitä, ettei vaadittua paperia ole saatavilla markkinoilta (esim. tavarantoimittajien lausunnot, paikallisten jakelijoiden kuvakaappaukset tai luettelot, hankintatiedot, joissa ilmenee, ettei ympäristömerkittyä vaihtoehtoa ole saatavilla tms.).
6.26	Astianpesu- ja huuhteluaineista 90 % on ympäristömerkittyjä. (I)	**Merkitys** Astianpesuaineet ja huuhteluaineet voivat lisätä vesien pilaantumista ja luonnonvarojen ehtymistä, jos niitä käytetään liikaa tai jos ne valitaan ympäristövaikutuksia huomioon ottamatta. Oikea annostelu ja ympäristömerkkituotteiden käyttö vähentävät kemikaalipäästöjä, edistävät turvallisempia pesukäytäntöjä ja pienentävät pesemisen kokonaisympäristökuormitusta.

[149] Katso sanasto sivulta 4.
[150] Katso sanasto sivulta 4.

	HH, CHP, SA, CC, R, A ⓘ	**Toteutusta koskevat odotukset** Astianpesu- ja huuhteluaineiden käyttö pidetään mahdollisimman vähäisenä (käyttämällä oikeaa annostusta), ja kaikilla näillä tuotteilla on kansainvälisesti tai kansallisesti tunnustettu ympäristömerkki. Tämä koskee sekä käsiastianpesuaineita että koneastianpesuaineita, mutta ei liotusaineita, kuivausaineita eikä kalkinpoistoaineita. Kriteerin täyttyminen osoitetaan raportointikaudella hankittujen säännöllisen siivouksen puhdistusaineiden määrien (tilavuus- tai painomäärä) perusteella, ja laskelman perustana käytetään ostotietoja. Raportointikausi kattaa tarkastusta edeltävät 24 kuukautta (tai ensihakemuksissa viimeiset kuusi (6) kuukautta). **Auditointiaineisto** Auditointikierroksella auditoija valitsee satunnaisotoksen,[151] joka koostuu kolmesta (3) astianpesu- ja/tai huuhteluainetuotteesta ja varmistaa paikan päällä, että valituissa tuotteissa on asianmukaiset ympäristömerkit (menetelmä C).
6.27	Kaikilla pyykinpesuaineilla on tunnustettu ympäristömerkki. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A ⓘ	**Merkitys** Pyykinpesuaineet aiheuttavat vesien pilaantumista ja kemikaalipäästöjä, ellei niitä käytetä vastuullisesti. Annostelun optimointi ja ympäristömerkkituotteiden valinta edistävät turvallisempaa ja kestävämpää pyykinpesua, mikä vähentää ympäristövaikutuksia pesutehon säilyessä ennallaan. **Toteutusta koskevat odotukset** Pyykinpesuaineiden käyttö pidetään mahdollisimman vähäisenä (käyttämällä oikeaa annostusta), ja kaikilla näillä tuotteilla on kansainvälisesti tai kansallisesti tunnustettu ympäristömerkki. Tämä ei koske erikoistuotteita tai aputuotteita, kuten pesuaineiden tehostajia, moppien pesuaineita, mattojen pesuaineita, huuhteluaineita ja tahranpoistoaineita. Tämä kriteeri koskee vain kohteen itse tarjoamia pesulapalveluita. Jos pyykinpesu on ulkoistettu, kohteen tulee kannustaa pesulayritystä käyttämään pesuaineita, joilla on tunnustettu ympäristömerkki. Kriteerin täyttyminen osoitetaan raportointikaudella hankittujen säännöllisen siivouksen puhdistusaineiden määrien (tilavuus- tai painomäärä) perusteella, ja laskelman perustana käytetään ostotietoja. Raportointikausi kattaa tarkastusta edeltävät 24 kuukautta (tai ensihakemuksissa viimeiset kuusi (6) kuukautta). **Auditointiaineisto**

[151] Katso sanasto sivulta 4.

		Auditointikierroksella auditoija valitsee satunnaisotoksen[152], joka koostuu kolmesta (3) pyykinpesuaineesta, ja varmistaa paikan päällä, että valituissa tuotteissa on asianmukaiset ympäristömerkit (menetelmä C).
6.28	*Säännöllisessä siivouksessa käytetään tiivistettyjä kemiallisia puhdistusaineita ja turvallista laimennusjärjestelmää. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A (G)*	***Merkitys*** *Tiivistettyjen kemiallisten puhdistusaineiden käyttö auttaa vähentämään muovipakkausjätettä, pienentämään kuljetuksista aiheutuvia päästöjä ja parantamaan annostelun tarkkuutta. Paikan päällä tapahtuva laimennus varmistaa, että tuotetta käytetään vain tarvittava määrä, mikä vähentää kemikaalien liiallista käyttöä ja niiden ympäristövaikutusta sekä vähentää henkilökunnan altistumisriskejä ja tehostaa toimintaa.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Säännöllisessä siivouksessa (esim. päivittäin, joka toinen päivä, asiakkaiden lähdön jälkeen jne.) käytettävät kemialliset puhdistusaineet hankitaan tiivisteinä, jotka laimennetaan paikan päällä. Puhdistusaineiden tulisi mieluiten tulla suljetuissa järjestelmissä, jotka estävät suoran kosketuksen kemikaaleihin sekä vuodot.* *Kohteessa on toimiva ja turvallinen laimennusjärjestelmä[153], joka estää kemikaalien liiallisen käytön ja varmistaa oikean kalibroinnin tehokkaan ja taloudellisen puhdistuksen takaamiseksi. On suositeltavaa käyttää automaattisia annostelu- ja laimennusjärjestelmiä. Valvotut manuaaliset järjestelmät ovat hyväksyttäviä, jos ne takaavat tarkan laimennuksen ja minimoivat altistumisen (esim. suljetut/annostellut pumppujärjestelmät, joissa ei synny kosketusaltistusta).* *Myös tablettimuotoiset (kiinteät) valmisteet kelpaavat säännölliseen siivoukseen, etenkin pienemmissä kohteissa, joissa ei ole annostelujärjestelmiä, edellyttäen, että valmisteita käytetään valmistajan laimennusohjeiden mukaisesti ja liuotetaan mahdollisuuksien mukaan uudelleen täytettäviin säiliöihin.* *Siivous- ja pesulan henkilökunnalle annetaan ohjeet tuotteiden oikeasta käytöstä ja annostelusta. Niissä erityistapauksissa, joissa aineiden lisääminen käsin on välttämätöntä, kemikaaleja käsittelevä henkilökunta saa dokumentoidun koulutuksen[154] aineiden oikeasta käytöstä ja turvallisuudesta.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää tavarantoimittajalta saadun dokumentaation tai tuotedokumentaation (esim. tuotetiedotteet, tekniset tiedot tai ostoasiakirjat), jotka vahvistavat, että säännöllisesti käytettävät puhdistusaineet hankitaan tiivisteenä tai tablettina tai kiinteänä tiivisteenä.*

[152] Katso sanasto sivulta 4.
[153] Katso sanasto sivulta 4.
[154] Katso sanasto sivulta 4.

		Silloin, jos annostelu tapahtuu manuaalisesti, kohde esittää myös kyseisen henkilökunnan kemikaaliturvallisuutta ja käsittelyä koskevat koulutustiedot. *Auditointikierroksella varmistetaan, että kohteessa on toimiva laimennusjärjestelmä, joka on toimintakunnossa ja kalibroitu valmistajan ohjeiden mukaisesti.*
6.29	*Kaikilla kosmetiikkatuotteilla on kansainvälisesti tai kansallisesti tunnustettu ympäristömerkki. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A*	***Merkitys*** *Kosmetiikkatuotteet voivat lisätä kemiallisia saasteita ja kasvattaa kohteen ympäristökuormitusta. Ympäristömerkitettyjä tuotteita valitsemalla kohteet vähentävät haitallisten ainesosien käyttöä, tukevat turvallisempia koostumuksia ja edistävät kestäviä tuotantokäytäntöjä.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kaikilla kohteessa käytettävillä kosmetiikkatuotteilla (saippua, suihkugeeli, shampoo, vartalovoide ja hoitoaine) on kansallisesti tai kansainvälisesti tunnustettu ympäristömerkki. Kriteeri koskee majoitustilojen, yleisten tilojen ja henkilökunnan tilojen WC-tiloja, suihkuja ja kylpyhuoneita.* *Ympäristömerkin lisäksi on erittäin suositeltavaa, että kosmetiikkatuotteet ovat parabeenittomia eivätkä sisällä natriumlauryylisulfaattia tai kestämättömällä tavalla tuotettua palmuöljyä.* ***Auditointiaineisto*** *Auditointikierroksella auditoija valitsee satunnaisotoksen,[155] joka koostuu kolmesta (3) kosmetiikkatuotteesta ja varmistaa paikan päällä, että valituissa tuotteissa on asianmukaiset ympäristömerkit (menetelmä C).*
6.30	*Kohde käyttää vähän kemikaaleja käyttäviä tai kemikaalittomia siivous- ja puhdistusmenetelmiä. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A*	***Merkitys*** *Perinteiset kemialliset puhdistusaineet voivat vahingoittaa ekosysteemejä, heikentää sisäilman laatua ja aiheuttaa riskejä henkilökunnan ja asiakkaiden terveydelle, jos niitä käytetään liikaa tai väärin. Ottamalla käyttöön kemikaalien käytöltä vähäisempiä tai kemikaalittomia siivousmenetelmiä kohteet pienentävät merkittävästi ympäristökuormitustaan ja parantavat työturvallisuutta samalla kun ne pitävät yllä korkeita hygieniastandardeja.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde käyttää säännöllisesti (esim. päivittäin tai viikoittain) vähän kemikaaleja käyttäviä tai kemikaalittomia siivous- ja puhdistusmenetelmiä, jotka vähentävät kemikaalien käytön tarvetta tai poistavat sen kokonaan, vähintään yhdellä*

[155] Katso sanasto sivulta 4.

		(1) määritellyllä alueella, toiminnassa tai palvelussa. Näihin menetelmiin voi kuulua deionisoidun veden käyttö, painepesu, höyrypesu tai muut tehokkaat vaihtoehdot, jotka vähentävät riippuvuutta perinteisistä kemikaalipohjaisista tuotteista. *Kriteeri koskee erityisesti yleistä siivousta esimerkiksi yleisissä tiloissa, majoitushuoneissa tai kokoustiloissa. Keittiöt, wc-tilat, uima-altaat ja kylpylätilat ovat niiden erityisten hygieniavaatimusten vuoksi tämän kriteerin soveltamisalan ulkopuolella.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää kirjallisen toimintaohjeensa[156] kyseisen alueen, toiminnan tai palvelun säännöllistä siivousta varten ja osoittaa, että siinä käytetään vähäkemikaalisia tai kemikaalittomia menetelmiä.* *Auditointikierroksella varmistetaan, että käytössä on vähäkemikaalisia tai kemikaalittomia siivousmenetelmiä.*
6.31	*Pesussa, siivouksessa ja huoneenhoidossa käytetään ainoastaan hajusteettomia tuotteita. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A*	***Merkitys*** *Hajusteita sisältävät tuotteet lisäävät sisäilman pilaantumista, kasvattavat allergisten reaktioiden riskiä ja tuovat ympäristöön tarpeettomia kemiallisia yhdisteitä. Käyttämällä hajusteettomia tuotteita säännöllisissä siivous- ja pesurutiineissa kohteet suojelevat asiakkaiden ja henkilökunnan terveyttä, vähentävät kemikaalien käyttöä ja edistävät turvallisempaa sisäilmaa.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohteessa ei käytetä mitään pesu-, siivous- tai huoneenhoitotuotteita, jotka sisältävät hajusteita, mukaan lukien suihkeet, pesuaineet ja pintapuhdistusaineet.* *Kriteeri koskee kaikkia kohteen tiloja (mukaan lukien majoitushuoneet, pesutilat, yleiset tilat ja kokoushuoneet) riippumatta siitä, hoitaako kohteen oma henkilökunta pesu- ja siivoustyöt vai onko työ ulkoistettu ulkopuoliselle toimijalle.* ***Auditointiaineisto*** *Auditointikierroksella auditoija valitsee satunnaisotoksen,[157] joka koostuu kolmesta (3) pesu-, puhdistus- ja huoneenhoitotuotteesta ja varmistaa paikan päällä, ettei valituissa tuotteissa ole hajusteita (menetelmä C).* *Jos pesu- ja siivouspalvelut on ulkoistettu, kohde esittää palvelua hoitavan tahon lausunnon, jossa vahvistetaan, että käytetyt pesu- ja siivoustuotteet eivät sisällä hajusteita.*

[156] Katso sanasto sivulta 4.
[157] Katso sanasto sivulta 4.

7. TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Sisätilat, luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen

Sisätilat

Nro	Kriteeri	Selittävät huomautukset
7.1	Ravintolan sisätiloissa on tupakointikielto, ja kaikissa muissa yleisissä tiloissa on joko tupakointikielto tai selkeästi erotetut tupakointialueet. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Vieraiden ja henkilökunnan terveyden ja viihtyvyyden turvaamiseksi sekä tupakoinnin tai sähkötupakoinnin aiheuttaman sisäilman pilaantumisen ja ympäristövaikutusten vähentämiseksi kaikki sisätiloissa sijaitsevat ravintolat ovat savuttomia. Lisäksi kohteen yleisissä tiloissa noudatetaan savuttomuutta tai niissä on selkeästi erotetut savuttomat alueet. Selkeät savuttomuusperiaatteet parantavat sisäilman laatua, ehkäisevät altistumista tupakansavulle ja edistävät terveellisempää ympäristöä kaikille. **Toteutusta koskevat odotukset** Ravintoloiden sisätiloissa on tupakointikielto. Kaikki muut julkiset tilat ovat joko savuttomia, tai savuttomat alueet (sisällä ja ulkona) on erotettu fyysisesti selvästi tupakointialueista, jotta savuttomalla alueella istuvat henkilöt eivät joudu kärsimään tupakansavusta. Fyysinen erottelu voi tarkoittaa rakenteellisia esteitä (kuten seiniä, väliseiniä tai aitoja), kiinteää ja selvästi rajattua tupakointialuetta sopivalla etäisyydellä tai muita toimenpiteitä, jotka estävät tupakoitsijoita istumasta tai seisomasta suoraan tupakoimattomien asiakkaiden vieressä. Savuttomat ja tupakointialueet on merkitty selvästi ja helposti ymmärrettävillä kylteillä. Lisäksi kohteessa on tuhkakuppeja tai selvästi merkittyjä, paloturvallisia tumppiastioita tupakointialueilla. On suositeltavaa, että savuttoman alueen pinta-ala on suurempi kuin tupakointialueen. **Auditointiaineisto** Auditointikierroksella auditoija tarkastaa, että: • tupakointi on kielletty kaikissa ravintoloiden sisätiloissa • kaikki muut yleiset tilat ovat joko savuttomia tai, jos niissä on sekä tupakointialueita että savuttomia alueita, alueet on erotettu toisistaan fyysisesti ja niissä on kyltit, jotka osoittavat yleisten tilojen tupakointialueet ja savuttomat alueet, ja

		• kaikilla merkityillä tupakointialueilla on tuhkakupit tai tumppiastiat, ja että niitä käytetään asianmukaisesti – toisin sanoen niiden ympäristössä ei saa olla tupakantumppeja. Jos tiloissa on tupakantumppeja, kohteen on järjestettävä koulutus[158] tai toteutettava muita toimenpiteitä tupakointialueen asianmukaisen käytön ja kunnossapidon varmistamiseksi.
7.2	Kaikissa kokoustiloissa ja majoitushuoneissa on tupakointikielto. (I) HH, CHP, SA, CC, A ⓘ	**Merkitys** Savuttomat sisätilat vähentävät terveysriskejä, estävät altistumisen tupakansavulle ja auttavat pitämään asiakkaille tarkoitetut tilat puhtaina ja viihtyisinä. Savuttomien majoitushuoneiden ja kokoustilojen ylläpitäminen lisää asiakastyytyväisyyttä ja vähentää sisätiloissa tupakoinnista aiheutuvia hajuja ja jäämiä. **Toteutusta koskevat odotukset** Kaikissa kokoustiloissa ja majoitushuoneissa on tupakointikielto. Maissa, joissa tämä ei ole mahdollista lainsäädännöllisten tai kulttuuristen vaatimusten vuoksi, kokoustilat ovat poikkeuksetta savuttomia ja vähintään 75 % majoitushuoneista on savuttomia. Tällöin on erittäin suositeltavaa, että tupakointitilat sijoitetaan fyysisesti erilliseen tilaan, kuten kohteen eri siipeen tai kerrokseen, jotta ne eivät aiheuta haittaa savuttomilla alueilla tai huoneissa oleskeleville asiakkaille (esimerkiksi parvekkeilta leviävän savun vuoksi). Lisäksi varmistetaan, että kaikki tupakointihuoneet tuuletetaan kunnolla (vähintään 1 tunti) ennen uusien asiakkaiden saapumista. Savuttomat ja tupakoinnin sallivat majoitushuoneet on merkitty selvästi ja helposti ymmärrettävällä tavalla. Lisäksi kohde laatii suunnitelman, jolla varmistetaan, että kaikki majoitushuoneet muuttuvat savuttomiksi. Lisäksi kohteessa on tuhkakuppeja tai selvästi merkittyjä, paloturvallisia tumppiastioita tupakointialueilla. **Auditointiaineisto** Auditointikierroksella auditoija varmistaa, että kaikissa kokoustiloissa ja majoitushuoneissa on tupakointikielto. Maissa, joissa tämä ei ole mahdollista lainsäädännöllisten tai kulttuuristen vaatimusten vuoksi, kohde esittää: • dokumentaation (esim. yleiskatsaus tai huoneluettelo), josta ilmenee, että kaikki kokoushuoneet ja vähintään 75 % majoitushuoneista ovat savuttomia, ja • osoituksen suunnitelmasta, jonka tavoitteena on siirtyä kohti 100-prosenttisesti savuttomia majoitushuoneita. Auditointikierroksella varmistetaan, että tupakoinnin sallivien ja savuttomien majoitushuoneiden välillä on selkeä fyysinen erottelu, jota tukevat näkyvät opasteet, ja että tupakointialueilla on tuhkakupit tai paloturvalliset tumppiastiat eikä ympäröivällä alueella ole tupakantumppeja.

[158] Katso sanasto sivulta 4.

7.3	Kohteella on henkilöstöpolitiikka koskien tupakointia työaikana. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Henkilökunnan ja asiakkaiden terveyden ja viihtyvyyden turvaamiseksi on tärkeää, että työaikana tupakoimista säännellään selkeän sisäisen politiikan avulla. Selkeät periaatteet ja erilliset tupakointialueet auttavat varmistamaan, että tupakoimattomat henkilöt eivät altistu tupakansavulle ja että työympäristö on turvallinen ja terveellinen. **Toteutusta koskevat odotukset** Yleisölle ja henkilökunnalle tarkoitetut tilat ovat savuttomia. Jos henkilökunnan tupakointi on sallittua, kohteella on henkilöstöpolitiikka koskien tupakointia työaikana. Periaatteissa määritellään, milloin ja missä henkilökunta saa tupakoida, ja politiikka koskee kaikenlaisia savukkeita ja piippuja. Henkilökunta saa tupakoida vain fyysisesti selvästi eristetyillä alueilla, jotta savu ei aiheuta haittaa asiakkaille tai henkilökunnalle savuttomilla alueilla tai huoneissa. Lisäksi kohteessa on tuhkakuppeja tai selvästi merkittyjä, paloturvallisia tumppiastioita tupakointialueilla. On erittäin suositeltavaa, että tupakointipolitiikkaa tiukennetaan asteittain esimerkiksi rajoittamalla tupakointia työaikana vaiheittain. On myös suositeltavaa, että kohde järjestää henkilökunnalle vuosittain tietoisuutta lisäävän koulutuksen[159] tupakoinnin terveys- ja ympäristöhaitoista. Maissa, joissa on tupakointia julkisilla alueilla ja henkilökunnan tiloissa sääntelevää lainsäädäntöä, kohde noudattaa sen vaatimuksia kaikissa tilanteissa. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää kirjallisen henkilökunnalle annetun ohjeistuksen koskien tupakointia työaikana. Ohjeistuksesta tulee käydä ilmi, milloin ja missä tupakointi on sallittua ja miten kohde torjuu tupakoinnin asiakkaille ja muulle henkilökunnalle aiheuttamia terveys- ja viihtyvyyshaittoja. Auditointikierroksella varmistetaan, että henkilökunnalle on varattu fyysisesti muista tiloista erotetut tupakointialueet ja että ne eivät häiritse tupakoimattomia asiakkaita ja henkilökuntaa.
7.4	*Vähintään 2 osassa kohdetta seurataan sisäilman laatua vähintään vuositasolla. (G)*	***Merkitys*** *Sisäilman laatu vaikuttaa suoraan henkilökunnan ja asiakkaiden terveyteen, viihtyvyyteen ja hyvinvointiin. Säännöllinen seuranta auttaa havaitsemaan epäpuhtaudet ja ilmanvaihto-ongelmat varhaisessa vaiheessa, mikä takaa turvallisen ja terveellisen sisäilman sekä ehkäisee pitkäaikaisia riskejä, kuten hengityselinongelmia, homeen kasvua tai kemikaalialtistumista.*

[159] Katso sanasto sivulta 4.

	HH, CHP, SA, CC, R, A	***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohteen sisäilman laatua seurataan säännöllisesti (mukaan lukien kylpyläalueet, uima-altaat ja maanalaiset tekniset tilat). Tähän tarkoitukseen vähintään 2 osaan kohdetta on asennettu säännöllinen seurantajärjestelmä (seuranta vähintään kerran vuodessa). Seurattavien alueiden valinnassa otetaan huomioon ne alueet, joilla riski altistumisesta huonolle ilmanlaadulle on suurin.* *Seurattaviin parametreihin kuuluu vähintään 3 seuraavasta luettelosta, paikallisista olosuhteista ja tunnistetuista riskeistä riippuen:* *a) ilmanvaihtokerroin* *b) lämpötila ja suhteellinen kosteus (homeen kasvun estämiseksi)* *c) hiilidioksidi (CO_2)* *d) haihtuvat orgaaniset yhdisteet (VOC-yhdisteet), joita syntyy yleisesti huonekaluista[160], kalusteista[161] ja varusteista, puhdistusaineista, ilmanraikastimista ja synteettisistä hajusteista* *e) pienhiukkaset ($PM_{2.5}$ tai PM_{10}), jotka ovat peräisin ilmassa leviävästä pölystä, savusta ja ulkoisesta saasteesta* *f) radon, erityisesti maanalaisissa tiloissa (paikallisesta geologiasta ja määräyksistä riippuen), ja/tai* *g) typpioksidit (NOx), pääasiassa keittiöissä, pysäköintihalleissa tai liikenteen läheisyydessä.* *Paikallisia ja kansallisia lakeja ja määräyksiä noudatetaan, eikä seurattujen arvojen mittauksissa havaita kansallisissa tai kansainvälisissä ohjeissa määriteltyjen raja-arvojen ylityksiä (esim. WHO:n ilmanlaatusuositukset, kansalliset työturvallisuusrajat).* *Jos raja-arvot ylittyvät, ryhdytään tarvittaviin korjaaviin toimenpiteisiin, joissa etusijalle asetetaan energiatehokkaat ja ympäristöä vähän kuormittavat ratkaisut (esim. tilojen tuulettaminen avaamalla ikkunoita säännöllisesti, ilmanvaihtojärjestelmän asetusten muuttaminen tai ilmanpuhdistuslaitteiden asentaminen sekä tarvittaessa ilmaa puhdistavien kasvien käyttö jne.).* *Huonekaluja, kalusteita ja varusteita vaihdettaessa suositaan vähäpäästöisiä tuotteita, mutta vaihtamista ennen käyttöiän päättymistä tulee välttää. Kulutustavaroiden, kuten pesuaineiden ja ilmanraikastimien, osalta on suositeltavaa siirtyä vähäpäästöisiin tai hajusteettomiin vaihtoehtoihin varastoja täydennettäessä.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää raportit ilmanlaadun mittauksista.*

[160] Katso sanasto sivulta 4.
[161] Katso sanasto sivulta 4.

		Tilanteissa, joissa raja-arvot ovat ylittyneet, esitetään korjaavat toimenpiteet, joihin on ryhdytty.
7.5	*Kohde hyödyntää aitoja paikalliskulttuurin elementtejä toiminnassaan sekä rakennus- ja kunnostustöissään. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A*	***Merkitys*** *Kulttuuriperinnön vaalimiseksi ja sosiaalisen vastuun edistämiseksi kohde hyödyntää toiminnassaan ja rakenteissaan aitoja paikallisia materiaaleja, perinteitä ja osaamista. Tämä vahvistaa yhteisöllisyyttä, kunnioittaa paikallista perintöä ja varmistaa, että kehitys vahvistaa matkakohteen kulttuurista monimuotoisuutta sen sijaan, että heikentäisi sitä.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde hyödyntää toiminnoissaan sekä rakenteissaan ja sisustuksessaan paikallisiin olosuhteisiin sopivia ja kestäviä käytäntöjä ja materiaaleja. Painopisteenä on perinteisen tai nykyisen paikalliskulttuurin, sosiaalisen tai kulttuuriperinnön, paikallisen käsityötaidon, taiteellisen ilmaisun tai alueellisesti merkittävien muotoiluperinteiden piirteiden aito kunnioittaminen ja integroiminen.* *Kohde arvostaa sekä aineellista (esim. materiaalit, rakennusmenetelmät) että aineetonta (esim. perinteinen tieto, kulttuuri-ilmaisut) kulttuuriperintöä. Erityistä huomiota kiinnitetään rakenteiden ja sisustuksen ympäristökestävyyden ja kulttuuri- ja sosiaalisen perinnön hyötyjen välisen tasapainon löytämiseen.* *Kohteita kannustetaan hyödyntämään paikallista osaamista, koulutusta ja asiantuntemusta materiaalien, teknologioiden ja työkalujen valinnassa, jotta kunnostus- ja rakennustyöt toteutettaisiin vastuullisesti ja kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. Jos kulttuurista ilmaisua käytetään, kohde pyytää asianomaisilta paikallisilta organisaatioilta tai asiantuntijoilta vahvistuksen siitä, että käyttö on asianmukaista ja kunnioittavaa. Kohde noudattaa aina kansallisia ja paikallisia lakeja ja säädöksiä rakennusten kunnostus- ja rakennustöissä.* *Huomiota kiinnitetään myös materiaalien ja rakennustöiden kestävyyteen, jotta menetelmät eivät ainoastaan kunnioita kulttuuriperintöä, vaan myös parantavat käyttökestävyyttä ja edistävät kestävää kehitystä. Kriteeri keskittyy kohteen kulttuurisiin ja sosiaalisiin kestävyysnäkökohtiin, kun taas ympäristökestävyys (esim. energiatehokkuus, veden säästäminen) käsitellään muissa kriteereissä.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää:* • *osoituksen siitä, että käytetyt materiaalit tai käytännöt ovat merkityksellisiä paikallisen kulttuurin sekä sosiaalisen tai kulttuuriperinnön kannalta* • *soveltuvissa tilanteissa osoitukset yhteistyöstä tai paikallisten asiantuntijoiden, käsityöläisten, kulttuurijärjestöjen tai yhteisöryhmien kanssa tai näiden ryhmien kuulemisesta*

		• *valokuvat, suunnitelmat, tavarantoimittajien tai palveluntarjoajien kuvaukset tai kirjalliset selvitykset, joista ilmenee, miten paikallinen kulttuuriperintö tai tietotaito on otettu huomioon toiminnassa, kunnostustöissä tai rakennustöissä, ja* • *lyhyen lausunnon (esim. kohteelta tai kuulluilta asiantuntijoilta), jossa vahvistetaan, että kulttuurisia elementtejä on käytetty asianmukaisesti ja kunnioittavasti.*
7.6	*Ympäristö- ja biodiversiteettivaikutukset arvioidaan ja huomioidaan ennen kaikkia uusia hankkeita, laajennuksia tai merkittäviä rakennus- tai peruskorjaustöitä. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A*	***Merkitys*** *Maankäytön ympäristövaikutusten minimoimiseksi sekä luonnon monimuotoisuuden, maaperän terveyden ja luonnollisen veden kiertokulun tukemiseksi kohde varmistaa, että sekä uudet rakennushankkeet että peruskorjaushankkeet suunnitellaan ja toteutetaan ottaen huomioon paikalliset ekosysteemit, ekologinen jatkuvuus (vihreän, sinisen ja ruskean infrastruktuurin periaatteet, joissa maaperän merkitys tunnustetaan osana luonnon monimuotoisuuden ylläpitämistä) sekä vaikutus ympäristön tilaan.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Ennen uudisrakentamista, laajentamista tai merkittäviä[162] rakennus- tai peruskorjaustöitä kohde osoittaa, kuinka mahdolliset ympäristö- ja luonnon monimuotoisuusvaikutukset on arvioitu ja huomioitu.* *Tämä toteutetaan yleensä kansallisten tai alueellisten viranomaisten edellyttämänä ympäristöarviointina (esim. ympäristövaikutusten arviointi, luonnon monimuotoisuutta koskeva selvitys tai vastaava). Siinä tapauksessa kohde noudattaa kyseistä menettelyä ja säilyttää dokumentaation. Jos viranomaiset eivät tällaisia arviointeja vaadi tai jos niissä ei nimenomaisesti käsitellä luonnon monimuotoisuutta, kohteen on dokumentoitava, miten luonnon monimuotoisuuteen (esim. kasvillisuusalueiden säilyttäminen, paikallisten lajien ja elinympäristöjen vahingoittumisen välttäminen sekä alueella jo olevien ekologisten käytävien säilyttäminen jne.), maaperään ja vesikiertoon kohdistuvat vaikutukset on otettu huomioon. Tähän voi kuulua asiaankuuluvien asiantuntijoiden (kuten suojelualueiden hoitajien, ympäristöviranomaisten tai kansalaisjärjestöjen tai sertifioitujen konsulttien) kuuleminen tai julkisesti saatavilla olevien biodiversiteettikarttojen, lajirekisterien tai suunnittelutyökalujen käyttö.* *Kaikissa hankkeissa kohde suosii vettä läpäisevien tai päällystämättömien pintojen käyttöä (esim. sora, vettä läpäisevä päällyste, kasvillisuudella peitetty maa). Suljettuja pintoja (esim. asfaltti, betoni) vältetään mahdollisuuksien mukaan. Jos niiden käyttö on teknisistä tai turvallisuussyistä perusteltua, toteutetaan kompensoivia toimenpiteitä, kuten sadepuutarhoja, imeytysalueita tai kasvillisuusvyöhykkeitä.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää dokumentaation kohteen tai ulkopuolisten asiantuntijoiden suorittamasta ympäristövaikutusten*

[162] Katso sanasto sivulta 4.

		arvioinnista tai vastaavasta menettelystä uudisrakentamisen, laajennusten tai merkittävien rakennus- tai peruskorjaustöiden yhteydessä. *Tietyissä tilanteissa, joissa on tiivistettyjä pintoja, auditointikierroksella varmistetaan, että niiden käyttö on perusteltua teknisistä tai turvallisuussyistä ja että korvaavat toimenpiteet (esim. sadepuutarhat, imeytysalueet, kasvillisuusvyöhykkeet) on toteutettu.*
7.7	*Kunnostus- tai rakennustöissä, jotka on aloitettu ja/tai saatettu päätökseen viimeisten 24 kuukauden aikana, käytetään kestävän kehityksen mukaisia materiaaleja. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A*	***Merkitys*** *Majoitus- ja ravintola-alan kunnostus- ja rakennustyöt voivat vaikuttaa merkittävästi ympäristöön rakennusmateriaalien valinnan kautta, sillä valinnat vaikuttavat energiankulutukseen, päästöihin, jätteiden syntymiseen ja sisäilman laatuun. Asettamalla etusijalle vastuulliset, ympäristöä vähän kuormittavat ja pitkäikäiset materiaalit kohteet vähentävät ympäristövaikutuksia, suojelevat ihmisten terveyttä ja edistävät vastuullisempaa luonnonvarojen käyttöä.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde osoittaa käyttäneensä kestäviä rakennus- ja pintamateriaaleja viimeisen 24 kuukauden (jatkohakemus) tai 6 kuukauden (ensihakemus) aikana tehdyissä kunnostus- tai rakennustöissä. Kohde varmistaa, että vähintään 2 tyyppiä rakennustöissä käytetyistä materiaaleista (esim. maalit/pinnoitteet/lakat; puu- ja kasvipohjaiset materiaalit; lattiapäällysteet; eristeet; liimat/tiivistysaineet; muut olennaiset materiaalit) täyttävät alla esitetyt kestävän kehityksen mukaiset tuotevaatimukset. Tämä koskee maaleja, pinnoitteita, lakkoja, puuta, lattiapäällysteitä, eristeitä, liimoja, tiivistysaineita ja muita töissä käytettäviä tuotteita.* *Hyväksyttäviä kestäviä tuotteita ovat muun muassa:* *a) maalit ja pinnoitteet, joilla on kansallisesti tai kansainvälisesti tunnustettu ympäristömerkki ja/tai joiden alhaiset VOC-päästöt on todennettu ja jotka eivät sisällä raskasmetalleja* *b) puu- ja kasviperäiset materiaalit, joilla on tunnustetut sertifikaatit, jotka varmistavat kestävät hakkuukäytännöt sekä, mikäli mahdollista, paikallisen hankinnan, ja/tai* *c) lattiapäällysteet, eristeet, liimat, tiivistysaineet ja muut rakennus- ja kunnostustuotteet, joilla on tunnustettuja ympäristömerkkejä, alhaiset kemikaalipäästöt tai jotka on valmistettu kierrätysmateriaalista.* *Käytettävät tuotteet ovat kansallisen lainsäädännön mukaisia, ja valinnan tulee perustua asukkaiden ja työntekijöiden terveysriskien minimoimiseen sekä ympäristöhaittojen vähentämiseen.* *On suositeltavaa, että silloin kun se on turvallista, käyttötarkoitukseen sopivaa ja kun pitkän aikavälin vaikutukset voidaan kohtuullisesti arvioida, kohde asettaa etusijalle käytetyt tai kierrätetyt materiaalit resurssien käytön ja jätteiden määrän vähentämiseksi. Jotkin materiaalit (kuten eristeet ja palonkestävät tuotteet) eivät kuitenkaan välttämättä sovellu uudelleenkäyttöön tai kierrätykseen turvallisuus- tai suorituskykyvaatimusten vuoksi.*

		Auditointiaineisto *Auditoinnissa kohde esittää:* • *luettelon hankituista tai käytetyistä kestävistä materiaaleista 2 valitun materiaalityypin osalta viimeisten 24 tai 6 kuukauden aikana (sertifiointivuodesta riippuen) ja* • *näitä materiaaleja koskevan dokumentaation (esim. laskut, tuotetiedot tai todistukset), joista ilmenevät edellä luetellut ympäristömerkit, sertifikaatit tai muut todennetut ympäristöystävälliset ominaisuudet.* *Auditointikierroksella varmistetaan tarvittaessa, että tuotteet ovat ympäristömerkittyjä tai sertifioituja kestävän kehityksen mukaisia tuotteita.*
Luonnon monimuotoisuuden suojelu		
7.8	Maatalouskemikaalien käyttö pidetään minimissä ja sitä valvotaan tiukasti. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Ekosysteemeihin, luonnon monimuotoisuuteen ja ihmisten terveyteen kohdistuvien riskien vähentämiseksi kohteessa rajoitetaan maatalouskemikaalien käyttöä. Kohde asettaa etusijalle luonnonmukaiset tai luonnolliset vaihtoehdot ekologisen tasapainon, terveempien viheralueiden[163] ja vastuullisemman maankäytön edistämiseksi. **Toteutusta koskevat odotukset** Maatalouskemikaalien (kuten rikkakasvimyrkkyjen, hyönteismyrkkyjen, sienitautien torjunta-aineiden, jyrsijämyrkkyjen, nilviäisten torjunta-aineiden, nematisidien, kasvunsäätelyaineiden, defolianttien ja kuivatteiden), lannoitteiden ja kasvunsäätelyaineiden säännöllinen käyttö ei ole sallittua. Kohde käyttää integroitua tuholaistorjuntaa (IPM) tai vastaavaa järjestelmää, jossa noudatetaan seuraavaa prioriteettijärjestystä: • etusijalle asetetaan ennaltaehkäisevät ja kemikaalittomat menetelmät, kuten mekaaninen rikkakasvien torjunta, kaasupoltto, maaperän terveyden hoito kompostoinnin avulla jne. • jos toimenpiteisiin on silti tarvetta ilmeisen välttämättömyyden vuoksi (esim. hygieniaan tai turvallisuuteen liittyvät riskit tai erityiset maaperän hedelmällisyyttä koskevat tarpeet), käytetään luonnonmukaisia tai luonnollisia vaihtoehtoja (esim. luonnonmukaisia lannoitteita, luonnollisia maanparannusaineita tai luomustandardeissa hyväksyttyjä tuholaistorjunta-aineita), ja • Vain silloin, jos luonnonmukaisia tai luonnollisia vaihtoehtoja ei ole käytettävissä, kohde saa käyttää maatalouskemikaaleja. Tällaisissa tapauksissa käytetään ainoastaan ”käyttövalmiita” tuotteita, mieluiten

[163] Katso sanasto sivulta 4.

		sellaisia, joiden teho vapautuu hitaasti, ja niitä levitetään kerran vuodessa mahdollisimman pieninä annoksina. Glyfosaatin sekä kaikkien muiden Forest Stewardship Councilin (FSC) erittäin vaarallisiksi torjunta-aineiksi (HHP) luokittelemien tuotteiden käyttö on ehdottomasti kielletty. Maatalouskemikaaleja saavat käsitellä ainoastaan henkilökunta tai ulkoiset alihankkijat, jotka on koulutettu tai joilla on tähän tarkoitukseen myönnetty lupa (ks. kriteeri 1.21). Käsittelyn aikana on huolehdittava kaikista tarvittavista turvallisuustoimenpiteistä, kuten henkilökohtaisten suojavarusteiden käytöstä sekä käyttöturvallisuustiedotteiden ja suositeltujen annostusohjeiden noudattamisesta. Tuotteen käytölle on laadittava vuosittainen aikataulu ja kirjallinen kirjanpito (mukaan lukien käytetyt määrät). Kemialliset aineet varastoidaan asianmukaisesti (ks. kriteeri 5.4), ja tyhjät astiat hävitetään asianmukaisesti sovellettavan kansallisen tai paikallisen lainsäädännön mukaisesti. On erittäin suositeltavaa, että ulkopuolinen asiantuntija suorittaa vuosittain maaperätutkimuksen lannoituksen suunnittelua varten ja tekee maaperän tilaan liittyvää seurantaa pitkällä aikavälillä. Kriteeri pätee myös silloin, kun kohde teettää viheralueidensa kunnossapidon ulkopuolisella yrityksellä. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää kirjallisen kuvauksen integroidusta tuholaistorjunnasta (IPM) tai vastaavasta järjestelmästä sen vahvistamiseksi, että maatalouskemikaaleja käytetään vain selkeän tarpeen vuoksi ja viimeisenä keinona, kun luonnonmukaisia tai luonnollisia vaihtoehtoja ei ole saatavilla. Erityistilanteissa kohde esittää: • käyttöä koskevan kirjanpidon, mukaan lukien tuotteen nimi, käyttötarkoitus, annostus ja käyttötiheys, jos käytetään maatalouskemikaaleja, ja/tai • palveluntarjoajan kirjalliset käytännöt maatalouskemikaalien käytöstä kohteen alueella, jos työt suorittaa ulkopuolinen yritys. Auditointikierroksella tarkastetaan soveltuvissa tilanteissa otos[164] 3 käyttökerran kirjanpidosta suhteessa havaittuihin käytäntöihin sen varmistamiseksi, että maatalouskemikaaleja käytetään vain tarvittaessa ja viimeisenä keinona kohteen integroidun tuholaistorjunnan (IPM) toimintamallin mukaisesti (menetelmä C).
7.9	Uudet kohteeseen hankittavat puutarhanhoitokoneet	**Merkitys** Perinteiset polttoainekäyttöiset puutarhakoneet lisäävät kasvihuonekaasupäästöjä, melusaastetta ja heikentävät ilmanlaatua, mikä vaikuttaa kielteisesti ympäristöön, henkilökuntaan, asiakkaisiin ja ympäröiviin yhteisöihin.

[164] Katso sanasto sivulta 4.

	ovat sähkö- tai käsikäyttöisiä. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	Valitsemalla käsi- tai sähkökäyttöiset laitteet kohteet pienentävät hiilijalanjälkeään, parantavat työoloja ja edistävät vastuullista viheralueiden[165] hoitoa. **Toteutusta koskevat odotukset** Kaikki viimeisten 24 kuukauden aikana (jatkohakemus) tai viimeisten kuuden (6) kuukauden aikana (ensihakemus) hankitut puutarhanhoitokoneet (mukaan lukien ruohonleikkurit, raivaussahat, lehtipuhaltimet ja vastaavat koneet) ovat energiatehokkaita, hiljaisia ja vähän kasvihuonekaasupäästöjä aiheuttavia. Koneet voivat olla käsi- tai sähkökäyttöisiä. Robottiruohonleikkureiden osalta suositellaan vahvasti, ettei niitä käytetä yöllä, vaan ainoastaan päivänvalossa tai alkuillasta, jotta häiriöt luonnonvaraisille eläimille voidaan minimoida. Kriteeri on peruskriteeri (I) kohteille, joiden nurmialueen pinta-ala on enintään 4 000 m², suurempien pinta-alojen kohteissa kriteeri on pistekriteeri (G). Kriteeri pätee myös silloin, kun kohde teettää viheralueidensa kunnossapidon ulkopuolisella yrityksellä. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää dokumentaation, josta ilmenee, että kohteen tai ulkopuolisen palveluntarjoajan viimeisten 24 tai 6 kuukauden aikana (sertifiointivuodesta riippuen) hankkimat puutarhanhoitokoneet ovat sähköisiä tai käsikäyttöisiä. Jos viheralueiden hoidon suorittaa ulkopuolinen yritys, esitetään kyseisen palveluntarjoajan kirjalliset, edellä mainittujen ohjeiden mukaiset periaatteet laitteiden ja koneiden käytöstä kohteen alueella.
7.10	Kohde huolehtii viheralueidensa kunnossapidosta ekologisen hoidon periaatteiden mukaisesti. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A	**Merkitys** Viheralueet[166] parantavat asiakaskokemusta ja edistävät luonnon monimuotoisuutta, mutta voivat aiheuttaa tarpeetonta vedenkulutusta ja ympäristövaikutuksia, jos niitä hoidetaan huonosti. Vastuullinen viheralueiden hoito varmistaa kasvillisuuden terveyden ja säästää luonnonvaroja, säilyttää ulkotilojen visuaalisen laadun ja toimivuuden sekä tukee paikallisia ekosysteemejä. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde varmistaa, että sen alueella olevat viheralueet ja maisemapuutarhat hoidetaan ekologisen hoidon periaatteiden mukaisesti. Hoitokäytännöt mukautetaan paikalliseen ilmastoon, ympäristöolosuhteisiin ja vuodenaikavaihteluihin

[165] Katso sanasto sivulta 4.
[166] Katso sanasto sivulta 4.

		siten, että ne tukevat ekologista moninaisuutta eivätkä häiritse paikallista luontoa. Alla oleva toimenpide (a) on aina pakollinen, ja kohdetta kannustetaan toteuttamaan vähintään 1 lisätoimenpide. Esimerkkejä lisätoimenpiteistä on lueteltu kohdissa (b)–(e): a) tehokkaat ja kohdennetut kastelumenetelmät (esim. tippukastelu, kosteusanturit, kastelu varhain aamulla, illalla tai yöllä etenkin kuumilla tai kuivilla alueilla). Kastelukäytännöt sovitetaan paikalliseen ilmastoon, ympäristöolosuhteisiin ja vuodenkiertoon tehokkuuden maksimoimiseksi ja tarpeettoman vesihävikin välttämiseksi b) maaperän hoito kompostoinnin tai katteiden käytön avulla c) karsinta, ruohonleikkuu ja kasvien hoito ajoitetaan siten, että kasvien sietokyky optimoidaan ja resurssien tarvetta vähennetään, esimerkiksi säilyttämällä alueita, joilla kasvaa korkeampaa, koskematonta ruohoa ja joihin ei tarvitse järjestää kulkua; käyttämällä ruohonleikkuria korkeammalla leikkuukorkeudella; sekä mukauttamalla leikkaustiheyttä kasvun ja alueen käyttötarkoituksen mukaan. Toimien aikataulussa otetaan huomioon paikallisen eläimistön elinkaari ja vältetään häiriöitä herkillä kausilla, kuten pesimä- tai lisääntymiskaudella d) paikallisiin olosuhteisiin sopeutuneiden ja kuivuutta kestävien kasvilajien käyttö. Kasvilajien valinta tehdään joustavasti ja ottaen huomioon paikalliset olosuhteet, ilmaston ja ympäristöolosuhteet. Samalla edistetään ekologista moninaisuutta sisällyttämällä valikoimaan kotoperäisiä lajeja, erilaisia kasvien korkeuksia ja kerroksia (vertikaalinen kerrostuneisuus) sekä varmistamalla, että kukinta- ja hedelmäaika jakautuvat tasaisesti ympäri vuoden, mikä tukee pölyttäjiä ja luonnonvaraista eläimistöä e) jalankulkijoiden ja ajoneuvojen kulun hallinta maaperän tiivistymisen, kasvillisuuden häviämisen ja eroosion ehkäisemiseksi herkillä alueilla (esim. merkityt polut ja kulkureitit, ajoneuvojen pääsyn rajoittaminen merkityille alueille sekä reitin ulkopuolella liikkumisen rajaaminen opasteiden tai luonnollisten esteiden avulla). On suositeltavaa esittää herkkiä ekosysteemejä (esim. dyynit, mangrovemetsät, metsät, kilpikonnien pesimäalueet) koskevat periaatteet, jos tällaisia ympäristöjä on alueella. Tämä suositellaan tehtäväksi viittaamalla virallisiin lähteisiin, kuten UNWTO:n Responsible Tourist -ohjeisiin, ja/tai f) vieraslajien torjunta ja hallinta niiden asianmukaisen tunnistamisen, seurannan ja oikeasuhteisten toimien avulla. Viheralueiden hoidosta vastaava henkilökunta on saanut koulutuksen, jonka avulla se osaa tunnistaa haitalliset vieraslajit, ymmärtää niiden ekologisia vaikutuksia ja toteuttaa sopivia torjuntatoimenpiteitä. Lajista riippuen toimenpiteisiin voi sisältyä leviämisen estäminen ja rajoittamistoimenpiteet, valikoiva poistaminen tai kohdennettu seuranta. Lajien oikean tunnistamisen varmistamiseksi hyödynnetään alueellisia ja kansallisia haitallisten vieraslajien luetteloita, tietokantoja tai virallisia ohjeita, ja soveltuvissa tapauksissa noudatetaan lakisääteisiä ilmoitusvelvollisuuksia.

		Kriteeri koskee sekä kohteen omia työntekijöitä että ulkoistettua henkilökuntaa[167] ja puutarhayrityksiä, jotka kohde on palkannut hoitamaan viheralueitaan. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää valokuvat tai muun visuaalisen osoituksen viheralueiden[168] hoitokäytännöistä ja/tai -järjestelmistä (esim. kastelujärjestelmä, katteiden käyttö, kotoperäisten kasvien istutusalueet). Jos toteutumista ei voida varmistaa kokonaisuudessaan pelkästään visuaalisten havaintojen tai valokuvien perusteella, mukaan liitetään lyhyt kuvaus tai vahvistus siitä, miten ekologisen hoidon periaatteet on toteutettu. Erityistilanteissa, joissa kunnossapidosta vastaa ulkopuolinen yritys: • esitetään palveluntarjoajan kirjalliset käytännöt viheralueiden hoidosta kohteen alueella. Auditointikierroksella tarkastetaan soveltuvissa tilanteissa otos[169] vähintään 1 alueelta, jolla käytetään tehokkaita ja kohdennettuja kastelumenetelmiä, ja 1 alueelta, jolla toteutetaan lisätoimia hoidossa ja kasvillisuuden terveyden varmistamisessa.
7.11	Kohde toteuttaa alueellaan (tai sen ympäristössä) luonnon monimuotoisuutta suojaavia ja edistäviä toimia. (I) HH, CHP, SA, CC, R, A ⓘ	**Merkitys** Luonnon monimuotoisuus on olennaisen tärkeää ekosysteemien sietokyvyn, paikallisten ravintoketjujen, ilmaston säätelyn ja ympäristön yleisen terveyden kannalta. Parantamalla aktiivisesti biodiversiteettiä alueillaan ja niiden ympäristössä kohteet eivät tyydy pelkästään ympäristövaikutusten lieventämiseen, vaan tukevat luonnon elpymistä, elinympäristöjen suojelua ja ekologista vastuullisuutta, mikä voi johtaa luonnon nettopositiiviseen kehitykseen. **Toteutusta koskevat odotukset** Kohde toteuttaa merkittäviä luonnon monimuotoisuutta edistäviä toimenpiteitä, jotka luovat suotuisat olosuhteet luonnon monimuotoisuudelle kohteessa (tai sen ympäristössä) (ks. myös kriteerit 1.2 ja 1.3). Nämä toimenpiteet tukevat aina paikallista (alkuperäistä/kotoperäistä/endeemistä/harvinaista) kasvi- ja eläinlajistoa, ja ne sovitetaan kohteen olosuhteisiin ja laajuuteen: • kohteet, joilla on viheralueita[170], toteuttavat vähintään kaksi biodiversiteettitoimenpidettä, joista vähintään yksi toteutetaan kohteen viheralueilla, ja • kaupunkialueilla sijaitsevat ja/tai viheralueita vailla olevat kohteet toteuttavat vähintään yhden biodiversiteettitoimenpiteen.

[167] Katso sanasto sivulta 4.
[168] Katso sanasto sivulta 4.
[169] Katso sanasto sivulta 4.
[170] Katso sanasto sivulta 4.

		Esimerkkejä toimenpiteistä ovat: a) vähintään 10 % osuus ulkoalueista palautetaan luonnontilaan kohteen olosuhteisiin sopivalla tavalla (esim. hoitamattomat luontoalueet, kehittyvät kasvillisuusalueet, pensasmaat, uudelleenmetsitys) b) pölyttäjiä suosivien viheralueiden perustaminen ja hoito siten, että ne kattavat vähintään 10 % ulkoalueiden kokonaispinta-alasta c) viherkattojen ja -seinien istuttaminen ja ylläpito vähintään 10 %:ssa kohteen kattojen tai ulkoseinien pinta-alasta d) alkuperäisten tai ilmastoon sopeutuvien kasvilajien istuttaminen viherkatoille ja -seinille, puutarhoihin, sekä muille ulkoalueille e) paikallisten eläinlajien elinolosuhteiden parantaminen (esim. linnunpönttöjen, yksilajisten hyönteishotellien, mehiläispesien tai ekologisten käytävien rakentaminen). Järjestelyn on sovittava paikallisiin lajeihin, sen on oltava oikein sijoitettu ja sitä on hoidettava säännöllisesti ekologisen sopivuuden varmistamiseksi f) paikallisten lajien elinympäristöjen (maalla tai vedessä/meressä, esim. kilpikonnien pesimäalueet, mangrovemetsät, koralliriutat, pölyttäjille (perhosille) tarkoitetut niityt, lahopuu ja muut luonnonmuodostumat) suojeleminen kohteen alueella tai ympäristössä valon ja melun minimoinnilla (tämä koskee myös virkistysalueita, jotka sijaitsevat luontoalueiden sisällä tai niiden läheisyydessä). Elinympäristö on tunnistettava, ja asianmukaiset suojelutoimenpiteet on toteutettava selkeästi g) tunnistamalla ja poistamalla alueella mahdollisesti esiintyvät ekologiset ansat (esim. täyttämällä tai peittämällä rakenteelliset ontelot, aukot tai pienet suljetut tilat, jotka saattavat houkutella villieläimiä vaarallisille alueille) h) tukemalla vähintään kerran vuodessa paikallista, alueellista tai kansallista yhdistystä, joka toimii biologisen monimuotoisuuden suojelemiseksi kyseisellä alueella tai seudulla i) osallistumalla paikallisten puistojen tai julkisten viheralueiden luonnontilaiseksi palauttamiseen, hoitoon tai kunnostamiseen j) tekemällä yhteistyötä paikallisten, alueellisten tai kansallisten viranomaisten tai kansalaisjärjestöjen kanssa kaupunkien viherrakentamisaloitteissa (esim. puiden istuttaminen, pölyttäjäkäytävät, kattopuutarhat) ja/tai k) tarjoamalla tiloja luonnon monimuotoisuutta käsitteleville seminaareille, tiedotustilaisuuksille tai asiantuntijatyöpajoille. Joissakin tilanteissa (esim. tietyillä kaupunkialueilla) mehiläispesät tai suuret hyönteishotellit soveltuvat käyttöön vain tietyissä ekologisissa ja sääntelyolosuhteissa (jolloin suositellaan pieniä, luonnollisia tai hajallaan sijaitsevia kohteita), ja vaihtoehtoiset toimenpiteet tulisi asettaa etusijalle. On suositeltavaa, että kohde hakee tukea ulkopuolisilta asiantuntijaorganisaatioilta tai yhdistyksiltä biodiversiteettitoimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa, ja että toimenpiteet perustuvat biologista monimuotoisuutta ja luontoa koskevaan riskien ja mahdollisuuksien arviointiin (kriteeri 7.12).

		Kriteeri koskee sekä kohteen omia työntekijöitä että ulkoistettua henkilökuntaa[171] ja puutarhayrityksiä, jotka kohde on palkannut hoitamaan viheralueitaan[172]. **Auditointiaineisto** Auditoinnissa kohde esittää: • paikallisen luonnon monimuotoisuuden tukemiseksi laaditun toimintaohjeen[173], ja • luettelon biodiversiteettitoimenpiteistä sekä osoituksen puolivuosittaisesta arvioinnista (jatkohakemus). Jos viheralueiden hoidon suorittaa ulkopuolinen yritys, esitetään kyseisen palveluntarjoajan kirjalliset periaatteet luonnon monimuotoisuuden suojelusta kohteen alueella. Auditointikierroksella tarkastetaan mahdollisuuksien mukaan otos[174] vähintään yhdeltä (1) viheralueelta, jolla on toteutettu paikallisia toimenpiteitä sen vahvistamiseksi, miten paikalliselle biologiselle monimuotoisuudelle on luotu suotuisat olosuhteet tai miten paikallisten lajien elinympäristöjä suojellaan sanastossa kuvatun menetelmän A mukaisesti.
7.12	*Kohde arvioi paikan päällä biologista monimuotoisuutta sekä luontoon liittyviä riskejä ja mahdollisuuksia. (G)* *HH, CHP, SA, CC, A*	***Merkitys*** *Paikallisen luonnon monimuotoisuuden ja luontoon liittyvien riskien ymmärtäminen on vastuullisen maankäytön edellytys. Järjestelmällinen arviointi auttaa tunnistamaan ekologiset arvot, riippuvuudet ekosysteemipalveluista sekä mahdollisuudet myönteisiin toimiin, joilla parannetaan ympäristön tilaa ja häiriönsietokykyä.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde tekee biologista monimuotoisuutta sekä luontoon liittyviä riskejä ja mahdollisuuksia koskevan arvioinnin. Arviointi määrittää biologisen monimuotoisuuden lähtötason ja tuo esiin ekologisesti herkät alueet tai alueet, joilla on parannusmahdollisuuksia. Arviointi voi toimia perustana kohteen vastuullisuustavoitteille (kriteeri 1.2) ja toimintasuunnitelmalle (kriteeri 1.3), ja se voidaan toteuttaa ennen muita biologiseen monimuotoisuuteen liittyviä kriteerejä.* *Arviointiin sisältyvät:*

[171] Katso sanasto sivulta 4.
[172] Katso sanasto sivulta 4.
[173] Katso sanasto sivulta 4.
[174] Katso sanasto sivulta 4.

		• *alueen lajien tunnistaminen (esim. puut, pensaat, pölyttäjiä houkuttelevat kasvit, linnut tai muu näkyvä eläimistö), tärkeimmät elinympäristöt, mahdolliset (vihreät, siniset tai mustat) ekologiset käytävät, kosteikot ja maaperän ekologinen toiminta* • *ihmisen toiminnasta aiheutuvan stressin tunnistaminen (esim. maisemointikäytännöt, valo- ja melusaaste, vieraslajit, elinympäristöjen häiriintyminen)* • *ekosysteemipalveluriippuvuuksien ja mahdollisten riskien arviointi (esim. pölytys, veden saatavuus, tulvien säännöstely, kuivuus)* • *parannusmahdollisuudet (esim. elinympäristöjen ennallistaminen, luontoon perustuvat asiakaskokemukset), ja* • *aluekartoituksen laatiminen (suositus).* *Arviointi rajoittuu kohteen hallinnassa oleviin alueisiin, ympäröivää yksityistä tai julkista maata ei sisällytetä. Kohteet, joiden viheralueiden[175] pinta-ala on yli 5 hehtaaria, käyttävät arvioinnin suorittamiseen ulkopuolista asiantuntijaa tai konsulttitoimistoa. Alueet, joilla on pienemmät viheralueet[176], voivat suorittaa arvioinnin sisäisesti hyödyntämällä julkisesti saatavilla olevia resursseja (kuten alueellisia tai kansallisia biodiversiteettikarttoja, lajitietokantoja, julkisia kartoitusvälineitä tai kansalaisjärjestöjen työkalupaketteja).* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää kirjallisen arvioinnin biologisesta monimuotoisuudesta sekä luontoon liittyvistä riskeistä ja mahdollisuuksista (joka on laadittu sisäisesti tai ulkoisen asiantuntijan toimesta kohteen koosta riippuen) ja joka kattaa vaaditut osatekijät. Arvioinnissa mainitaan käytetyt lähteet tai työkalut (esim. alueelliset tai kansalliset biologisen monimuotoisuuden kartoitusmallit, lajitietokannat, kansalaisjärjestöjen työkalupakit jne.).* *Soveltuvissa tilanteissa ja mikäli saatavilla, esitetään elinympäristöjen ja lajien dokumentaatio tai kartoitustiedot.*
7.13	*Kohde seuraa alueellaan tai sen ympäristössä esiintyviä, luonnon monimuotoisuutta tukevia elinympäristöjä ja lajeja. (G)* *HH, CHP, SA, CC, R, A*	***Merkitys*** *Seuraamalla ja dokumentoimalla lajeja ja elinympäristöjä säännöllisesti kohteet vahvistavat luonnon ymmärtämistä, kannustavat henkilökuntaa ja asiakkaita luontoa kunnioittaviin käytäntöihin sekä tuottavat tietoa kansalliseen ja alueelliseen biodiversiteettitietokantaan.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde seuraa ja dokumentoi säännöllisesti alueellaan tai sen ympäristössä esiintyviä lajeja ja luonnon monimuotoisuutta edistäviä piirteitä. Ekologinen seuranta käsittää lajien, elinympäristöjen ja ekologisten muutosten havainnointia ja kirjaamista ajan mittaan. Kohteessa tähän sisältyy sen arvioiminen, kuinka hyvin luonnon monimuotoisuutta edistävät ratkaisut (kuten*

[175] Katso sanasto sivulta 4.
[176] Katso sanasto sivulta 4.

		viherkatot, kotoperäiset istutukset, pölyttäjäpuutarhat tai villieläinten suojapaikat) tukevat paikallista luontoa, sekä parannusmahdollisuuksien kartoittaminen. *Seuranta suoritetaan vähintään kerran vuodessa, ja se voi tapahtua eri tavoin, kuten:* *a) käyttämällä viheralueiden[177] hoidosta vastaavan henkilökunnan laatimaa yksinkertaista biodiversiteettianalyysitaulukkoa, jolla arvioidaan kerran vuodessa itsenäisesti, kuinka suotuisa alue on paikallisille lajeille (esim. kasvipeitteen moninaisuus, mikroelinympäristöt, häiriöiden vähäisyys)* *b) osallistumalla kansalaistiedehankkeisiin (esim. lintu- tai hyönteistutkimukset, biodiversiteettipäivät)* *c) lataamalla havaintoja tai valokuvia julkisille alustoille* *d) lähettämällä tietoja kansallisiin biodiversiteettitietokantoihin tai -ohjelmiin (esim. kansalliset lintu- tai pölyttäjäseurantajärjestelmät)* *e) järjestämällä henkilökunnalle tai asiakkaille luontoretkiä, lajien seurantapäiviä tai ekologisia havainnointityöpajoja, ja/tai* *f) kutsumalla ekologin, biodiversiteettioppaana toimivan henkilön, luonnonsuojelujärjestöjä (esim. paikallisia kansalaisjärjestöjä) tai yksityisiä ympäristöasiantuntijoita tekemään epävirallisen tai virallisen arvioinnin.* *Tavoitteena ei ole osoittaa tiettyjä tuloksia (kuten tietty määrä havaittuja lajeja), vaan edistää säännöllisen seurannan ja oppimisen tapoja. Kriteerin täyttyminen ei siis perustu havaittuihin tuloksiin, vaan kohteen jatkuviin ponnisteluihin havainnoida, dokumentoida ja pohtia luonnon monimuotoisuuden esiintymistä ja toimintaa.* *On suositeltavaa, että kohde käyttää kansallisia tai alueellisia lajiluetteloita, biodiversiteettitietokantoja tai kansainvälisiä lähteitä (kuten IUCN:n luettelot, lintujen ja pölyttäjähyönteisten tunnistusoppaat, asiaankuuluvat sovellukset jne.) apuna sen selvittämisessä, mitä lajeja on todennäköisintä havaita alueella.* ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää osoitukset toteutetuista luonnon monimuotoisuuden seurantatoimista (esim. sisäiset havaintoilmoitukset, täytetyt seurantalomakkeet, lajiluettelot, valokuvat tai kuvakaappaukset sovelluksista tai kansalaistieteen alustoilta jne.), jotka osoittavat, että havainnot on tehty ja dokumentoitu valitun seurantamenetelmän mukaisesti.*
7.14	*Kohde toteuttaa viheralueillaan vähintään yhden toimenpiteen*	***Merkitys*** *Elintarvikejärjestelmät vaikuttavat merkittävästi ilmastonmuutokseen, luonnon monimuotoisuuden vähenemiseen ja luonnonvarojen kulutukseen. Lisäämällä tietoisuutta ja sitouttamalla asiakkaat, henkilökunnan ja yhteisön kestäviin*

[177] Katso sanasto sivulta 4.

	kestävien ruokakäytäntöjen edistämiseksi. (G) *HH, CHP, SA, CC, R, A*	*ruokakäytäntöihin kohteet edistävät käyttäytymisen muutosta kohti vastuullisempaa tuotantoa ja kulutusta, mikä tuo mukanaan pitkäaikaisia ympäristö- ja yhteiskunnallisia hyötyjä.* ***Toteutusta koskevat odotukset*** *Kohde herättää työntekijöidensä, asiakkaidensa ja/tai ympäröivän yhteisön tietoisuuden kestävien ruokakäytäntöjen tärkeydestä järjestämällä vähintään yhden tietoisuutta lisäävän toimenpiteen tilojensa viheralueilla. Nämä toimenpiteet liittyvät elintarviketuotantoon, ruokahävikkiin, luonnon monimuotoisuuteen tai lähihankintoihin, ja niiden tavoitteena on lisätä ymmärrystä ja edistää toimia.* *Esimerkkejä soveltuvista toimenpiteistä ovat:* *a) marja- tai hedelmäpuutarha taikka yrtti- tai kasvimaa. Puutarhan tai kasvimaan tulee olla pysyvä, ja siellä tulee kasvaa yrttejä ja/tai muita syötäviä kasveja. Mikäli mahdollista, asiakkaille tarjotaan myös mahdollisuus osallistua sadonkorjuuseen tai paikallisen koulun/päiväkodin oppilaita kutsutaan sinne opintoretkelle.* *b) kasvihuone, korotetut viljelypenkit tai ruukkukasvatusjärjestelmä, jota käytetään elintarvikkeiden tai kotoperäisten kasvien viljelyyn, etenkin kun niihin liitetään tietoisuutta lisääviä opasteita tai ne integroidaan opastettuihin kierroksiin, työpajoihin tai asiakkaiden ja henkilökunnan osallistamiseen* *c) ulkokeittiö, ruoanlaittotila tai ruoanvalmistusalue, jossa omasta puutarhasta tai kasvihuoneesta peräisin olevia raaka-aineita hyödynnetään osallistavissa tapahtumissa, kuten ruoanlaittokursseilla, kestävän kehityksen makuelämyksissä tai puutarhasta pöytään -aterioissa* *d) luonnonvarainen niitty tai ruokametsä, joka edistää paikallista luonnon monimuotoisuutta ja jossa kasvaa syötäviä tai opetuskäyttöön soveltuvia kasvilajeja* *e) muut tietoisuuden lisäämiseen tarkoitetut viheralueet, kuten kotoperäisten tai ilmastoon sopeutuvien kasvien puutarha opastetauluineen, tai tilat, joita käytetään kestävän kehityksen työpajoihin tai koululaisvierailuihin, ja/tai* *f) mehiläispesät, joiden hunajaa tai vahaa käytetään paikan päällä. Pesien käyttöönotto tapahtuu ekologisten ohjeiden mukaisesti eikä vaikuta haitallisesti luonnonvaraisiin pölyttäjiin. Pesiä hoidetaan yhteistyössä paikallisen asiantuntijan tai mehiläishoitajan kanssa.* *Toimenpiteet on selkeästi määritelty osaksi kohteen toimintaa. Niiden olemassaolo ja tuotanto täyttävät opetuksellista tehtävää ja muodostavat osan asiakaskokemusta (esim. tuotannon käyttö kohteen ruoissa tai juomissa, tuotannosta valmistettujen tuotteiden myynti lahjakaupassa, asiakkaiden mukaan otto sadonkorjuuseen jne.) ja/tai niitä käytetään henkilökunnan aterioihin. Vaikka viheralue ei olisi asiakkaiden näkyvissä, kohde tiedottaa selkeästi sen olemassaolosta ja tarkoituksesta, esimerkiksi vastaanotossa esitettävien lyhyiden videoiden tai asiakkaille jaettavien esitteiden avulla.* *Viheralueen hoidossa noudatetaan tuholaistorjunta-aineiden ja lannoitteiden käyttöä koskevia vaatimuksia (kriteeri 7.8) sekä hoitomenettelyjä koskevia vaatimuksia (kriteeri 7.10) Tämän alueen hoidossa ja tuotettujen vihannesten, marjojen ja yrttien käytössä tulee noudattaa voimassa olevia lakeja ja säännöksiä.*

		Green Key -kriteeristö ei koske ammattimaiseen viljelyyn käytettyjä kohteen alueita, joiden tuotto muodostaa pääasiallisen tai merkittävän osan kohteen liikevaihdosta (esim. vihannestarhat, marjatarhat ja kasvihuoneet), eikä sellaista toimintaa siten voida sertifioida. ***Auditointiaineisto*** *Auditoinnissa kohde esittää toimenpiteisiin liittyvät kirjaukset, mukaan lukien kasvatetut/viljellyt lajit (soveltuvin osin), sekä näyttöä siitä, miten näitä toimenpiteitä hyödynnetään asiakkaiden, henkilökunnan ja/tai yhteisön osallistamiseksi valistukseen kestävästä ruokakulttuurista.* *Auditointikierroksella varmistetaan toimenpiteen tai kampanjoiden olemassaolo, pysyvyys ja sisältyminen kohteen tarjoamaan asiakaskokemukseen.*